UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

INSTITUTUL DE CERCETARE ȘI INOVARE

Conferința științifică națională cu participare internațională

INTEGRARE PRIN CERCETARE ȘI INOVARE

Rezumatele comunicărilor

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

INSTITUTUL DE CERCETARE ȘI INOVARE

Conferința științifică națională cu participare internațională

INTEGRARE PRIN CERCETARE ȘI INOVARE

Rezumatele comunicărilor
Științe umanistice
Ştiinţe sociale
Științe juridice și economice

Chisinău, 2020

082:378=00
I-58

Conferința științifică națională cu participare internațională
INTEGRARE PRIN CERCETARE ȘI INOVARE
Rezumatele comunicărilor. Științe umanistice.
Ştiinţe sociale. Științe juridice și economice

Comitetul științific:

Gheorghe Ciocanu	Universitatea de Stat din Moldova, dr. hab., prof. univ.
Florentin Paladi	Universitatea de Stat din Moldova, prorector pentru activitatea ştiinţifică, dr. hab., prof. univ.
Constantin Marin	Universitatea de Stat din Moldova, președinte al Consiliului științific, dr. hab., prof. univ.
Valentina Nicorici	Universitatea de Stat din Moldova, decan al Facultăţii de Fizică şi Inginerie, dr., conf. univ.
Antonina Gubanova	Universitatea națională ,,Ivan Oghienko", Facultatea de Fizică și Matematică, Kameneț Podolsk, Ucraina, dr., conf. univ.
Galina Rusu	Universitatea de Stat din Moldova, decan al Facultăţii de Matematică şi Informatică, dr., conf. univ.
Mihai Leşanu	Universitatea de Stat din Moldova, decan al Facultăţii de Biologie şi Pedologie, dr., conf.univ.
Dorel Ureche	Universitatea ,,Vasile Alecsandri", Facultatea de Științe, Bacău, România, dr., conf. univ.
Viorica Gladchi	Universitatea de Stat din Moldova, decan al Facultăţii de Chimie şi Tehnologie Chimică, dr., conf.univ.
Sergiu Brînză	Universitatea de Stat din Moldova, decan al Facultăţii de Drept, dr.hab., prof. univ.
Sergiu Matveev	Universitatea de Stat din Moldova, decan al Facultăţii de Istorie şi Filosofie, dr., conf. univ.
Sorin Șipoș	Universitatea din Oradea, Facultatea de Istorie, Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Ştiinţele Comunicării, România, dr., prof. univ.
Georgeta Stepanov	Universitatea de Stat din Moldova, Decan al Facultăţii de Jurnalism şi Ştiinţe ale Comunicării, dr. hab., prof. univ.
Elena Kuznetsova	Universitatea Națională Politehnică din Lvov, Ucraina, dr.hab., prof.univ.
Dumitru Mirel Popa	Universitatea „Apollonia**",** Decan al Facultății de Ştiinţe ale Comunicării, Iaşi, România, dr., prof. univ.
Adriana Cazacu	Universitatea de Stat din Moldova, decan al Facultăţii de Litere, dr., conf. univ.
Gabriela Ignat	Universitatea de Ştiinţe Agricole şi Medicină Veterinară, Facultatea de Agricultură, Iaşi, România, dr., conf. univ.
Vladimir Guţu	Universitatea de Stat din Moldova, decan al Facultăţii de Psihologie, Ştiinţe ale Educaţiei, Sociologie şi Asistenţă Socială, dr.hab., prof. univ.
Marta Iuliana Vicol	Universitatea ,,Petre Andrei", Facultatea de Psihologie, Științele Educației și Asistență Socială, Iași, România, dr., lector univ.
Constantin Ticu	Universitatea ,,Alexandru Ioan Cuza", Facultatea Psihologie și Științe ale Educației, directorul Școlii Doctorale, Iași, România, dr., prof. univ.

Contiu Tiberiu Șoitu	Universitatea ,,Alexandru Ioan Cuza", decan al Facultății de Filosofie și Științe Social-Politice , Iași, România, dr., prof.univ.,
Alexandru Solcan	Universitatea de Stat din Moldova, decan al Facultăţii de Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative, dr., conf. univ.
Galina Ulian	Universitatea de Stat din Moldova, decan al Facultăţii de Ştiinţe Economice, dr. hab., prof. univ.
Veronica Grosu	Universitatea ,,Ștefan cel Mare", Facultatea de Științe Economice și Administrație Publică, Suceava, România, dr., prof. univ.,
Ludmila Cojocaru	Universitatea de Stat din Moldova, Institutul de Cercetare și Inovare, secretar științific, dr., conf. univ.
Tatiana Bulimaga	Universitatea de Stat din Moldova, Institutul de Cercetare și Inovare, șef secţie, responsabil de ediţie, responsabil secţiunea Ştiinţe ale naturii şi exacte
Marianna Savva	Universitatea de Stat din Moldova, Institutul de Cercetare și Inovare, specialist principal, responsabil secţiunile Ştiinţe sociale şi ştiinţe juridice şi economice
Violeta Macovei	Universitatea de Stat din Moldova, Institutul de Cercetare și Inovare, specialist principal, responsabil secţiunea Ştiinţe umanistice
Andrei Perjan	Universitatea de Stat din Moldova, Școala doctorală matematică și știința informaticii, dr.hab., prof. univ.
Viorel Duşciac	Universitatea de Stat din Moldova, Școala doctorală de științe fizice şi inginereşti, dr., conf. cercet.
Maria Gonţa	Universitatea de Stat din Moldova, Școala doctorală de științe chimice, dr.hab., prof. univ.
Șalaru Victor	Universitatea de Stat din Moldova, Școala doctorală de științe biologice și geonomice, dr.hab., prof. univ.
Aurel Zanoci	Universitatea de Stat din Moldova, Școala doctorală de istorie, arheologie și filosofie, dr., conf. univ.
Iraida Condrea	Universitatea de Stat din Moldova, Școala doctorală de studii lingvistice și literare, dr. hab., prof. univ.
Cornelia Cincilei	Universitatea de Stat din Moldova, Şcoala doctorală de studii de lingvistică romano-germanică și literatură universală și comparată, dr., conf. univ.
Mariana Doga-Mîrzac	Universitatea de Stat din Moldova, Școala doctorală de științe economice, dr. hab., conf. univ.
Svetlana Slusarenco	Universitatea de Stat din Moldova, Școala doctorală de ştiinţe juridice, dr., conf. univ.
Victor Saca	Universitatea de Stat din Moldova, Școala doctorală de științe sociale, dr. hab., prof. univ.
Svetlana Tolstaia	Universitatea de Stat din Moldova, Școala doctorală de psihologie și științe ale educației, dr., conf. univ.

Culegerea înglobează rezumatele comunicărilor participanților la Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare". Responsabilitatea asupra conținutului textelor aparține în exclusivitate autorilor.

ISBN 978-9975-152-48-8. ISBN 978-9975-152-51-8 © Universitatea de Stat din Moldova

VULNERABILITATEA DONATORULUI ÎN VIAȚĂ
(Analiză bioetică)

Ion BANARI
Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „N.Testemițanu”
CZU: 17:616-089.843 *ion.banari@usmf.md*

Donatorul în viață este susceptibil unor riscuri pentru beneficiile clinice ale altor persoane. Esențial este că ideea de risc caracterizează o potențială vulnerabilitate a donatorului în raport cu familia și cu lucrătorul medical calificat sau instituția specializată. Mai mult, aceasta (vulnerabilitatea) poate fi înțeleasă: (1) vulnerabilitatea donatorului în viață poate provoca un risc clinic și (2) riscul clinic înfăptuit cauzează, la rândul său, o altă formă de vulnerabilitate. Printre acestea, dacă un anumit tip de vulnerabilitate poate determina risc clinic, atunci lucrătorul medical are datoria să posede un tablou conceptual cu privire la dimensiunea vulnerabilității în activitatea medicală, în general, și simțul analitic de anticipare a posibilelor vulnerabilități ale unui subiect implicat în actul terapeutic, în particular, pentru a lua decizii obiective. Totodată, suportul normativ profesional reglementează situații generale, iar managementul acțiunilor terapeutice de moment rămâne la discernământul personalului medical, mai ales, când i se cere o decizie de factură morală. Pe lângă aceasta, responsabilitatea deciziilor cu privire la dilemele morale survenite în actul de donare a organelor sunt asumate de echipa medicală, iar perceperea vulnerabilității în contextul unui donator în viață contribuie la alegerea unei decizii corecte din punct de vedere bioetic cu referire la îngrijirea și protecția acestuia [1].

În această conjunctură de idei, survin două întrebări esențiale pentru studiul nostru: 1) cum trebuie înțeleasă vulnerabilitatea donatorului în viață? (aceasta reprezintă o întrebare conceptuală); 2) cum trebuie de folosit aceasta în practica clinică? (marchează o întrebare practică).

Așadar, conceptual și metodologic rezumând, subiectul cercetat poate fi abordat în trei niveluri. Unul general, care să definească dimensiunile vulnerabilității în activitatea medicală clinică și de cercetare.

Altul particular, unde în baza celui dintâi, spicuim caracteristici conceptuale specifice vulnerabilității donatorului în viață. Acesta, în mod singular, vizează perceperea manifestării vulnerabilității unui pacient (donator) concret. În alt sens, reprezintă capacitatea medicului sau a echipei medicale calificate să identifice potențialele forme de vulnerabilitate ce ar putea surveni în actul clinic cu scopul de a proteja sau oferi protecția necesară donatorului în viață.

În contextul primului nivel, relevant este cadrul teoretic care contribuie la constituirea unui tablou conceptual al vulnerabilității și să posede caracteristici generale, unde să-și găsească locul majoritatea actelor terapeutice. Cea din urmă judecată reprezintă și un criteriu de selecție a conceptelor existente în literatura de specialitate cu referire la problema cercetată. Astfel, o abordăre importantă, în această conjunctură, întâlnim la Joachim Boldt. Lucrarea *The concept of vulnerability in medical ethic sand philosophy* [2], prezintă trei dimensiuni ale vulnerabilității întâlnite în asistența medicală:. *vulnerabilitate fizică, vulnerabilitate emoțională* și v*ulnerabilitate cognitivă.* Dimensiunile constituite de Boldt înaintează două teze esențiale pentru abordarea noastră. Prima implică discursul etic de natură formativă, unde exteriorizarea și manifestarea vulnerabilității la pacient și lucrătorul medical este dependentă de nivelul de devenire a acestora întru ființa morală. Lipsa unei calități morale devine situație vulnerabilă în potență pentru unul din subiecți implicați în relația terapeutică. Totodată, a doua vizează capacitatea lucrătorului medical de a antrena bioetica pentru a îngriji și proteja persoana vulnerabilă prin reperele sale. Ambele cazuri sunt complementare în relația medic-pacient.

Anturajul celui de-al doilea nivel antrenează analize ce evaluează și identifică diverse straturi de vulnerabilitate întâlnite în cel relatat *supra*. Criteriu de selecție a abordărilor sunt situațiile contextuale, iar relevantă în acest caz este cercetarea *Identifying and evaluating layers of vulnerability – a wayforward* [3], semnată de Florencia Luna. Într-o formă rezumativă, poziția autorului în această lucrare accentuează natura complexă, situațională, relațională și temporală a vulnerabilității unei persoane. Această poziție este una de tranziție, de la concept la activitatea practică, de la teoria vulnerabilității la protecția donatorului în

viață. Protecția bioetică a donatorului în relațiile terapeutice nu se bazează pe vulnerabilitatea în sine, ci pe sursa care cauzează vulnerabilitate. Îngrijirea subiecților în actul clinic se fundamentează pe vulnerabilitatea în sine.

Al treilea nivel, este unul mai complicat și care implică interpretarea donatorului viu în ansamblul capacității sale fizice, afective și intelectuale. Aceasta cere să se țină cont de anumite criterii de referință, atunci când evaluăm un potențial donator în viață. Relevant în această prezentare este abordarea „Developing an ethics framework for living donor transplantation" [4]. Cercetătorii Lainie F. Ross și J.Richard Thistlethwaite înaintează o serie de criterii practice care ghidează deciziile morale când în actul terapeutic este implicat un donator în viață. Succint cele mai esențiale sunt: *criteriul cognitiv* – un potențial donator viu poate fi vulnerabil cognitiv din cauza imaturității vârstei sau din cauza unor dizabilități intelectuale sau a unei boli mintale; *criteriul juridic și diferențial* – se referă la faptul că un potențial donator viu poate masca o dorință de a participa; *criteriul social* – atenționează faptul că potențialul donator viu aparține unui grup ale cărui drepturi și interese pot fi devalorizate social sub influența unor stări familiare; *criteriul medical și situațional* – concentrează existența situațiilor când afecțiunile grave legate de sănătatea primitorului are probabilitatea unui final nesatisfăcător (morbiditate și/sau mortalitate ridicată). Problema survine din faptul că cererea depășește cu mult oferta și nu este disponibil în timp util, acest lucru pune presiune asupra donatorului în viață.

În dimensiunea acestor trei niveluri, putem constata, spre final, că vulnerabilitatea poate fi interpretată ca o caracteristică a condiției umane [5], dar totodată și criteriu de evaluare morală a modalităților de respectare a autonomiei, calitatea vieții, demnității, integrității și echității [6] în îngrijirea clinică a donatorului în viață. Abordarea bioetică a vulnerabilității contribuie la actualizarea conceptului vizat pentru activitatea de transplant în ansamblu. Analiza tipurilor și gradului de vulnerabilitate înaintează sarcina identificării nivelului vulnerabilității donatorului, precum și procesul atenuării acesteia. Iar cadrul bioetic pentru evaluarea provocărilor morale înaintate de transplantul de la donatorul în viață trebuie să promoveze un proces comun de luare a

deciziilor în care beneficiile sunt echilibrate cu riscurile accentuând protecția subiecților susceptibili la vulnerabilitate. Principiile bioetice sunt utile pentru dezvoltarea unui anturaj moral în contextul activității de transplant.

Referințe:

1. RENDTORFF, J.D. Basic ethical principles in European bioethics and biolaw: autonomy, dignity, integrity and vulnerability – towards a foundation of bioethics and biolaw. In: *Med Health Care Philos*., 2002, vol. 5, pp. 235-244. [Accesat 21.08.2020] Disponibil: https://link.springer.com/article/-10.1023/A:1021132602330
2. BOLDT, J. The concept of vulnerability in medical ethics and philosophy. In: *Philosophy, Ethics, and Humanities in Medicine*, 2019, vol. 14(6). [Accesat 20.08.2020] Disponibil: https://link.springer.com/article/10.1186/s1-3010-019-0075-6
3. LUNA, F. Identifying and evaluating layers of vulnerability – a wayforward. In: *Developing word bioethics*, 2019, vol. 19, nr. 2, pp. 86-95. [Accesat 24.08.2020] Disponibil: https://login.research4life.org/tacsgr1online-library_wiley_com/doi/full/10.1111/dewb.12206
4. ROSS, L.F., THISTLETHWAITE, J. R. Developing an ethics framework for living donor transplantation. In: *Journal of Medical Ethics*, 2018, vol. 44, no, 12, pp. 843-850. [Accesat 19.08.2020] Disponibil: https://login.research4life.org/tacsgr1jme_bmj_com/content/44/12/843
5. SHIVAS, T. Contextualizing the Vulnerability Standard. In: *The American Journal of Bioethics*, 2004, vol. 4 (3), pp. 84-86. [Accesat 26.08.2020] Disponibil: https://doi.org//full/10.1080/15265160490497137
6. BEAUCHAMP, T.L, CHILDRESS, J.F. *Principles of biomedical ethics*. Eighth edition. New York and Oxford: Oxford University Press, 2013. 512 p. ISBN: 9780190640873.

Lucrarea a fost efectuată în cadrul proiectului: ***20.80009.8007.37 „Bolile cronice hepatice și pancreatice: aspecte nutriționale și chirurgicale".***

REPERE ALE RECONSTRUCȚIEI IDENTITARULUI ROMÂNESC ÎN BASARABIA

Liviu CHISCOP
România
CZU: 323.15(=135.1)(478)(091) ***agentiacontexte@yahoo.com***

Deși datează, la noi, doar din anii 80 ai veacului trecut, sintagma *identitate națională* s-a bucurat, în aceste ultime decenii de la confluența secolelor XX și XXI, de o utilizare frecventă în presa scrisă și audiovizuală, precum și într-o serie de lucrări de istorie generală ori de critică și istorie. Dar problema identității nu este atât de recentă pe cât ar lăsa să se înțeleagă succesul de care ea se bucură în ultimii ani. Acum un deceniu, referindu-se la vechimea conceptului, universitarul băcăuan Constantin Călin afirma că problema identității poate fi întâlnită, în literatura română, încă de la cronicari: „Deși mulți au impresia că reprezintă o noutate, tema identității e veche, putând fi urmărită de la Grigore Ureche la Mircea Eliade și după aceasta. Ceea ce s-a schimbat de-a lungul timpului e atitudinea față de ea și argumentele pentru a o ilustra” [1, p. 51-52]. E de precizat aici faptul că identitarul românesc cunoaște o serie de particularități care-l individualizează în context european, întrucât – așa cum recunoscuse undeva chiar și Horia Patapievici – „istoria noastră a fost o luptă pentru identitate” [2, p.184], în sensul că, „arzând etapele”, românii s-au străduit să-și afirme, din mers, o identitate. Nu e mai puțin adevărat însă că o identitate naturală, apriorică, într-o formă empirică, exista – cum spuneam – încă din timpurile întârziatului Ev Mediu românesc, dar nu fusese oficializată prin discurs. „Istoria ne-a luat-o (din nou!) înainte – spune Adrian Jicu într-un excelent *Eseu despre identitarul lui Vasile Alecsandri* –, silindune să acoperim retroactiv porțiunile teoretice lipsă” [3, p. 213-214]. La mijlocul secolului al XIX-lea, scriitorii pașoptiști au precizat substanța neamului plasând-o sub semnul specificului național. Mai întâi Mihail Kogălniceanu, în celebra sa *Introducție la „Dacia literară”*, va fi cel care va cere generației sale să iasă de sub semnul mimetismului și să pășească pe calea creării unei literaturi originale. Apoi, prietenul său

Vasile Alecsandri s-a implicat, „într-o dublă ipostază, de scriitor și om politic, în propaganda pentru recunoașterea individualității românilor” [3, p. 214]. Într-adevăr, intelectualii de la 1848, ca și cei din generația următoare, a Societății „Junimea” (între care Maiorescu, Eminescu, Xenopol, Conta ș.a.) au elaborat principiile definitorii ale acestei identități românești. „bazându-se pe o serie de elemente, unele reale, altele închipuite” [3, p. 214]. Tot Adrian Jicu, într-o cercetare consacrată publicisticii lui Eminescu, definise conceptul de *identitate națională* în termenii următori: „Un model semiotic – procedural al identității este reductibil, din rațiuni metodologice, la următoarele componente: limbă, sentimentul apartenenței, conștiință istorică, valori voluntar împărtășite, obiceiuri și tradiții moștenite” [4, p. 27]. Expresii precum *sentiment național*, *conștiință națională*, *specific național* etc. desemnează, în mod nuanțat, sentimentul unei persoane față de o națiune de care aparține. Ele pot fi folosite și pentru a desemna „punctele comune”, reale sau presupuse, ale unor persoane care se recunosc ca aparținând unei aceleiași națiuni, toate aceste puncte comune formând un spațiu comun, o caracteristică comună.

Acest sentiment de identitate națională este intim fiecărui individ și depinde de felul în care are loc în cazul fiecărei persoane procesul de interiorizare a reperelor identitare, precum limba vorbită, diversele practici sociale, schimburile economice, istoria, cultura, muzica, simbolistica locală sau de stat, bucătăria etc. În general însă identitatea unei persoane nu este fixată odată pentru totdeauna, ci ea evoluează și corespunde unui „parcurs al vieții”, înscriindu-se astfel într-un proces mai larg al schimbării caracteristic epocii actuale. În acest sens, ilustrative ni se par a fi opiniile despre identitate ale eseistului Vasile Ernu care, într-un dialog cu Daniel Cristea–Enache, spune: „Sincer să fiu, am multe dileme legate de „specificul național”. Pe de o parte, cred că nu există în esență construcții identitare solide, ci doar forme fluide care sunt mereu în schimbare și formare, iar pe de altă parte, am deseori impresia că sunt anumite lucruri în construcția identitară de grup care de câteva sute de ani au rămas identice și au devenit repetitive. E adevărat că avem câteva elemente centrale, care au creat un nucleu dur al acestui specific național, cum ar fi limba, religia, teritoriul. Acestea,

indiscutabil, joacă un rol important și au afectat profund modul nostru de a gândi și a acționa. Mai avem și partea culturală, ideologică și o întreagă mitologie istorică construite în ultimele două secole. Aceasta e construcția artificială, nu e un dat, ci un lucru pe care-l putem lucra din mers" [5, p. 239].

Argumentele lui Vasile Ernu sunt juste, cu precizarea, esențială, că identitatea se construiește totuși pe baza unor criterii preexistente – cum ar fi teritoriul, limba, religia, folclorul etc. – și nu se inventează. Altfel spus, identitatea este un construct, și nu o ficțiune, cum sugerează eseistul „născut în URSS". Pledoaria sa nu e, de fapt, decât o parafrazare a teoriilor recente din spațiul anglo-saxon care consideră identitatea națională drept un concept mobil, fluid, în permanentă devenire.

E locul să oferim aici, din nou, exemplul pașoptiștilor; nu întâmplător, ci fiindcă lucrarea lor se aseamănă în multe privințe cu aceea a intelectualilor români din Basarabia de la finele deceniului nouă al veacului trecut. A existat atunci, la mijlocul secolului al XIX-lea în Principatele Române, o întoarcere la trecut prin care se urmărea asigurarea unui viitor stabil națiunii române. „Intelectualii unei națiuni moderne ce fusese abia „descoperită" de Occident – observa, cu justețe, Sorin Antohi – se întorceau în trecut pentru a-și legitima mesianismul, pentru a-și educa scepticii contemporani în spiritul unei demnități naționale de importanță vitală în noile condiții" [6, p. 128].

După cum bine se știe, urmând îndemnurile lui Mihail Kogălniceanu din menționata *Introducție,* scritorii pașoptiști recurg la istorie și la folclor, în care găsesc nu doar subiecte originale de inspirație, ci și resurse inepuizabile pentru făurirea unei imagini a românilor care să demonstreze legitimitatea idealului de unire. „Culegerea de folclor, tipărirea letopisețelor, înființarea gazetelor românești, stimularea literaturii naționale, crearea de instituții ca Teatrul Național etc. sunt doar câteva acțiuni care se înscriu în linia eforturilor pașoptiștilor pentru edificarea unei identități românești." [3, p. 215]. Ar fi trebuit inclusă, poate, în lista de mai sus și preocuparea pentru adaptarea alfabetului latin, pentru scrierea în grafie latină, deși acest lucru se va finaliza – e drept – la scurt timp după realizarea Unirii din 1859. Oricum, e de observat că toate acțiunile enumerate anterior se vor regăsi și pe agenda

unor scriitori români din Basarabia ultimului deceniu al veacului trecut. Deosebirea ar fi că în cazul intelectualilor basarabeni nu se poate vorbi de *patriotism*, de *sentimente patriotice* cel puțin până în momentul dobândirii independenței de stat a Republicii Moldova, întrucât anterior acestui moment patriotismul românilor basarabieni putea să însemne atașament pentru statul multinațional care era Uniunea Sovietică. Din acest motiv, considerăm că sunt necesare aici câteva clarificări terminologice, pentru a evita confuzia care se face adesea între concepte precum *țară*/*stat*, pe de o parte, și *națiune,* pe de altă parte. În timp ce *țara* este teritoriul gcografic al unui stat, iar *statul* este o organizație care deține monopolul unor servicii pe un teritoriu delimitat, națiunea este un grup etnic format din membri care au în comun una sau mai multe trăsături de natură să-i identifice, să-i diferențieze, precum limba, religia, istoria, cultura și/sau teritoriul și care sunt mobilizați politic sau pot fi mobilizați *politic*. Nu întotdeauna însă limitele națiunii coincid cu cele ale statului, așa încât *sentimentul național* (și expresiile sinonime de *identitate națională* și *conștiință națională*) trebuie să fie disociat de *sentimentul patriotic*. Acesta a fost – cum spuneam – cazul națiunii române din Basarabia până în momentul dobândirii statalității Republicii Moldova. Abia din acel punct *sentimentul patriotic* va desemna – în cazul românilor basarabeni – identificarea cu comunitatea cetățenilor statului și loialitate față de stat. Așa se face că – în cazul românilor basarabeni – a trebuit să înceapă, mai ales din 1989 încoace, un uriaș efort de *reconstruire a identității naționale*, a identitarului românesc – proces în fruntea căruia s-au aflat o serie de intelectuali patrioți între care Nicolae Dabija, Grigore Vieru, Leonida Lari, Ilie Ilașcu, Mihai Cimpoi, Ion Druță și mulți, mulți alții. În această veritabilă epopee a reconstruirii identitarului românesc, scriitorilor basarabeni le-a revenit – ca și în cazul pașoptiștilor din urmă cu aproape un veac și jumătate – un rol primordial, întrucât literatura (și îndeosebi poezia) constituie – conform opiniei unui universitar gălățean – „cea mai puternică formă purtătoare de identitate națională” [7, p. 10]. Poate că ei au avut șansa unei biografii norocoase, favorizante, care a venit la locul și momentul potrivit. Generația lor a traversat o perioadă când totul, în Basarabia, trebuia reconstruit: și limba, și scrierea în grafie

latină, și neamul (identitatea națională), și cultura/literatura, și istoria, și biserica, și democrația.

Aceste noi circumstanțe culturale și social-politice au implicat o altă înțelegere a literaturii, favorizând etnicul. Scriitorii patrioți au înțeles că nu se mai pot izola în „turnul de fildeș", trebuind să coboare în *agor,* implicându-se plenar în viața cetății și asumându-și uneori rolul determinant în evenimentele nu doar culturale, ci chiar sociale ori politice ale țării. Așa se face că mare parte din activitatea lor publică, dar și mare parte din scrierile lor publicistice, eseistice și chiar beletristice au fost subsumate – spre cinstea lor!–eforturilor de reconstruire a identității românești în Basarabia. De aceea, multe dintre creațiile lirice sau prozastice ale reprezentanților acestei generații – inspirat denumite, de Mihail Cimpoi, „generația *ochiului al treilea"* (după volumul de debut al lui Nicolae Dabija) – nu pot fi pe deplin înțelese fără cunoașterea unor realități prin care a trecut această țară. (Parantetic fie spus, lunga și zbuciumata istorie a acestei „așchii de țară", hărțuită din toate părțile, a condus la o situare temătoare a românilor basarabeni față de propriul portret identitar...) Cert este că, prin activitatea și opera lor, actanții amintitei generații au contribuit la afirmarea unei identități naționale adaptată timpurilor actuale și nevoilor epocii. Izbutind să facă din creațiile lor un instrument identitar de real efect, scriitorii basarabeni au validat astfel definiția pe care Mihai Eminescu o dăduse identității naționale în urmă cu apropae un veac și jumătate. „Identitatea – scrisese Poetul Național într-un fragment rămas în manuscris – e materia primă a destinului nostru (...), substanța din care noi ne alcătuim un portret care trebuie să fie mereu asemănător cu noi înșine și în același timp pe potriva veacului și a lumii în care ne aflăm. Și popoarele cu destin istoric nu sunt popoare care adorm într-o identitate gata făcută, ci popoarele care sunt capabile în permanență să-și alcătuiască un portret și să nuanțeze identitatea în funcție de un context, fără ca prin aceasta să fie ipocrite sau oportuniste" [8, p.88]. Opiniile Eminescului din mai sus-menționata secvență au parcă, deopotrivă, un carcater premonitoriu și hortativ, în sensul că sugerează românilor de azi, de pe ambele maluri de Prut, să-și nuanțeze identitatea în funcție de actualul context pe care-l reprezintă integrarea

europeană (deși, din păcate, Republica Moldova încă nu e întregată *de iure* în respectiva comunitate, căreia *de facto* îi aparține...). În această privință, într-un recent eseu din *Contemporanul*, Ioan-Aurel Pop, președinte al Academiei Române, spunea: „Identitățile naționale, locale, regionale nu se opun integrării europene, ci o pot pregăti, susține și construi. Europa unită trebuie să fie un concert al națiunilor animate de un ideal comun, care nu este primordial nici economic, nici politic, nici administrativ, ci cultural. Dacă ne vom simți uniți în spirit, atunci toate celelalte elemente de unitate vor veni de la sine” [9, p. 15]. Dar pentru ca toate acestea să se întâmple, e nevoie de *educație*, atât în spiritul specificului național, cât și în cel al universalismului european, al valorilor europene. Iar educația – cum bine se știe – nu poate fi realizată eficient decât prin familie și școală, sub înaltul patronaj al elitelor intelectuale, culturale, politice...

Ar fi încă multe de spus referitor la *identitatea națională* în general și în special la aspectele pe care le incumbă astăzi reconstrucția identitarului românesc în Basarabia. Ar mai fi de precizat, de pildă, faptul că o identitate nu se poate naște spontan, nici în cazul indivizilor și nici al comunităților. Iar identitatea națională a românilor nu face excepție, întrucât s-a construit pe baza unor criterii preexistente, cum ar fi teritoriul, poporul, istoria, credința ortodoxă, satul (ca matrice spirituală), miturile, folclorul, tradițiile, datinile etc. Așa încât, nefiind un dat, ci o construcție artificială, care se poate lucra „din mers”– după cum spunea Eminescu însuși – *identitatea națională* rămâne un concept fluctuant, controversat chiar, dificil de încadrat în limitele unei definiții care să îi acopere toate nuanțele...

Referințe:

1. CĂLIN, C. *Stăpânirea de sine.* Bacău: Editura „Ateneul Scriitorilor”, 2010.
2. PATAPIEVICI, H.R. *Cerul văzut prin lentilă.* Ediția a V-a. Iași: Polirom, 2007.
3. JICU, A. *Mon cher Basile. Eseu despre identitarul lui Vasile Alecsandri.* Cluj-Napoca:„Casa Cărții de Știință”, 2014.
4. JICU, A.G. *Coordonate ale identității naționale în publicistica lui Mihai Eminescu. Context românesc și context european.* București: Editura Muzeului Național al Literaturii Române, 2013.
5. *Literatura de azi. Dialoguri pe net.* Prefață de Ovidiu ȘIMONCA. Iași:

Polirom, 2013.
6. ANTOHI, S. *Civitas imaginalis. Istorie și utopie în cultura română.* Ediția a II-a. Iași: Polirom, 1999.
7. TIUTIUCA, D. *Literatură și identitate.* Galați: Universitatea „Dunărea de Jos", f.a.
8. EMINESCU, M. Despre identitatea națională. În: *Fragmentarium.* București, 1981.
9. POP, I.-A. Specificul național și valorile identitare europene. (Din arhivele demnității). În: *Contemporanul,* XXXI, m. 8(821), august 2020, pp. 14-15.

REPERE PRIVIND PARTENERIATUL EDUCAȚIONAL-ACADEMIC DINTRE REPUBLICA MOLDOVA ȘI ROMÂNIA ÎN PERIOADA ANILOR 1991-2005

Mariana ŢÎBULAC-CIOBANU
Institutul de Istorie
arianatibuleac08@gmail.com

CZU: 378(478:498)„1991/2005”

Colaborarea academică cu instituţiile din mediul educaţional şi cultural-internaţional întotdeauna a reprezentat un factor extrem de important în dezvoltarea unei societăţi moderne. Astfel acordurile inter-universitare încheiate între instituțiile de învățământ din Republica Moldova cu universităţile din România prevăd schimburi de profesori, cercetători şi studenţi pentru stagii didactice, susţinere de cursuri şi conferinţe, proiecte comune de cercetare, schimb de publicaţii etc.

Pe parcursul anilor 1990 s-a prelungit conlucrarea în vederea aprofundării şi amplificării relaţiilor bilaterale în aceste domenii. Au fost desfăşurate un şir de acţiuni culturale comune în domeniul învăţământului, artei, ştiinţei şi tehnicii între cele două state, precum şi cu alte ţări. Au fost coordonate şi aprobate mai multe programe de acţiuni comune la nivel de ministere şi departamente. În domeniul învăţământului România a alocat anual, începând cu anul de studii 1990-1991, un număr amplu de burse pentru elevii, studenţii şi doctoranzii din Republica Moldova.

Conform cercetărilor, din 1990 până în 1998 România a acordat următoarele burse: pentru anul de studii 1990-1991 – 1290 de burse de studii universitare, 15 burse pentru studii postuniversitare, 140 de burse pentru doctorat şi specializare; pentru 1991-1992 – 1000 de burse pentru studii universitare, 1000 de burse pentru studii postuniversitare şi 220 de burse pentru doctorat; pentru anul 1992-1993 – 975 de burse pentru studii preuniversitare, 975 de burse pentru învăţământ superior, 200 de burse pentru doctorat; pentru anul 1993-1994 – 950 de burse pentru învăţământ preuniversitar, 950 de burse pentru învăţământ superior, 200 de burse pentru doctorat, 600 de burse de specializare;

pentru anul de învăţământ 1994-1995 – 550 de burse oferite pentru învăţământ preuniversitar, 1100 pentru învăţământ superior şi 200 de burse pentru doctorat; pentru anul 1995-1996 – 1000 de burse de studii pentru liceeni şi studenţi, 180 de burse pentru doctoranzi; pentru anul 1997-1998 – 1200 de burse pentru elevi, studenţi şi doctoranzi din Republica Moldova.

În baza Acordului de colaborare dintre România şi Republica Moldova, în anul 2000 au fost înmatriculaţi ca bursieri: 1000 de studenţi la studii universitare, 500 de liceeni la studii preuniversitare şi 100 la studii de doctorat. În Moldova îşi fac studiile în instituţiile universitare peste 200 de studenţi din România. Există o colaborare fructuoasă în problemele legate de organizarea şi modernizarea învăţământului la toate formele: schimb de delegaţii ale specialiştilor, de informaţii şi experienţă privind sistemele naţionale de învăţământ, elaborarea şi armonizarea programelor şi manualelor şcolare etc.

Astfel, România a primit la studii în fiecare an, în baza unor Protocoale de colaborare în domeniul învăţământului, un număr substanţial de tineri din Republica Moldova,. Partea română şi-a manifestat disponibilitatea acordării de burse pentru tinerii din Republica Moldova, elaborând, în concordanţă cu practicile internaţionale, o procedură descentralizată, conform căreia candidaţii s-au putut înscrie direct la universităţile sau şcolile pe care doresc să le urmeze; au fost prevăzute trei centre (Iaşi, Suceava, Galaţi) pentru depunerea actelor de înscriere în învăţământul universitar.

Pentru anul de studii 2002-2003, Guvernul de la Bucureşti a oferit basarabenilor 500 de locuri subvenţionate de la buget. Celor 500 de absolvenţi de liceu din Republica Moldova, cu diploma de bacalaureat, li s-a oferit bursă în învăţământul universitar, de lungă şi de scurtă durată. În acelaşi timp, observăm că numărul elevilor români doritori de a studia la unul din colegiile din Republica Moldova este foarte mic. Universităţile din dreapta Prutului au mai oferit cetăţenilor Republicii Moldova 390 de locuri universitare cu plată. Pentru învăţământul postuniversitar – 125 de locuri cu bursă, dintre care 78 la masterat, 47 la doctorat. 125 de locuri cu plată, iar alte 20 de burse vor fi oferite absolvenţilor de licee în limba română situate în raioanele de est ale

Republicii Moldova care vor urma un an pregătitor la Universitatea din Bacău. De asemenea, Guvernul României a repartizat 180 de locuri cu bursă în extensiunile universitare româneşti de pe teritoriul Republicii Moldova.

Pentru anul 2003-2004, România şi Republica Moldova au continuat demersurile privind încheierea unui protocol de colaborare în domeniul învăţământului, care să cuprindă şi activitatea instituţiilor universitare româneşti. În liceele din dreapta Prutului au fost admişi 706 tineri din Republica Moldova, cu 6 mai mult decât prevedea oferta educaţională a Ministerului Educaţiei şi Tineretului din România. În acest an (2003) au fost depuse 1031 de dosare.

Pentru anul de învăţământ 2004/2005, partea română a oferit 1950 de burse de stat: 800 de locuri pentru învăţământul preuniversitar; 1000 de locuri pentru învăţământul universitar; 150 de locuri pentru învăţământul postuniversitar.

Cele 800 de burse pentru învăţământul preuniversitar au fost repartizate astfel: până la 635 de burse pentru absolvenţii clasei a IX-a cu examen de capacitate din Republica Moldova, promoţia 2004 până la 65 de burse pentru absolvenţii clasei a VIII-a din România promoţia 2004, şi până la 100 de burse pentru elevii cetăţeni ai Republicii Moldova care au absolvit în 2004 clasele a IX-a, a X-a în liceele din România şi care au studiat fără bursă. Bursele au fost acordate în acest an de către Ministerul Educaţiei şi Cercetării în baza mediilor anuale la absolvirea clasei a IX-a şi a X-a, comunicate de inspectoratele şcolare. Pentru anul de învăţământ 2005-2006, pentru moldoveni au fost aprobate 1050 de locuri, dintre care 1000 de burse şi 50 fără taxe de şcolarizare. Cele 1000 de burse au fost repartizate în felul următor: 523 de locuri pentru cei ce au absolvit un liceu din România; 477 de locuri pentru deţinătorii diplomelor de bacalaureat, promoţia 2005 din Republica Moldova. Primii au trecut admiterea ca şi cetăţenii români, pe când absolvenţii liceelor din Republica Moldova au fost înscrişi la studii în baza dosarului de concurs. Procesul de tranziţie al Republicii Moldova la economia de piaţă declanşat după proclamarea independenţei se desfăşoară în condiţiile unei acute crize social-economice şi cultural-educaţionale.

Aşadar, reforma învăţământului superior începută în anii ’90 s-a redus la introducerea unor schimbări şi modificări parţiale care au avut deseori un caracter incoerent, neadecvat. Astfel, Declaraţia de la Sorbona din 1998 şi Declaraţia de la Bologna din 1999 au introdus noi dezbateri privitor la abordarea culturală ca misiune a universităţilor europene. Modernizarea Curriculumului învăţământului superior din Republica Moldova în contextul Procesului Bologna este determinată de factori sociali, politici, economici şi educaţionali, care reflectă relaţiile dintre instituţiile de învăţămînt superior la nivel instituţional, interuniversitar şi internaţional. Preluarea pe parcurs a noilor tehnologii de implementare a Sistemului de Credite Academice din Curriculumul românesc a făcut ca unele instituţii de învăţământ superior din Republica Moldova (printre care şi Universitatea de Stat) să practice un nou curriculum universitar, unul compatibil cu valorile spaţiului universitar european.

Referințe:

1. RUSNAC, Gh., MURARU, E., GUŢU, Vl. Învăţământul superior din Republica Moldova în contextul Procesului de la Bologna. În: *Materialele Conferinţei ştiinţifice internaţionale „Integrarea europeană şi învăţământul universitar: aspecte filosofico-metodologice”*. Chişinău: CEP USM, 2007, pp. 3-18.
2. BOBÂNĂ, Gh., SURUGIU, L. Conferinţele „Constantin Noica” la Chișinău. În: *Literatura şi arta*, nr. 11(2691), 13 martie, 1997, p.3.
3. PĂSLARU, Vl., CARA, A. Învăţământul din Republica Moldova în perioada de tranziţie la societatea democratică. În: *Destin românesc*, 2001, nr. 4, pp.78-97.

ION DRUȚĂ ÎN DOCUMENTELE ARHIVEI FOSTULUI CC AL PCM

Ruslan ŞEVCENCO
CZU: 930.25:351.746.1:929(478) *rsevcenco@gmail.com*
Druță,I.

Începutul activităţii marelui scriitor al Moldovei, Ion Druţă, nu se reflectă în documentele Arhivei Organizaţiilor Social-Politice (fosta Arhivă a CC al PCM). În această perioadă (1951-1959) el a reuşit să editeze lucrările *Problema vieţii* (1951), *La noi în sat* (1952), *Poveste de dragoste* (1954), *Frunze de dor* (1957), *Dor de oameni* (1959) [2].

Dar, editând în 1959 piesa „Casa mare”, I. Druţă a intrat în conflict cu autorităţile republicii, deoarece, în opinia lor, opera promova regretul faţă de trecutul burghez [3:22:75:286]. Ca urmare, după publicarea operei, şeful secţiei de agitaţie şi propagandă a CC al PCM A.Medvedev a interzis achitarea onorariului pentru autor (numai după mai multe apeluri telefonice el a primit 1.500 de ruble din cele 5.000). I. Druţă a fost nevoit să trăiască un an fără niciun ban. După aceasta a plecat la Moscova, unde s-a stabilit. Acolo, în 1961, I.Druţă, întâmplător, s-a întâlnit cu secretarul al II-lea al CC al PCM, N.Melnikov, care l-a întrebat cu ce ocazie se află la Moscova. Druţă i-a răspuns că Moscova îl hrăneşte, iar la Chişinău nimănui nu-i mai pasă de el [3:22:68:33, 43-44; 3:22:75:68, 252-253].

În continuare, situaţia în jurul lui I. Druţă s-a acutizat, pentru că în revista moscovită „Partiynaia jizni” a apărut un articol, conţinând o critică cu impact distrugător la adresa scriitorului. Mai mult ca atât, chiar şi unii dintre scriitorii Moldovei (E. David, P. Cruceniuc), de asemenea, s-au năpustit asupra lui cu acuzări, precum că „caracterul piesei este arhaic”, „piesa nu oferă nimic pentru educaţia cititorului”, „este ruptă de viaţă” etc. [3:22:262:54-58, 71-72].

Însă, în favoarea lui Druţă s-a exprimat primul secretar al CC al PCM I.Bodiul, care, în 1962-1963 considera că în lucrările lui „sunt neajunsuri, însă, în baza lor nu putem trage concluzii generale, care sunt la limită cu acuzările politice”. El a declarat că în lucrările lui I. Druţă

s-au regăsit contemporaneitatea şi eroismul poporului sovietic, cerând toleranţă faţă de el [3:22:30:88; 3:22:75:286; 3:23:1:119-120].

Dar, după discursul lui I.Druţă la Congresul al III-lea al Scriitorilor (14-15 octombrie 1965), în cadrul căruia Druţă a constatat că limba moldovenilor a devenit o amestecătură cu cea rusă, aceste şi alte afirmaţii ale lui erau numite de Biroul CC, în şedinţa din 13 decembrie 1965, drept „tendinţe naţionaliste" şi, astfel, numele lui, cu puţine excepţii, dispare pe câţiva ani din documente [3:25:25:23; 3:27:1:257].

În 1970 revista moscovită „Drujba narodov" l-a înaintat pe I. Druţă pentru decernarea Premiului de Stat al URSS pentru romanul *Povara bunătăţii noastre* (1963). Însă, în urma demersului lui I.Bodiul către Preşedintele Comitetului unional pentru decernarea premiilor „Lenin" şi de Stat, I. Druţă nu a fost decorat cu acest premiu important [1, p.68]. Ba mai mult. Conducerea republicii (membrul Biroului CC al PCM Gh. Antoseac, prim-secretarul Comitetului raional de partid Cotovsc Gr. Eremei) în acelaşi an, 1970, a înaintat scriitorului noi acuzări cu referire la acest roman: „a redus rolul partidului şi comsomolului", „falsifică procesele istorice", „se exprimă contra colectivizării", susţine că frontiera moldo-română trebuie anulată, consideră că limba rusă trebuie să se cureţe de aşa tip de cuvinte ca „soviete", „colhozuri" etc. [3:31:2:7; 3:31:52:63-65; 3:31:64:79-80]. I.Bodiul a continuat să aducă acuzări scriitorului şi la Congresul al XIII-lea al PCM (24-26 februarie 1971), menţionând că I. Druţă, într-o formă pervertită, a redat procesul transformărilor socialiste la sate şi s-a condus de ideea „pseudoumanistă" de unitate a oamenilor, indiferent de apartenenţa lor socială, dar nu a spus nimic despre faptul că conducerea republicii a protestat împotriva decernării lui I. Druţă a Premiului de Stat [3:32:48:169, 220]. În pofida faptului, că conducerea partinică şi chiar cea a Uniunii Scriitorilor a trecut la critica dură la adresa scriitorului, unii critici literari ai republicii continuau să proslăvească lucrările lui I. Druţă, comparându-le cu ale lui F. Rabelais [3:32:46:48, 53; 3:32:48:424]. Funcţionarii însă care nu ţineau legături strânse cu scriitorii, susţineau cursul organelor de partid la condamnarea lucrării *Povara bunătăţii noastre* (şeful secţiei de cultură a Comitetului Executiv Chişinău P. Cazacu) [3:34:231:51].

În pofida atitudinii duşmănoase faţă de I. Druţă în Moldova, el a fost susţinut şi promovat la Moscova, unde lucrările scriitorului obţineau

cele mai înalte aprecieri. I. Bodiul şi secretarul CC pentru ideologie I.Calin, în martie-aprilie 1977, au trimis chiar câteva proteste redactorului ziarului „Pravda”, V.Afanasiev, preşedintelui Comitetului unional de stat pentru televiziune şi radiodifuziune S.Lapin şi preşedintelui Comitetului unional de stat pentru edituri B.Stukalin, afirmând că Druţă „ponegreşte” organele de partid, le arată drept trădătoare ale intereselor naţionale, aproape identice cu „orientarea naţionalistă, proromânească”, şi „publicul larg” din republică „nu împărtăşeşte” viziunile lui [3:44:7:12, 14-15]. Din cauza faptului că I. Druţă a fost supus unei critici aspre, cărţile lui au încetat să fie editate, iar piesele – montate în republică, provocau proteste din partea scriitorilor Moldovei, care erau expuse la adunarea partinică a Uniunii Scriitorilor la 6 noiembrie 1980 [3:52:4:40].

După plecarea lui I. Bodiul de la conducerea republicii (el a devenit prim-vicepreşedinte al Guvernului URSS), I. Druţă s-a adresat, la începutul a.1981, urmaşului acestuia, S.Grossu, cu o scrisoare, în care s-a plâns că este persecutat şi ignorat în patria sa, Moldova. Secretarul al II-lea al CC, N. Merenişcev, a considerat argumentele lui „nefondate”, motivând această opinie prin faptul că lucrările şi piesele lui I. Druţă au fost de mai multe ori reeditate şi montate în Moldova, dar el respinge toate obiecţiile la adresa sa şi nu răspunde la propunerile editurilor republicii de a publica lucrările lui [3:57:7:11-12].

Totuşi, după plecarea lui I. Bodiul, atitudinea conducerii republicii faţă de I. Druţă a început puţin să se atenueze. Atacurile dure la adresa scriitorului s-au terminat, deoarece S.Grossu manifesta mai multă toleranţă faţă de el. În scurt timp, intelectualitatea republicii a înţeles acest lucru. Secţia de cultură a Comitetului Central, bazându-se pe opinia Academiei de Ştiinţe a Moldovei, în 1982 a propus revenirea la montarea pieselor lui I.Druţă în teatrele republicii [3:58:72:104]. Şi atitudinea conducerii Uniunii Scriitorilor a republicii a devenit mai loială faţă de I. Druţă [3:61:6:119-120]. Dar manifestarea poziţiei duşmănoase faţă de marele scriitor s-a simţit şi mai târziu: în august 1985, Secretariatul CC al PCM a decis să reducă din volumul articolului despre I. Druţă în Enciclopedia „Literatura şi arta Moldovei”, iar în toamna a.1987 oponenţi ai lui I. Druţă au publicat în presa republicii o serie de articole denigratoare despre el [3:64:347:16; 3:65:25:68].

Din cele spuse, putem concluziona că atitudinea autorităţilor faţă de scriitorul I.Druţă şi opera sa în perioada examinată a trecut prin câteva etape: 1) 1951-1958 – când I.Druţă a fost unul dintre mulţi scriitori republicani, la activitatea cărora autorităţile nu atrăgeau atenţie deosebită; 2) 1958-1961 – conflictul în jurul piesei „Casa mare", după care a urmat ignorarea de către autorităţi a lui I.Druţă şi primele încercări de a efectua presiuni asupra lui; 3) 1961-1965 – prim-secretarul CC al PCM I. Bodiul manifestă toleranţă în susţinerea lui I.Druţă; 4) 1965-1970 – după congresul al III-lea al Uniunii Scriitorilor (14-15 octombrie 1965), I.Druţă se află într-o opoziţie deschisă cu autorităţile republicii; 5) 1970-1980 – atacuri frecvente asupra lui I.Druţă în presă, încetarea publicării operelor şi montării pieselor lui în teatrele Moldovei; 6) 1981-1987 – „dezgheţul" treptat în atitudinea autorităţilor faţă de I.Druţă, deşi manifestarea poziţiei duşmănoase faţă de el continuă.

Referinţe:

1. CAȘU, I. *„Politica naţională" în Moldova Sovietică* (1944-1989). Chișnău: Cartdidact, 2000. 214 p.
2. https://www.autorii.com/scriitori/ion-druta/
3. Arhiva Organizațiilor Social-Politice a Republicii Moldova. Fondul 51, inventar, dosar, pagină.

COMPONENTA FUNCȚIONAL-PRAGMATICĂ A VARIANTELOR ANTROPONIMICE

Iraida CONDREA
CZU: 811.135.1′373.23 iraida.condrea@gmail.com

Antroponimul reprezintă un semn lingvistic specific, ce se deosebește de alte semne/cuvinte prin faptul că se referă doar la persoane, pentru a le identifica și a le distinge. Componentele de bază ale antroponimului actual oficial, în spațiul european, sunt **prenumele** și **numele** (în unele țări fiind obligatorii și alte elemente, de exemplu, patronimicul în Federaţia Rusă). Este important de menționat faptul că prenumele, fiind strict individual, este dobândit la naștere/la botez de fiecare persoană, pe când numele este moștenit, se transmite, de obicei pe cale paternă, din generație în generație, el este purtat de toți membrii unei familii. Și în uzul curent cele două componente ale numelui sunt folosite în mod diferit: dacă numele rămâne constant și în varianta oficială (în acte, în situații de comunicare instituțională etc.), și în vorbirea/comunicarea familiară, prenumele se modifică de multe ori în funcție de intenția vorbitorului, de situația de comunicare, de anumite cutume, obiceiuri sau alte împrejurări.

Spațiul basarabean se caracterizează printr-un registru variat de antroponime, în care se disting mai pregnant următoarele categorii: prenume calendaristice tradiționale (*Ion, Vasile, Petru, Nicolae, Mihail, Maria, Elena, Alexandra*), utilizate permanent; prenume create pe teren românesc (*Rodica, Florica, Florin, Romanița, Dumitrița, Domnița, Viorica, Drăgostin*); prenume adoptate prin filieră occidentală (*Emilia, Adela, Victoria, Robert, Felix*); prenume de diverse origini venite prin filieră rusă: *Tatiana, Svetlana, Olga, Natalia, Nadejda, Anastasia, Irina, Ludmila, Tamara, Igor, Oleg, Artiom, Chiril, Nichita, Serghei, Vladimir, Boris, Vitalie, Ghenadie, Anatolie, Iurie.*

Prenumele, de regulă, are o componentă (terminația), ce indică genul masculin sau feminin [1], așa încât oricine aude un nume își poate da dă seama dacă este de bărbat sau de femeie: femininele au terminația -

a (Claudia, Minodora, Alexandrina, Nicoleta, Rodica) etc.; masculinele se pot termina în consoană (Ion, Ștefan, Pavel, Tudor), în ***-e*** (Vasile, Gheorghe, Nicolae), în ***-u*** (Dumitru, Alexandru, Eugeniu, Radu), în **-a/-ea** (Toma, Sava, Mircea). În cazul în care se adoptă un prenume feminin netradițional, terminat într-o consoană, apar și anumite dificultăți în comunicare. De exemplu, o fetiță cu numele *Ettel* a primit și al doilea nume, *Maşa*, folosit în mod curent pentru comoditate [2]. Un prenume feminin ca *Ettel*, se integrează mai greu în sistemul gramatical al limbii române, deoarece, în conformitate cu terminația, el se va declina ca numele masculine, având forme analitice de caz: *Ettel, a lui Ettel, lui Ettel, pe Ettell*, spre deosebire de prenumele feminine cu terminația **-a**, care su forme sintetice: *Silvia, a Silviei, Silviei, pe Silvia.* La nivel de comunicare, un enunț ca „Ea este mama lui Ettel" va trebui dezambiguizat, pentru a se înțelege dacă *Ettel* este fată sau băiat.

În comunicarea curentă cotidiană – în familie, între colegi și prieteni – este utilizat cu precădere prenumele, iar forma acestuia nu este totdeauna aceeași, cu toate că desemnează același referent. Această varietate ține de domeniul pragmaticii, care vizează relația dintre semn și utilizator, adică modul în care vorbitorul utilizează semnul lingvistic (în cazul nostru prenumele) în diverse situații de comunicare, pentru a obține anumite efecte, reacții, în funcție de scopul urmărit.

În ceea ce privește prenumele, trebuie avut în vedere faptul că una și aceeași persoană răspunde la mai multe variante ale prenumelui pe care îl poartă, astfel că în mai multe culturi/limbi prenumele poate avea câteva ipostaze , cele mai cunoscute și utilizate fiind:

a) ***forma plină, oficială***, înregistrată în acte (certificat de naștere, buletin, pașaport etc.) aceasta fiind obligatorie în anumite situații, legate de consecințe juridice, de diverse responsabilități și care în toate documentele personale/oficiale rămâne neschimbată: *Eugeniu/Eugenia, Alexandru/Alexandra, Tatiana, Constantin, Gheorghe* etc.

b) ***forma uzuală/familiară***, derivată de la cea oficială; este deosebit de răspândită în onomastica rusă caracterizată de o mare diversitate de variante; multe dintre acestea a o circulație mare în spațiul basarabean, fiind utilizate și de rusofoni, dar și de vorbitorii de română, cu atât mai mult, cu cât sunt omniprezente nu doar în comunicarea curentă, dar și

în mass-media, fiind mult vehiculate în filmele rusești, în programele de divertisment, dar și în limbajul familiar-argotic al tinerilor. Astfel, se disting:

– ***variante scurte***, în special ale prenumelor rusești, formate prin trunchiere: *Jenea* (Eugeniu/Eugenia), *Tanea* (Tatiana), *Liuda* (Ludmila), *Maşa, Manea* (Maria), *Lena* (Elena), *Costea* (Constantin), *Tolea* (Anatolie), *Toma* (Tamara), *Ghena* (Ghenadie), *Ira* (Irina), *Nastea* (Anastasia), *Frosea* (Efrosinia), *Paşa* (Pavel, Parascovia), *Vova, Volodea* (Vladimir), *Vasea* (Vasile), *Clava* (Claudia), *Dusea* (Eudochia), *Lionea* (Leonid), *Zina* (Zinaida), *Vitea* (Victor, Vitalie), *Sveta* (Svetlana), *Nadea* (Nadejda), *Serioja* (Serghei), *Valea* (Valentina/Valentin), *Fima* (Serafim/Serafima), *Mila* (Ludmila, Emilia), *Iura* (Iurie), *Stiopa* (Stepan), *Sioma* (Simion), *Vanea* (Ivan), *Nataşa* (Natalia), *Slava* (Veaceslav), *Catea* (Ecaterina), *Jora* (Georghe), *Petea* (Petru), *Borea* (Boris), *Galea* (Galina), *Raia* (Raisa), *Valera* (Valeriu) etc. În comunicare aceste forme sunt și un indiciu al modului de exprimare al basarabenilor. Unele prenume au forme scurte diferite pentru rusă și română, de exemplu, Mihail – *Mişa* (ru), *Mihai* (ro); Grigore – *Grişa, Jora* (ru), *Grig* (ro); Alexandru/Alexandra – *Saşa, Şura* (ru), *Sandu / Sanda/ Alex* (ro); Dumitru – *Dima* (ru), *Mitru* (ro); Nicolai – *Colea* (ru), *Culai* (ro); Teodor – *Fedea* (ru), *Teo* (ro); Elizaveta – *Liza* (ru), *Veta* (ro).

Formele scurte rusești, frecvente în vorbirea basarabenilor, de regulă, nu se înregistrează în actele personale (deși în ultimul timp există și excepții), nici în Republica Moldova, nici în FR, astfel că în comunicare trebuie avut în vedere că ele au o marcă stilistică popular-familiară. Or, în spațiul public forma scurtă a prenumelui este etalată de unii reprezentanți ai showbizului, ca variantă a numelui scenic: *Pasha* Parfeni, *Alex* Velea, *Olia* Tira, *Sacha* Lopez, *Tania* Cergă, *Nataşa* Koroliova ș.a. Și alte persoane publice preferă forma scurtă a prenumelui, pentru o sonoritate mai atractivă: *Vlad* Filat, *Sanda* Filat, *Vlad* Cubreacov, *Alecu* Reniță, *Teo* Chiriac, *Veta* Ghimpu-Munteanu, *Mihai* Munteanu ș.a.

În presă, astfel de forme pot fi utilizate cu scopul de a ironiza anumite persoane, în special când este vorba despre politicieni, făcându-se aluzie la influența limbii ruse: „deportari, foamete, gulaguri, colhozuri și sovhozuri despre care a auzit și *Mişa Ghimpu*, și *Dima Medvedev*”

(Timpul, 06 oct.2009); Voronin: „*Mișa,* tu pentru cine lucrezi?”; „*Iura Roșca* s-a`nsurat și în sediu s-a cazat” (Timpul, 10.01.2014); *Colea, Petru* și iar *Colea; Tolea, Sașa* și iar *Tolea…* (Viorel Mihail, Facebook, 11.08.20). Iar numele personajelor de la emisiunea „Ora de ras” *Valera* și *Sioma, Feghea* și *Sioma* se încadrează într-o formă de subcultură basarabeană, care adoptă multe rusisme, inclusiv variantele antroponimice.

- ***forma hipocoristică*** (dezmierdătoare) reprezintă în cel mai înalt grad atitudinea vorbitorului față de persoana al cărei nume este rostit. Hipocoristicele se formează cu sufixele diminutivale utilizate pentru orice apelative: *-uț, -el, -ică, -uță* ș.a. În limba română, variantele hipocoristice sunt deosebit de populare în creațiile folclorice, în comunicarea cu cei mici, utilizate de de către părinți, bunici, rude. Toate acestea comportă o mare doză de afectivitate. Cele mai populare prenume românești au și numeroase variante hipocoristice: Maria – *Mărioara, Măriuța, Mărița, Maricica, Măricuța, Marusica, Marușca*; Ion – *Ionel, Ionică, Ionuț, Ioniță, Ionaș, Ionițel*, dar și hipocoristice derivate de la formele scurte – *Nelu, Neluțu, Nelișor, Nelucu* ș.a. Este de remarcat că unele forme hipocoristice în ultimul timp apar și ca forme oficiale, înregistrate în acte. Asemenea variante cu statut oficial se întâlnesc destul de rar în Republica Moldova, fiind reprezentate doar de câteva prenume: *Doinița, Steluța, Ilinca, Ionuț, Petrică, Ionela, Ștefănel.* În România, hipocoristicele apar ca forme oficiale mult mai pe larg, aceasta fiind deja o practică obișnuită. Diferența este sesizată de utilizatorii moldoveni, care conchid că sunt din România persoanele ce se numesc *Olguța Vasilescu, Cristinel Munteanu, Albumița Muguraș Constantinescu, Ionel Haiduc, Bombonica Dragnea, Gelu Voican* ș.a. Pe de altă parte, în spațiul basarabean circulă în comunicarea curentă multe hipocoristice rusești, în special derivate de la formele scurte cu sufixe specifice: *-ecica/enica: Tanecica, Iurocica, Vanecica, Liudocica, Șurocica, Sașenica, Mașenica*; *-ic/oc*: *Slavic, Vladic, Joric, Șuric, Sașoc, Igorioc*; -ca: *Iurca, Sașca, Mișca, Marinca, Galca, Slavca, Vovca, Milca, Mașca* ș.a. Astfel de forme sunt adeseori folosite pentru a ironiza și a face glume în legătură cu anumite persoane, de ex.: „Despre degradarea totală a junelui kominternist *Vladik* Bătrâncea” (Alecu Reniță); „Unde este *Igoriok*-kuliok” (Dorin Chirtoacă).

Varierea pragmatică a antroponimelor este un procedeu stilistic eficient și utilizat pe larg.

Referințe:

1. TREBEȘ, T. Onomasticonul actual din perspectiva specificului gender al numelor de persoană. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, *Seria „Științe umanistice”,* 2017, nr. 10, pp. 86-90. ISSN 1811-2668.
2. https://yupi.md/nume-stranii-si-amuzante-la-moldoveni-cele-mai-ciudate-nume-de-botez-ilegale-in-lume/

CASTOR ȘI POLUX – O PERSPECTIVĂ INTERPRETATIVĂ A DUBLULUI ÎN LIRICA LEONIDEI LARI

Victoria FONARI
CZU: 821.135.1(478)-1.09 victoria_fonari@yahoo.com

Pleferința pentru un dialog dintre daimon și eul liric, în creația Leonidei Lari (1949-2011), nu este o consecință a unui eu scindat. Leonida Lari trăiește durerea de a-și pierde fratele – Leonard Tuchilatu. În unele versuri poeta pare să *rescrie* mitul Castor și Polux (eul liric împărțind moartea și viața cu fratele său), sau o variantă a mitului Narcis, care și-ar fi văzut în apă sora geamănă pe care își dorește să o revendice.

Această opțiune creează un eu liric ce cunoaște viața și moartea concomitent: „Pentru că nimeni sub soare nu are / Suflet geamăn cu-al tău” (*Numai în ceruri*). Îngemănarea întru idee se resimte și în alte texte. Precizăm că numele Castor și Polux nu apar explicit în poezie, totuși mitul se întrevede prin următoarele argumente. Pentru a explica versurile în acest mod, e necesară o trecere în revistă succintă a mitului antic din zona polisului Sparta. Fiind fiii Ledei și ai lui Zeus, primesc următoarele însușiri: Castor este muritor, iar Polux este etern. Discrepanța aceasta îl face ca, după moartea fratelui său geamăn Castor, să se simtă nefericit. În consecință, Polux decide să se dezică de nemurire și își asumă condiția de a fi lângă fratele său. După o variantă a mitului, o zi se aflau în Olimp, iar alta – în Hades. În reflexia textului artistic, Leonida Lari trăiește/simte moartea fratelui său, iar similitudinea lor se explică prin talentul poetic cu care au fost hărăziți. Moartea prematură o face să sufere și să conștientizeze altfel eternitatea în toată amploarea sufletului. Caracterul combativ dat de o voință spartană se relevă în următoarele secvențe: „Însingurarea vine și n-am scut”. Aspectele de luptători se remarcă și printr-o pliere a mitului pe cultura dacică: „Pentru un om ce-stat-a și-n sicriu, / Cu zâmbetul de dor încercănat, / Dar eu venii pe lume prea târziu, / Dar el din ea devreme a plecat” (*E-adevărat*). Idealul unei vieți ce înalță, ce luminează omul, este construit pe o antiteză dintre plecarea cu zâmbet și tristețea eului liric. Zâmbetul dacic denotă verticalitatea, care trezește varii emoții: de

a continua lupta, de a încheia ce nu s-a reușit, încrederea și pacea, puritatea și seninătatea.

Fiind ambii visători, având credința în miracolul cuvântului artistic, Leonida Lari exclamă, pe fundalul mitului spartan: „Dintr-o armată de dureri / Sunt ultimul oștean ce mor” (*Prezent*). Sacrificiul în numele adevărului istoric, în numele limbii române, în numele credinței, fiind în opoziție cu timpul ateu – în numele libertății, relevă o verticalitate și demnitate trăite prin rezistență, demnitate, suferință. Plânsul nu mai are forțe și eul liric trăiește empatic dorința celui plecat: „Mai mult n-am să-ți spun nici un gând / De-alin sau de jale, / Dar cadă lumina visând / Pe pânzele tale” (*De târzie vedere*). Dezicerea de a comunica de fapt constituie o altă etapă în existența eului liric – de a construi un alt tip de legătură, nu bazată pe privire, ci pe amintire; nu axată pe auzul vocii aievea, ci pe ascultarea vocii interioare.

Vocativul din unele versuri explică această lipsă și similitudinile dintre frate și soră: „Cântă cocoșii, Leonard, și cântatul frumos al lor / Apropie ușor două lumi – morții și viii. / De dor aprig de tine, îmi vine uneori să mor. / Dar mă opresc nepoții și copiii!” (*Cântă cocoşii*...). Tragismul se relevă prin antiteza a două lumi, care este o condiție irevocabilă. Moartea nu trezește sentimente de frică, ea devine o componentă a eternității, fiind în opoziție cu „În lumea aceasta oamenii sunt / De azi pe mâine” (*Dar este ceva*....)

Pe undele spiritualului, dar și cu asumări de a renaște spiritul dragostei pentru neam, acest dialog fratern, scindat între două lumi, comportă și sentimente de regrete: „Cânt vinovată, frate, că grijă n-am avut / Și am lăsat uitării aceste bunuri toate / Mai dă-mi o viață, Doamne, s-o iau de la-nceput / Să-mi ispășesc lumina și fața de păcate” (*Cânt vinovată*...). În aceste versuri se trăiește responsabilitatea de a înfăptui și ceea ce nu a reușit din cauza vieții scurte. Timpul are capacitatea memoriei și a uitării. Contribuind la renașterea națională, poeta atestă reversul – uitarea, migrația, dezicerea benevolă de național. În cazul dat, o a doua viață îi este necesară eului liric pentru a lupta cu uitarea care contribuie la degradare și indiferență.

Pierderea fratelui îi destăinuie dimensiunea durerii și a unui dialog continuu fie cu daimonul, fie cu fratele său. Totuși, această distanțare care explică dorința de apropiere își găsește și o altă interpretare. În

spațiul poetic, care după Eugen Coșeriu se deosebește de intenția altor limbaje: „În sfârşit, obiectele naturale pot fi percepute ca obiecte culturale dacă li se atribuie o componentă intenţională. Acesta este şi cazul mitologiei, unde obiecte naturale ca râuri, arbori sau stele sunt percepute şi interpretate ca obiecte intenţionale” [1].

Obiecte intenționale apar în peisaju-i liric la Leonida Lari, acestea insistă la o altă percepere a vieții, nu pe cale vizuală, ci pe cea auditivă. Dialogul pare să fie realizat prin unde, ține de un interlocutor, care ar fi orb, care are posibilitatea de a percepe schimbările prin senzațiile interioare: „Auzi cum cade vinul peste pâine / Și se preface-n sânge creștinesc, / Auzi cum trec în ieri și trec în mâine, / Iar ieri cu mâine nu se întâlnesc” (*Auzi*). Deși imaginile-cheie invită la o gândire în culori (vin, pâine, sânge), componenta intenţională constituie temporalitatea și imposibilitatea. Elementul de ritual se certifică în transformare, dar nicidecum în revenirea la ceea ce a fost anterior. Ireversibilitatea este imposibilă. Aceasta condiționează mutații în sentimentele eului liric, care nu mai are opțiunea de a uita. Memoria devine o verigă purtătoare a acestei inițieri.

Raportul mitic dintre Castor și Pollux, caz în care dispare identificarea celui etern și a celui muritor, contribuie la o dorință de recuperare. Redobândirea își găsește *îndreptățirea* în explicația în relația Om-Ființă a lui Heidegger „Omul, definindu-se prin raportarea la Ființă, trăiește astfel o relație extatică fără el însuși. Heidegger numește acest raport care se caracterizează omul în esența sa „ek-sistența”. Valorifică ideea: „omul rămâne în afara lui însuși, prin raportarea la Ființă. Astfel, omul nu mai este supremul punct de referință, ci unul care se definește în raport cu punctul de referință care este Ființa” [2, p. 94,95].

Mai mulți exegeți au menționat misteriosul din creația Leonidei Lari. Acad. Mihai Cimpoi implică următoarea apreciere: „Leonida Lari transcrie stări lirice pure proiectate fantasmagoric sub semnul unui romantism „desuet”, de pe fundalul căruia se dă lupta între spirit și materie. Trăirea se vrea ideală, ardentă, purificată în cel mai înalt grad prin lumina solară, actul poetic ține de sacru și nu poate fi conceput decât ca spiritualizare, purificare, înnobilare” [2, p. 169]. În registrul criticului sesizăm cuvinte termice care reflectă dinamica interioară a poeziei autoarei din generația ochiului al treilea.

Valorificând raportul dintre mit – ritual – mister, prerogativa va fi misterul – care se bazează pe dinamica „dulcelui foc”. Ritualul din creația artistică poartă o condiție dintr-o altă lume: „Mă va fi blestemat vreo zână / Când m-am născut pe-acest pământ / Ca drumul meu înspre lumină / Să fie plâns, să fie cânt” (*Zile trăite*). Vectorul spre lumină este un strigăt de a nu accepta un traseu al involuției. Viața își designează treptele creației ce își prind stativele pe durere și cânt. Se recunoaște și traseul orfic trecut printr-o perspectivă feminină, aceea de a-și deplânge continuu fratele, de a empatiza cu durerile neamului și de a-și asuma menirea apostolică de eliberare a poporului de preconcepte, de îndobitocire și de josnicie.

Imaginile puternice – „arșița din sânge”, „gheața din priviri” – sugerează un contrast termic, un disconfort lăuntric, care par elemente ale unei senzații de ritualizare a creației artistice. Edificarea în subtexte a secvențelor mitice ține de apropierea omului Leonida Lari de Ființă: „[...] destinul omului nu este acela de a ajunge la dominarea tehnică a ființării, ci de a atinge adevărul Ființei care i se dă, adică de a trăi în apropierea Ființei” [3, p. 96].

Această apropiere destăinuie o mare durere care se întrevede în dialogul cu fratele său, cu *Daimonul meu*, cu mama, cu Dumnezeu, cu „*Prietena mea, ideea*”. Este sincronizată de elementul foc: „Dar sufletul intră în soarte / Așa, precum este a fi, / Datori fiind toți cu o moarte – / El, totuși, nu poate muri!”. Eternitatea ține de acea gândire primordială la care apelează poeta. Valorifică motivul eternității care este cel mai vehiculat în gândirea mitică prin antiteza: efemeritate – eternitate.

***Referințe*:**

1. COȘERIU, Eugen. *Istoria filozofiei limbajului* (disponibil on-line) https://www.academia.edu/36775473/Eugen_Coseriu_-_Istoria_Filozofiei_Limbajului.pdf
2. GONTIER, Thierry. *Marele opere ale filosofiei moderne*. Trad. de Mihaela GAFIȚESCU. Iași> Editura Institutul European, 1998. ISBN 973-586-121-6.
3. HEIDEGGER, Martin. *Ontologie. Hermeneutica facticității*. Trad. din germană de Christian FERENZ-FLATZ. București: Humanitas, 2008. ISBN 978-973-50-1943-3.

PRESENTATIONAL MODES IN LITERARY NARRATIVES

Oxana CREANGA
CZU: 821(100)-3.09 ***creangaoxana@gmail.com***

Presentational or narrative modes are important aspects of narrative structure that refer to ways in which an episode is rendered. The classification is based on the traditional distinction between *showing* and *telling*, otherwise referred to as *mimesis* (imitation) and *diegesis* (narration) respectively. According to S. Rimmon-Kenan, *showing* is defined as "direct presentation of events and conversations, the narrator seeming to disappear (as in drama) and the reader being left to draw his own conclusions from what he 'sees' and 'hears'", whereas *telling* "is a presentation mediated by the narrator who, instead of directly and dramatically exhibiting events and conversations, talks about them, sums them up, etc." [1, p. 107].

The above-mentioned polarization correlates with two major constitutive modes of presentation: *scenic* and *reporting* (summary). The connection between the two pairs of concepts is based on the notion of *durational aspect*, i.e. the relationship between *story time* and *discourse time*. The former refers to the fictional time taken up by an action episode, or, more globally, by the whole action; the latter is the time it takes an average reader to read a passage, or, more globally, the whole text and can be measured in the number of words, lines, or pages of a text.

Scenic presentation is a showing mode which denotes a direct rendering of action events combined or not with a direct rendering of character's words. Hence, we distinguish between the scene of non-verbal events (detailed action presentation) and the scene of characters' discourse (dialogues and monologues). It is characterized by *isochrony*, i.e. story time and discourse time are approximately equal [2]. An eloquent example of literary work that employs scenic presentation is Ernest Hemingway's short story "Hills like White Elephants". The content of the story which includes the dialogue between the two main

characters, the American and his lady companion, about having an abortion, unfolds while the couple are waiting for the train and having a drink. The description of the station is the only telling mode of presentation employed in the text. Hemingway uses the cinematic technique of recording character's motion and words without any intervention on the narrator's part to comment, at least, on who utters the lines of the dialogue. In the fragment presented below, the only signs of narratorial mediation are the recurrence of the neutral reporting verb *to say (the man said, the girl said)* and the scarce description of the girl's movement (*The girl looked at the ground the table legs rested on*). Since gestures and facial expressions are not available, readers have to infer the emotions from the content of the dialogic lines. Therefore, they are constrained in the interpretation of the story by its brevity and almost total lack of description or explanation.

'The beer's nice and cool,' the man said.

'It's lovely,' the girl said.

'It's really an awfully simple operation, Jig,' the man said. 'It's not really an operation at all.'

The girl looked at the ground the table legs rested on.

'I know you wouldn't mind it, Jig. It's really not anything. It's just to let the air in.'

The girl did not say anything [3, p. 15].

In the next sample, Susan Hill resorts to a different combinations of narrative techniques to achieve the scenic mode of presentation, namely free indirect discourse (the first sentence), free direct discourse (the second and fourth sentences), and direct discourse (the third sentence). Besides, the character's emotions and feelings are revealed to the reader at length. Although we, readers, can identify evidence of narrator's presence in the character's speech and thoughts rendered *in extenso*, such as the use of third person, the quotation marks and the introductory reporting clause *she said, she thought*, the effect of actors speaking directly to us is rather obvious.

Now, standing in the doorway, smelling lavender polish and dust, she felt ashamed, as if she wanted to get rid of all memory, as though she had wanted her mother to die. She said, but that is what I did want,

to get rid of the person who bound me to her for fifty years. She spoke aloud into the bedroom, 'I wanted you dead.' She felt her hands trembling and held them tightly together, she thought, I am a wicked woman ... [4, p. 124].

Summary is a telling mode in which the narrator compresses a conversation or a sequence of action events into a thematically linked and orderly account. The durational aspect that determines this mode of presentation is *speed-up/acceleration*, i.e. an episode's discourse time is considerably shorter than its story time.

In addition to the major modes presented above, there are two supportive modes of presentation: *description* and *comment*. Description is a telling mode in which the narrator presents a character or describes the setting. During the description, story time stops as no action actually takes place. Hence, the durational aspect is *pause*. Descriptive sentences typically rely on stative verbs as predicates, such as *be* and *have*. Commentary is another telling mode in which the narrator comments on characters, the development of the action, the circumstances of the act of narrating, etc. The durational aspect is also *pause*.

Mr and Mrs Bixby lived in a smallish apartment somewhere in New York City. Mr Bixby was a dentist who made an average income. Mrs Bixby was a big vigorous woman with a wet mouth. Once a month, always on Friday afternoons, Mrs Bixby would board the train at Pennsylvania Station and travel to Baltimore to visit her old aunt. She would spend the night with the aunt and return to New York on the following day in time to cook supper for her husband....

As it turned out, however, the aunt was little more than a convenient alibi for Mrs Bixby. The dirty dog, in the shape of a gentleman known as the Colonel, was lurking slyly in the background, and our heroine spent the greater part of her Baltimore time in this scoundrel's company [5, p. 60-61].

The third fragment, selected for exemplification from R. Dahl's short story "Mrs Bixby and the Colonel's Coat", exhibits the co-occurrence of several telling modes. It opens with the description of setting elements and characters (the first three sentences) and, then, shifts to summary, i.e. the concise presentation of action events which

take place iteratively *year after year,* as it follows from the subsequent part of the short story. The strong condensation of events impairs the readers' mental visualization of the story. In the second part of the quoted paragraph the presentational mode changes to the narrator's explicit commentary on the main character's travels to Baltimore. This intrusion in the main line of the narrative, to betray Mrs Bixby's adultery, hidden under the pretext of visits to her aunt, effects the telling agency's overt control of action presentation.

The types of speech presentation can also be classified according to the distinction *showing vs. telling*. Following a progressive scale ranging from the purely diegetic to the purely mimetic, dialogue, monologue, direct speech, in general, can be ascribed to the mimetic/showing mode, whereas indirect speech – to the diegetic/telling mode [6, p. 109].

From what has been presented above, it can be concluded that a text largely using the showing mode of presentation represents the fictional world as quasi-immediate with the reader not being told things but being shown them and, therefore, solicits a greater degree of reader's involvement as they are left to draw their own conclusions from the dialogues, free indirect discourse, descriptions, etc. Conversely, texts shaped in the telling mode are mediated by the narrator who intrudes into the story to pass his comments on or sum up the events and conversations, thus limiting the reader's co-participation in the meaning-making process.

References:

1. RIMMON-KENAN, S. *Narrative Fiction*: *Contemporary Poetics*. London: Methuen, 1983. 173 p. ISBN 0-415-04294-1
2. JAHN, M. *Narratology: A Guide to the Theory of Narrative*. English Department, University of Cologne. 2005. [online] http://www.uni-koeln.de/~ame02/pppn.htm (retrieved 20.06.2020).
3. HEMINGWAY, E. *Ernest Hemingway's Ten Short Stories*. București: ALL Educational, 1998. 102 p.
4. HILL, S. A Bit of Singing and Dancing. In: C. WEST (ed.) *From the Cradle to the Grave*. Oxford: Oxford University Press, 1993, pp. 117-141. ISBN 0194226921.

5. DAHL, R. Mrs Bixby and the Colonel's Coat. In: C. WEST (ed.) *From the Cradle to the Grave*. Oxford: Oxford University Press, 1993, pp. 57-54. ISBN 0194226921
6. RIMMON-KENAN, S. *Narrative Fiction*: *Contemporary Poetics*. London: Methuen, 1983. 173 p. ISBN 0-415-04294-1

STRUCTURA SEMANTICĂ A CUVINTELOR: ABORDARE DIN PERSPECTIVĂ LEXICOGRAFICĂ

Ana VULPE

CZU: 811.135.1′373 vanet18@yandex.ru

Polisemia ca fenomen lingvistic există doar la nivelul limbii. În vorbire cuvântul apare cu un singur sens, adică la nivelul vorbirii, polisemia „se consumă”. Fiecare dintre aceste sensuri se realizează de sine stătător, neafectând integritatea semantică a cuvântului [1, 2].

Menţionăm că realizarea unui sau altui sens depinde totalmente de anturajul în care elementul lexical respectiv nimereşte.

În afara contextelor, adică în afara vorbirii, cuvintele polisemantice nu prezintă decât o totalitate de sensuri cu o anumită legătură semantică între ele, totalitate care este oglindită în dicţionare.

Însă în procesul de descriere a cuvintelor polisemantice în dicţionare, lexicograful întâmpină anumite dificultăţi generate de faptul că el este nevoit să trateze fenomenul polisemiei lexicale, care este dinamic prin esenţă, ca un fenomen static. Procesul privind interpretarea lexicografică a structurii semantice (adică a ansamblului de sensuri) a elementelor lexicale polisemantice e necesar a fi realizat în trei etape succesive:

1. identificarea sensurilor;
2. clasificarea sensurilor identificate;
3. Descrierea conţinutului semantic al acestora.

Şi dacă prezentarea conţinutului semantic al cuvântului în dicţionare depinde de tipul acestuia, adică de factori, oarecum, subiectivi, atunci identificarea sensurilor cuvântului, precum şi clasificarea lor ulterioară, trebuie să se bazeze pe criterii absolut obiective. Şi care sunt acestea? Sunt mai multe, printre care criteriile sinonimiei, antonimiei, al traducerii, criteriul contextual etc.

Aplicarea procedeelor sinonimiei şi antonimiei nu sunt reuşite, utile în toate cazurile, deoarece nu toate cuvintele intră în relaţii de sinonimie şi antonimie. Traducerea nici ea nu poate fi considerată un procedeu universal, deoarece de multe ori diferite sensuri pot fi traduse prin unul şi acelaşi cuvânt. Astfel că rămâne factorul contextual, care, de fapt, e

unul dintre cele mai adecvate, fiindcă are la bază aplicarea parametrilor combinatorici ai cuvântului. Şi, întrucât orice sens al cuvântului polisemantic, fără excepţie, se realizează în vorbire, cu ajutorul contextului poate fi determinată structura semantică a oricărei unităţi lexicale.

Aşadar, etapa identificării spectrului semantic al cuvintelor polisemantice trebuie începută prin analiza unei totalităţi de contexte în care apare unitatea lexicală dată. Drept rezultat, obţinem totalitatea de sensuri care alcătuiesc structura semantică reală a unui cuvânt.

Remarcăm, din acest punct de vedere, că deseori spectrul semantic astfel determinat se deosebeşte cantitativ de cel fixat uneori chiar şi în cele mai complete dicţionare. Această neconcordanţă poate avea o dublă explicaţie. Prima explicaţie – cea obiectivă – este că dicţionarele, chiar şi cele mai recente, nu reuşesc să înregistreze toată avalanşa de cuvinte şi sensuri, generată de dezvoltarea continuă a vocabularului. În această ordine de idei, amintim afirmaţia academicianului N. Corlăteanu, precum că dicţionarul „este o carte care niciodată n-a fost şi nu este terminată". Mai mult decât atât, orice lucrare lexicografică, după cum se ştie, este o lucrare ce reflectă aspectul deja normat al vocabularului. Anume din acest motiv alcătuitorul de dicţionare este foarte precaut la introducerea unor cuvinte şi sensuri noi în registru, neincluzându-le pe acele ce nu sunt adoptate conştient de un număr mare de vorbitori, nu se încadrează în sistemul limbii şi n-au căpătat statut de independenţă în limbă.

O altă explicaţie – mai puţin obiectivă – este că lexicografia tradiţională (mai ales cea comercială), la elaborarea noilor dicţionare, de multe ori, se bazează pe materialul dicţionarelor existente deja. Or, la întocmirea inventarului, lexicograful este obligat să cerceteze atent şi faptele de limbă din paginile unui număr impunător de publicaţii periodice, de izvoare de largă popularizare, precum şi din cadrul diferitelor emisiuni de radio şi televiziune, dat fiind faptul că anume acestea sunt foarte receptive la schimbările în limbă. „Limba nu este dinamică pentru că se schimbă..., afirma lingvistul notoriu E. Coseriu, ci se schimbă pentru că natura ei este dinamică: pentru că limbajul este o activitate liberă, adică creatoare şi „moare" când încetează să se mai schimbe [apud: 3, p.14]. Doar analizând cu promptitudine aceste modificări, autorii de dicţionar vor putea include (cu discernământ, desigur) noile formaţii lexicale.

Prin urmare, elementul lexical şi contextul trebuie să constituie o unitate indisolubilă în procesul de lucru al lexicografului. Indicaţiile privind parametrii combinatorii trebuie să fie aplicate cu rigurozitate într-un dicţionar didactic, care, după cum se ştie, înlesnesc substanţial procesul de însuşire a unei limbi străine, dar şi în dicţionarele explicative generale, îndeosebi atunci când alcătuitorii lui îşi pun scopul să includă în el maximum de informaţie. De atare indicaţii are nevoie, mai întâi de toate, verbul, întrucât exprimarea lexicografică a valenţelor verbului facilitează tălmăcirea sensului său lexical. Verbul, ca unitate a limbii, e dotat cu cele mai complicate şi variate particularităţi sintagmatice.

Referindu-ne în mod special la verbul tranzitiv, evidenţiem că acesta, după cum se ştie, solicită în mod imperios determinări, ce ar permite funcţionarea adecvată în actul comunicativ. Astfel, de plenitudinea lui semantică se poate vorbi doar în cazul combinării lui cu elementele ce denumesc agentul şi pacientul acţiunii. Informaţiile privind particularităţile combinatorii ale verbului ar putea fi redate adecvat şi compact cu ajutorul unui astfel de mijloc de exprimare a lor care ar oglindi, pe de o parte, potenţele sintactice, iar pe de alta, potenţele lexicale. Se au în vedere acele indicaţii ce sunt capabile să reflecte semantica elementelor ce complinesc „locurile vacante” de pe lângă verb. De exemplu: ***a eclipsa,*** *tranz.* 1) (*un astru*) a pune în eclipsă; 2) *fig.* (*lucruri*) a pune în umbră; 3) (*persoane*) a depăşi prin merite; ***a se îmbuna,*** *intranz. Pronom.* 1) (*despre fiinţe*) a uita un necaz. *Văzându-și nepotul în prag, parcă s-a mai îmbunat.* **2)** (*despre vreme*) a căpăta un caracter mai liniştit (după furtună, ploaie, ninsoare etc.); ***a ierta,*** *tranz.* 1) (*persoane*) a înceta de a considera vinovat. 2) (*greşeli, fapte reprobabile*) a trece cu vederea; a da uitării. 3) (*un acuzat*) a scuti de pedeapsă. Remarcăm și faptul că tot la criteriul contextual ar trebui să se recurgă şi în cazul când e nevoie a stabili ordinea prezentării sensurilor unui cuvânt polisemantic în cadrul articolului lexicografic. De obicei, primele sensuri sunt fixate acelea care sunt mai puţin determinate sintagmatic, în continuare succesivitatea lor fiind în legătură directă cu creşterea gradului de determinare sintagmatică. Or, şi din acest punct de vedere, în dicţionare (avem în vedere dicţionarele în care primează principiul uzului, şi nu al vechimii sensului în organizarea structurii semantice) deseori se observă necoincidenţă, inconsecvenţă.

Desigur, multiplele probleme ce apar în procesul de elaborare a unui dicţionar explicativ (și nu numai) pot fi soluţionate, dacă se respectă anumite cerinţe ştiinţifico-teoretice. În această ordine de idei, amintim afirmaţia marelui lexicolog şi lexicograf S. Berejan, care susţinea că, deşi „în ultimele decenii a apărut un oarecare interes faţă de dicţionar ca obiect ce merită atenţie ştiinţifică, o teorie lexicografică veritabilă nu s-a constituit de îndată. Situaţia se explică parţial prin faptul că lexicografii profesionali, (nemaivorbind despre cei diletanţi – *n. n.*), fiind angajaţi în plenar la realizarea practică a dicţionarelor cu multiplele şi greu surmontabilele dificultăţi implicate de acest proces, nu aveau posibilitate să se ocupe concomitent de generalizări şi teoretizări, iar lingviştii-teoreticieni rareori coborau din sferele înalte pentru a examina detaliat şi în cunoştinţă de cauză procedeele şi metodele utilizate la descrierea lexicografică a limbii" [4, p.15]. Din păcate, și peste ani, putem constata aceeași situație.

Referințe:

1. BIDU-VRĂNCEANU, A. *Lexicul specializat în mișcare de la dicționare la texte*. București: Editura Universității din București, 2007. 265 p.
2. ZUGUN, P. *Lexicologia limbii române: prelegeri*. Iaşi: Editura Tehno-press, 2000. 293 p.
3. GUȚU-ROMALO, V. *Aspecte ale evoluţiei limbii române*. Bucureşti: Humanitas Educațional, 2005. 146 p.
4. BEREJAN, S. Dicţionarul ca operă lingvistică şi antinomiile practicii lexicografice. În: *Revistă de lingvistică şi ştiinţă literară*, 1992, nr. 2, pp. 15-22.

RESURSE DE EXPRESIVITATE LITERARĂ ALE GENULUI GRAMATICAL: MASCULIN *VS* FEMININ

Raluca Miruna SOISUN
CZU: 811.135.1′366.521/.522 **prof.mirunasoisun@yahoo.com**

Genul substantivelor românești s-a stabilizat în primele decenii ale sec. XX, iar substantivele noi se încadrează în clasele morfologice existente. Un substantiv exprimă, prin categoria genului, particularități de conținut privitoare la deosebirile de sex ale persoanei. Se recunoaște astăzi că un cuvânt determină alte reprezentări, alte asociații și alte reacții emoționale imediate, dacă este substantiv de gen feminin sau de gen masculin.

GALR (2005) precizează preferințele selective ale clasării substantivelor în raport cu particularitățile semantice motivate „de străvechi concepții animiste” și indică un număr redus de substantive derivate sau compuse „afective”: *buftea, mutulică, gură-cască, încurcă-lume, papă-lapte, pierde-vară, târâie-brâu* [1, p. 65-66]. GALR de bază (2016) le repartizează la genul comun „clasă de substantive marcate, în general afectiv, care fără nicio modificare de formă, pot fi folosite atât în contexte de masculin, cât și de feminin (*un/o gură-cască, un/o haplea, acest/această papă-lapte*)” [2, p. 662]. Se pot da și alte exemple: *zgârie-brânză, coate-goale, vorbă-lungă, fluieră-vânt* etc.

Genul, care reprezintă traducerea în gramatică a sexului, transmite ceva din gândirea arhaică, cum consideră Edgar Papu: „Perpetuarea sa se manifestă, însă, nu cum s-ar crede, ca o simplă reminiscență sau ca rugina unei inerții a limbajului, ci ca o generatoare vie de trăiri și de efective intuiții” [3, p. 8]. Abundența substantivelor feminine, de multe ori articulate hotărât, (*pădurea, marea, luna, steaua, apa, valea, prăpastia, stânca, floarea*) și natura în ipostază de iubită, logodnică, mireasă, îl determină pe estetician să releve „principiul feminin la Eminescu”. O analiză stilistică poate identifica diferența dintre *pădure* (substantiv feminin) și *codru* (substantiv masculin), *lună* (substantiv feminin) și *soare* (substantiv masculin).

Unele substantive masculine pot primi terminație feminină, care le schimbă percepția, pentru că aceasta comunică afecțiune și protecție:

băiat>băieţică; bade>bădiţă, bădică, bădicuţă; moş>moşulică. Similar, se exprimă simpatia la numele proprii de gen masculin: *Ion>Ionică, Marin>Marinică, Mircea>Mirciulică, Petru>Petrică, Ştefan>Ştefăniţă*. În stilul beletristic diferența dintre diminutivele *Ştefănuţ, Ştefănel* sau *Ştefănică, Ştefăniţă* poate calibra gradul de afecțiune sau ajută prozodiei. Dimpotrivă, substantivele feminine care dobândesc prin sufixare un aspect masculin devin peiorative: *fată>fătoi, babă>băboi, babetă.*

Când substantivele masculine nume de familie primesc forma genului opus, cum se întâmplă la Caragiale, ele exprimă ironia sau deprecierea autorului: „Rămânea Mitică Dăscălescu, iar repetent, cu toate că ține la el atât mamița sa, *Dăscăleasca* la care ține *Piscupeasca*, la care ține *Sachelăreasca*, la care ține *Iconomeasca*, la care ține *Diaconeasca*, la care ține *Preoteasca*, la care ține mult grațioasa *Popeasca*, la care țin foarte mult eu, la care... (*Lanțul slăbiciunilor*). D. Irimia consideră că „mai ales substantivele feminine articulate” sunt expresia „unui anumit grad de intimitate în relațiile sociale” [4, p. 37], care ar impune rigoarea.

Interesantă este situația substantivelor care denumesc bărbați, dar au terminație feminină. Ele pot fi grupate în funcție de semele comune în două categorii: *agă, bulibașă, papă, popă, pașă, rigă, vlădică, vodă,* pe de o parte, și *beizadea, calfă, caracudă, caraculă, catană, călăuză, patrulă, santinelă, slugă,* pe de alta. Primele sunt substantive masculine care pun în evidență puterea și autoritatea, celelalte sunt feminine și exprimă supunerea ierarhică sau o devalorizare semantică: *caracudă* „om fără însemnătate într-un partid sau o adunare” (poreclă dată de junimiști colegilor inactivi), *caraculă* „paznic de închisoare”. Renunțarea la terminația feminină (*rigă* înlocuit de *rege*) și crearea dubletelor *călăuză/călăuz, caraculă/caraculaș* și *vlădică/vlădic,* în registrul oral al comunicării, reprezintă o tentativă de realizare a concordanței cu masculinul obișnuit.

În 1933, lingvistul Jacques Byck aduce în discuție „femininul peiorativ” [5, p. 93-95]. Acesta observă, din examinarea poreclelor românești, că numeroase substantive feminine desemnează și pe bărbații care au defecte: *surdilă<surd, cârneală<cârn, mutulică<mut, sucilă<sucit.* Procedeul este însă folosit de I. Creangă în *Povestea lui*

Harap-Alb pentru a sugera, nu un defect, ci o particularitate a unor personaje fantastice: *Ochilă, Gerilă, Setilă, Flămânzilă, Păsări-Lăți-Lungilă,* ca și *Murgilă* sau *Zorilă* la Vasile Alecsandri în *Sânziana și Pepelea*. Femininele formate de la masculine și folosite pentru ambele sexe, *găgăuță<găgăuț* și *nătăfleață<nătăfleț,* având o valoare peiorativă mai bine marcată, devin mai expresive și uneori, amuză: „Pară mălăiață/În gura lui *Nătăfleață*”. Un băiețel cu părul roșcat și cu pistrui, poreclit *Morcoveață* sau unul mic de statură, *Mogâldeață*, devin simpatici.

După 1944, promovarea ateismului a condus la înlocuirea în limbajul oficial a substantivului compus *Moș Crăciun* (aluzie la sărbătoarea creștină) cu *Moș Gerilă*, care trimite la un fenomen al iernii. O fiziologie contemporană despre „omul nou”, „produs al imbecilizării comuniste, dar și al postcomunismului decerebrat, consumator de deșeuri, idolatru al «ratingului», ignorant euforic, abrutizat de ideologie, mode și pofte” (Andrei Pleșu) este *Ghidul nesimțitului* de Radu Paraschivescu [6, 200 p.], cu un prolog în versuri de Șerban Foarță și cu un cuvânt de întâmpinare de Andrei Pleșu [6, p. 5-6]. Textul poetului se numește *balada lui nesimțilă* (fără majuscule). *Nesimțilă* e de disprețuit mai mult decât *Nesimțitul.*

Studiul lui J. Byck semnalează o lungă serie de substantive feminine devenite porecle pentru bărbații urâți sau răi: *ciumă, lepră, holeră, gâlmă, stârpitură, lepădătură, căzătură*. Sunt folosite astăzi în injurii și apostrofări*: ciuma roșie*, metaforă pentru un partid politic sau un membru al său, (aluzie la comunism), *râmă politică, gândac politic*. Din vocabularul tradițional sunt în uz: pentru omul leneș: *putoare*, pentru cel moale, *balegă*, pentru cel rapace, *lipitoare*. Asocierea sensului cu structura fonică mărește expresivitatea unor vocabule ca: *scârbă, scârnăvie, spurcăciune, bâzdâganie* „monstru” [4, p. 94].

La observația lui J. Byck că unele sufixe feminine au dobândit valoare peiorativă: *-ină* (*boșcotină* „bătrân”, *arapină* și *cocordină* „țigan”); *-otcă* (*cenușotcă* „leneș”, *muierotcă* „efeminat”); *-ârcă (țopârcă)*, se poate replica că există și sufixe masculine devenite peiorative ca *–ete* (*ciumete, coclete, muciuflete, mârlete, tontolete*, sau *-ău* (*lingău, prostălau, tăntălău, țipălău*). Într-adevăr, multe feminine sunt peiorative, dar sunt folosite în mediul periferic sau au devenit arhaice. *Țopârcă*

este mai puternic depreciativ decât *țoapă*, dar există și varianta *țopârlan* cu perechea de gen *țopârlancă*, cu aceeași valoare semantică „persoană cu apucături grosolane”. Structurile indecente pot fi condamnate și stopate în numele bunului-simț sau sancționate, dacă intră în zona limbajului sexist sau a bullyingului (violența verbală).

Oportunitățile genului gramatical sunt folosite în literatura satirică și moralizatoare. Finalul substantivelor masculine este preponderent în consoană, iar al celor feminine, în vocala *-a*. Articolul hotărât (definit) pentru masculin este preponderent *-l*, iar al celor feminine este *-a*. În titlul fabulelor, necuvântătoarele sunt reprezentate prin substantive articulate, exprimând genericul, asociat cu un adjectiv: *Vulpea liberală, Vulpoiul predicator*, două substantive de același gen: *Mierla și bufnița, Boul și vițelul* (Gr. Alexandrescu) sau de gen diferit: *Bivolul și coțofana* (G. Topârceanu). Titlul, ca element de paratextualitate, actualizează sensul de bază al substantivului, în forma din manualul de zoologie, dar și sensul figurat din dicționarele explicative: *bivol* „un bărbat gras, mătăhălos și nesimțit” sau *vulpe*: „persoană vicleană, șireată”. Alegoria din fabule păstrează corespondența de gen între femeie și bărbat și animalul, pasărea, insecta corespunzătoare. În porecle, neconcordanța dintre genuri susține dimensiunea ludică a comunicării. Profesoara de matematică din filmul de succes *Liceenii* (1986) e numită de elevi, *Isoscel*, iar în lumea interlopilor un procuror este recunoscut sub numele *Portocală*.

Prezența unor forme asemănătoare admise la cazurile oblice în flexiunea substantivelor feminine terminate în -ică, precum și la substantivul masculin *vlădică* reprezintă o ofertă gramaticală generoasă pentru textele literare de inspirație istorică în realizarea culorii locale sau constituie forme anacronice, posibil amuzante (*mămucăi/mămuchii, vlădicăi/vlădicii/vlădichii*).

Genul numelor de animate (antroponime și zoonime) este motivat semantic și se exprimă prin terminații specializate. Sinonimiile, omonimiile și paronimiile apărute în flexiune, devin oportunități de expresivitate literară.

Bibliografie:

1. GALR, București: Editura Academiei Române, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”, 2005, vol. I, p. 65. ISBN 973-27-1306-2.

2. GALR de bază. București: Univers enciclopedic, Gold, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”. 2016, p. 662. ISBN 978-606-704-138-5.
3. PAPU, E. Principiul feminin la Eminescu. În: *Poezia lui Eminescu*. București: Minerva, 1971, p. 8.
4. IRIMIA, D. Structura stilistică a limbajului oral. În: *Structura stilistică a limbii române contemporane*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1986, p.37.
5. BYCK, J. Femininul peiorativ. În: *Studii și articole*. București: Editura Științifică, 1967, pp. 93-95.
6. PARASCHIVESCU, R. *Ghidul nesimțitului, cu un cuvânt de întâmpinare de Andrei Pleșu și cu un prolog în versuri de Șerban Foarță*. București: Humanitas, 2019. 190 p. ISBN 978-973-50-6405-1.

ION VATAMANU – POETUL LIMBII ROMÂNE

Vera CĂTANĂ
CZU: 821.135.1(478).09(092) ***vera.catana93@gmail.com***

Mișcarea de Renaștere Națională reprezintă etapa decisivă de reîntregire a spațiului românesc în plan sociocultural, acest moment se datorează, în mare parte, oamenilor de litere care militează pentru oficializarea limbii române și trecerea la alfabetul latin. Sintetizând rezultatele din anii 90 cu privire la amplul proces de revigorare a literaturii din Republica Moldova, academicianul Mihail Dolgan remarcă: „În lumea literelor noastre a început să se desfășoare un intens și fructuos proces de integrare spiritual-artistică, o firească și organică întregire a valorilor” [3, p.7]. Înarmându-se cu texte lirice potrivite momentului, Ion Vatamanu este poetul care își fundamentează crezul artistic pe idealul limbii române.

Citând-o pe Iuliana Oică descoperim că: „Poezia traduce o armonie a sensibilității, a emoțiilor estetice, o simbioză între formă și fond, înre cuvânt și imagine, între trăire și manifestare a acesteia” [5, p.230], evident, din poezie se nasc și prin ea se desăvârșesc cele mai neordinare idei, care îmbracă formă de idealuri. În acest context, eul liric se întreabă, în repetate rânduri, despre: *Ce vor scriitorii?* ca exponenți ai neamului românesc si, de la o strofă la alta dezvăluie un lanț de idei pline de esență:

Fratele meu, desteaptă-ți ființa
Iată ce vor scriitorii
Pe-aceste câmpii, ale noastre, latine,
Arde veșmântul rupt al istoriei,
Fratele meu, ne cheamă părinții
Iată ce vor scriitorii
Ne-am săturat de momeli și minciuni,
Astăzi țara își spulberă norii,
Fratele meu, adevarul nu iartă
Iată ce vor scriitorii.
(*Ce vor scriitorii?*)

Îndemnul: *Deșteaptă-ți ființa* este catalizatorul reacției de renaștere națională făcând posibilă oficializarea limbii române ca limbă de stat. Poetul recurge la repetiția anaforică: *Fratele meu,* nu doar pentru a realiza un armonios echilibru compozițional, ci mai cu seamă pentru a se apropia de reprezentanții poporului său, căci aceasta e limba prin care descoperă copilăria și atinge maturitatea. *Pe-aceste campii, ale noastre, latine,/ Arde vesmantul rupt al istoriei*, atunci când istoria deschide drumul revenirii la matricea spirituală firească a românilor.

Acest moment îl determină pe cercetătorul Alexandru Burlacu să releve un aspect al creației lui Ion Vatamanu menționând: „Poetul predicatelor, devine un fel de cenzor moral al lumii în care trăiește”[1, p.118]. Pe bună dreptate, eul liric subliniază: *Astazi țara își spulberă norii,/Fratele meu, adevarul nu iartă/Iată ce vor scriitorii.* Astfel, poetul Ion Vtamanu își asumă condiția de poet și datoria morală de a apăra limba maternă chiar cu prețul propriei libertăți, amintind de faptul că luptă cu înverșunare împtriva regimului totalitar, făcând față represiunilor.

G.W.F. Hegel afirmă: „Artistul își ia conținut pentru opera sa din el însuși și spiritul omenesc este cel care se determină pe sine însuși” [4, p.617.], într-adevăr, fiecare personalitate se înscrie în cultura națională sau universală prin ceva unic, or tocmai această autenticitate este alimentată de propriile concepții depre viață pe care le transpune în artă. Poezia este omagiul suprem prin care Ion Vatamanu elogiază limba maternă. Din copilărie este martor ocular al evenimentelor dramatice prin care istoria a purtat întregul neam românesc. Este aproape mereu urmărit de imaginea stâlpului care devine hotar între cele două maluri de Prut, satul său natal *Costiceni*, parte a județului *Hotin*, din *Regatul României*, astăzi se află în componența altei țări decât a celei în care poetul vede lumina zilei.

Prin urmare, limba română este o sursă de trăiri intense, care generează emoții și supun cititorul unui exercițiu de purificare a sufletului ce se soldează cu resimțirea unor efecte ce derivă din funcția estetică a literaturii.

Textul: **Aștept un vers** scoate în relief atât o nouă formulă prozodică cât și criza de inspirație pe care o simte eul liric atunci când se sufocă de dogmele regimului ce se impuneau a fi evocate la superlativ:

Aștept un vers de-aproape patru ani,
Ce-aș vrea să-l pot gândi cu floarea din castani.
Mi-i sete singular, de parcă fac dreptate
Unor cuvinte dragi, ce vor a se desparte.
Mi-i sete și de sete gura mea adună
Zei vorbitori cu mărturii de lună.
(*Aștept un vers*)

Aștept un vers este un titlu sugestiv care denotă dorința eului liric de a evada într-un spațiu neobișnuit: *Aștept un vers de-aproape patru ani,/Ce-aș vrea să-l pot gândi cu floarea din castani.* În fiecare vers vatamanian se topește o vibrație: de la *floarea de castani* – la *fântână*, de la *cuvinte dragi* – la *tăcere,* astfel se frământă sufletul între dorința de evadare și necesitatea de a-și face permanent un examen de conștiință, pe care-l metaforizează prin imaginea – simbolică a fântânii. *Mi-i sete* este strigătul lăuntric ce revine ca un refren din care se naște speranța. Acesta asigură perpetuarea unui popor prin tradițiile pe care le promovează: *Ce-n codru-și face casa cu pridvor.* Eul liric meditează și asupra modului în care ar trebui să se lase furat de chemarea inspirației: *Mi-i sete și de sete gura mea adună/Zei vorbitori cu mărturii de lună.* Astfel se produce accederea spre idealul de creație în fază incipientă, întrucât eul se lasă copleșit de fervoarea zeilor vorbitori, prin care se realizează transferul de sens de la real spre imaginar, mai mult ca atât, fiecare imagine poetică devine purtătoare a unui mesaj mistic: *cu mărturii de lună.*

Profund marcat de legătura spirituală a eului cu limba română ca valoare morală, criticul literar Ion Ciocanu susține:„Poezia lui Ion Vatamanu capătă sens de testament spiritual, lăsat oamenilor să păstreze cu sfințenie tezaurul lingvistic rămas de la strămoși” [2,p.15]. Datoria aceasta de a păstra limba moștenită de la părinți este un ideal al crezului poetic vatamanian, ce se revarsă din plin în textele sale, un exemplu cert servește și textul:

Cuvintele limbii materne
Și-s toate demne si stăpâne,
Și au atât cat are-o limbă
A-și spune dorul și destinul,

Și-mbărbătează ca și vinul,
Și-și compun din viață cartea,
Și-s toate vii, și-i viata lor.
Le spune azi, le spune mâine
Cu inima ce bate-n tine,
Căci eu de-acolo, din vecie
Mai am a spune și a scrie.

(*Cuvintele limbii materne*)

Viața limbii materne îl copleșește pe eul liric la cote majore, iată de ce pentru el acestea sunt: *toate demne și stăpâne*, fiindcă ele îl învață să trăiască cu intensitate fiecare clipă: *Și-mbărbătează ca și vinul,/ Și au atât cât are-o limbă./ A-și spune dorul și destinul.* Doar graiul matern mai păsrează nealterată matricea spiritual, ce coboară în timp până la piatra de mormânt a strămoșilor.

Convins de perpetuarea graiului matern peste veacuri, eul consemnează: *Le spune azi, le spune mâine/ Cu inima ce bate-n* tine, de parcă s-ar adresa unui sol al eternității ce sfidează moartea, amintind despre taina pe care o păstrează orice cuvânt imortalizat pe coala de hârtie:

„ *Caci eu de-acolo, din vecie/ Mai am a spune și a scrie”.*

În concluzie, menționăm că poetul Ion Vatamanu deschide limbii române noi căi de îmbogățire și revalorificare a tezaurului literar, întrucât este un demn apărător și promotor al limbii materne.

Referinţe:

1. BURLACU, A. Ion Vatamanu: poezia ca experiență și experiment. În: *Akademos*, nr.2, Chișinău: Tipografia Centrală, 2017.
2. CIOCANU, I. Din neliniști și frământ. În: *Ion Vatamanu – scriitor al existenței*. București: Detectiv literar, 2017.
3. DOLGAN, M. În loc de argument. Nevoia de întregire și reevaluare a literaturii române postbelice. În: *Literatura română postbelică. Integrări, valorificări, reconsiderări*. Chișinău, 1998.
4. HEGEL, G.W.F. *Prelegeri de estetică*. Traducere de D.ROȘCA. București: Editura Academiei RSR, 1966.
5. OICĂ, I. Fenomenul liric – interioritate și originalitate. În: *Columna*. Cluj-Napoca, 2018, nr.7.

DISCURSUL UMANIST AL OPEREI LUI ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY

Emilia TARABURCA
CZU: 821.133.1.09(092) emilia_taraburka@mail.ru

Unii dintre scriitorii, a căror opere consolidează patrimoniul literaturii universale, concomitent cu pasiunea de a-și așterne gândul pe hârtie, au îmbrățișat și alte meserii. Bunăoară, F. Rabelais, F. Schiller, A. Conan Doyle, A. Cronin, A.P. Cehov ș.a. au practicat și medicina; F. Rabelais, F. Petrarca, P. Calderon, G. Gracian, S.T. Coleridge, J. Swift ș.a. în anumite perioade ale vieții lor s-au dedicat și slujirii bisericii; H. Melville, J. Conrad, M. Twain ș.a. au fost și marinari ș.a.m.d. Mai recent, din secolul XX, devin cunoscuți și scriitorii ispitiți de arta de a pilota un avion, printre aceștia fiind J. Kessel, A. Malraux, W. Faulkner ș.a. Desigur, și Antoine de Saint-Exupéry (1900-1944), aviatorul scriitor (anume în această ordine), prin care copiii de toate vârstele l-au îndrăgit pe *Micul Prinț*. Însă autorul a scris și alte opere, mai puțin cunoscute publicului larg, dar de aceeași densitate psihologică și filosofică, printre acestea fiind cărțile *Curierul de Sud* (1928), *Zbor de noapte* (1931), *Pământ al oamenilor* (1939) ș.a. Este de reținut și faptul că, fiind unul dintre pionerii aviației, lui Exupéry îi aparțin, cu brevet de invenție, mai multe descoperiri în ce privește perfecționarea metodelor de pilotare și a sistemelor de navigație.

Antoine de Saint-Exupéry nu a visat să fie scriitor, pasiunea sa din adolescență și până la sfârșitul vieții, în pofida nenumăratelor accidente aviatice, soldate cu fracturi dintre cele mai grave, fiind avionul. A început să „îmblânzească” cuvintele în perioadele de vacanță forțată, când nu putea zbura din cauza rănilor. Dar nici atunci nu a pierdut legătura cu ceea ce a devenit rațiunea sa de a fi, scrierile sale dezvăluind referințe directe la experiența trăită: întâmplări reale, impresii personale, meditații despre viața de aviator. De aici și specificul narării, aproape întotdeauna de la persoana I, dar cu deschidere spre sensibilitatea fiecărui om în parte și deci a întregii omeniri, pe care, la începutul sec. al XX-lea, printre primii, Saint-Exupéry a urmărit-o de sus (în sensul

direct al cuvântului), dintr-o altă perspectivă, acea pe care o oferă cabina pilotului de avion.

De exemplu, după ce avionul său s-a prăbușit în Guatemala și din cauza fracturilor mai mult timp nu a putut zbura, aviatorul-scriitor a finalizat volumul de memorii *Pământ al oamenilor* (1939), operă fără linie de subiect tradițională, prezentând, mai degrabă, o serie de notițe, de memorii despre întâmplările sale în America de Sud și Sahara: despre dragostea de viață care te ajută să înfrunți imensitatea învolburată de viscol timp de 5 zile și 4 nopți ca să ajungi la oameni, despre un prizonier care, după ani lungi de robie, nu s-a supus maurilor și a păstrat aprinsă scânteia propriei identități, despre accidente aviatice și despre rătăciri prin deșert ș.a. Fiecare situație și fiecare personaj declanșează reflecții despre viață și moarte, despre cer și despre pământ, despre stele și despre deșert, despre om și despre întreaga rasă umană. Toate acestea se acumulează treptat, parcă din istorii răzlețe și din fragmente de gânduri care interacționează, astfel încât în totalitatea sa opera reprezintă o concepție și o structură perfect închegate.

În opera lui Saint-Exupéry se întrevăd și unele preocupări tematice ale filosofiei existențialiste (fără de cea a asumării absurdului) care prin scrierile lui J.-P. Sartre și A. Camus va cuceri tot mai mult teren în literatura franceză de după cel de-al doilea război mondial. În același timp, densitatea prozei lui Saint-Exupéry determină și comparația sa cu cea a compatriotului său din sec. al XVII-lea, savantul, filosoful și scriitorul Blaise Pascal (1623-1662). Le apropie înalta conștiință etică, mesajul umanist și capacitatea de a vedea dincolo de „ticăloșia omului” [1, p.172-229] măreția lui, precum și provocarea de a intra în dialog cu autorul, același imbold de a citi cu creionul în mână pentru a nota, aproape după fiecare frază, propriile reflecții pe care le provoacă textul care te îndeamnă la lecturi repetate.

În majoritatea operelor personajul central, care coincide cu naratorul, este însuși autorul în postura de aviator. Scrierile lui Saint-Exupéry demonstrează o comunicare directă dintre viață și textul literar, acestea parcă reconstruind întreg parcursul său de aviator. Și fascinanta poveste a Micului Prinț, copilul din fiecare dintre noi („Toți oamenii mari au fost cândva copii” [2, p. 3]) ne este relatată de către un aviator, rămas în pană în nisipurile Saharei.

Să fii aviator, să simți chemarea stelelor, este o vocație, consideră Saint-Exupéry. În *Pământ al oamenilo*r autorul mărturisește că se vede în postura unui plugar, a cărui țarină este aerodromul, dar și spațiile nemărginite, pavate cu stele [3, p.219]. Nu au dreptate acei care susțin că pilotul iubește primejdia. El respectă și iubește omul și viața, iar avionul este un instrument prin care le cunoaște și se cunoaște mai bine pe sine. Deci, avionul nu este un scop în sine, ci un mijloc de cucerire a spațiului, de explorare a necunoscutului pentru a-l pune în serviciul omului.

În mai multe din operele lui Antoine de Saint-Exupéry, ca metapersonaj, apare Deșertul, la prima vedere, întinderea lipsită de viață, unde totul e singurătate și sărăcie, care te înghite și îți demonstrează cât de mic și de vulnerabil ești, însă aviatorul-scriitor a învățat s-o iubească, chiar dacă aceasta i-a întins mai multe capcane, aruncându-l la hotarul dintre viață și moarte.

Până a fi descoperit, deșertul reprezintă necunoscutul care provoacă spaimă. Însă pentru acel ce-l înfruntă, spune Saint-Exupéry, el încetează a fi receptat ca pericol, capătă sens, descoperă viață și, deoarece ți se împotrivește, te învață mai multe despre tine, decât cărțile toate. Acolo relațiile dintre oameni și legătura lor cu Natura și cu Cosmosul sunt mai puternice ca în orice altă parte, acolo, cu toată făptura ta, altfel decât în condițiile comode ale zonei de confort, simți cum se prelinge timpul. Deșertul te face mai puternic și prin experiența supraviețuirii, deoarece, atunci când ești singur, doar tu, nisipul, vântul și stelele, te eliberezi de tot ce nu este important și redescoperi esențialul. Acolo fiecare zi pare o minune, o nouă victorie și o nouă provocare. Singur printre nisipuri, începi să auzi respirația Pământului, apropiindu-te, parcă, de miracolul vieții. Făcând un transfer de imagine, viața omului este asemenea unui deșert pe care, pas cu pas, zi cu zi, trebuie să-l cucerești, să-l îmblânzești și să-i dai sens.

Principala țintă a meditațiilor lui Saint-Exupéry a fost omul în care întotdeauna a avut încredere și pe care l-a urmărit, mai ales, în situații-limită, când riscul este asumat până la sacrificiu, omul care merge de la eșec spre victorie, care se află într-o permanentă cucerire, dar niciodată în posesie. Pentru scriitor omul este centrul tuturor

conexiunilor, măsura tuturor valorilor. A fi om, consideră prozatorul, înseamnă a simți nenumăratele legături care te unesc cu toți ceilalți, a cunoaște rușinea în fața unei nefericiri care nu părea să depindă de tine, sau a fi mândru de o victorie pe care au obținut-o prietenii tăi, înseamnă a simți, așezându-ți piatra, că și tu contribui la construirea lumii [3, p. 162].

Prin scrierile sale Antoine de Saint-Exupéry a înălțat un elogiu omului. Nu l-a idealizat, dar a crezut în el, în perseverența lui de a merge înainte, întotdeauna înainte, de a se schimba pe sine și de a schimba lumea din jurul său. Dincolo de aparențele deloc simpatice, cu ochii inimii, i-a simțit potențialul, fiind convins că omul este și ceea ce (încă) nu este. Omul este și o făgăduință.

De exemplu, într-o călătorie cu trenul, în mulțimea bătută de soartă naratorul vede un copil, a cărui fețișoară aproape îl lasă fără de respirație, văzând-o ca pe o splendidă promisiune a vieții, un mic prinț, un Mozart copil [3, p. 237]. În același timp, autorul-narator este conștient de faptul că trăim într-un timp care produce piane în serie, dar poate fi incapabil să dea naștere unui pianist. Urmărind plaga deschisă a suferinței umane, e tulburat de certitudinea că în fiecare dintre oamenii din acel vagon, posibil, zace un Mozart condamnat la tăcere. În același timp, nu pierde încrederea că în natura omului este programată îndârjirea de a depăși obstacolele. Sufletul său este asemenea unui câmp în așteptarea grădinarului disciplinat și grijuliu care, asemenea Micului Prinț pe asteroidul său, se va ocupa zilnic de stârpirea „ierburilor rele” și de îngrijirea celor bune. Fără a exclude deloc posibilitatea de a fi tu însuți propriul tău grădinar.

Omul înzestrează lumea cu sensuri. În același timp, el se identifică în raport cu alți oameni, este o ființă socială, omenirea întreagă fiind echipajul aceleiași aeronave, a Planetei Pământ. Inclusiv din acest motiv, Antoine de Saint-Exupéry ne îndeamnă să fim mai buni si mai toleranți, să ne judecăm pe noi înainte de a-i judeca pe alții. Să nu căutăm ceea ce ne dezbină, ci ceea ce ne unește și ne oferă libertatea de a descoperi scopul spre care să mergem împreună.

Referințe:

1. PASCAL, B. *Cugetări*. Oradea: Aion, 1998. 567 p. ISBN 973-99662-5-0.

2. SAINT-EXUPÉRY, A. *Micul prinț*. București: Regis, 2014. 112 p. ISBN 9789738373884.
3. СЕНТ-ЭКЗЮПЕРИ, А. *Планета людей*. Chișinău: Cartea moldovenească, 1974. 560 p.

REPÈRES SÉMIOTIQUES POUR L'ÉTUDE DU DISCOURS ARGUMENTATIF

Eleonora MIHAILA
CZU: 81′22′42 *darii_e@yahoo.com*

Dans le contexte d'une apparente réticence des chercheurs quant à la contiguïté entre la sémiotique et la théorie de l'argumentation, nous nous sommes proposés d'entamer une recherche sémio-pragmatique dont l'objectif final est de déceler les espaces de collaboration entre la sémiotique en tant que science des signes et du processus de la signification, et la théorie de l'argumentation – en tant que science de date récente, héritière de la néorhétorique. Christian Plantin – l'auteur du premier *Dictionnaire de l'argumentation. Une introduction aux études d'argumentation* (paru en 2016) considère que la théorie de l'argumentation est plutôt un champ de recherche inter- et pluridisciplinaire par excellence que discipline autonome [6].

La question-clé à laquelle notre recherche essaie d'apporter une réponse est la suivante: dans quelle mesure le discours argumentatif se prête à une reconceptualisation sémiotique et, notamment, quelle démarche sémiotique devrait-on appliquer pour avoir une image complète et authentique du potentiel argumentatif du discours politique? Afin de formuler une réponse, nous avons fait appel aux éléments de l'acquis des sémioticiens J.-M. Klinkenberg, A. Greimas, E. Landowski et aux théories de l'argumentation de Ch. Perelmann, Ch. Plantin et C. Sălăvăstru.

Représentant la communion entre le raisonnement (activité logique de validation/réfutation d'une thèse) et le discours (texte+contexte), l'argumentation séduit par la complexité de son omniprésence. Le *Traité de l'argumentation. La nouvelle rhétorique* (1958) de Chaïm Perelman et L. Olbrechts-Tytéca a marqué la fin du périple oscillant du statut épistémologique de l'argumentation, en réhabilitant la rhétorique argumentative de tradition aristotélicienne. Désormais, l'argumentation deviendra au fur et à mesure un vaste terrain de recherche, où on verra la coopération harmonieuse et productive des démarches interdisciplinaires en provenance de la logique aussi bien formelle (G. Fregge, B.

Russell), informelle (J. Anthony Blair) que discursive (J.-B. Grize), la macro-/microrhétorique et la triade sémiotique morissienne – la sémantique, la syntaxe et la pragmatique.

Il est vrai que l'argumentation a ses racines dans la **logique**, en raison du mécanisme du raisonnement qui les sous-tend. Cependant, force est de rappeler que le raisonnement logique (l'inférence) vise à prouver la véridicité ou la fausseté d'une thèse, en incarnant l'expression de la rationnalité pure, donc en dehors de toute situation concrète. Du côté de l'argumentation, le raisonnement ne suis pas la rigueur formelle inhérente à la démonstration logique et déborde trop souvent les limites de la phrase; on l'y scrute dans sa dimmension dynamique, applicative [7, p. 34].

Il n'est pas moins vrai que l'argumentation puise sa force persuasive dans la **rhétorique**, vue comme *science* et *art oratoire* dans son acception antique qui implique les structurations classiques en *logos*, *ethos* et *pathos* (Aristote), autant que'en *inventio*, *dispositio*, *elocutio*, *memoria* et *actio* (Quintilien). Dans le champs de l'argumentation, le raisonnement est poursuivi afin d'assurer l'adhésion du destinaire à l'opinion (thèse) du sujet argumentateur, adhésion qui se manifeste au niveau idéatique (faire changer d'opinion) et comportemental (faire changer de comportement ou bien inciter à une action concrète induite par le sujet argumentateur). Ce faisant, le raisonnement s'accompagne du potentiel persuasif de l'image (pré)discursive – l'*ethos* – du sujet argumentateur et valorise l'impact des émotions et des affects – le *pathos* – du destinataire (auditoire).

De nos jours, au sein des études sur l'argumentation on atteste: *l'orientation logique* qui se préoccupe de la construction, l'analyse et l'évaluation des arguments (prédominante dans l'espace anglo-saxon), et *l'orientation linguistique* qui prête attention aux marques linguistique-discursives de l'argumentation (prédominante dans l'espace francophone). Nous sommes enclin de penser que l'argumentation est le résultat de la collaboration entre la rationalité et la dicursivité. La question est de savoir dans quelle mesure la rationalité est transposée/exprimée par la discursivité. À ce point, on pourrait traiter de l'apport de la **sémiotique** dans l'épanouissement des recherches de date récente dans le champs de l'argumentation.

Le discours argumentatif oscille entre les deux pôles identifiés par les adeptes de l'argumentation dans le discours (R. Amossy et le groupe ADARR, Ch. Plantin, C. Sălăvăstru). Ces deux pôles sont (1) *la visée argumentative,* qui consiste à insister sur une opinion et la faire partager à l'aide des arguments et des raisonnements (argumentation directe, explicite) et (2) *la dimmension argumentative,* qui consiste à faire partager une opinion à l'aide des moyens verbaux, paraverbaux et non-verbaux du discours (argumentation indirecte, oblique, implicite, argumentation sans arguments). Or, nombre de chercheurs considèrent que l'argumentation est un peu partout: on la trouve sur une page de revue, dans un débat télévise, dans les réponses d'un étudiant lors d'un examen, dans les discours d'un parlementaire etc. (R. Amossy, C. Sălăvăstru).

Parmi ses traits caractéristiques, l'argumentation compte *le dialogisme* (*polylogisme*) et *le caractère polémique* qui constituent d'ailleurs son essence discursive. L'ossature est créée par les arguments fondés, en général, sur les faits, les exemples et l'autorité. On parle d'un discours argumentatif à partir du moment où un texte contient un ou plusieurs arguments avancés par un sujet argumentateur à un destinataire dans la présence d'un tiers dans le but de faire *partager* une opinion (effet locutoire), faire *changer* une opinion (effet illocutoire) et *inciter à l'action* (effet performatif).

De par son essence dia/polylogique et polémique, l'argumentation est au cœur du discours politique, qui est défini comme un acte de communication entre les participants à la quête / l'exercice du pouvoir politique dont l'enjeu consiste à «influencer les opinions afin d'obtenir des adhésions, des rejets ou des consensus» [1, p. 30]. Du coté de la (dé)codification, la sémiotique – en tant que science des signes et de la production des significations – fait possible la compréhension authentique du discours politique comme macrosigne, à l'aide d'un instrumentaire assez efficace à cet égard.

En appliquant au discours politique le modèle actantiel élaboré par A.J. Greimas, on aboutit à une schématisation et à une compréhension des relations entre les six actants (inspirés du schéma narratologique de V. Propp) [2, p. 180]. Étant une démarche efficace qui contribue à éclaircir le message porté par les actants politiques, ce modèle combine

plusieurs activités logico-sémantiques: l'identification des actants et de leurs statuts; l'identification des rapports entre les actants; l'identification des unités lexicales en noyaux isotopiques – pour la compréhension locale; la schématisation générale de la situation discursive – pour la compréhension globale de la substance et du contexte du discours politique.

En partant de l'étude du discours politique par le prisme de la formule tétradique du signe de Jean-Marie Klinkenberg [3, p. 93-97], on pourrait définir le discours politique comme étant un macrosigne dont la mise en scène est declenchée par l'action d'un *stimulus* prenant la forme d'un discours/texte prononcé/lu dans le contexte de la légitimation et l'exercice du pouvoir politique, qui véhicule et transmet, au moyen des stratégies et techniques argumentatives (le *signifiant*), des contenus à finalité argumentative générés et interprétés à l'aide de l'imaginaire politique (le *signifié*), ces contenus étant actualisés sous forme de productions dicursive typologisées selon des critères pratiques (le *référent*).

Le modèle sémiotique développé par Éric Landowski [4, p. 29] et la théorie chronotopique de l'altérité fondée par Gabriel Mardare [5, p. 9] sont autant de voies à suivre pour obtenir un décryptage complet du vrai message enchâssé dans le discours politique.

Références:

1. CHARAUDEAU, P. *Le discours politique. Les masques du pouvoir*. Paris: Vuibert, 2014. 255 p.
2. GREIMAS, A.J. *Sémantique structurale: recherche de méthode***.** Paris: Larousse, 1966. 263 p.
3. KLINKENBERG, J.-M. *Précis de sémiotique générale*. Paris: Seuil, 2000. 512 p.
4. LANDOWSKI, E. *Présences de l'autre. Essais de socio-sémiotique II*. Paris: PUF, 1997. 250 p.
5. MARDARE, G. *Apud* FLORIA, F. *Retorica alterităţii*. Iaşi: Ed. Universităţii „Al. I. Cuza", 2014. 272 p.
6. PLANTIN, Ch. *Les problèmes d'acquisition des connaissances, de développement de formes nouvelles de citoyenneté sont les sources majeures du renouvellement des théories de l'argumentation*. 2018. [Consulté le 26.08.2020] Disponible sur https://journals.openedition.org/mots/24026
7. SALAVASTRU, C. *Teoria şi practica argumentării*. Iaşi: Polirom, 2003. 413 p. ISBN 973-681-087-9.

ŞTEFAN CIOBANU ŞI A SA *ISTORIE A LITERATURII ROMÂNE VECHI*

Svetlana KOROLEVSKI
Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu Hasdeu”
CZU: 821.135.1(478).09(092) svetkor@mail.ru

CIOBANU, Ştefan (24.XI.1883, Talmaz, Tighina – 28.II.1950, Bucureşti), istoric literar, profesor universitar, publicist. S-a născut în familia răzeşilor basarabeni Natalia şi Nicolae Ciobanu, urmând şcoala primară în satul de baştină, apoi şcoala normală din Bairamcea şi Liceul nr. 1 din Chişinău. Student al Universităţii din Kiev, Facultatea de Litere, secţia de slavistică, pe care o absolvă cu *Magna cum laude* (1911); discipol al profesorului ucrainean Vladimir Peretz, de la care a preluat studiul documentelor româno-slave, specializare la Sankt-Petersburg şi Moscova. Membru al Academiei Române (1918). În acelaşi an, este ales membru în *Sfatul Ţării*. Din 1918, lucrează ca profesor la liceul „Alecu Russo” din Chişinău, ocupând un timp şi funcţia de director (1921-1928). Membru şi preşedinte (1927) al Secţiei din Basarabia a Comisiei Monumentelor Istorice. Profesor titular la catedra de Istorie a Literaturii române vechi a Facultăţii de Teologie a Universităţii din Iaşi, cu sediul la Chişinău (1926-1938) şi a Facultăţii de Litere şi Filosofie a Universităţii din Bucureşti (1938-1949). Autor a numeroase investigaţii, privind, mai cu seamă, literatura română veche. Debutează în reviste ruseşti, cu *Legende româneşti despre Maica Domnului* (1911) şi *Mitul lui Arachné în Legenda Maicii Domnului* (1912), în care se opreşte asupra fenomenului vechi românesc şi asupra elementelor ce veneau în atingere cu literatura românească. A colaborat la *Cuvânt moldovenesc*: *Renaşterea Moldovei; Soare*; *Revista istorică română*; *Anuarul Comisiei monumentelor istorice*; *Analele Academiei Române*. Publică mai multe articole despre literatura română din secolele XVI-XVIII, insistând asupra ecourilor româneşti ale cărţii *Rânduiala casei* şi îngrijind operele lui Ioanichie Galeatovski (*Cer Nou*; *Cheia înţelesului*), Dosoftei, Dimitrie Cantemir. În sfera intereselor sale ştiinţifice se înscriu şi relaţiile literare şi culturale româno-est-slave. Cercetător „pe linia documentarismului erudit, istoric şi slavist” (Marin

Bucur), Ştefan Ciobanu continuă cercetările lui Nicolae Cartojan. Semnează un remarcabil studiu despre viaţa şi activitatea lui Dimitrie Cantemir în Rusia (1925). Detalii despre viaţa cărturarului, universitarului, omului de stat Ştefan Ciobanu şi implicarea sa palpabilă în destinul Basarabiei aflăm şi în cărţile lui Iurie Colesnic [1].

Substanţiala *Istorie a literaturii române vechi* constituie o sinteză a Cursului de istoria literaturii române vechi – prelegeri scrupulos întocmite şi documentate, de care au beneficiat, iniţial, studenţii Facultăţii de Teologie, Chişinău; iar din 1938, discipolii Facultăţii de Litere şi Filosofie a Universităţii bucureştene. Om al şcolii, Ştefan Ciobanu a fost, în acelaşi timp, foarte devotat cercetării academice, cele mai importante studii ale sale fiind prezentate, iniţial, în şedinţe publice la Academie şi tipărite, ulterior, în Analele aceluiaşi centru ştiinţific.

Prefaţa volumului I al *Istoriei* (publicat şi el în seria academică *Studii şi cercetări*, tomul LXXV, 1947) ne spune: „Lucrarea de faţă este rezultatul unei experienţe didactice îndelungate, a unei munci de douăzeci şi ceva de ani, pe lângă Universităţile din Iaşi şi Bucureşti. Este o încercare de a pune dezvoltarea istoriei literaturii noastre într-un cadru mai apropiat de literaturile popoarelor vecine. Aduc şi pe această cale viile mele mulţumiri domnilor asistenţi universitari Ion [C.] Chiţimia şi Valeriu Ciobanu, care m-au ajutat la corectarea acestei cărţi” [2, p. 4]. Scopul unui istoric al literaturii, considera savantul, este de a găsi adevărul obiectiv, de a găsi cauzele fenomenelor literare şi de a face legătura evolutivă între aceste fenomene. Optând pentru *abordarea filologică* a fenomenului literar, exegetul este convins că adevărata cercetare presupune, implică vaste cunoştinţe bibliografice, biografice, lingvistice, de paleografie, de cronologie, de istorie a limbii, de istorie, de istoria artei; el are nevoie de cunoştinţe în domeniul literaturilor antice, ale literaturilor vecine, ale literaturii populare etc. Este exact sfera de preocupări în domeniul literaturii vechi. Meticulozitatea unui documentarism erudit a fost remarcată în cazul exegezelor sale şi, după cum remarca Dan Horia Mazilu, niciodată lui Ştefan Ciobanu „o temă de cercetare nu i se pare epuizată” [2, p. XII]. Opera, dar şi viaţa mitropolitului-poet Dosoftei, bunăoară, a însemnat un subiect care l-a preocupat continuu; mai mult, l-a acaparat. În 1918 apare la Iaşi lucrarea *Dosoftei, mitropolitul Moldove*i, *şi activitatea lui literară* (este

traducerea lui Ştefan Berechet a studiului tipărit la Kiev, în 1915); discursul de recepţie la Academia Română (rostit la 28 mai 1919 şi publicat un an mai târziu) se axează pe unele aspecte mai puţin elucidate (la acea dată) privind viaţa şi activitatea lui Dosoftei; în 1940, editează *Versuri poloneze necunoscute în opera mitropolitului Dosoftei*; în sfârşit, doctul tratat asupra căruia zăbovim aici consacră *neobositului cărturar al Moldovei* câteva pagini concludente, remarcându-se *râvna lui fără de seamăn pentru răspândirea cărţii româneşti* [2, p.213-218]. „Perfect informat în domeniul slav, mai ales rusesc, Ştefan Ciobanu este primul care utilizează curent bibliografiile de specialitate în limbile slave şi încearcă plasarea culturii române vechi în cadrul relaţiilor ei cu popoarele vecine. Completând fericit lucrarea lui Cartojan, sinteza lui Ştefan Ciobanu este la fel de necesară celui ce vrea să aprofundeze domeniul literaturii vechi” [3, p. 554], ne spune, la 1969, istoricul George Ivaşcu. Opusul lui Ştefan Ciobanu, util, indiscutabil, la data apariţiei sale, va fi reeditat după alţi 20 de ani, graţie medievistului Dan Horia Mazilu, iar Nicolae Manolescu salută aproape imediat acest efort, considerându-l absolut necesar (vezi: *O (re)editare necesară*, *România literară*, 1989, nr. 10). Reeditat şi la Chişinău (Hyperion, 1992).

Volumul, susţinut de o amplă *Bibliografie generală* (Istoria literaturii române; Istoria literaturii popoarelor slave vecine cu românii; Scrieri auxiliare la studiul istoriei literaturii române vechi); o *Bibliografie specială* (Cultura bizantină şi românii; Epoca dominaţiei culturii slave la români; Grigorie Ţamblac şi Neagoe Basarab; Istoriografia slavo-română din epoca slavonismului la români; Începuturile tipografiei în ţările locuite de români; Cele dintâi traduceri în limba românească; Reformaţiunea şi răspândirea cărţii româneşti; Scrieri apocrife; Scrieri profane; Epoca lui Vasile Lupu şi Matei Basarab. Petru Movilă. Mitropolitul Varlaam. Activitatea culturală în Muntenia şi Ardeal; Nicolae Milescu Spătarul; Mitropolitul Moldovei Dosoftei; Istoriografia. Cronografe de origine slavă); *Istoriografia naţională* (Grigore Ureche; Miron Costin; Continuatorii operei istorice a lui Miron Costin; Ion Neculce; Istoriografia munteană; Nicolae Costin; Axinte Uricarul; Cronicari din vremea regimului fanariot; Dimitrie Cantemir; Antim Ivireanul; Episcopul Damaschin. Chesarie Râmniceanul. Stareţul Paisie Velicicovschi; Vartolomei Măzăreanu; Amfilohie Hotiniul; Ardealul)

şi un ilustrativ *Indice de nume*, însumează un demers descriptiv, documentarist-erudit, sistematizator, cu accent pe contexte, influenţe şi conexiuni. Operează adesea disocieri, a căror subtilitate a fost remarcată, ca şi discernerea, de cele mai multe ori, atentă, a fenomenului literar, a fondului spiritual, a valorilor culturale. Transpare în aceste pagini o „însufleţitoare iubire faţă de creaţia literară a românilor"(Dan Horia Mazilu), dublată de o constantă şi fertilizatoare aplecare spre latura umană/umanistă/umanizatoare a textului analizat. Citătm: „Este o greşeală a se crede că Neagoe Basarab are ca scop să dea învăţături copiilor săi. Scopul lui este de a da o lectură folositoare pentru toată lumea, de a zugrăvi idealul vieţii de pe vremuri, idealul bunului creştin… Chiar episodul cel mai duios şi poate mai dramatic din opera lui Neagoe Basarab, tânguirea sfâşietoare cu ocazia morţii fiului său, episod care poate să aibă şi un substrat real, poate să fie o manieră de a scrie, o formă literară, pentru a arăta zădărnicia acestei vieţi… Să ştii să-ţi aperi moşia, să nu-ţi părăseşti ţara niciodată, să mori pentru ea, este idealul autorului, care ne aminteşte idealurile cavalerilor din Evul Mediu. Şi peste toate, ca la aceiaşi cavaleri din Evul Mediu, credinţa fierbinte în Dumnezeu, îndeplinirea poruncilor lui şi spiritul larg de omenie, de toleranţă faţă de slăbiciunile omeneşti şi de iubire creştinească …Însuşirile ei poetice aşază această operă printre scrierile cele mai de seamă ale literaturii noastre vechi" [2, p.50-52].

Iar noi subscriem opiniei potrivit căreia în şirul marilor contribuţii consacrate vechii literaturi româneşti ***Istoria***… lui Ştefan Ciobanu îşi are locul ei absolut meritat.

Referinţe:

1. COLESNIC, Iurie. *Basarabia necunoscută*. Ediţie în trei volume. I. Chişinău: Cartier, 2019. 635 p. ISBN 978-9975-86-363-6 94(478)+929 C 62
2. CIOBANU, Ştefan. *Istoria literaturii române vechi*. Ediţie îngrijită, note şi prefaţă de Dan Horia MAZILU. Bucureşti: Editura Eminescu, 1989. 470 p. ISBN 973-22-0018-9
3. IVAŞCU, George. *Istoria literaturii române*. I. Bucureşti: Editura ştiinţifică, 1969. 630 p.

ECORȘEURI MATERNALE ÎN OPERELE *ȘI A FOST NOAPTE...* ȘI *HRONICUL GĂINARILOR* DE AURELIU BUSUIOC

Emilia GRIGORAȘ
România
CZU: 821.135.1(478)-3.09 *emiliagrigoras75@gmail.com*

Pornind încă de la titlu, termenul *ecorșeu* exprimă ideea reprezentării a unui corp omenesc, jupuit de piele, ce servește drept model artiștilor pentru studiul amănunțit al musculaturii. Această jupuire a pielii, în plan simbolic, este valorificată în prezenta lucrare atât prin încercarea de a delimita un spațiu matricial specific în construcția personajului feminin, cât și prin modul de raportare la această instanță fundamental parentală, cu instrumentele tăioase ale teoriei literaturii, arhetipologiei și psihologiei.

Personajul este o întruchipare mentală ghidată precis de îndrumările textului. Deosebit față de restul reprezentărilor mentale este faptul că reprezentarea mentală denumită *personaj* există în primul rând pentru autor, pentru celelalte personaje, dar și pentru noi cititorii ca o perspectivă, mai exact ca un subiect.

Personajul nu se va confunda niciodată cu persoana pe care o reprezintă, fiindcă personajul absoarbe, în esența sa, trăsăturile elementare: morale, afective, intelectuale și chiar fizice ale unui grup uman pe care îl reduce la esență și îl redă.

Viziunea asupra femeii a fost în permanență influențată de ideologii și de statutul pe care aceasta l-a avut în societatea vremii, astfel încât ideile despre personajele feminine au pătruns și în literatură, punându-se accent pe factorul estetic, atenuându-le soliditatea, ele nemairepre-zentând un scop în sine. Totalitatea trăsăturilor specifice femeii s-au îmbogățit conform cu punctul de vedere din care era privită, găsindu-și cea mai frumoasă expresie în personajul feminin, oferind modele și stârnind controverse.

Portretele feminine realizate de scriitori întrec limita categorizărilor convețională și rămân imprimate în mintea cititorilor datorită comple-xității lor și faptului că ele sunt realizate cu scopul unui adevărat factor mobil al ficțiunii.

Arhetipul feminin pendulează mereu între două imagini femeia-iubită, Lența și femeia-mamă, tușa Velceva, din opera *Și a fost noapte...*, femeia dătătoare de viață, simbol al fertilității și al stabilității, esență cuprinsă în termenul donna angelicata, și femeia demon, donna odiosa, Parascheva, din opera *Hronicul găinarilor*, origine a tuturor păcatelor omenești.

Jung, în *Arhetipuri şi inconştientul colectiv* spune că „mama este iubire de mamă, este trăirea mea și secretul meu" [1, p.101]. Ea are o legătură secretă și neînțeleasă din exterior cu pruncii ei. Proprietățile sale de bază sunt bunătatea ocrotitoare, bunătatea hrănitoare, emoționalitatea și bineînțeles, înțelepciunea. Mama, cu proprietățile maternului, are o autoritate magică a femininului, o înțelepciune dincolo de rațiune, element exponent a ceea ce e bun, ce protejează, dătător de creștere, fertilitate, hrană, dar și loc al renașterii; are instinctul care ajută în situații critice, dar și impulsul dat de adrenalină.

Era imposibil ca literatura, considerată de cele mai multe ori oglinda unei culturi, să nu valorifice diferitele nuanțe pe care această matrice le-a înregistrat pe parcursul evoluției civilizațiilor, urmând pe cât posibil, traseul miturilor literare.

Simbolistica extrem de fecundă a arhetipului feminin este mereu îmbogățită cu sensuri noi, pe care omul le caută în încercarea de a se defini.

Deși a evoluat prin instaurarea creștinismului, imaginea femeii nu s-a putut desprinde de ritualurile magice păgâne, așa s-ar explica asocierea acestui arhetip cu imaginea vrăjitoarei, asociere prezentă atât în epoca precreștină, cât și în cea de după renunțare la politeis.

Considerăm că aceasta este esența femininului din toate timpurile: distingerea coloritului fiecărei stări sufletești. Eternul feminin, magia, misterul, vrăjitoria, elemente care definesc femeia ca existență sunt, de fapt, proiecțiile acestei cromatici sensibile. Diferența dintre femeie și bărbat pare a fi una de culoare. Ori tocmai această nuanțare este surprinsă de romanele lui Aureliu Busuioc.

Imaginea femeii acaparează textele lui Busuioc, deși pleacă de pe un loc secund ca importanță textuală. Femeia face parte din familia acelor *homo faber* despre care filosofii spun că ar fi la baza creației.

Tușa Velceva și Parascheva sunt reprezentante ale tipului femeii amazoance, luptând cu toate forțele pentru a-și ști copiii în siguranță.

Tușa Velceva „presupusa văduvă a domnului profesor de muzică, arestat de NKVD în ajunul războiului” [2, p.10], prezice începutul conflagrației, precum și alte nenorociri, fiind considerată un fel de proroc. Muncește de dimineața până seara, îi primește pe austrieci cu brațele deschise, oferindu-le casa pentru a-și întinde corturile, gândind că poate așa vor fi scăpați de ruși, iar soțul se va întoarce în siguranță. Parascheva „farmazoana și doftoroaia satului, o țigancă de vreo treizeci și mai bine de ani, frumoasă foc și al naibii rea de muscă”[3, p.17] pleacă la drum într-o dimineață să strângă buruiana trebuincioasă pentru diferite leacuri știute numai de ea, însă în drumul său îl găsește pe Panteleu, bărbatul care-i va pune inima pe jar și pentru care va lupta cu *gura satului.*

Lumea Paraschevei e lumea în care tronează vrăjitoria, e lumea plantelor, a buruienilor de leac, a descântecelor, o lume în care bărbatul nu are acces pentru că nu-i cunoaște regulile și limbajul.

Este destul de limpede că Parascheva nu aparține lumii reale. Prin toate gesturile sale, prin grija pe care o are față de Panteleu, prin selecția realizată asupra prietenilor, asupra vizitatorilor, dar, mai ales prin acțiunea ordonatoare, ea reface spațiul sacru într-un univers dominat de grotesc, de iluzoriu. Din acest motiv, importanța ei în închegarea familiei este de necontestat.

Parascheva este un spirit liber, un obstacol de temut pentru societate, iubește, trăiește, suferă. Este un amestec de calități și defecte, nu se teme să sfideze orice normă socială în numele binelui propriu.

Parascheva „o Xantipă” [4, p.50], care poate lecui, dar și ucide, o Penelopă„ tăcută și răbdătoare, care împarte fără zgârcenie dragoste carnală și altora” [5, p.50], o Circe care mânuiește cu dexteritate ierburile, într-un cuvânt, un cumul de zeități, un personaj fascinant ce nu poate fi înțeles fără a-i cunoaște psihologia.

În aceeași categorie a zeităților, a femeii descinzând din matricea donna angelicata, face parte Lența, fiica tușei Velceva, care își părăsește căminul pentru a se căsători cu austriacul Werner din Tirol.

Lența, caracter independent, deoarece într-o epocă în care toate femeile se gândeau să se căsătorească pentru siguranță, ea dorește să facă acest pas doar din dragoste. Ființă sensibilă, luptătoare, deși viața la început i-a oferit fărâme de fericire își păstrează firea pozitivă și continuă să spere la iubire.

Înconjurată de o societate măcinată de conflicte, personajul feminin trece cu bine prin dezamăgiri, trădări și război. Atunci când crede că a pierdut totul, apare soluția ideală de a depăși momentul fatidic, are capacitatea de a se reinventa.

Tușa Velceva se pliază pe arhetipul inițiatoarei. Este femeia a cărei personalitate înclină către cunoaștere, indiferent de formele ei. Este atrasă de latura mistică a vieții, preocupată de rezolvarea misterelor, conștientizează cu mare ușurință stările emoționale ale celor din jur și vede dincolo de aparențe și de superficialitatea lucrurilor. Maria sau tușa Velceva este o luptătoare optimistă, își așteaptă soțul luat de ruși, dar cu un destin tragic, victimă a propriei alegeri.

Atât Maria, cât și Parascheva sunt reprezentante ale arhetipului matern, deoarece, ambele au născut, crescut și îngrijit după puterea și conștiința proprie copii. Acestea se caracterizează în genere printr-un paralelism între ele și copiii lor, constatând că orice acțiune a celor două mame este pentru a stabili mediul propice ascensiunii cât mai benefice odraslelor.

Parascheva este realizată, ca personaj, într-o manieră detaliată, autorul implicându-se în mod direct în zidirea personajului. Cu toate că este un scriitor moralizator, acesta are un atașament aparte pentru această femeie puternică și perseverentă în a-și atinge scopul primordial. Pe când tușa Velceva este prezentată sumar, în opoziție cu fiica sa Lența, autorul apelând la tehnica oglinzilor paralele.

Femeia are „magica putere de a fermeca", aceasta fiindu-i menirea, „principiul care face posibile celelalte forme ale feminității", căci „femeia este femeie în măsura în care este farmec sau ideal" [6, p.129].

Referinţe:

1. JUNG, C. G. *Opere complete. Arhetipuri și înconștientul colectiv*. Vol. 1. București: Trei, 2003.
2. BUSUIOC, A. *Și a fost noapte…* Chișinău: Cartier, 2012.
3. BUSUIOC, A. *Hronicul găinarilor.* Chișinău: Cartier, 2016.
4. *Ibidem.*
5. *Ibidem.*
6. ORTEGA Y GASSET, Jose. *Studii despre iubire*. Ediția a II-a. București: Humanitas, 2006.

Ю. ТЫНЯНОВ О ПУШКИНЕ И ПОЭТАХ ПУШКИНСКОЙ ПОРЫ

Владимир НОСОВ
CZU: 821.161.1.09 *vladimir942@mail.ru*

За что бы Ю.Тынянов ни брался – теорию или историю литературы, критику или переводы, участие в диспутах или чтение лекций – он всё делал профессионально, талантливо, убедительно. После себя он оставил ряд научных трудов по истории и теории литературы, блестящие исторические романы, многочисленные статьи, переводы, наброски. Он был очень современным человеком и умел связать прошлое с настоящим, с уважением относился к традициям и был смелым новатором. При жизни Тынянов был недооценен, как были недооценены и некоторые его современники. В 1969 году в издательстве «Наука» вышли статьи о Пушкине и поэтах пушкинской поры в книге Ю. Тынянова «Пушкин и его современники», ответственным редактором которой был академик В.В. Виноградов. Огромную работу при составлении сборника и подготовке текста проделали В.А. Каверин (известный писатель, автор романа «Два капитана») и З.А. Никитина. Книга снабжена комментариями, представляющими огромную историческую ценность. Их авторы – А.Л. Гришунин и А.П. Чудаков. Не осталось без внимания и художественное наследие Ю. Тынянова. В 1965 году вышла монография А. Белинкова «Юрий Тынянов», автор которой проследил весь путь творческих исканий и открытий писателя. К сожалению, в связи с несанкционированным переездом автора в США в начале 70-х годов монография была изъята из библиотек.

В последующие годы переиздавались романы писателя, переиздавались и его научные работы: Тынянов Ю.Н. Поэтика. История литературы, кино. М. 1977; Ю. Тынянов. Литературный факт; М., 1993; Ю. Тынянов. История литературы. Критика. СПб., 2001. Большой интерес вызвали воспоминания В. Каверина «Юрий Тынянов. Жизнь и работа», опубликованные в журнале «Звезда» за 1987 г. (№2,3). О Тынянове написаны многочисленные статьи,

его творчеству посвящались конференции, но тыняноведением это так и не стало. Хотя он, может быть, как никто другой, заслуживает четкой, выверенной системы научных и художественных координат, которые будут привлекать к нему всё новых и новых почитателей. О Тынянове не то, что забыли – нет, его художественная проза переиздается, научные работы востребованы, даже кинофильм снят по роману «Смерть Визир Мухтара»! Но всё его научное и творческое наследие представляется иногда уделом избранных – филологов, историков, философов. А о нём говорить нужно больше и чаще, начиная со школьной скамьи. «В жизни Пушкина была любовь необычайная по силе, длительности, влиянию на всю жизнь и им самим никогда не названная, “утаённая”, – так начинается статья Тынянова «Безымянная любовь», – увлекательный рассказ о лицейской любви поэта, который никого не оставит равнодушным. «Историко-литературные труды Ю. Тынянова до сих пор полны глубокого и живого интереса – и не только историографического, но и научно-исследовательского, – писал академик В. В. Виноградов, – острый ум, талант учёного-филолога, усиленный тонким художественным и критическим чутьём, блестящий писательский дар, широкая культура европейски образованного интеллигента – вот что поражает в научных трудах Ю. Тынянова» [1].

Страстная любовь к литературе привела юного Тынянова на историко-филологический факультет Петербургского университета. Ему выпало счастье слушать лекции выдающихся учёных – Шахматова, Бодуэна де Куртенэ, Венгерова. Лекции этих профессоров оказали значительное влияние на формирование Тынянова как учёного. Он увлекается историей русской литературы XIX века, занимается в Пушкинском семинаре под руководством профессора Венгерова. «На своём отделении больше всего занимался у Венгерова, который был старым литератором, а не казённым профессором, и любил вспоминать свои встречи с Тургеневым, – вспоминал Ю.Тынянов в автобиографии. – Его пушкинский семинарий был скорее литературным обществом, чем студенческими занятиями, там спорили обо всём: спорили о сюжете, о стихе.

Казённого порядка не было. Руководитель с седой бородой вмешивался в споры, как юноша, и всем интересовался» [2]. Первое научное выступление начинающего учёного относится к 1913 году, когда он написал реферат «Литературный источник ”Смерти поэта”. Уже в этой работе были намечены основные принципы подхода к анализу литературных явлений, принципы, которые более широко и полно изложит Ю.Тынянов затем в целом ряде историко-литературных и теоретических статей. Во время работы на семинаре Ю.Тынянов увлекается личностью мало кому известного тогда поэта пушкинской поры В.К. Кюхельбекера. Первый труд Ю.Тынянова о Кюхельбекере относится к 1913 году, главы из него читались на заседаниях Пушкинского семинара, но он так и не был опубликован – в том же году все бумаги вместе с библиотекой сгорели в Ярославле: шла гражданская война. Но Тынянова не оставляла мысль рассказать своим современникам о героическом поэте, он собирает новые материалы о жизни и деятельности Кюхельбекера, выступает с публичными лекциями о нём. В своих воспоминаниях К.И. Чуковский подробно рассказал, как создавался первый роман Тынянова «Кюхля», в основу которого легли многочисленные материалы историко-литературных разысканий. Роман вышел в издательстве «Кубуч» в конце 1925 года и сразу снискал признание широкого круга читателей. Это роман не только о печальной судьбе талантливого поэта в условиях самодержавия, но и о трагической судьбе декабристов. «У нас нет произведения, которое так легко, так душевно, так многозначительно по осмыслению рисовало бы картину трагедии первых русских революционеров», – писал К.А. Федин [3]. В 20-30-е годы появляется ряд новых работ, разрабатывающих тему в историко-литературном и теоретическом аспектах: «Архаисты и Пушкин», «Пушкин и Кюхельбекер», «Французские отношения Кюхельбекера». В 1939 году под редакцией Тынянова были изданы сочинения Кюхельбекера в большой и малой сериях «Библиотеки поэта». Параллельно с этой работой Ю.Тынянов занимался научными исследованиями, результатом которых явилась вышедшая в 1929 книга «Архаисты и новаторы». Она вобрала ряд статей, самая значительная из них – «Архаисты и Пушкин».

«Литературная борьба 20-х годов обычно представляется борьбой романтизма и классицизма. Понятия эти в русской литературе 20-х годов значительно осложнены тем, что были привнесены извне и только прилагались к определённым литературным явлениям. Отсюда разноголосица и неоднозначность терминов…» [4]. Одним словом, Ю.Тынянов внёс значительные коррективы в литературную картину России начала XIX века. Особое внимание уделено Пушкину, оказавшемуся на стыке борьбы младоархаистов и карамзинистов. «Пушкин в борьбе младших архаистов с младшими карамзинистами занимает не всегда и не по всем вопросам одно и то же место. В этой сложной борьбе обнаруживается сложность позиции Пушкина, использовавшего теоретические и практические результаты враждебных сторон» [5].

В статье «Пушкин» Ю.Тынянов подробно останавливается на характеристике поэзии Пушкина лицейского периода. Исследователь отрицает влияние «лёгкой французской поэзии», не отрицая стилизаторство, основанное на русской поэзии.

«Пушкин двигался по пути, уже известному в русской поэзии. Как поэт-стилизатор, лицейский Пушкин эклектически развивает все упомянутые жанры, употребляя «условно-античную» и «оссиановскую» окраску Батюшкова, «рыцарскую» и «идилличе-скую» окраску Жуковского по соответствующим жанрам и вне жанров», – отмечал Ю. Тынянов [6].

«Бесстрофический четырёхстопный ямб, употребляемый Пушкиным в его эпосе, не мог удовлетворить его…Строфа «Евгения Онегина» есть в данном случае открытие Пушкина и является столь же законченной и полной смысловых условий строфической формой, как октава». Академик В.В. Виноградов обратил внимание на особенности развития пушкинского стиля и их интерпретацию Ю.Тыняновым. Особенно широко эта интерпретация представлена в статье «Пушкин». Автор отмечает противоречивое осмысление творчества поэта и необходимость по-новому взглянуть на его творческую эволюцию. Кроме жанрового многообразия «универсальности», – отмечал Ю. Тынянов, – Пушкин добился стилистической свободы. Это проявилось как в «Евгении Онегине», так и в прозе [7].

Тема Пушкина захватила Тынянова окончательно и бесповоротно. Научный интерес перерастал в стремление художественного осмысления. «Эта книга – не биография…Я бы хотел в этой книге приблизиться к художественной правде о прошлом, которая всегда является целью исторического романиста» [8]. Речь идёт о романе «Пушкин», который стал своего рода итогом творческих исканий писателя, его…грандиозного и мучительного замысла.

Литература:

1. ВИНОГРАДОВ, В.В. О трудах Ю.Н. Тынянова по истории русской литературы первой половины XIX в. В: Ю.Н. ТЫНЯНОВ. *Пушкин и современники*. Москва, 1969, с.5.
2. ТЫНЯНОВ, Юрий. *Писатель и учёный. Воспоминания. Размышления. Встречи.* Москва, 1966, с.19.
3. Там же, с. 188.
4. ТЫНЯНОВ, Ю. Архаисты и Пушкин. В: Ю. ТЫНЯНОВ. *Пушкин и его современники*, с. 139.
5. Там же, с. 56.
6. ТЫНЯНОВ, Ю. Пушкин. В: Юрий ТЫНЯНОВ. *История литературы. Критика*. СПб., 2001, с. 139.
7. Там же, с. 178.
8. Цит. по статье В. Каверина «*Жизнь и работа*». «Звезда», 1987, №3, с.85.

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ КРЕТИНИЗМ СКВОЗЬ ПРИЗМУ РУССКОГО ФОЛЬКЛОРА

Всеволод ЧЕРНЕЛЕВ

CZU: 398.23(=161.1)

Специалист подобен флюсу: полнота его односторонняя.
Козьма Прутков

Профессиональный кретинизм (далее – ПК[1], в отличие от персонального компьютера – ПК[2], связь с к-рым обусловлена, об этом – ниже[1]) – вовсе не оскорбление, а специальный научный термин из сфер социологии, философии и психологии. Он подразумевает замыкание на своей профессии, когда человек все силы отдает своей работе, ограничивает свой кругозор рабочим местом. Т.е. со стороны это выглядит как своеобразная легкая форма аутизма.

В любом деле потенциально существует ПК[1], но, в отличие от так наз. иронических героев волшебных сказок и отдельных лит. персонажей (дурачок Емеля или принц Гамлет), до поры до времени скрывающих под маской ненормальности свои таланты, наш объект исследования – герой современных паремий и анекдотов – не маскируется, не способен адекватно – в целом – оценить ситуацию, не склонен к творчеству (биоробот) и конформистски относится ко всему новому.

I

‘У раввина спросили: – Ребе, можно ли в шаббат прыгать с парашутом[2]? – Прыгать, конечно, можно, открывать нельзя!’ (*BW*)[3]. За вычетом кретинизма как психического заболевания выделяют кретинизм (либо идиотизм) мобилизационный, экологический, розеточный, калейдоскопический, географический (топографический) и проч. Понятие ПК[1] означает, что профессиональная деятельность человека (либо род его занятий) формирует у него стереотипы, через к-рые он воспринимает весь окружающий мир, а также стереотипы действий при решении каких-л. задач, вплоть до слабоумия от излишней увлеченности своей работой. (Всем, конечно, памятна нелепая фигура учителя греческого языка Беликова, приходящего в ужас при виде девушек на велосипедах[4].)

Подобная зацикленность и даже фанатизм доводят действия индивидуума до автоматизма, до абсурда. Он превращается в предмет высмеивания в различных видах искусства – от поэзии (человек рассеянный с ул. Бассейной) до кинематографа (столяр Джепетто – отец Пиноккио). Но самый богатый урожай в «идиотической» коллекции принадлежит, как и следовало ожидать, фольклору.

II

‘Была ли у бурлаков на Волге хоть какая-то радость в жизни? (*А как же! В конце рабочего дня они устраивали соревнования по перетягиванию каната*)’ (ЗГ). А дальше – как из рога изобилия! В реальности – это и «синдром 3-го курса мединститута», и подозрительность юристов, видящих чуть ли не в каждом встречном потенциального преступника. Сатирику, привыкшему все оценивать остроумно-критически, мерещится горбун на верблюде (*С. Лец*). Но если, по приведенному выше определению, ПК[1] приводит к нек-рой деформации личности и мы видим продавцов киосков и ларьков, к-рые, возвращаясь с работы домой, нек-рое время пугаются, видя людей целиком; запыхавшихся учителей, к-рые после 11-го по счету урока вскакивают в отъезжающий троллейбус со словами: – *Здравствуйте! Садитесь!*; медсестер, к-рые будят больных посреди ночи, чтобы те приняли прописанное лечащим врачом снотворное, то, принимая во внимание фольклорную гиперболическую форму, получается поистине гротесковая смеховая картина. А именно: когда пьяный и агрессивный контролер электрички возвращается домой, его семья перебегает из комнаты в комнату; когда у пекаря, к-рому изменяет жена, не рога, а рогалики; когда шеф-повару ресторана предложили руку и сердце, то в ее голове волей-неволей промелькнуло неск-ко рецептов; когда целуется саксофонист, он по привычке перебирает у дамы позвонки; когда работник дельфинария хочет похвалить своего сына, он кидает ему в лицо селедку; у физрука 4 сына: первый, второй, первый, второй; у винодела в первый класс пошел сын урожая 2013 года; заядлый грибник непроизвольно пнул девушку в красном платье в белый горошек; хулиган неделю не мог попасть домой: он звонил в дверь и убегал; директор завода холодильников

перед сном дребезжит и трясется, а вчера застрелился сторож: по привычке – солью, по привычке – не в голову…

III

'10 милиционеров поехали кататься в лодке, она перевернулась, и все утонули. Ск-ко всего утонуло милиционеров? (*20. Еще 10 при следственном эксперименте*)' (ЗГ АР). Современные русские загадки наблюдательно фиксируют все деформации нынешней жизни, в т.ч. и ПК[1]. Так, в сб. совр. русских ЗГ приведен длинный список тех, кто напивается в прямой зависимости от избранной профессии: плотник – в доску, сапожник – в стельку, шофер – в баранку, повар – в сосиску, стекольщик – вдребезги *etc*., а также целый ворох ЗГ на тему, ск-ко нужно тех или иных представителей разных профессий, вкл. блондинок, чтобы ввинтить (либо, наоборот, выкрутить) лампочку? О силе привычки известно издревле: она и 2-я натура, и страшная сила (*'Бабушка, когда листает фотографии на iPad, слюнявит палец'*), но, согласно паремиям, ЗГ и велеризмам (*W*), ПК[1] может передаваться генетическим путем: *'Отец рыбак – и дети в воду смотрят', 'Яблочко от яблони недалеко падает'*. На вопрос в духе ЗГ АР: *'Влияет ли характер работы на наследственность?'* Ответ: *'Еще как! У механика Гаврилова жена родила коническую шестерню!'*. Если же связи нет – на выходе иной сюжет: *'Сидят мужик и кот. – Эх, – говорит мужик, – жена моя вчера тройню родила. – Не переживай, – отвечает кот, – раздашь'.* Однако, если приглядеться, род деятельности опосредованно – через лингвистическую составляющую – может быть связан и с религиозными представлениями: 'Два священника устанавливают на дороге щит с надписью: *«Остановись, конец уже близок! Поверни, пока не поздно!»* Мимо них на огромной скорости проезжает фура, водитель кричит и машет кулаком: *– Достали уже, сектанты проклятые!'* Машина скрывается за поворотом, оттуда слышен грохот и громкий бульк. Один священник говорит другому: *– Похоже, ты был прав, надо было просто написать: «Мост разрушен».*

Вместо выводов

1. Выдающийся лингвист А.А. Потебня оставил нам в качестве точки отсчета примечательное наблюдение (к сожалению, ссылка

на какой-л. экспериментально подтвержденный источник отсутствует): последнее, что умирает вместе с человеком, – это его профессиональные навыки.

2. Наука изучает разнообразный изменчивый мир, и потому ее основным инструментом является сравнение. В нашем опусе приведено достаточно примеров, чтобы без всяких тестов на профпригодность честно спросить себя: а не перегибаю ли я палку в любую из сторон от «золотой середины»?

3. Чтобы наглядно доказать полезность своего предмета в будущем, учитель геометрии порезал колбасу транспортиром. А как бы **вы**, интересно, доказали актуальность своей работы?

Примечания и сокращения:

[1] Саша Черный (А.М. Гликберг) советовал см. на вещи сатирически – сквозь призму кретинизма. Но он и в самом дурном сне не мог себе вообразить, как разрастется ПК[1] в условиях кибернетической свободы.

[2] Тот, кто придерживается написания ‘парашют’, пусть и произносит, как пишет.

[3] ЗГ – загадки, АР – «Армянское радио», *BW* – бивелеризмы.

[4] Чехов А.П. Человек в футляре / Повести и рассказы. М., 1980.

Литература:

1. КОЗЛОВА, А.В. *Психологические особенности профессиональных деформаций личности преподавателя высшей школы* / Автореф. дисс. канд. психол. наук. Москва, 2006. 36 с.
2. ЧЕРНЕЛЕВ, В. Современные русские загадки: *Сб. юмористических, абсурдных, сексуально-эротических, «мурзилкиных» и прочих загадок последних 10-летий*. Chişinău: CEP USM, 2019. 484 с.
3. ЧЕРНЕЛЕВ, В. Велеризмы: *Сб. русских фольклорных и фольклоризованных текстов.* Chişinău: CEP USM, 2019. 248 с.

«ФЕЙСБУЧНАЯ ЛИТЕРАТУРА» КАК ФЕНОМЕН СОВРЕМЕННОГО ЛИТЕРАТУРНОГО ПРОЦЕССА

Галина ЯРОВАЯ
CZU: 82.09:004.738.5 galina.yarovaya.91@mail.ru

Пожалуй, к каждому филологу-русисту обращались с просьбой порекомендовать для чтения «что-нибудь из последнего». На первый взгляд, человеку «непосвященному» эта просьба покажется довольно безобидной и обычной. Но ответить на этот вопрос оказывается сложно даже маститому специалисту по современной русской литературе. Дело в том, что современный литературный процесс сегодня похож на экзотическое для иностранцев блюдо – винегрет, в котором сочетают несочетаемое, смешивают несмешиваемое. Почему это столь непривычно для читателей? Дело в том, что так называемая «фейсбучная литература» – довольно молодое явление, активно обсуждаемое, но так мало изученное. Разобраться в нём – занятие не из лёгких: и причина не только в его «молодости» и новизне, а в том, что его терминология достаточно туманна.

С чем же связана столь огромная популярность данного процесса? В современном литературоведении ведутся жаркие дискуссии на многочисленных Интернет-форумах, в социальных сетях и в среде литературных критиков. Немецкий культуролог, профессор Гисенского университета Дорис Бахманн-Медик в своей книге «Культурные повороты. Новые ориентиры в науках о культуре» как одну из ярких особенностей современной культуры выделяет её «визуальный поворот», то есть – преобладание в коммуникации (в частности в массовой) визуальных знаков и знаковых систем [1]. В XXI веке книги все больше поглощаются экранами смартфонов и телевизоров, чтение превращается в элементарный просмотр ролика или фильма. Молодое поколение хочет прилагать минимум усилий к восприятию информации, поэтому простая и понятная форма литературы – достаточно популярный сейчас «жанр».

А.Черных в своем труде «Мир современных медиа» говорит о следующей специфике Интернета по сравнению с другими источниками массовой информации:

«Во-первых, сеть почти не подвержена контролю-цензуре. Во-вторых, «всемирная паутина» является масштабным и практически безразмерным хранилищем данных. В-третьих, ее пространство заполнено знаковыми системами самого различного типа: и письменными, и аудиальными, и визуальными, и аудиовизуальными. Наконец, сеть интерактивна и предоставляет возможность пользователям самим публиковать свои произведения и быстро «получать обратную связь» от других участников коммуникации» [2]. Достаточно популярные сегодня блоги (англ. web log - интернет-дневник) позволяют их авторам ежечасно и ежедневно добавлять и обновлять тексты. Несомненно, любой филолог-литературовед скажет, что «фейсбучная литература» – не что иное, как чистой воды «графоманство», любительское творчество невысокого качества для определенной аудитории. Это связано с тем, что в сети Интернет исключена всякая цензура, а писателям предоставляется полная свобода мысли и слова. Несмотря на своё существование на определённых ресурсах, интернет-литература и большая современная литература, которая расходится миллионными тиражами бумажных вариантов, – это две части одного целого: они развиваются и взаимодействуют между собой, а порой и вытекают одна из другой: многие современные авторы добились известности, начиная свой путь с публикации отрывков из произведений в соцсетях, ЖЖ (живых журналах) и других блогах. Наиболее популярными в профессиональной среде сетями для размещения текстов являются сайты Стихи.ru и Проза.ru. Так было до недавнего времени, но сейчас, в эпоху расцвета социальных сетей, многие авторы предпочитают «постить» свои тексты в «ставших родными» для всех ВКонтакте, Facebook, Instagram. Профессор Вологодского государственного университета, доктор филологических наук Р.Л. Красильников в своей статье «Современная российская литература и Интернет: проблемы взаимодействия» замечает следующее: «Гораздо больших затрат и усилий (творческих и финансовых) требуют создание и регулярная поддержка официального авторского сайта. На такой шаг идут не все писатели, и задачи, поставленные перед подобными ресурсами, отличаются. Например, на

сайте Захара Прилепина (www.zaharprilepin.ru) можно лишь купить их книги, а у Бориса Акунина (www.akunin.ru) и Дины Рубиной (www.dinarubina.com) выложены полные тексты произведений. Если Стихи.ру и Проза.ру, страницы в социальных сетях, унифицированы, то собственный сайт автора может быть объектом изучения с точки зрения и наполнения, и дизайна (хотя некоторые элементы веб-страниц являются шаблонными» [3]. Так чем же отличается обычное произведение от сетевого? Активные дискуссии по этому вопросу ведутся уже на протяжении более чем 20-ти лет, приблизительно с 1995 года, когда расцвет Рунета (русскоязычного интернета) достиг своего апогея. И вот, к каким выводам пришли филологи-исследователи современного литературного процесса:

– создание произведения непосредственно в Интернете и невозможность произведения существовать вне сети Интернет;

– значительное уменьшение роли автора как создателя художественного произведения;

– использование в качестве художественных приемов современных гипертекстовых и мультимедийных технологий, предоставляемых сетью Интернет;

– возможность многократного переписывания исходного текста.

Примером произведения, удовлетворяющего всем указанным выше запросам, является творение Романа Лейбова и Дмитрия Манина с бесхитростным названием «Роман» [4]. К созданию произведения авторы приступили в 1995 г., и официальной информации об окончании проекта пока не поступало. Сам Роман Лейбов в интервью журналу «Афиша» назвал «Роман» «экспериментом», целью которого было «посмотреть, как повествование перенасыщается и за какие места человек цепляется, за какие типовые сюжеты. И вообще – как читатель пытается быть писателем» [5]. Литературный эксперимент заключался в следующем: в сеть было выложено начало романа, а продолжение предлагалось писать всем желающим, причем, вариантов продолжения могло быть сколь угодно много, каждый присоединялся к началу с помощью сети гиперссылок, и в итоге читатель-писатель оказывался перед сетью разных вариантов текстов. Роман развивался, разветвлялся,

однако, по отзывам многих, знакомиться с ним было достаточно сложно, потому что собственно литературное качество текста было не на высоте: ведь авторов было больше, чем читателей. Обладая всеми характеристиками литературного произведения новой компьютерной эпохи, творение «Роман» с точки зрения собственно литературы прорывом не стало – все игровые изюминки, за исключением, пожалуй, полиавторности, так или иначе история литературы знает, и, как известно, узнала она о них задолго до появления Интернета. Сегодня в современном литературоведении стала появляться тенденция к «выходу» автора, ставшего популярным на просторах Интернета, на «бумажный рынок». Одним из ярких таких (представителей является Александр Цыпкин – «профессиональный пиарщик», сумевший за несколько лет сколотить себе имя благодаря популярности своих юмористических рассказов в социальной сети Facebook. Сборники его рассказов не только в мгновение становятся бестселлерами, но и экранизируются. Автор не раз посещал и Республику Молдова, где проводились его творческие вечера, и проходили они с полным аншлагом. Ещё одним ярким примером является современная поэтесса Вера Полозкова, которая достигла популярности именно благодаря Интернету.

Литература:

1. БАХМАНН-МЕДИК, Д. *Культурные повороты*. *Новые ориентиры в науках о культуре*. Москва, 2017. 504 с.
2. ЧЕРНЫХ, А. *Мир современных медиа*. Москва, 2007. 312 с.
3. file:///C:/Users/User/Desktop/sovremennaya-rossiyskaya-literatura-i-internet-problem-vzaimodeystviya.pdf
4. ЛЕЙБОВ, Р., МАНИН, Д. *Роман* // Tartu ülikool. [Электронный ресурс]. URL: http://www.cs.ut. ee/~roman_l/hyperfiction/.
5. ГОРБАЧЕВ, А. “*Роман*” *Романа Лейбова и введение в гипертекст* // Афиша. [Электронный ресурс]. URL: http://internet.afisha.ru/roman/

EXPRESII ȘI ANTIEXPRESII LATINEȘTI ÎN COMUNICAREA ACTUALĂ

Elena VARZARI
CZU: 811.11′373.45:811.124 ***evarzari@gmail.com***

Expresiile latinești, deși unități ale unei limbi „moarte”, continuă să funcționeze în sistemul lexical al limbilor naționale actuale și, mai mult, să constituie un model pentru crearea de noi unități în cele mai diferite sfere ale comunicării. Deosebindu-se prin polifuncționalitate, caracter general, autonomie semantică și organizare ritmică specifică, paremiile provenind din fondul latin sunt resimțite drept atemporale, deși sunt mărci ale unui strat cultural specific. Limbile neolatine au recurs la tezaurul antic de fiecare dată când au urmărit redarea plastică a unor concepte noi, inspirându-se „din acea latină care, cu forme mai mult sau mai puţin clasice (sau imitându-le pe acestea), continua să fie limba culturii şi a şcolii, model de stil şi model al oricărui gen literar, rezervor lingvistic la dispoziţia oamenilor culţi. Latina reprezenta, de asemenea, modelul sintactic al prozei artistice, care, la toate naţiunile neolatine occidentale, a adoptat tipul stabilit de tradiţia seculară a literaturii latine medievale” [*apud* 1, p. 72].

Funcționând drept elemente ale unui cod cultural universal, latinismele, datorită unor factori lingvistici și extralingvistici, sunt atestate la diferite nivele ale limbii și în toate stilurile ei funcționale. În actul comunicativ, determinate de semnificațiile pe care vorbitorul planifică să le verbalizeze, expresiile latinești pot fi utilizate pentru o organizare cât mai eficientă a mesajului, făcând parte din strategia pragmatică a emițătorului. Acesta, pentru obținerea unui efect comunicativ sporit, le poate menține în varianta canonică sau le supune unui proces de transformare structurală și semantică, obținând noi expresii sau chiar antiexpresii. Vom ilustra cele spuse prin *Cogito ergo sum*, una dintre expresiile latinești la care vorbitorii limbilor moderne recurg frecvent pentru a-și realiza intenția de autoprezentare, de evaluare, de discreditare, cea estetică sau ludică.

Dictonul, formulat de filosoful francez René Descartes în celebrul *Discurs despre metodă* (1637), este perceput drept conceptul-cheie al

filosofiei carteziene și subliniază că gândirea este un adevăr imuabil şi etern (a se vedea și un altul, dar aparținând filosofului antic M. T. Cicero, *Vivere est cogitare*, care lasă să se înțeleagă că ceea ce valorează este viața spirituală a omului). Într-o versiune mai extinsă (*Dubito ergo cogito; cogito ergo sum*), maxima rezumă o poziţie metodologică a autorului bazată pe dubiul sistematic. În *Meditaţii despre filosofia primă* (1641), pentru a evita confuziile în interpretarea postulatului său, Descartes îl parafrazează prin *Ego sum, ego existo* (Eu sunt, eu exist), dar exprimarea pleonastică a pornit o controversă care durează pe tot parcursul filosofiei moderne. O a treia versiune cartezian apare în *Principiile filosofiei* (1644) – *Ego cogito, ergo sum* – și nu a făcut decât să întețească disputa.

Îndoiala metodică a mai fost exploatată în filosofia europeană, iar o formulă apropiată (*Si enim fallor, sum* – „Chiar dacă greșesc, exist”) este legată de numele scriitorului și teologului Aurelius Augustinus, care, se pare, l-a inspirat și pe Descartes. Pentru a se sublinia afilierea, mai târziu dictonul filosofului creștin a fost suspus unei transfigurări de ordin lexical și structural: *Fallor ergo sum*.

La expresia lui Descartes s-a revenit de nenumărate ori în literatura de factură filosofică, aceasta fiind actualizată fie prin una din variantele sale inițiale, fie prin modificări de ordin gramatical, pentru a se sublinia un mod de gândire oarecum diferit. Reinterpretarea s-a obținut, în primul rând, prin schimbarea persoanei gramaticale: *Cogito ergo sunt* înregistrează o utilizare inspirată de reflecțiile privind relația omenire – Univers, *Cogito ergo est* apare în contexte care sugerează că, dacă meditezi îndelung la ceva, aceasta se va întâmpla. Husserl adaugă, pe lângă *cogito* (eu gândesc), un *cogitatum* (obiectul gândirii), întrucât orice conştiinţă ar fi conştiinţa a ceva, dar şi un *cogitamus* (noi gândim), căci ceva nu este obiect al gândirii pentru mine decât cu condiţia de a fi obiect şi pentru altul [2].

Alte procedee la care e supus dictonul în studiile de filosofie sunt completarea expresiei carteziene cu termeni noi (*Cogito aliquid, ergo sum* leagă orice fenomen mental de un obiect; *Cogito ergo nihil sum* sugerează că gândirea fără fundament cade în neant) și inversiunea termenilor, ultima însă deplasează accentele, subliniind o viziune

deseori diametral opusă: „Existenţa urmează funcţia (bunăoară «Exist deci cuget» şi nu «Cogito ergo sum» – precum falsa axiomă a lui R. Descartes)” [3]. Despre îndoiala sinonimă cu gândirea vorbesc și următoarele variante: „Mă îndoiesc că exist, gândesc deci exist”; „Mă îndoiesc că gândesc, gândesc deci exist”.

Depășind repede cadrul literaturii filosofice, expresia pătrunde în uzul comun, unde devine o sursă creativă care le permite autorilor să ajungă la transforme ce generează lanțuri asociative, jocuri de cuvinte, aluzii, analogii structural-tematice.

Cel mai des structura nou-creată servește funcției nominative, funcție realizată, în special, în discursul academic prin schimbarea unui component, de regulă al doilea, dar păstrându-se categoriile gramaticale inițiale: *Cogito ergo ago* (titlul unui studiu privind schimbările comportamentale), *Cogito ergo video* (apare în contextul unei istorii a cinematografiei), *Scribo ergo cogito* (utilizată cu referire la scrierea reflexivă), *Cogito ergo habo*, *Cogito ergo insurgo!; Cogito ergo ad-sum* ș.a. (mai rar substitutul este un cuvânt din limba modernă: *Cogito ergo soffro*). Alteori categoria gramaticală este schimbată: *Cogito ergo mobilis sum*; *Cogito ergo theatrum*; *Cogito ergo Facebook?*; *Cogito ergo automaton; Cogito ergo sum non machina!; Cogito, ergo mundus talis est.* Expresiile ocazionale depășesc unitatea și stabilitatea prototipului și prin înlocuirea enunțului afirmativ prin unul negativ: *Non cogito, ergo sum; Non-cogito ergo digito*, de fiecare dată însă tind să-l ancoreze în realitate.

Discursul publicitar uzează de aceleași procedee structural-semantice și gramaticale în rescrierea dictonului latin, dar, fiind orientat spre un alt tip de destinatar, explorează principiul provocării mai mult decât pe cel al integrării: *Cogito ergo spam; Cogito, ergo armo; Cogito ergo promo! Cogito, ergo leaso; Cogito ergo zoom*.

Funcția conotativă și cea emotivă ale maximei latine incluse în contexte moderne este evidentă în textul artistic: *Non cogito ergo digito* (titlul unui roman picaresc); *Cogito ergo amo; Non cogito, sed sum; Cogito, ergo...bum; Cogito, ergo philosophus.*

În comunicarea electronică (bloguri, chaturi, forumuri), pe lângă analogia structural-semantică, aluzie, inversiune și jocul de cuvinte

creat pe baza expresiei analizate (*Cogito, ergo caput dolet; Gândesc, deci mă duc la Bălăceanca; Cogito, ergo mă duc la dracu*!), atestăm și lexicalizarea dictonului latin, folosit ca nickname: *Cogito-ergo-amo; Cogito-ergo-sum*, inclusiv pentru denumirea unor grupuri în rețele de socializare: *Cogito Ergo Sink; Cogito Ergo SUD* (organizație politică).

În limbile actuale, pentru a obține un efect stilistic, expresiile latinești sunt reinterpretate și modernizate prin procedee structural-semantice (substituirea unor componente) și gramaticale (schimbarea categoriei morfologice, inversiunea). Dacă în limbajul academic se urmărește reinterpretarea, nuanțarea sau intensificarea sensului inițial, în cyber-limbaj, în limbajul artistic și în cel publicitar domină intenția ludică a emițătorilor. Cert este că expresiile latinești continuă și în era digitală să reprezinte mijloace lingvistice ce dispun de maximă expresivitate.

Referințe:

1. BUTIURCĂ, D. Procesul integrării europene: aspecte ale dimensiunii lingvistice românești. În: *Identitatea culturală românească în contextul integrării europene*. Iași, 2006, pp. 70-77.
2. CODOBAN, A. *Introducere în filosofie.* [Accesat 1.08.2020]. Disponibil https://ro.scribd.com/doc/63860198/Introduce-Re-in-Filosofie-Codoban
3. https://confluente.org/constantin_milea_sandu_1409143400.html

FRAMING NEOLOGISMS IN LEXICOGRAPHY

Ina VOLOȘCIUC
CZU: 81′373.43 ***ina.volosciuc@gmail.com***

The vocabulary of modern languages has constantly been enriched through new words; certain words cease to be used while the meanings of some words are modified. The linguists have highlighted the importance of the vividness of every modern language. Thus, A. Baudouin de Courtenay wrote: "There is no immobility in language ... In language, as in nature in general, everything lives, everything moves, everything changes". V.V. Vinogradov stated, "the reasons for the emergence of new words and new meanings of old words for the most part lie in changes in social life, in the development of production and other areas of human activity, as well as in the development of thinking". E. Sapir also considered that "some words with their characteristic traditional shades of meaning are unacceptable for the younger generation, so they tend to become outdated" [1]. Sh. Bally pointed out that "borrowing has always been a normal function of linguistic life, but it has acquired particular importance in modern languages" [2].

The neo lexeme production is an endless empirical process that can hardly be controlled and managed. The words are created by people, for people and the truth is that "in the beginning is the word" and the lexicon or words that are used in a particular language, subject or a dictionary is "the center of a linguistic system" [3]. Language is the instrument of thought and the vehicle of thought, considers Michael Shapiro in his second edition of "The Speaking Self: Language Lore and English Usage". Moreover, in Coseriu's view, the only true "cause" of change in a language are the speakers, who use their language, and in doing so observe or neglect their linguistic traditions. However, V.A. Efremov pointed out that the emerge of the internet has enriched the corpora but a number of issues remain unresolved, such as undeveloped theoretical foundations for determining the object of the dictionary, the absence of a clear lexical concept of neologism in the scientific literature; insufficient knowledge of new words formation in linguistics,

reasons and conditions for their appearance and assimilation by language; lack of reliable classification of new vocabulary; lack of materials that fix different states in the development of vocabulary composition; need to combine the tasks of the scientific and reference edition [4].

S.I. Alatortseva in the research work “Проблемы неологии и русская неография” focused on some other issues such as creation of a reliable classification and typology of dictionaries of neologisms, generalization of experience in creating dictionaries of innovations of different types, determination of ways of selecting and organizing information within each dictionary (methodology of the neologism), as well as problems associated with the creation of automatic dictionaries of neologisms, neological banks data, etc.[5]. As the matter of fact, the emergence of new electronic technologies, as well as the use of electronic and Internet databases in the activities of neographers, on the one hand, certainly facilitated the work of lexicographers, allowing them to work with a huge number of multi-genre texts, expand chronological framework of the described material, establish exact dating of the first written fixation of the neologism, screen out pseudoneolexemes, identify productive word-formation models of the modern language, broadly describe hybridization of different types, solve the issue of time in compiling a dictionary, as it is an eternal problem of lexicography in its traditional (paper) form, solve the difficulties connected to lack of sufficient space in the printed version and lack of rigid algorithms for finding the described units.

Coman Lupu points out that a majority of words that enter the dictionaries of neologisms are not neologisms anymore after the analysis of the printed *Dictionar de neologisme* (DN) and *Mic dictionary de neologisme* (MDN) published by prestigious Romanian publishing houses as Editura Stiintifica, Editura Academiei [6]. Jean-François Sablayrolles «un mot n’est pas néologique parce qu’il n’est pas dans le dictionnaire, mais un mot entre dans un dictionnaire parce qu’il n’est plus néologique», that perfectly describes the ridiculousness of the situation. Alexandra Cunita [7] found such words as *aritmetica, cartof, computer, gramatica, genom,* etc. in the dictionary of neologisms, the words that are not neologisms any more. To tackle this issue it is necessary to focus on identifying a clear concept of neologism and neological dictionaries.

The concept of "neologism" has *narrow* and *wide approaches*. A.A. Bragin, O.I. Akhmanova, M.I. Fomina are the representatives of a *narrow approach*, i.e. new realities – new phenomena – new words. Their point of view matches the definition of neologism in "Словарь иностранных слов", where a neologism is " слово или оборот речи, созданные для обозначения нового предмета или для выражения нового явления» [8]. R.A. Budagov, A.V. Kalinin, E.V. Rosen, N.M. Shansky highlight the absolute novelty of neologisms. However, V.V. Vinogradov, B.N. Golovin, E.V. Rosen, M.N. Zolotareva believe that the main thing when interpreting the term "neologism" is the time criterion. Thus, calculating the time criterion in generations, i.e. equals up to 30 years.

The *wide approach* is worked out by N.Z. Kotelova, who considers four parameters: 1) time – when a neologism is a word that reflected the realities of a particular time period, hence is possible to identify neologisms of the era of Peter I, the Soviet era, it is only necessary to determine the boundaries of the period; 2) the point of reference in the linguistic space: the movement of words from one sphere of use to the other, the interaction between the literary language and the language of sciences, professions, dialects, oral speech (the noun "ikebana" was a neologism for the Russian language in 70s of the 20th century, but it was not for the Japanese language); 3) novelty of the linguistic unit when the meaning of an existing word is new (semantic neologism, idiom; 4) establishment of structural features of the novelty of the word itself, identifying the patterns of the word-formation system in the structure of neologisms, as well as predestination and spontaneity in each case.

An attempt to combine the existing classifications of all possible variants of new words is made by S.A. Alatortseva as well. She divides "lexico-phraseological innovations" into 5 categories: 1) according to the form of the linguistic unit; 2) according to the degree of novelty; 3) by the method of nomination; 4) in relation to language-speech; 5) by the duration of existence [9].

Another classification presented by the authors of the textbook "Неология и неография современного русского языка" by T.V.

Popova, L.V. Ratsiburskaya and D.V. Gugunava, has much in common with the classification of Alatortseva. The authors distinguish neologisms according to four parameters:

1) by the type of the linguistic unit (by the form – by S.I. Alatortseva),

2) by the degree of novelty,

3) by the type of the indicated reality,

4) by the method of education.

L.V. Shalina also offers the criteria of:

1) nominativity (the need to designate a new object or concept);

2) novelty of form and / or content;

3) time indicator (time boundaries of the appearance and existence of a new word in the language);

4) linguistic space (spheres and genres of use).

Changes in social life, development of human activity and development of thinking are the main reasons of the appearance of neologisms. Every language is a living organism that changes as often as people change, invent and create something new. The criteria of neologism selection are still different however, as it is presented above we can conclude that form of the linguistic unit, degree of novelty, duration of its existence are the main as they are present in every classification.

***References*:**

1. СЕПИР, Э. *Избранные труды по языкознанию и культурологии*. Москва, 1993, сс. 223-247
2. БАЛЛИ, Ш. *Общая лингвистика и вопросы французского языка*. Москва: Издательство иностранной литературы, 1955. 416 с.
3. Fifty Years Among the New Words: A Dictionary of Neologisms 1941-1991.
4. КОТЕЛОВА, Н.З., СОРОКИН, Ю.С. Предисловие. В: *Новые слова и значения*. Словарь-справочник по материалам прессы и литературы 60-х гг. / Под ред. Н. З. Котеловой, Ю. С. Сорокина. Москва: Советская энциклопедия, 1971, сс. 5-15.
5. АЛАТОРЦЕВА, С. И. *Проблемы неологии и русская неография/* Дисс. ... д-ра филол. наук. СПб.: Ин-т лингвистических исследований РАН, 1998. 42 с.
6. LUPU, C. *Dictionarul de neologisme*. Meridian Critic, 2019, vol. 33, issue 2, pp.219-222.

7. CUNIȚA Alexandra & LUPU Coman (ed.). *Neologie, neologism*. *Concepte, analize*, „*ROMANICA*” 20. Editura Universității din București, 2015. 100 p.
8. *Словарь иностранных слов*. Москва, 1979. 341 с.
9. ШАЛИНА, Л.В. *К вопросу о сущности неологизма в современной лингвистике*. Disponibil file:///C:/Users/Admin/Downloads/k-voprosu-o-suschnosti-neologizma-v-sovremennoy- lingvistike%20(2).pdf

IMPACTUL SISTEMULUI DE VALORI FUNDAMENTALE ASUPRA PROCESULUI EDUCATIV

Ștefania-Mona-Lisa CIOBANU
România
CZU: 37.01:124.5 ciobanu_monalisa@yahoo.com

Lucrarea noastră abordează o temă pedagogică aflată sub incidența demersului filosofic, situându-se adică la confiniile axiologiei cu educația. Conform definiției de dicționar, axiologia este o disciplină filosofică, ce se ocupă cu studiul sistematic al originilor, esenței clarificării, ierarhizării și funcției sociale a valorilor. În calitatea sa de teorie generală a valorilor, sau chiar de *știință a valorilor*, axiologia presupune, ca orice altă știință, cercetarea, cunoașterea și stăpânirea atât a axiologiei, cât și a fenomenologiei domeniului de care se ocupă. Interferența axiologiei cu pedagogia a generat o știință nouă, de graniță – am spune – cunoscută astăzi sub numele de *axiologia educației*, pe care universitarul Sorin Cristea o definește astfel: „Știință a educației construită interdisciplinar la nivelul relațiilor dintre *pedagogie și filosofie*, în general, între teoria generală a educației și *teoria generală* a *curriculumului* (ca științe pedagogice fundamentale), pe de o parte, și *axiologie* (ca domeniu al filosofiei) pe de altă parte” [1, p. 192]. O definiție pertinentă a valorii ne oferă monumentalul *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, unde respectivul concept este explicat astfel: „Calitatea sau ansamblul de calități (deosebite) ale unor obiecte, fenomene, fapte, idei, raportate la normele ideale ale tipului sau la necesitățile sociale și la idealurile generate de acestea” [2, p.2138]. La rândul ei, educația sau educarea – conform unei alte definiții de dicționar–înseamnă „influențarea” sistematică și conștientă a dezvoltării facultăților intelectuale, morale și fizice ale copiilor și tineretului; totalitatea metodelor folosite în acest scop [3, p. 378].

Înainte de a evidenția modalitățile prin care valorile, în general, și în special cele considerate a fi esențiale, influențează procesul educațional, e necesar să ne referim la geneza valorilor și la modul cum au fost definite și analizate valorile de către diverși cercetători ai

domeniului. Referitor la geneza valorilor, cercetătorii sunt unanim de acord, astăzi, că istoria omului începe odată cu istoria semnelor și a valorilor, întrucât doar omul – spre deosebire de necuvântătoare – poate să-și transforme atracțiile și repulsiile în valori. „Numai dialogul, mai întâi cu ceilalți și mai târziu cu sine însuși – consideră, de pildă, Angela Tulei – permite distanțarea de fenomene și ivirea întrebărilor despre esența lor. Numai dialogul face posibilă elaborarea ideilor, singurul mijloc dialogal de comunicare fiind limbajul uman" [4, p. 145].

La rândul său, cercetătorul Vl. Pâslaru, referindu-se la originea valorilor, e de părere că acestea sunt de două feluri: moștenite (*date*) și *create* [5, p.3]. În prima categorie, pot fi incluse lucrurile materiale oferite omului de natură: apa, focul, iarba, fructele, păsările, animalele ș.a., au obținut valoare pentru om, prin faptul că le-a descoperit utilitatea lor vitală. Omul a înțeles că fără aceste lucruri, viața lui nu poate fi. „Acestea erau *valoarile existenței umane* (*valori date*), care au devenit ca atare importante datorită raportării omului la lucrurile și fenomenele din anturajul său. A doua abordare se referea la valorile create. Ulterior, omul a început *să creeze activ valori*. Au apărut astfel, lucruri, obiecte, chiar plante și animale inexistente în natură. Unele aveau utilitate practică și valoare estetică, juridică, morală etc."[4, p. 145]. Valorile dobândite sunt cele elaborate/produse/create de oameni și definite prin termenul generic *cultură*. În opinia cercetătorului H. Wald, omul devine singura ființă capabilă să transforme fragmente ale naturii în unelte ale culturii, senzațiile în noțiuni, afectele în valori, inteligența în intelect, doar prin făurirea limbajului [6, p. 43-45]. În contextul acestor confruntări, au apărut cele dintâi valori create de către om, și anume, *binele* și *răul*, despre care tot H. Wald crede că sunt cele dintâi calități adăugate naturii de către om. „Oamenii au încercat mereu – consideră H. Wald, – să scape de conflictul dintre *bine* și *rău*. Bun este tot ce contribuie la dezvoltarea omului și rău este ceea ce o împiedică. Între bine și rău este o unitate contradictorie care nu trebuie evitată, ci asumată" [Ibidem, p. 98]. *Binele* reprezintă, așadar, cea dintâi dintre valorile descoperite de om și prima din seria valorilor considerate a fi esențiale – fundamentale, alături de *adevăr*, *frumos, dreptate, sacru*. Omul fiind o ființă socială, valorile se impun ca existență socială absolută, prin autonomia pe care o manifestă față de insul social. Se

poate vorbi, așadar, și de o apropiere a axiologiei cu sociologia, mai ales grație puterii de antrenare a individului într-un nou proces atât de creare, cât și de consum a valorilor, precum și prin intensitatea satisfacției de bine, frumos și adevăr, pe care i-o provoacă. Problema valorilor a fost și este una dintre cele mai dezbătute și abordate de diferite științe: filosofie, culturologie, sociologie, pedagogie, psihologie etc. Este unanim acceptată, în cele mai diverse teorii și concepții, realitatea că ființa umană a fost dominată dintru început de sentimentul împlinirii, care nu poate fi satisfăcut decât în și prin lumea creațiilor, valorilor. Referitor la această lume a valorilor, Mircea Mâciu spunea: „Ca prim univers social și ca matrice a ființei umane – oricât de primă – lumea valorilor se întemeiază – concomitent cu observarea și cunoașterea naturii – pe: a) l*ogica cugetării*; b) *răspunderea socială a acțiunii*; c) *rodirea poetică a spiritului*; d) *înălțarea* (educarea) *culturală a simțirii*, e) *împlinirea liberă a binelui* f) *trăirea artistică a frumosului*. Este necesar să precizăm – conchide sociologul – că *primul univers social* nu apare concomitent cu actul de repetiție a ființei care l-a practicat în lumea animal-biologică” [7, p.229-230]. Deducem de aici că trăirile și relațiile noastre cu alții sunt determinate de valoarea pe care o atribuim obiectului, persoanei evenimentului. Valorile exprimă relevanța pe care o are obiectul pentru individ, criteriul său de alegere, organizarea principiilor după care acesta se conduce în viață. Acest ansamblu al însușirilor care conferă unui lucru calitate, pentru care este apreciat pozitiv, prețuit și considerat important își găsește aplicabilitatea și în domeniul educației, în procesul de formare al tinerilor, întrucât este știut că valorile orientează și legitimează regulile sociale.

În ultima vreme, valorile fundamentale, precum *binele, adevărul, frumosul,* sunt asimilate tot mai frecvent *valorilor pedagogice generale* evidențiindu-se, în acest fel, tot mai pregnant impactul determinant al sistemului de valori fundamentale asupra procesului educativ. „Avem în vedere – precizează, în acest sens, pedagogul Sorin Cristea – *valorile pedagogice generale* – determinate social și psihologic (reflectate și ca cerințe individuale):

a) *Binele moral* aflat la baza construcției obiectivului general al educației morale – care vizează formarea – dezvoltarea conștiinței pedagogice morale;

b) *Adevărul științific,* aflat la baza construcției obiectivului general al educației intelectuale – care vizează formarea – dezvoltarea conștiinței pedagogice intelectuale (...)

c) *Frumosul* (din artă, natură, societate), aflat la baza construcției obiectivului general al educației estetice - care vizează formarea – dezvoltarea conștiinței pedagogice estetice" [8, p. 18].

Așadar, utilizarea *valorilor fundamentale* precum binele, frumosul, adevărul, în procesul educațional se află, tot mai frecvent, în perioada postmodernă, la baza construcției obiectivelor generale care vizează formarea – dezvoltarea conștiinței psihosociale morale, intelectuale, estetice, etc. Această redefinire a conținuturilor generale ale educației este impusă epistemologic prin evidențierea importanței *valorilor pedagogice generale*, considerate – de unii cercetători – ca fiind consonante (dacă nu chiar sinonime) valorilor fundamentale.

În ceea ce privește relația/raportul dintre *valorile fundamentale* și atitudini, e de precizat că valorile diferă de atitudini, întrucât ele sunt mai generale și mai abstracte. Spre deosebire de atitudini, nu au un obiect, știut fiind că referința la un obiect constituie esența atitudinii. Frumusețea, dreptatea, binele, adevărul etc., pot fi valori pentru un anumit individ. Ele servesc drept standarde abstracte pentru dezvoltarea atitudinilor și pentru luarea deciziilor cu privire la comportamente. Valorile sunt cele care organizează și controlează atitudinile, întrucât acestea din urmă se dezvoltă în concordanță cu valorile persoanei. Altfel spus, dacă, de exemplu, avem cunoștință de valorile unei persoane, putem preciza atitudinile ei cu privire la un obiect specific sau la o situație anume.

Dacă ar fi să formulăm aici câteva concluzii, ar trebui să spunem că, pe parcursul său istoric, conceptul *valoare* a căpătat mai multe abordări, prin prisma diverselor curente și școli științifice. Îndeosebi autorii preocupați de definirea *valorilor fundamentale* au acordat acestora și o *dimensiune pedagogică*, întrucât valorile sunt create prin cunoaștere, iar cunoașterea înseamnă, prin definiție, *educație*. Iar în capitolul intitulat *Axiologia educației*, din volumul *Filosofia educației*, cercetătorul Marin C. Călin, referindu-se la *relația valoare-educație*, conchide: „Cercetările referitoare la această relație din cadrul sistemelor

pedagogice contemporane, prin care luăm cunoștință de o nouă preocupare în filosofia educației – axiologia pedagogică au o istorie a lor (...) recurentă fiind preocuparea pentru realizarea prin educație și automodelare a năzuinței umane spre *bine, frumos* și *adevăr* ca valori eterne dincolo de spațiu și timp” [9, p. 106-107]. Din acest punct de vedere, pentru orientarea educatorilor în acțiunea educativă, are o însemnătate crucială funcționarea valorilor ca scop și mijloc: ca scop, în sensul că valorile ne călăuzesc existența, ca mijloc în sensul că valorile contribuie la dezvoltarea stărilor subiective pozitive ale omului. Să ne amintim, de exemplu, că *Kalokagathia* a reprezentat o preferință în acțiunea educativă, în vederea dezvoltării omului prin unitatea dintre *adevăr, bine, dreptate* și *frumos...*

Referințe:

1. CRISTEA, S. *Dicționar enciclopedic de pedagogie*. Vol. I. București: Didactica Publishing House, 2015. 831 p.
2. *Dicționar explicativ ilustrat al limbii român*e. Chișinău: Arc-Gunivas, 2007. 2240 p.
3. MARCU, F., MANECA, C. *Dicționar de neologisme*. Ediția a III - a. București, Editura Academiei Române, 1978. 1168 p.
4. TULEI, A. Repere epistemologice de definire a valorilor. În: *Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Științe ale educației”,* 2019, nr.5(125), pp. 145-151.
5. PÂSLARU, Vl. Valoare și educație axiologică definiție și structurare. În: *Didactica PRO,* 2006, nr. 1, pp.3-8.
6. WALD, H. *Limbaj și valoare*. București: Editura Academiei Române, 1973. 232 p.
7. MĂCIU, M. *Știința valorilor în spațiul românesc*. I. București: Editura Academiei Române, 1995. 224 p.
8. CRISTEA, S. *Conținuturile și formele generale ale educației*. Vol. 4. București: Didactica Publishing House, 2017. 186 p.
9. CĂLIN, M.C. *Filosofia educației.* București: Aramis Print, 2001. 144 p.

QUEL(S) TYPE(S) D'ENCODAGE POUR LES CONNECTEURS PRAGMATIQUES ?

Irina BREAHNĂ
CZU: irina.breahna@gmail.com

Dans la tradition des travaux de D. Blakemore, dire d'une expression qu'elle encode une information procédurale signifie lui attribuer l'encodage des voies spécifiques de raisonnement qui mèneraient à l'obtention d'inférences spécifiques. Par inférence spécifique on comprend les inférences qui pourraient être obtenues à des coûts cognitifs particulièrement hauts et sans grande certitude en l'absence de l'expression procédurale. Par opposition, les inférences générales ne sont pas encodées par des expressions mais sont obtenues par des voies générales de raisonnement pragmatique à partir seulement des notions conceptuelles. L'utilisation d'un connecteur comme « mais » exclut une variété de relations possibles, inférables de la seule conjonction de deux énoncés. C'est dans cette perspective que la notion de contrainte sémantique sur la pertinence a été appliquée à plusieurs expressions, traitées par la suite comme procédurales [1].

Afin de répondre à la question: quel(s) type(s) d'encodage on peut postuler pour les connecteurs pragmatiques, un simple exercice de combinaison permettrait d'identifier les possibilités suivantes : encodage exclusivement conceptuel, encodage exclusivement procédural, encodage conceptuel pour certains connecteurs et encodage procédural pour d'autres, encodage procédural et conceptuel dans la même expression. Les approches que nous avons analysées montrent la divergence d'opinions concernant la distinction entre procédural et conceptuel, mais aussi le manque d'homogénéité du matériel étudié et le fait que le débat reste ouvert. Dans notre optique, il est justifié d'envisager une réponse affirmative seulement à deux des possibilités énumérées plus haut.

- **Encodage conceptuel pour certains connecteurs et encodage procédural pour d'autres**

En effet, si l'on adopte l'approche méthodologique de L. de Saussure, la question ne se pose plus en termes d'appartenance à une classe, puisqu'il n'y a pas de correspondance stricte entre distribution

de l’information conceptuelle/procédurale et catégorie grammaticale. Le fait qu’une expression soit de la classe des connecteurs ne donne pas *a priori* une idée sur la nature de son contenu. L. de Saussure le montre lui-même en analysant le connecteur « parce que » en tant qu’expression conceptuelle, et le connecteur « ensuite » en tant qu’expression procédurale [2].

L’argument pour considérer « parce que » une expression conceptuelle se fonde sur la possibilité de prédire toutes ses significations à partir de son noyau conceptuel facilement identifiable (le concept de *cause*) et des principes pragmatiques généraux. En ce qui concerne la spécification ou l’élargissement de la signification de « parce que », L. de Saussure l’associe à des emplois ou les concepts encodés sont plus précis que *cause* ou plus vagues que *cause* [2, p. 69].

Analysant le connecteur « ensuite », L. de Saussure observe que le concept encodé par celui-ci est difficile à identifier. On se rend compte que ce n’est pas *suite* au sens temporel, mais au sens de *série*, et que « ensuite » impose également une signification de *non-adjacent*, qui ne fait pas partie du concept de *succession*. C’est pourquoi « ensuite » encode une voie inférentielle qui lui est spécifique, c’est-à-dire une procédure.

En proposant l’opposition entre procédures pragmatiques générales et procédures spécifiques comme principe de sa méthodologie, L. de Saussure observe que les expressions procédurales, contrairement aux expressions conceptuelles, ne peuvent pas donner lieu à un nombre indéfini d’interprétations. Elles ne peuvent pas faire l’objet à l’élargissement ou à la spécification : il n’existe pas d’usages métaphoriques ou approximatifs de « mais », par exemple. Tout cela parce que ces expressions ne permettent pas de les identifier intuitivement à un concept qui serait par suite facile à traduire et paraphraser. Nous voulons interroger dans ce contexte l’existence des emplois substantivisés des connecteurs qui autrement seraient difficiles à analyser comme conceptuels. Par exemple, suite à la conversion, les connecteurs « si » et « mais » sont employés comme de vrais noms, munis d’un concept facile à discerner : *supposition*/*hypothèse* (1), *objection* (2) (3) (4). Notons que ces emplois ne sont pas à confondre avec des emplois échoïques (5) qui font un usage métalinguistique du connecteur sans

qu'un concept quelconque soit incorporable dans la représentation à forme propositionnelle. Nous pouvons signaler également des cas où l'emploi d'un connecteur est moins transparent (6) [3]: (1) Avec des *si* on mettrait Paris en bouteille. (2) Chercher des *si* et des *mais*. (3) Il n'y a pas de *mais* qui tienne. (4) La commission a trouvé des *mais* et des *si* au sujet de l'envoi de M. Durand à Cazeaux, et il n'y a pas encore de décision prise. (5) L'écrivain multiplie les *si*, les *comme*, les *d'autant*, et ne s'embarrasse point du nombre des *qui* et des *que*. (...). Il fait un usage excellent des *car*, des *mais*, des *aussi bien*, des *tout de même que*. (6) Ce « *donc* » résume toute une plaidoirie.

Si l'on applique la méthodologie proposée par L. de Saussure, alors le « mais » avec un usage procédural et le « mais » avec un usage conceptuel devraient être deux entrées séparées du lexique. Nous voulons suggérer une autre solution. La possibilité d'obtenir un nom d'un connecteur par conversion, de lui attribuer un concept bien identifiable, pourrait résulter du fait que la procédure en vertu d'un usage systématique devient associée au résultat.

- **Encodage exclusivement conceptuel, encodage exclusivement procédural.**

Il serait possible de postuler un encodage exclusivement conceptuel ou exclusivement procédural pour les connecteurs pragmatiques, si on arrivait à démontrer soit que les locuteurs peuvent très bien se passer d'eux, soit que l'emploi d'un connecteur est toujours indispensable pour obtenir des effets qui seraient difficilement ou impossibles à inférer en son absence. Les deux possibilités nous paraissent peu envisageables. Premièrement, pour des questions de définition. Les connecteurs pragmatiques ne sont pas une classe bien identifiée d'expressions linguistiques. On risquerait toujours d'omettre quelque chose. Deuxièmement, l'absence de certains connecteurs se traduit par des efforts cognitifs sensiblement plus coûteux (7) (8) que dans le cas d'autres connecteurs (9) (10) : (7) Il fait froid. Je vais me promener. (8) Il fait froid *mais* je vais me promener. (9) Je vais manger. J'ai faim. (10) Je vais manger *parce que* j'ai faim.

A la lumière de ces observations, il nous paraît difficile d'affirmer que les connecteurs pragmatiques encodent exclusivement une information conceptuelle ou une information procédurale.

• **Encodage procédural et conceptuel dans la même expression.**

La troisième possibilité, envisagée dans l'approche de J. Moeschler [4], consiste à placer les connecteurs dans un domaine intermédiaire, entre informations conceptuelles propositionnelles et informations procédurales morphologiques. Cette approche permet d'expliquer la différence entre « parce que » et « ensuite » non en fonction de la possibilité d'identifier un concept, mais selon le degré de force/faiblesse du concept que les expressions encodent. Donc, tout en étant des expressions mixtes, le contenu conceptuel des connecteurs pragmatiques concerne principalement la nature de la relation, tandis que leur contenu procédural participe aux calculs des effets contextuels. Les connecteurs pragmatiques sont définis alors comme il suit : « Un connecteur est une expression procédurale propositionnelle ayant dans sa portée : a) l'ensemble non vide des représentations à forme propositionnelle définissant le contexte de l'énoncé e1 {C}, b) la représentation à forme propositionnelle Q de l'énoncé e2 qu'il introduit. Les contraintes sur {C} sont définies par l'information conceptuelle encodée par le connecteur, alors que les contraintes sur Q sont définies par l'information procédurale encodée par le connecteur » [4, p. 277].

Bibliographie

1. BLAKEMORE, D. *Semantic Constraints on Relevance*. Oxford: Blackwell, 1987. 168 p. ISBN 978-0631156444.
2. SAUSSURE, L. de. On some methodological issues in the conceptual / procedural distinction. In: V. ESCANDELL-VIDAL, M. LEONETTI, A. AHERN, eds. *Procedural Meaning. Problems and Perspectives*. Bingley: Emerald, 2011, pp. 55-79. ISBN 978-0857240934.
3. *Trésor de la Langue Française Informatisé* [Accesat 1.08.2020] Disponibil: http://atilf.atilf.fr/
4. MOESCHLER, J. Connecteurs, encodage conceptuel et encodage procédural. In: *Cahiers de linguistique française*. 2002, nr. 24, pp. 265-292. ISSN 1661-3171.

VALENŢE FONETICE ALE PARONIMELOR ÎN EXPRIMAREA ORALĂ GHIDATĂ DE ORGANIZATORII TEXTUALI

Nadejda BÂLICI
Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „N. Testemițanu”
Marcel BÂLICI
Universitatea de Stat din Moldova
CZU: 81′373.42 ***nadejda.balici@usmf.md***

Suport didactic versus perechile paronimice. Conform cercetătoarei Ana-Maria Minuţ paronimele sunt cuvinte asemănătoare din punct de vedere formal, singurul obligatoriu, în definirea paronimelor alăturându-i-se aspectul semantic: paronimele sunt considerate cuvinte foarte apropriate ca formă sonoră (deci aproape omonime), însă mai mult ori mai puţin diferite din punct de vedere al sensului (Hristea 1972: 49) (1, p.127), elemente intrinseci opţiunii de paronime care expune caracteristicile lexemelor paronime. Ulterior realizării sarcinii relativ la grafem/fonemul „z" vor putea fi oferite diverse tipuri de paronime: cu acelaşi număr de foneme, insă cu topica lor diferite, cuvinte care conţin foneme consonantice sau vocalice correlative sau necorelative şi exemple de lexeme similare formal, dar care conţin un fonem mai mult.

Sunt relevante şi utile informaţiile care clasifică tipurile de paronime după criteriul sistemelor; consonantice şi vocalice. Sistemul vocalic poate fi ilustrat din perspectiva paronimelor care au un fonem/grafem în plus.

- A – apostrof/apostrofa, balansor/balansoar;
- Ă – abac/abacă**,** banchet/banchetă, crup/crupă, patent/patentă;
- I – baston/ bastion, amabil/amiability;
- U – asculta/ausculta, acţiune/aucţiune;
- – dar/doar.

Sistemul vocalic este ilustrat şi pentru formarea perechilor paronimice care diferă printr-un singur fonem/grafem:

- A-O; abţine/obţine, adapta/adopta, campanie/companie, machetă/mochetă, evalua/evolua,impasibil/imposibil;

- A-I; aluzie/iluzie,anterior/interior, melasă/melisă;
- A-E; anunţ/enunţ, mobiliar/mobilier;
- A-U; tartă-turtą;
- E-I; deferenţă/diferenţă, desert/disert, destins/distins, emigra/imigra, eminent/iminent;
- I-Î; însera/insera, învesti/investi;
- O-E; pronume/prenume, propoziţie/prepoziţie, proveni/preveni, propune/prepune;
- O-U; articol/articul.

Sunt relevante, de asemenea, şi exemple pentru sistemul consonantic, care contribuie la formarea perechilor paronimice prin adăugarea unui fonem/grafem:

- Cauză/clauză, arahide/arahnide, elipsă/eclipse, desena/desdemona, enolog/etnolog, estival/festival, imunitate/impunitate, simula/stimulates.

Se formează perechi paronimice şi prin diferența formală de un grafem/fonem, se poate exemplifica astfel:

- B în corelare cu: G,N,V,P,T,M: abil/agil, crofobie/acrofonie, albinism/alpinism, bază/pază, baliză/valiză, bizon/vizon, şerbet/şervet, breaz/treaz, biologie/miologie;M în corelare cu F,N,S: amabil/afabil,prismă/prispă, polemiza/poleniza;
- D-T, dreaptă/treaptă, Ecuador/ecuator;
- G- T, C, V: angrena/antrena, lagună/lacuna, regizor/revizor;
- L-R: anual/anuar, brutal/brutar, calitate/caritate, familial/familiar, functional/fun cţionar, modela/modera, numeral/numerar, lector/rector, literal/literar, original/originar;
- F-V: fals/vals, feroce/veloce, nefropatie/nevropatie, înfiora/înviora;
- S în corelare cu Ş, Z, X: suetă/ şuetă, test/text, virtuos/virtuoz;
- H- V, D-T: hidră/vidră, solidar/solitar;

Un rol aparte în studiul aspectului formal al lexemului în perechile paronimice care includ inversarea topicii unor grafeme/foneme, de exemplu: manej/menaj, releva/revelation, scruta/scurta, şasiu/saşiu, elagare/egalare, brad/bard.

Studiul cuplurilor paronimice este relevant şi datorită diversităţii în aplicabilitate relativ la unităţilor de studiu ale gramaticii. Constatările

ştiinţifice prezentate în lucrarea colectivă coordonată de Marius Sala sunt representative din perspectiva abordată:

„Paronimele pot fi substantive (manej – menaj), adjective (originar – original), verbe (a regula – a refula), conjunction (ori – or), dar pot aparţine şi unei părţi de pornire diferite: anuar – anual, (substantiv-adjectiv) adagiu – adagio (substantiv – adverb), allegri – allegro (adjectiv – adverb)" [3, p. 415].

Metoda gen: organizator textual – Ceaşca cu...poezie

În corelare cu metoda „Ceaşca cu...poezie" poate fi aplicată şi metoda „Poveste în zigzag". Descrierea metodei include următorii paşi algoritmici:

- Profesorul va stabili nivelul de percepere adecvată a corespondenţei grafem/fonem, astfel va decide volumul de sarcini propuse la compartimentul fonetic.
- Grupul de participanţi se va diviza în două echipe care vor realiza sarcini paralele: prima echipă va alcătui propoziţii cu primul cuvânt din perechea paronimică, a doua echipă – cu al doilea cuvânt din perechea de paronime.
- În baza enunţurilor alcătuite cu fiecare lexem se va realiza un text coerent.
- Utilizatorii din prima echipă vor povesti propriul text, utilizând primele exemple de lexem din perechea de paronime, pentru cei din echipă a doua. Urmează activitate de prezentare reciprocă.
- În cadrul prezentării vor fi explicate cuvintele din perechea paronimică, iar colegii din echipă adverts vor lua notiţe.
- Ulterior fiecare echipă va scrie un text cu exemplele din dubletul paronimic ale echipei paralele. Pagina A4 va fi tăiată in zigzag, iar fiecare echipă va scrie textul pe jumătatea care i-a revenit.

Corelarea metodelor este o bună oportunitate de eficientizare a instruirii.

Referinţe:

1. MINUŢ, A-M. *Aspecte controversate ale paronimiei*. AUI, secţiunea III, Lingvistică, tomul LII, editura Universităţii „ Alexandru Ioan Cuza", 2006, p.127.
2. FELECAN, N. *Dicţionar de paronime.* Bucureşti: Editura „Vox", 1996. 312 p. ISBN 973-96922 -1-4.

3. *Enciclopedia limbii române*/ de Mioara AVRAM; Marius SALA; Institutul de Lingvistică din Bucureşti „Iorgu Iordan”. Bucureşti: Univers Enciclopedic, 2001, pp. 171, 63, 251. ISBN 973-8240-53-0.

RESURSELE UMANE ÎN DOMENIUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI JURNALISTIC DIN RSS MOLDOVENEASCĂ: MODALITĂȚI DE CONSTITUIRE

Georgeta STEPANOV
CZU: 378.14:070(478)(091) stepanovgeorgeta@gmail.com

Inițierea învățământului superior de profil jurnalistic în cadrul Facultății de Filologie a Universității de Stat din Chișinău, în anul 1966, a condiționat orientarea eforturilor administrației instituției spre asigurarea acestui domeniu științifico-didactic nou-format cu resurse umane de înaltă calificare. În condițiile în care în RSS Moldovenească nu exista nicio tradiție viabilă a învățământului superior de profil jurnalistic, „autoritățile sovietice republicane (…), sub presiunea organelor de stat și de partid (…), au fost determinate să selecteze personalul pentru a asigura buna funcționare a învățământului superior din mai multe surse și prin diverse metode" [1, p.125], recrutarea cadrelor fiind organizată atât pe dimensiunea internă a instituției de învățământ, cât și pe cea externă a acesteia. Recrutarea pe interior rezida în cooptarea cadrelor științifico-didactice de la alte facultăți – părți constitutive ale aceeași instituții de învățământ –, pentru a fi transferate și angajate ca membri titulari în colectivele nou-formate. Recrutarea pe exterior presupunea detașarea specialiștilor din cadrul altor instituții superioare de învățământ din RSS Moldovenească sau din cadrul unor centre universitare din alte republici unionale și angajarea lor pe post de cadre didactice titulare la universitățile solicitante.

În perioada sovietică, procedura de recrutare orientată spre soluționarea deficitului de specialiști de înaltă calificare didactică și științifică avea un concept unic, ce includea câteva practici operaționale esențiale, printre care:

- detașarea cadrelor științifico-didactice de la centru spre regiunile periferice ale URSS;

- cooptarea cadrelor științifico-didactice, formate în domenii științifice înrudite;
- invitarea personalului din producție (pentru activitățile practice).

Practica de detașare presupunea, *de iure*, deplasarea în mod temporar și în interes de serviciu a cadrelor științifico-didactice de la o universitate la alta. *De facto*, aceasta era aplicată pentru a infiltra în mediile intelectuale din zonele periferice ale URSS persoane de încredere, formate, profesional și ideologic, în marile centrele universitare rusești, în special, în universitățile din Moscova și Leningrad. Majoritatea cadrelor cooptate nu mai reveneau la universitățile în care au activat anterior, ci se stabileau cu traiul în noile regiuni, rămânând să lucreze pentru totdeauna în universitățile-gazdă. În învățământul universitar de profil jurnalistic din RSS Moldovenească, practica respectivă a avut un caracter sporadic și nu a influențat semnificativ politica de resurse umane din acest domeniu. Situația în cauză s-a datorat faptului că în această regiune exista deja un substrat al intelectualității autohtone, în momentul prefigurării învățământului universitar de profil jurnalistic. Tocmai în acest substrat au și fost identificate primele cadre științifico-didactice, care au asigurat instruirea universitară a viitorilor jurnaliști.

Practica de cooptare, spre deosebire de cea de detașare, a fost aplicată pe larg în învățământul superior de profil jurnalistic din RSS Moldovenească, fiind considerată una dintre cele mai eficiente metode de constituire a resurselor umane. Decizia organelor superioare de a iniția un domeniu nou de formare profesională la Universitatea de Stat din Chișinău a determinat conducerea acestei instituții să întreprindă activități orientate spre formarea corpului profesoral, printre care se înscria și practica de cooptare. Aceasta se rezuma la cooptarea cadrelor științifico-didactice, formate în domenii științifice înrudite, în vederea reprofilării și antrenării lor în procesul de instruire a viitorilor jurnaliști. Cele mai multe cadre științifico-didactice, cooptate pentru a se implica în procesul de organizare a învățământului superior de profil jurnalistic și pentru a asigura procesul didactic, erau de formare filologică sau istorică. Ca urmare a acestor acțiuni, în procesul de instruire a viitorilor jurnaliști au fost antrenați filologii I.Mocreac, I.Dumeniuc, V.Pojoga,

precum și istoricii C.Drahenberg, B.Trubeţkoy ș.a. Cu timpul, majoritatea acestora au migrat în domeniul învățământului jurnalistic, fiind angajați ca profesori titulari la Catedra de Jurnalistică. De menționat că profesorii cooptați inițial erau angajați prin cumul.

Invitarea cadrelor didactice pentru a ține un curs anume și angajarea lor pe ore era o altă practică a politicii de personal din acea perioadă. Practica respectivă se folosea, în special, pentru a acoperi deficitul de cadre pe domenii foarte înguste sau pentru a preda disciplinele de studiu de nișă. În învățământul superior de profil jurnalistic din RSS Moldovenească, cel mai adesea erau invitați și angajați pe ore exponenții pieței muncii. Jurnaliștii-practicieni – reprezentanți ai diferitelor segmente mediatice: radio, TV, presă tipărită etc. – erau angajați în procesul didactic pentru a preda disciplinele de specialitate cu caracter aplicativ sau pentru a organiza stagiile de practică. Selectarea jurnaliștilor-practicieni în vederea angajării lor în procesul de formare profesională a viitorilor jurnaliști se făcea foarte minuțios, procesului în cauză acordându-i-se a o atenție deosebită, întrucât cei selectați trebuiau să fie nu doar buni profesioniști, ci și ideologi iscusiți, care să asigure atât formarea profesională a studenților, cât și pregătirea lor ideologică.

Racolarea jurnaliștilor-practicieni în vederea antrenării lor în procesul didactic pe post de lectori universitari era un subiect constant pe agenda de lucru a primei ședințe de catedră din luna septembrie a fiecărui an de învățământ. Conform procesului-verbal al ședinței catedrei de Jurnalistică din 4 septembrie 1969, ca urmare a dezbaterii acestui subiect, colectivul profesoral a decis: „A solicita rectoratului angajarea pe ore a jurnaliștilor-practicieni V.F. Mucerschi, I.S. Fingurt, M.B. Grimberg, Gh.I. Marin, I.C. Diordiev, O.N. Vâsoțchii” [2]. În perioada anilor 1965-1980, în procesul didactic la specialitatea Jurnalistică au fost antrenați mai mulți jurnaliști, angajați ai diferitelor instituții media din RSS Moldovenească, printre care: V.F. Mucerschi și P.T. Cravțov de la ziarul „Moldova Socialistă”, A.N. Blanovschi și M.B. Grimberg de la ziarul „Tinerimea Moldovei”, I.C. Diordiev de la revista de satiră și umor „Chipăruș”, V. Patraş de la ziarul „Viaţa satului”, Gh. Marin, de la Comitetul de Stat pentru Edituri, Poligrafie şi Comerţul cu cărţi ș.a. Ca și în cazul profesorilor cooptați, unii dintre

jurnaliștii-practicieni, care inițial au fost angajați prin cumul extern sau pe ore, ulterior și-au susținut tezele de doctorat și s-au dedicat în totalitate instruirii jurnaliștilor, angajându-se la facultate pe post de cadre didactice titulare.

De rând cu aceste practici, pentru reducerea deficitului de resurse umane la specialitatea *Jurnalistică,* era aplicată încă o practică, și anume – cea de cumulare a orelor academice. Conform procesului-verbal, l-a care s-a făcut referire anterior, un alt subiect discutat la ședința catedrei de Jurnalistică din 4 septembrie 1969 a fost suplimentarea profesorilor titulari cu ore. Ca urmare a dezbaterii acestui subiect, colectivul profesoral a decis să solicite rectoratului permisiunea de a distribui ore (suplimentar la normele didactice de bază) unor colaboratori titulari: „În legătură cu faptul că, deocamdată, la Catedră nu sunt suficiente cadre didactice titulare și că fără cumulare (de ore – *n.a.*) nu poate fi asigurat procesul didactic, a solicita rectoratului angajarea tovarășilor

D.V. Covali și A.N. Blanovschi prin cumul intern, pe câte 0,5 normă didactică suplimentar la norma de bază, precum și repartizarea fondului de 4000 de ore academice neacoperite (profesorilor din alte instituții și/sau jurnaliștilor-practicieni, angajați prin cumul extern sau pe ore – *n.a.*) [2].

Așadar, lipsa specialiștilor de înaltă calificare didactică și ştiinţifică în învățământul superior de profil jurnalistic din RSSM a fost posibilă de soluționat, datorită, inclusiv, acestor practici, care au creat circumstanțele oportune pentru formarea resurselor umane în acest domeniu. Grație lor, au fost puse bazele corpului profesoral, iar prin aceasta – și ale politicilor de personal, care au fost orientate spre soluționarea celei mai importante probleme a sistemului – deficitul de personal academic de profil jurnalistic. Aplicate în primii ani de existență a învățământului superior de profil jurnalistic din RSS Moldovenească, aceste practici s-au menținut în timp, fiind aplicate cu succes și în sistemul educațional contemporan.

Referinţe:

1. ROTARU, L. Politica de recrutare și selecție a personalului academic în învățământul superior din RSS Moldovenească. 1944-1950, În: *Studia*

Universitatis Moldaviae, *seria „Științe umanistice”*, 2017, nr. 4 (104), pp. 123-134.
2. *Arhiva Națională a Republicii Moldova*. Fond 3186, inv. 1, d. 726, f. 12.

ORAȘE INTELIGENTE, BIBLIOTECI INTELIGENTE ȘI BIBLIOTECARI INTELIGENȚI

Mariana HARJEVSCHI
CZU: 021(478-25) *mharjevschi@hasdeu.md*

Orașele inteligente sunt descrise ca un „ecosistem digital omni-rezent”, realizat de o multitudine de servicii centrate pe informație, dispuse să interacționeze între ele ca mediu pentru partajare, colaborare, interoperabilitate și experiențe excelente. Bibliotecile mereu au fost și vor rămâne parte a ecosistemului informațional, ele fiind axate atât pe infrastructuri tehnologice, cât și pe infrastructuri intelectuale care dezvoltă diverse oportunități pentru comunitate.

Studiul notează importanța orașelor în dezvoltarea economică și socială, explorând unele modalități prin care bibliotecile pot susține dezvoltarea orașelor inteligente. Articolul propune un concept al bibliotecii inteligente prin prisma serviciilor livrate în cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, subliniind totodată importanța cunoștințelor și abilitățile de care au nevoie bibliotecarii. Ca instituție de cultură și educație, astăzi biblioteca are afinitate cu domeniul tehnologiilor informaționale, biblioteca inteligentă are un rol de „bibliotecă de învățare” sau „bibliotecă de cunoaștere”, concepută pentru a încuraja dezvoltarea cunoștințelor și inovației. Definiția expusă de către Joachim Schöpfel [1], denotă că o bibliotecă inteligentă are performanțe avantajoase, oferind acces la informații și îmbunătățind educația informațională, conceptul având în vizor căutarea și identificarea soluțiilor inteligente care permit bibliotecilor moderne să își îmbunătățească calitatea serviciilor.

În literatura de specialitate, conceptul de „bibliotecă inteligentă” are un dublu caracter: permite descrierea constantă a unor evoluții și realizări particulare ale bibliotecilor bazate pe tehnologii, dar poate contribui la o viziune nouă și dinamică a bibliotecilor de mâine, utilă pentru a defini obiectivele și strategiile din comunitate. Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, recunoscută ca o instituție inteligentă, deține deja instrumentarul necesar și a reușit să dezvolte servicii,

programe eficiente, sustenabile, echitabile, credibile, interconectate la comunitate, aplicând în 2020 o abordare multidimensională ce a contribuit și la crearea unei comunități inteligente. Aceste caracteristici convergente constituie un mediu conceptual nou pentru dezvoltarea serviciilor inovative, a produselor creative și a managementului intern inteligent, orientându-și agenda spre dezvoltarea comunităților inteligente. Astfel găsim o afinitate cu acest concept încetățenit în mentalul instituțional – oraș inteligent.

Prin asumarea acestui deziderat, biblioteca a menținut legătura puternică cu comunitatea prin servicii electronice (ex. *Lecturi în voce, Livrare electronică a documentelor etc.)* și a acordat o atenție sporită nevoilor comunității, inclusiv comportamentelor utilizatorilor, oferind noi oportunități pentru lectură inteligentă (ex. *Voi stați acasă, noi povestim*), experiențe de alfabetizare digitală (ex. Instruiri online), care au avut un impact cultural, social, economic. La fel, grija pentru calitatea și sustenabilitatea serviciilor a reprezentat punctul-cheie pentru dezvoltarea proiectelor de cercetare, de diversificare a resurselor, de lansare a inițiativelor de colaborare și de aplicare a tehnologiilor inovatoare.

Totodată, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a construit platforme bazate pe tehnologii pentru a susține o comunicare mai prietenoasă cu utilizatorii, furnizându-le servicii noi, inclusiv soluții inteligente care au permis bibliotecii moderne să îmbunătățească calitatea comunicării și obținerii de noi cunoștințe chișinăuienilor. Un exemplu elocvent a fost serviciul *Voi stați acasă, noi povestim,* care a reușit să aducă mai aproape satisfacția lecturii, semnificația profundă a povestirilor și a basmelor pentru cei mai mici cititori, invitând părinții, bunei să se bucure împreună cu echipa de bibliotecari și prieteni ai bibliotecii care narează și împărtășesc sfaturi de alfabetizare timpurie. Acest serviciu a fost creat pe o platformă interactivă care întrunește poveștile narate de bibliotecari, în format audio și video, fiind însoțite de exerciții practice și interactive pentru bibliotecari.

În această cursă agitată de transformare inteligentă, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” s-a bazat pe facilitarea accesului la comunicarea în mediul online cu utilizatorii poziționând biblioteca în dialog cu diaspora, prin crearea unei colecții de conținut video și/sau audio în care

au citit cărți pentru copii de vârsta 7-12 ani în diverse limbi de circulație internațională. Serviciul *Lecturi în voce* fiind disponibil 24/24 pentru mulți cititori ai bibliotecii oferite de părinți, prieteni sau admiratori/urmăritori care au dorința de a citi cărți într-o limbă străină pentru a încuraja, dar și a consolida abilitățile verbale și scrise de lectură, comunicare, gândire.

Bibliotecile inteligente sunt considerate biblioteci moderne, care avansează și se adaptează la noi oportunități sociale și tehnologice, punând accent pe dimensiunile sociale și umane, interconectate la mediul urban al orașelor inteligente [2]. Pentru a face față noilor provocări sociale și tehnologice, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a dezvoltat un alt concept pentru promovarea și comunicarea serviciilor/programelor bibliotecilor-filiale, și anume, platforma *Evenimente*. Deși există o agendă complexă a evenimentelor livrate chișinăuienilor, totuși instituția nu dispunea de o agendă unificată, care să ofere oportunitatea de a efectua căutarea după diverse criterii: tematică, oră, loc etc. Elaborarea acestei aplicații disponibile și de pe telefoanele smart, dar și cu informații actualizate despre toate evenimentele, serviciile întregii rețele de biblioteci, a suscitat interesul pentru participarea din partea chișinăuienilor la evenimente atât online, cât și offline.

Accentul pus pe informație și multidimensionalitate, fac ca conceptul de bibliotecă inteligentă să devină atractivă pentru dezvoltarea variatelor servicii de bibliotecă. Cu toate acestea, este mai presus de orice dimensiunea umană a bibliotecii inteligente, rolul și dezvoltarea creativității, educației, învățării și cunoștințelor, ceea ce face ca conceptul să fie atractiv atât pentru bibliotecari, cât și utilizatori. Un concept incluziv și multidimensional care descrie transformarea serviciilor bibliotecii publice într-un punct de dialog și comunicare pentru toți. Un avut impact major, dar și aprecieri din partea utilizatorilor de bibliotecă, serviciul *Life la bibliotecă* a reușit să ofere un model de serviciu de interacțiuni și dialog cu scriitorii. De asemenea, sunt relevante dintr-un alt motiv: componentele principale au afinități cu caracteristici de bază ale orașului inteligent. O scurtă privire de ansamblu.

Totul s-a produs ca Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” să ajungă mai multe dimensiuni, valabile pentru cele 27 de filiale: servicii inteligente, lectură inteligentă, spații inteligente, învățare inteligentă,

resurse inteligente, tehnologii inteligente, produse inteligente, abordări și comunicare inteligentă pentru a dezvolta o comunitate inteligentă.

Referințe:

1. SCHÖPFEL, Joachim. Smart Libraries. In: *Infrastructures.* 2018, no. 3 [Accesat 09.06.2020] Disponibil: http://www.mdpi.com/journal/Infrastructures
2. JERKOV, A. SOFRONIJEVIC, A. STANISIC, D.K. Smart and Sustainable Library: Information Literacy Hub of a New City. In: *Proceedings of the European Conference on Information Literacy ECIL*, Tallinn, Estonia, 19-22 October 2015, pp.96-98.
3. Planul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu" 2020. Accesat 09.06.2020] Disponibil: www.hasdeu.md

REPORTAJUL ÎN MEDIUL ONLINE

Laura TUGAREV
CZU: 070.4:004.738.5 *tugarevlaura@gmail.com*

În era digitală, sistemele clasice au migrat spre platformele online și social media, iar instituțiile media nu au fost o excepție. Spațiul virtual și rețelele sociale au permis ca informația să ajungă la consumatorul media mult mai rapid, punerea în aplicare și utilizarea mediilor de interacțiune și comunicare axate pe web, au făcut posibilă, prin diverse aplicații și programe, crearea și transmiterea conținuturilor mediatice în format text, audio sau/și video. Tehnologizarea și digitalizarea au contribuit nemijlocit la schimbarea structurii sociale și a opticii individului în modul de recepționare și decodificare al mesajului, inclusiv, celui mediatic.

Datorită caracterului convergent, astăzi, presa online rămâne a fi un imperativ, mai ales în condițiile pandemiei Covid-19. Online-ul și-a impus mecanismul său de funcționare, astfel, multe genuri jurnalistice au fost hibridizate, fiind adaptate și ajustate în funcție de capacitatea și formatul platformei unde este publicat articolul, de publicul-țintă etc. Iar posibilitatea de a mixa elementele textuale cu cele audiovizuale face ca nu întotdeauna materialul jurnalistic să își păstreze forma clasică.

Știrea, interviul, reportajul stau la baza jurnalismului de informare. Reportajul este un gen informativ, unde jurnalistul aflat la fața locului, relevă/oglindește/informează prompt asupra unei situații, a unor evenimente, bazându-se pe documentare și transmițând atmosfera. Reportajul nu poate fi perceput în afara detaliilor.

Potrivit cercetătoarei Georgeta Stepanov „Reportajul este unul dintre cele mai eficiente genuri jurnalistice, prin intermediul căruia este valorizat masivul informațional potențial, iar reportajul social, prin definiţie, este genul informativ prin care se relatează despre un eveniment concret, înregistrat şi perceput de ziarist, martor ocular sau participant la eveniment” [1]. Reportajul este o radiografie a evenimentului făcută de către jurnalist, acesta se axează pe canonul

jurnalisticii: de a fi la fața locului, de a transmite atmosfera, de a interacționa cu participanții aflați la eveniment.

Radu Ciobotea afirma că „Reportajul este un gen publicistic care presupune abordarea directă a realității dintr-o perspectivă creatoare de semnificații general-umane. El se bazează pe experiența directă a reporterului, combinată cu documentarea din surse indirecte, complementare. În final, realul brut e transformat într-o structură narativă de tip literar, în mod esențial dinamică, având o altă coerență și un alt univers de semnificații decât cele imediate” [2, p.55].

În acestă ordine de idei, reportajul, mai ales cel cu elemente culturale, este deseori plasat în vecinătate cu literatura, datorită limbajului literar-artistic. Silvian Iosifescu a catalogat reportajul drept „literatură de frontieră” menționând că „centrul de greutate se deplasează de la fapt la semnificația lui” [3]. Totuși, Luminița Roșca situează reportajul în segmentul publicisticii „Chiar dacă se poate vorbi, în ceea ce privește reportajul, despre calități literare sau despre o anumită pondere a funcției poetice, acestea sunt secundare în raport cu funcțiile referențială și fatică, definitorii pentru reportajul ca text publicistic. În aceste condiții, calificarea reportajului ca gen literar este improprie, în neconcordanță cu realitatea și generatoare de confuzii” [4, p. 55].

Deducem că deși, uneori, sunt folosite mijloacele și instumentele literare, reportajul rămâne a fi un atribut al jurnalisticii.

Reportajul cultural valorifică realitatea culturală, evenimentul are o altă factură; diferit de reportajul social este și limbajul, folosirea mărcilor artistice, care fac ca textual reportajul să fie unul plastic. În acest context, jurnalistul este un povestitor, relevând despre cele văzute și auzite într-un mod creativ și autentic. Există câteva elemente compoziţionale care formează arhitectonica unui reportaj cultural:

- evenimentul/problema, ideea principală;
- detaliile, desfăşurarea faptelor;
- punctele de vedere, mărturiile, opiniile martorilor sau ale participanţilor la eveniment;
- elementele de atmosferă, de culoare;
- limbajul literar-artistic;
- Eu-l autoricesc.

Reportajul totuși rămâne un gen vizibil și în presa online, de exemplu, portalul de știri moldova9.com în rubrica *Aici și Acum*, găsim secțiunea de *Povesti, istorii, reportaje,* iar portalul moldova.org are rubrică separată *Reportaj*e. Un alt proiect este Asociația Reporterilor „Oameni și Kilometri” **[5]** care a fost fondată în februarie 2016. În anul 2020 au fost publicate 7 reportaje: „Blajinii din «satul mort», Revelion de foc, Bach la casa de batrâni” semnate de Liliana Botnariuc. Reportajele sunt însoțite de fotografii, colaje, de exemplu, reportajul [COVID-19] „Atunci, adio…” semnat de Mihail Calarașan inserează 27 de imagini foto.

Formulele textuale care dovedesc prezența reporterului la eveniment pot fi identificate: „Cu camerele de luat vederi atârnate de umăr, înaintam pe un coridor iluminat de lămpi fluorescente. Ne îndreptam spre izolator”/ reportajul *[COVID-19] „Atunci, adio…”;* **„**E aproape 11 dimineața, când în fața a două morminte s-au adunat trei oameni. Stau comozi în jurul unei mese de lemn și sporovăiesc amintiri de când erau copii. La marginea scaunului lung și nevopsit…”/ reportajul Blajinii din satul „mort”; **„**Brusc, melodia sonoră a unui telefon sparge liniștea din sală”/în Bach la casa de batrâni.

Observăm că, dacă în știre jurnalistul militează pentru o expunere sobră, în cazul reportajului textul este unul viu, se transmit până și elementele de decor al atmosferei, se dă un tablou cu toate detaliile evenimentului, așa încât cititorul să fie transpus la fața locului, să aibă senzația că și el a participat sau/și a fost martor ocular.

Specificitatea reportajului în mediul online reiese din posibilitatea de a adăuga textului imagini, înregistrări audio sau video. Portalul diez.md în anul 2017 a prezentat publicului consumator o serie de articole (reportaje) care erau publicate sistematic despre proiectul *La La Play* [6], jurnalista Elena Baranov a mers în expediție cu participanții proiectului, timp de o lună autoarea a scris din „miezul evenimentului”.

Așadar, mediul online contribuie nemijlocit la:

1. Construcția atractivă și creativă a materialelor (reportajelor) cu ajutorul elementelor multimedia.

2. Impact imediat și direct (într-un timp relativ scurt, un număr mare de oameni pot citi reportajul respectiv, diferiți ca vârstă, statut social, arie geografică etc.).

3. Multiple posibilități de aranjare în pagină (formatarea caracterelor: culoarea (stabilită prin atributul color), tipul, stilul, mărimea etc.).

4. Distribuirea (face ca reportajul să iasă din limita platformei online și să cunoască noi "habitate", un reportaj poate fi citit și de un public din afara Republicii Moldova, așadar, barierele spațiale practic dispar).

5. Arhivarea și posibilitatea ușoară de a găsi articolul (doar printr-un cuvânt-cheie, folosind un hashtag, în arhiva site-ului respectiv poți găsi la un click-distanță reportajul dorit).

6. Interactivitatea și existența link-urilor (în conținutul unui reportaj pot fi fixate link-uri active care îl poate (re)direcționa pe consumator la un alt material, sursă etc.).

Este important să menționăm, deși jurnalistul trece evenimentul prin filiera sa congnitivo-emoțională, reportajul se axează pe veridicitate, informația inclusă în conținut trebuie să fie reală, autentică, și nu una inventată. Elementele ficționale nu țin de caracterul acestui gen, reportajul nuanțează și reflectă realitatea utilizând elemente stilistice/artistice, dar nu cele de ficțiune.

Așadar reportajul realizat după normele clasice, chiar fiind adaptat și ajustat la mediul online, oricum rămâne a fi „vocea autorului".

***Referințe*:**

1. STEPANOV, G. *Jurnalismul social: aspecte definitorii*. Chișinău: CEP USM, 2015.
2. CIUBOTEA, R. *Reportajul: Tehnici de redactare*. Chișinău: Cartier, 2012.
3. NISTORESCU, C. *Prefață la volumul „Reporter la sfârșitul lumii (1978-1988)*. [Accesat 29.08.2020] Disponibil: http://www.observatorcultural.-ro/articol/cornel-nistorescu-salveaza-reportajul-2/
4. ROȘCA, L. *Manual de jurnalsim*. Iași: Polirom, 1999.
5. Portalul *Oameni și kilometri*. [Accesat 30.08.2020] Disponibil: https://oa-menisikilometri.md/
6. Articole despre La La Play. [Accesat 30.08.2020] Disponibil: https://diez.md/tag/la-la-play/?fbclid=IwAR0Oagke2IgC8leGnw-SZvoCaitdwAheTeosZETLE-m7egy8eiZlE9GUC7Hs

TRANSFIGURAREA REDACŢIONALĂ ÎN INSTITUŢIILE MEDIA *VS* CRIZA PANDEMICĂ DE COVID-19

Vitalie GUŢU
CZU: 070.4:[616.98:578.834] *vitalie.gutu@gmail.com*

Pandemia de coronavirus a provocat mişcări tectonice, practic, în toate segmentele sistemului social. Orice „normă” dictată de COVID-19 transfigurează percepţia umană cu privire la traiectoria şi principiile de funcţionare a realităţii. Lucru valabil şi pentru instituţiile media, care au fost nevoite, odată cu apariţia COVID-19, să se restructureze şi să adopte noi mecanisme de activitate.

Începând cu data de 17 martie 2020, în temeiul art. 19 din Legea nr. 212/2004 privind regimul stării de urgenţă, de asediu şi de război (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 132 137, art. 696), cu modificările ulterioare [1], pe teritoriul Republicii Moldova se instituie regimul stării de urgenţă, care presupune un set de măsuri şi restricţii în baza cărora toate domeniile de activitate funcţionează doar la indicaţiile Comisiei Naţionale Extraordinare de Sănătate Publică pliate la recomandările Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii (OMS).

În aceste condiţii, fiecare instituţie media din Republica Moldova a recurs la propria formulă de funcţionare, în aşa fel încât contactul fizic să fie cât mai redus, atât între colegi jurnalişti, editori, producători, editori de imagine, regia de emisie, şoferi ş.a., cât şi cu sursele pe teren, spaţiile redacţionale să fie cât mai goale, iar munca şi produsul informaţional să nu aibă de suferit.

Autoarea Cristina Coman în lucrarea *Comunicarea de criză: tehnici şi strategii* specifică faptul că „riscurile majore ale unei crize se individualizează prin: amploarea şi gravitatea crizei potenţiale, incertitudinea referitoare la consecinţele crizei, impactul emoţional al crizei, existenţa unor mize economice importante, dificultatea populaţiei de a accepta consecinţele riscului (mai cu seamă, când nu a fost informată) şi potenţialul mare de mediatizare” [2, p.72]. În această ordine de idei, managerii instituţiilor media au fost nevoiţi să regândească munca redacţională, aşa încât fiecare angajat să fie cât mai

protejat în timp ce îşi execută meseria, iar produsul informaţional să fie de aceeaşi calitate ca până la COVID-19 şi cetăţeanul de rând să fie informat corect, prompt şi echidistant. Pe lângă acest fapt, tot ei, managerii media, au rolul de a gândi strategii inovatoare pentru ca „afacerea" de presă să nu fie în pierdere, iar angajaţii să-şi poată continua munca, fără a le fi afectat salariul. Astfel, şefii instituţiilor de mass-media urmează să revizuiască toate acordurile contractuale pentru a se asigura că sunt prevăzute protecţii adecvate în temeiul dispoziţiilor de „forţă majoră". De asemenea, administratorii entităţilor de presă ar trebui să ia în considerare renegocierea contractelor cu furnizorii de produse informaţionale din exterior pentru a ajusta calendarul proiectelor de producţie şi să permită, în limita posibilităţilor, flexibilitate în timpul prestării de performanţe. Potrivit lui Darwin Bruce – articolul „Impactul COVID-19 asupra tranzacțiilor din industria mass-media și a divertismentului", în sectorul mass-mediei, conținutul este adesea considerat cel mai important atu.

Astfel, multe companii pot încerca acum să producă conținut de la distanță și să-l distribuie prin diferite puncte media digitale, inclusiv prin social media [3]. De la începutul perioadei pandemice, am putut observa că orice conţinut fie el de ştiri, analitic sau de divertisment a trecut la o nouă etapă de realizare în condiţii de maximă prudenţă atât din partea creatorilor de content media, cât şi din partea celor care generează acest conţinut.

În timp ce inovația a atins, în mod cert, noi culmi în sectorul mass-media, „pandemia de COVID-19 a contestat structura industriei și a societății așa cum o știm, îndemnând jucătorii de pe întregul ecosistem media să acționeze și să se adapteze ca să rămână relevanți pentru părțile interesate mai mult ca niciodată" [4]. Trebuie să specificăm un lucru esenţial că, în contextul pandemiei de coronavirus, chiar dacă raintingul platformelor online de ştiri, dar şi al posturilor de televiziune din Republica Moldova a crescut vertiginos, totuşi COVID-19 a afectat activitatea redacţiilor. Astfel, jurnaliştii care lucrează la diverse site-uri de ştiri muncesc de la distanţă, unii o fac şi până astăzi, iar unele posturi de televiziune au împărţit oamenii în echipe/ture pentru a putea face faţă pandemiei: reducând, astfel, din riscul de infectare cu noul tip de

coronavirus. În aceste condiţii, multe redacţii au adoptat principiul #staiacasă, dar totuşi livrează conţinut pentru ca utilizatorul/telespectatorul/radioascultătorul să fie informat la timp şi veridic.

Spre exemplu, postul de televiziune TVR MOLDOVA de la începutul perioadei pandemice a mers pe formula ca echipa să fie împărţită în două ture: o săptămână de zile, o parte din echipă lucrează de la birou (reporteri, prezentatori, editor, producător, editori imagine, regie emisie), iar cealaltă livrează produs informaţional de acasă. S-a recurs la această metodă pentru a nu periclita procesul de muncă, dar şi de a evita eventuale cazuri de infecate cu COVID-19. De asemenea, pentru a evita cât de mult posibil contactul direct cu sursele, jurnaliştii de la postul de televiziune respectiv au apelat la noile tehnologii informaţionale, şi astfel, intervievaţii sunt contactaţi prin skype, viber, whatsapp, google meet sau zoom.

În acest context, Pierre-Nicolas Schwab, autorul articolului „COVID-19: impactul asupra viitorului industriei media”, scrie că, „editarea subiectelor video, care a fost realizată de zeci de ani în prezența editorului de imagine și a jurnalistului, are loc acum de la distanță. Aceasta este o revoluție în modul de lucru al jurnaliștilor” [5]. Or, putem observa deja practic toate emisiunile tv, de la mai multe posturi de televiziune de la noi din ţară, şi nu numai, utilizează formula de a avea invitaţi de la distanţă şi doar prezentatorul/moderatorul se află în platoul de filmare, iar conexiunea cu ei are loc prin sesiunile skype sau zoom. Concertele de la tv au fost înlocuite cu spectacole „live acasă” sau serii precum #concertdeacasă, sau #spectacoldinsufragerie. Remarcăm şi faptul că odată cu apariţia unor noi formate de produse informaţionale, canalele de televiziune de la noi îşi sporesc prin aceste produse paginile de facebook și instagram.

Un lucru este cert, pandemia de COVID-19 a transformat munca redacţională din întreaga lume şi a adus-o la un alt nivel. Managerii instituţiilor media sunt în proces de a găsi metode de reperfectare a contractelor de muncă sau ajustarea programului de activitate, astfel încât produsul informaţional final să fie unul de calitate şi livrat în condiţii optime.

Referințe:

1. Decizia Parlamentului de a declara stare de urgenţă pe teritoriul Republicii Moldova la propunerea Comisiei Naţionale Extraordinare de Sănătate Publică. [Accesat 29.08.2020]. Disponibil: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/intr03_199.pdf
2. COMAN, Cristina. *Comunicarea de Criză: tehnici şi stratgegii*. Iaşi: Polirom, 2009, p. 72.
3. DARWIN, Bruce. *Impactul COVID-19 asupra tranzacțiilor din industria mass-media și a divertismentului*. [Accesat 30.08.2020] Disponibil: https://www.haynesboone.com/alerts/the-impact-of-covid19-on-media-and-entertainment-industry-transactions
4. CATHY, LI, Head of Media, Entertainment and Information Industries, World Economic
1. Forum şi HESHAM ZAFAR, Community Curator, Media, Entertainment, and Information
2. Industries, World Economic Forum. [Accesat 30.08.2020] Disponibil:
3. https://www.weforum.org/agenda/2020/06/covid-19-has-upended-the-media-industry-this-is-how-it-can-come-back-stronger/
4. SCHWAB, Pierre-Nicolas. *COVID-19: impactul asupra viitorului industriei media*. [Accesat
5. 30.08.2020] Disponibil: https://www.intotheminds.com/blog/en/impact-covid-media-industry/

MARKETINGUL POLITIC ŞI ROLUL MASS-MEDIEI ÎN CAMPANIILE ELECTORALE

Mariana TACU
CZU: [658.8 + 070]:324 mariana.tacu@gmail.com

Odată stabilită piața de desfășurare a acțiunilor *(arena politică)*, oferta *(politică)*, evaluată cererea *(necesitățile cetățenilor/electoratului)*, determinate mijloacele cu ajutorul cărora se poate acționa *(mass-media)*, marketingul politic este considerat revitalizator al politicii, încercând să facă față schimbărilor în diverse circumstanțe prin acțiuni strategice bine gândite [1, p. 93].

Creație a secolului XX, marketingul a jucat și continuă să joace un rol important, în trecerea de la un sistem politic totalitar la un sistem politic democratic, în țările Europei de Est. Problemele politice cu care se confruntă în prezent Republica Moldova sunt considerate de către experții, analiștii naționali și internaționali ca fiind importante:

a) în procesul de evoluție și democratizare;

b) pentru cetățeni în a delimita problemele majore de cele minore, în a conștientiza importanța prezenței la urnele de vot în ziua alegerilor;

c) pentru a fi pe larg reflectate de către mijloacele de informare în masă, care optează pentru libertatea de exprimare, obiectivitate și imparțialitate.

Marketingul politic este frecvent identificat cu o serie de tehnici de manipulare. Însă în realitate vizează un sistem de gândire *„marketing strategic”* și un sistem de acțiuni *„marketing operativ”*, urmărind satisfacerea necesităților consumatorului. Cercetătorul francez D.Lindon, consideră că marketingul politic reprezintă un ansamblu de teorii şi metode de care pot să se servească organizaţiile politice şi puterile publice, atât pentru a-şi defini obiectivele şi programele, cât şi pentru a influenţa comportamentele cetăţenilor [2, p. 32].

Printre cele mai importante specializări ale marketingului politic se numără: marketingul politic internaţional, marketingul puterilor publice, administrative și marketingul electoral.

M. Bongrand defineşte marketingul electoral: „Un ansamblu de tehnici ce au drept obiective favorizarea unui candidat în fața electoratului potenţial, prin a-l face cunoscut unui număr cât mai mare de alegători, prin crearea unei imagini diferențiate în comparație și față de concurenţi, adversari, cu un minimum de mijloace, optimizând astfel numărul de sufragii ce urmează a fi câștigate” [3, p. 78]. În acest sens, analiza mediului în care urmează să se acționeze este considerată una dintre principalele etape în strategiile marketingului electoral, etapă la care se tentează cunoașterea dorințelor și a așteptărilor electoratului, identificând categorii importante de alegători față de care pot fi înaintate variate propuneri și oferte:

1. desfășurarea unei campanii electorale din perspectiva marketingului politic este marcată de: reconfirmarea veridicității opiniilor create în timp, aplicând tehnica repetării mesajelor scrise, audio și video;
2. identificarea și reidentificarea partidelor politice, a candidaților prin intermediul culorilor, simbolurilor, sloganelor;
3. segmentarea activităților cu privire la transmiterea mesajelor generale și personalizate;
4. recuperarea anumitor forme de interactivitate și aplicarea altor forme noi;
5. stabilirea diverselor modalități de participare a părților implicate în acțiunile strategice și operative [4, p. 58].

Pornind de la acest acest context, ținem să menționăm că în aceste perioade e mult mai ușor de identificat care este agenda politică a unui partid, candidat independent, urmărind programul electoral propus, acțiunile întreprinse, analizând mesajele transmise publicului și temele dominante în discursurile liderilor politici.

Rolul mijloacelor de informare în masă în astfel de circumstanțe se rezumă și la clasificarea produselor informaționale şi a elementelor specifice, care favorizează sau limitează aplicarea unor concepte, astfel contribuind și la obținerea rezultatelor prognozate. Datorită progresului tehnologic, astăzi, în anumite condiții se pot produce schimbări semnificative în sfera politică, într-o perioadă de timp relativ scurtă. Marketingul evidențiind posibilități nelimitate de gestionare a informațiilor prin intermediul cărora pot fi coordonate programe și acțiuni politice.

Adesea, marketingul politic se confundă cu campania electorală, deși începe înaintea acesteia și este reprezentat de perioada în care se elaborează planul strategic ce urmează a fi aplicat de un anumit candidat și staff-ul său electoral. Particularitățile marketingului electoral, comparativ cu cele ale marketingului politic, se identifică prin obiective mult mai concrete și clar precizate, printr-o activitate cu caracter discontinuu, astfel ajungând la un grad mai mare de acțiune [5, p. 20]. Marketingul electoral presupune atât cercetarea detaliată a mediului politic, cât și studii sistematice asupra politicienilor și cetățenilor. Progresele înregistrate în acest domeniu, în spațiul autohton, se datorează în mare parte și mass-mediei, care fie direct sau/și indirect contribuie la: a) crearea imaginii unui partid, a unui candidat; b) stabilirea a variate posibilități de cunoaștere a acestora de un număr cât mai mare de cetățeni/electori; c) identificarea particularităților ce conduc la crearea unui ansamblu complex de diferențe între partide și lideri politici.

Fenomenul concurenței în marketingul politic și cel electoral este prezent și se manifestă la nivelul ideilor, circumstanțe în care uneori este complicat de demonstrat superioritatea unora în defavoarea altora. În acest caz, specialiștii în domeniu se bazează pe gradul de originalitate a unei campanii, prin nivelul, stilul de comunicare, modul de organizare și complexitatea planului strategic. Marketingul politic, electoral, se bazează pe metodologia marketingului tradițional, clasic, urmând aceleași direcții de dezvoltare, aplicând aceleași tehnici, dar schimbând contextul și conținutul.

Etapele fundamentale urmate în ciclul de marketing politic se referă la: cunoaștere, segmentare, poziționare, reacționare, planificare și control. Controlul închide circuitul și îl preia, aplicat fiind de nenumărate ori în cazul fiecărei etape menționate, astfel fiind evaluată eficiența planului strategic și funcționalitatea tehnicilor aplicate.

Marketingul este în grad să faciliteze din anumite perspective stabilirea unui echilibru între oferta și cererea politică, nu deține însă suficientă putere în a „înțelege” și „explica” consensul politic. Prin modalități atent selectate, marketingul prezintă oferta politică, electoratului, unitate care decide.

Orice ofertă politică, îndemn de partcipare la viața politică, făcute în mod democratic, utilizând rațional mijloacele de informare în masă contribuie la dezvoltarea marketingului politic și mediatic într-o societate, atât din punct de vedere strategic, cât și operativ, implicând factori competitivi referitori la proiecte și planuri de acțiuni, idei și opinii contradictorii, partide și lideri politici în concurență. Marketingul politic din Republica Moldova suportă în manieră determinantă oferta ideilor și proiectelor politice ce apar într-o societate în tranziție, contribuind la dezvoltarea pluralismului de opinie și la fortificarea democrației. Atât în contextul dezvoltării strategiilor, tehnicilor de marketing politic, electoral, cât și în contextul aplicării strategiilor și tehnicilor mediatice în procesul stabilirii agendei politice din Republica Moldova, în centrul atenției se află posibilităție nelimitate de gestionare a informațiilor cu caracter politic.

Referințe:

1. TEODORESCU, B. *Marketing politic şi electoral*. Bucuresti: SNSPA, 2001. 232 p.
2. BONGRAND, M. *Marketing politico*. Milano: Ed. M&B Publishing, 1995. 128 p.
3. IACONETTI, F. *Il marketing della politica. Funzione, strategia e comunicazione dei partiti (Network Strumenti).* Milano: Guerini e Associati, 2006. 173 p.
4. ИЛЬЯСОВ, Ф.Н. *Политический маркетинг, или как „продать вождя*. В: Полис, 1997, № 5, сс. 88-100.
5. BOBIN, J.P. *Le marketing politique.* Toulouse: Milan Midia, 1988. 104 p.

IMAGINEA MEDIA A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI – GRUP CU RISC DE INCLUZIUNE SOCIALĂ

Ludmila RUSNAC
CZU: 659.3:364-056.26 lrusnac@gmail.com

Mass-media manifestă două tipuri de atitudine față de grupurile sociale cu risc de incluziune: *incluzivă* și *excluzivă*. Atitudinea incluzivă vizează suportul mass-media în promovarea diversității sociale, adoptarea unei politici nondiscriminatorii față de anumite grupuri sociale, cum ar fi persoanele cu dizabilități, iar atitudinea excluzivă se referă la evitatarea de a aborda subiectele despre persoanele cu nevoi speciale, perpetuarea prejudecăților și stereotipurilor existente la nivel de societate și nonvalorizarea acestui grup social dezavantajat. Ca rezultat, aceste persoane sunt marginalizate de către presă. Materiale despre persoanele cu dizabilități apar relativ rar în mass-media, spectrul subiectelor ce reflectă tematica dizabilității se rezumă la mediatizarea evenimentelor curente ce au tangență cu tema (modificări în sistemul de pensii, evenimente culturale, infracțiuni), sau informarea despre acte legislative sau normative care vizează această categorie de persoane. De regulă, informațiile sunt prezentate în știri și reportaje, practic lipsesc materiale în care subiectele să fie tratate în profunzime, de aceea publicul și societatea, în general, cunoaște foarte puțin despre viața persoanelor cu dizabilități, despre politicile în acest domeniu, despre problemele cu care se confruntă acești oameni.

Pentru a vedea gradul și modalitățile de reflectare în presă a problematicii dizabilității, am supus analizei contentele emise de către portalurile media online: diez.md, deschide.md și realitatea.md și materiale plasate pe site-ul investigații.md în perioada 16.03.2020-16.05.2020. Am urmărit identificarea subiectelor referitoare la tematica dizabilității, analiza materialelor de presă ce vizează incluziunea socială a persoanelor cu nevoi speciale, gestionarea terminologiei utilizate în redactarea materialelor despre persoanele cu dizabilități. În perioada supusă analizei, portalurile media au plasat materiale în care au fost

abordate următoarele subiecte: ziua internațională a persoanelor cu dizabilități; perioada de îngrijire a persoanelor cu dizabilitate severă va fi luată în calcul la pensie; părinții copiilor cu dizabilități pot beneficia de câteva ore de odihnă; dublarea cuantumului alocației sociale pentru persoanele cu dizabilități; persoanele cu dizabilități pot beneficia de 6 mii de lei de la primării; mărirea pensiei de invaliditate; reforma sistemului de pensii; indexarea pensiilor de la 1 aprilie 2020; pensiile vor fi indexate de două ori pe an; ajutor social pentru perioada rece a anului, eveniment caritabil Christmas Quiz; compensații bănești pentru persoanele cu dizabilități de pe urma războiului; asistență telefonică gratuită pentru persoanele cu dizabilități; metoda de votare a persoanelor cu dizabilități mintale; persoanele cu dizabilități motorii vor fi scutite de achitarea plăților vamale la importul autoturismelor; grupuri sportive pentru persoanele cu dizabilități; donații externe pentru îmbunătățirea calității vieții persoanelor cu dizabilități; alocațiile sociale de stat pentru copiii cu dizabilități; angajatorii vor primi subvenții de stat pentru angajarea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități; incluziunea școlară a persoanelor cu dizabilități; nereguli în sistemul educațional din școlile auxiliare; nereguli în procesul de acordare a gradului de invaliditate cetățenilor moldoveni.

Marea majoritate a materialelor sunt știri realizate în baza comunicatelor de presă emise de instituțiile avizate, deci fără eforturi suplimentare de a ieși în teritoriu și a descoperi și alte subiecte, poate nu de actualitate imediată, dar importante și ele din perspectiva impactului social. Bunăoară, nu s-a scris nimic despre dificultățile pe care le întâmpină copiii cu dizabilități care frecventează școlile de cultură generală, deoarece majoritatea școlilor nu sunt adaptate la nevoile copiilor cu dizabilități, problemele psihologice cu care se confruntă copiii plasați în școlile auxiliare, despre dificultățile de socializare ale persoanelor cu deficiențe cu ceilalți membri ai comunității, despre gestionarea fondului pentru educația incluzivă, despre protecția de violență și abuz a persoanelor care trăiesc în internatele psihoneurologice ș.a. După cum am putut observa în urma analizei materialelor, vocea, părerea acestor oameni lipsește din sistemul mediatic, fiind nuanțată sporadic, sau în raport cu evenimente

cu context negativ (omor, agresiune fizică, viol, reținere etc.), materiale în care persoana cu dizabilitate apare în calitate de infractor sau victimă. Evident, informațiile sunt prezentate într-o manieră care să incite și chiar să șocheze. Exemplificăm prin câteva titluri de știri: „Invalid fără mâini și picioare este judecat pentru că ar fi bătut doi polițiști”, „Caz nemaiîntâlnit! A înscenat sinuciderea unui bărbat și a agresat sexual un invalid, după ce l-a închis în beci”. Totodată, în urma investigației, am stabilit că numărul de materiale care să vizeze incluziunea socială este infim, fiind identificate următoarele subiecte: „În Moldova a fost achiziționat primul taxi pentru persoane în cărucior”; „Expoziție de promovare a persoanelor cu dizabilități notorii din Republica Moldova”; „Companiile de taxi obligate să aibă în dotare automobile pentru transportarea persoanelor cu dizabilități locomotorii”; „Creșterea accesibilității persoanelor cu dizabilități în spațiile publice”.

Poveștile de viață practic lipsesc, am identificat doar două materiale de acest fel: „Povestea unui activist cu dizabilități din Bender care luptă pentru egalitate” și „A urcat scările în genunchi, până la etajul doi al spitalului, pentru o consultație! Povestea unui invalid de la Orhei”. Totodată, se cere a fi menționat faptul că „atitudinea excluzivă a mediei față de un anumit subiect sau grup social nu se manifestă doar prin articole de presă negative referitoare la subiectul respectiv. Uneori articolele negative la adresa unui subiect sau grup social pot constitui de fapt promovarea unei imagini de tip incluziv” [1]. În calitate de exemplu ne servește materialul de presă „Exilați în școli pentru retardați”, publicat pe investigații.md. Pentru exemplificare am preluat următorul fragment: „Copiii plasați în școlile auxiliare nu sunt ajutați să se dezvolte, să se salveze de retardul mintal, ci sunt lăsați să degradeze, urmând să poarte pentru tot restul vieții stigmatul de debil” [2]. După cum putem remarca, problematica dizabilității este prezentată în context negativ în conținutul acestui material, însă textul în sine promovează incluziunea școlară a copiilor cu dizabilități, unicul material care a abordat acest subiect în perioada investigată.

Noile condiții impun și mijloacelor de informare în masă un efort de adaptare la noua paradigmă de abordare a tematicii dizabilității, or, în acest proces, mass-media deține un rol esențial. Deci nu ne limităm doar

la a cunoaște că astfel de persoane există acolo undeva, dar scriem despre ele și le ajutăm să se integreze în comunitate. Atât media tradițională, cât și cea online trebuie să activeze pe direcția schimbării atitudinii societății față de acest grup social defavorizat și acest deziderat poate fi atins prin aplicarea mai multor politici:

a) extindrea numărului de contente jurnalistice ce abordează tematica dizabilității;

b) diversificarea materialelor jurnalistice ce vizează persoanele cu dizabilități, prin redactarea, alături de știri și reportaje, și a altor tipuri de materiale, ce valorifică în profunzime tema: comentarii, interviuri, povești de viață etc.;

c) valorizarea rolului social al persoanelor cu dizabilități, prin opțiunea de a scrie primordial despre abilitățile acestor persoane;

d) suportul în conştientizarea de către populație a situaţiei în care se află persoanele cu dizabilități;

e) evitarea stigmatizării persoanelor cu diferite tipuri de deficiențe, mai ales a persoanelor cu dizabilități intelectuale (o stare înnăscută), pe care societatea îi consideră bolnavi mintali și față de care manifestă o reticență sporită.

***Referințe*:**

1. Persoanele cu dizabilități nu au nevoie de compasiune în materialele jurnalistice. Cum relatăm corect despre ele. Disponibil: https://mediaforum.md/upload/webinar/ghiduri-profesionalizare/08-indrumar-Natalia-Porubin.pdf Accesat [03.05.2020].
2. Exilați în școli pentru retardați. Disponibil: https://www.investigatii.md/ro/investigatii/drepturile-copilului/exilati-in-scoli-pentru-retardati Accesat [16.04.2020].

MASS-MEDIA ȘI GEOPOLITICA INTERNĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Mihai LESCU
CZU: 070:[911.3:32](478) *lescumihai@mail.ru*

În condițiile societății informaționale globale și a unei lumi multipolare, reprezentanții școlilor de geopolitică din SUA, Franța, Marea Britanie, Federaţia Rusă, România, Italia, concentrându-se pe realitatea comunității moderne, bântuită acum și de pandemia de coronavirus, subliniază faptul că geopolitica, alături de preocupările ei teoretico-practice, raportate la relațiile externe în spațiile funcțional-publice ale regiunilor, urmează să acorde o atenție mai mare „relației dintre câmpul geopolitic intern și politicii externe a subiecților geopolitici”. Acest concept, ce prevede realizarea legăturii geopoliticii cu problemele interne și regionale ale unui stat, capătă actualmente aprobare practică tot mai mare.

De altfel, de *geopolitica internă* au fost preocupați și clasicii geopoliticii, iar reprezentanții școlii franceze în frunte cu Y. Lacoste în anii ”80 ai secolului trecut, accentuând „semnificația geopolitică a teritoriilor individuale”, specificau că anume „conflictul teritorial, și nu statul, este obiectul principal de analiză”, îndemnând ca pentru examinarea lui să fie folosite „unele modele metodologice împrumutate de la geopolitica clasică” [1].

În această ordine de idei, Giuseppe Bettoni afirmă că „pe lângă o geopolitică „externă”, caracterizată de antagonismele dintre state, există și o geopolitică „internă”, adică una caracterizată de antagonismul dintre actorii politici pentru controlul teritoriilor interne ale aceluiași stat” [2], care ne permite să examinăm și să înțelegem, iar de multe ori și să prevenim situațiile critice și conflictele.

La moment, în analiza geopoliticii interne activ sunt folosite avantajele geopoliticii critice – mâna dreaptă a mass-mediei, deoarece preocuparea ei de bază este examinarea problematicii geopolitice în baza analizei informației și a discursului geopolitic. Geopolitica internă, explicată și adusă la cunoștința publicului prin intermediul mass-mediei,

are mare importanță pentru orice stat și cetățenii lui, inclusiv pentru statul moldovenesc.

Desigur, spațiul limitat nu ne permite să expunem pe larg, evenimentele geopolitice din trecutul ținutului nostru, descrise, la vremea lor, cu lux de amănunte de cronicari, geopoliticieni, gazetari și scriitori contra uitării de neam și țară. Ne limităm aici doar la unele constatări despre Principatul Moldovei: întemeiat la jumătatea secolului al XIV-lea, el includea teritoriul dintre Carpați, Nistru, Dunăre și Marea Neagră; a fost un stat ce a existat timp de peste cinci veacuri în Europa, având în componență și Basarabia, care făcea accesul la mare; după 1812, când jumătatea de est a Moldovei a fost anexată de Imperiul țarist, aceștia au extins denumirea de Basarabia asupra teritoriului anexat; în 1859, Principatul se unește cu Țara Românească și formează Principatele Unite – statul român modern – România. În 1918, Basarabia și Bucovina s-au unit cu România, dar aceste regiuni (cu excepția Bucovinei Centrale și de Sud) au fost ocupate de către URSS în 1940 și 1944, formând Republica Sovietică Socialistă Moldovenească, aflată în componența imperiului până la destrămarea lui.

Republica Moldova, stat în sud-estul Europei, și-a declarat independența la 27 august 1991, iar la 29 iulie 1994 a adoptat Constituția. Din 1990, teritoriul RM, situat pe malul estic al Nistrului, este sub gestiunea unui regim terorist-separatist, controlat și susținut de F.R.

Republica Moldova, obținându-și independența în perioada când revoluțiile geopolitice de la sfârșitul sec. XX și începutul sec. XXI au schimbat radical imaginea geopolitică a lumii, suportă aceleași consecințe impuse de globalizare, informatizare și de ordinea mondială, tuturor statelor lumii. Procesele de globalizare accentuează tot mai mult diferențele dintre state. Globalizarea și noile tehnologii devin catalizatorii proceselor de reconfigurare politică, economică, comunicațională a spațiului social, sporind importanța relațiilor extrateritoriale, tranfrontaliere [3], adică și a celor regionale, în care interesele naționale prevalează.

Suntem de acord cu afirmația experților că procesele de regionalizare și de afirmare a geopoliticii interne sunt un răspuns la provocările globalizării. Geopolitica internă a devenit un moment de

cotitură în gândirea geopolitică. Putem vorbi despre „deglobalizarea” geopoliticii. Geopolitica internă este tratată de mass-media ca parte a unei geopolitice inovatoare, numită și *geopolitica nouă*. Fiecare stat, axat pe menținerea integrității sale teritoriale și politice trebuie să păstreze un echilibru între geopolitica externă și cea internă, iar mass-media – să depună eforturi pentru a implica geopolitica internă în căutare de soluții optime în favoarea menținerii și consolidării stabilității statului, dar și în orientarea pe acest făgaș a politicienilor.

Aflată în epicentrul proceselor social-politice, mass-media participă acriv la informarea publicul larg. Deseori presa și jurnaliștii nici nu cutează să spună că poartă un discurs geopolitic, mai cu seamă când în circuitul mediatic sunt dezbătute probleme de geopolitică internă. Însă avem un subiect care și în accepțiunea analiștilor, și a jurnaliștilor, dar și a publicului e considerat geopolitic – alegerile. Dar numai după titlurile materialelor, publicate în ziarele care s-au impus în spațiul informațional autohton în anii de independență a țării – „Flux”, „Țara”, „Democrația”, „Pământ și oameni”, „Moldova suverană”, „Momentul”, „Accente”, „Timpul”, „Ziarul de Gardă” și cele incluse în buletinele de știri ale posturilor TV – *Moldova 1, NIT, Jurnal TV, Publica TV, Prime TV Moldova*, ne conving că avem multe materiale despre geopolitica internă.

Anume titlurile materialelor au servit temei pentru întreprinderea unei tipologii a tematicii produsului mediatic, consacrat geopoliticii interne. După noi, materialele vizează următoarea problematică: (1) deșteptarea națională, limba și istoria; (2) vectorul politic și economic de dezvoltare a țării; (3) securitatea energetică și interesele social-economice ale țării în context regional; (4) securitatea națională și cea informațională; (5) protecția mediului ambiant: aspecte naționale și regionale; (6) suveranitatea și integritatea țării; (7) trecutul istoric al ținutului și soarta populației sub regimul sovietic; (8) instabilitatea social-politică din țară dictată de factorii geopolitici ai „vecinătății apropiate”; (9) soarta statului capturat și a miliardului furat.

Din tipologia de mai sus, putem observa că geopolitica internă, cât nu ar fi ea de „națională”, în scopul materializării intereselor sale presupune relații de colaborare la nivel de state învecinate sau mai puțin îndepărtate. Iar aceasta conduce la tendința formării unei ontologii regionale, o imagine politică, economică și culturală a lumii, prezentată și

comentată de mass-media prin prisma abordării intereselor regionale, ale căror elemente de bază sunt cele naționale. Această idee transpare din toate cele nouă puncte ale clasificării noastre. Ne limităm pentru argumentare doar la câteva aspecte. Astfel, accelerarea proceselor de deșteptare națională n-ar fi fost posibilă fără ziarul „Glasul" (ulterior „Glasul Națiunii"), primele numere ale căruia au văzut lumina tiparului în Țările Baltice, cu suportul financiar al scriitorului Ion Druță. Inițierea predării „Limbii române" și a „Istoriei Românilor" în școală a avut nevoie de poziția civică a scriitorilor și istoricilor noștri, a ziarului „Literatura și arta", dar și de susținere externă, întâi de toate, din partea României. Vectorul politic și economic de dezvoltare a țării nu ar fi cunoscut materializare prin semnarea Acordului de Asociere cu UE, dacă nu ar fi fost suportul mass-mediei naționale și susținerea strategică a țărilor-membre ale Uniunii, chiar dacă astăzi o parte din presă și din posturi tv încearcă cu disperare să încline balanța înspre Eurasia. Un exemplu privind securitatea energetică. Cine dacă nu mass-media, care permanent a ținut în vizorul public construcția gazoductului Iași-Ungheni-Chișinău, finanțat în exclusivitate de România, ne-a informat, acum câteva luni, despre finalizarea lucrărilor la acest obiectiv strategic pentru țara noastră ?! Despre mediu ambiant. Tot din mass-media ne informăm despre dezbateri la „nivel înalt" și despre desceniunile dintre autoritățile Republicii Moldova și ale Ucrainei în legătură cu protecția fluviului Nistru.

Desigur, unele probleme de geopolitică națională pot fi soluționate operativ, iar altele mai anevoios, cum ar fi cea a securității naționale. Republica Moldova este situată dincolo de frontierele civilizaţiei occidentale, în sfera interesului geopolitic și strategic al Federaţiei Ruse, care continuă să-şi menţină aici şi o prezenţă militară [4]. Astfel, realizarea acestui obiectiv depinde, în mare măsură, de relațiile pe care țara noastră le va dezvolta nu numai cu vecinii, dar și cu UE, NATO și FR, la baza cărora se află interesele geostrategice din regiune.

Geopolitica este de fapt legată de teritoriu, iar teritoriul nu distinge conflictele internaționale, între state, de conflictele teritoriale interne, care pot avea loc la frontierele aceluiași stat, cum este cel trasnistrian. În acest sens, viabilitatea/trăinicia unui stat depinde de modul cum el își

soluționează problemele de geopolitică internă în relațiile cu vecinii săi. Geopolitica internă, care este o problematică magistrală a mass-mediei, joacă un rol important în consolidarea potențialului economic și cultural al țării, dar și în creșterea prestigiului ei regional.

Referințe:

1. LACOSTE, Y. An Illustration of Geographical Warfare: Bombing of the Dikes on the Red River, North Vietnam. In: *Radical Geography*, 1972, vol. 11, pp. 230-250.
2. BETTONI, Giuseppe. *Geografia e geopolitica internă*. Milano: Franco Angeli, 2012, p.85. ISBN: 9788820408664.
3. SCHOLTE, J. A. Can globality bring a good society? In: *Rethinking globalization(s). From corporate transnationalism to local interventions.* N. Y., 2000, p. 15.
4. SEREBRIAN, Oleg. *Despre geopolitică*. Chișinău: Cartier, 2009, pp. 76-77. ISBN 978-9975-79-558-6.

IMPACTUL EVENIMENTELOR DIN CEHOSLOVACIA (1968) ASUPRA MASS-MEDIEI

Boris PARFENTIEV
CZU: 94(437)″1968″:070 bparfentiev@gmail.com

Evenimentele de mai bine de cinci decenii în urmă din Cehoslovacia au lăsat o ampentă profundă asupra evoluţiei mass-media din spaţiul sovietic. Impactul incidentului, numit Primăvara de la Praga, este greu de supraestimat atât pentru evoluţia mass-mediei, cât şi pentru desfăşurarea vieţii politice din întreg spaţiul fostului lagăr socialist.

Primăvara de la Praga a fost o încercare de a reforma sistemul comunist din interior. Liderii partidului comunist cehoslovac au declarat că doresc un „socialism cu față umană", formulă care i-a luat prin surprindere pe liderii partidului comunist de la Moscova. Încă din luna ianuarie 1968, la Praga s-au lansat idei îndrăznețe: reforme economice care să înlăture planificarea excesivă şi birocrația enormă, instaurarea libertății de exprimare şi de circulație, acceptarea multipartitismului – paşi în favoarea extinderii libertăţilor democratice**.** Cenzura a fost semnificativ slăbită, s-au permis discuțiile libere, neîngrădite la radio şi televiziune, a început crearea unui sistem multipartit. A fost declarată dorința de a asigura libertatea completă de exprimare, de întrunire și de mișcare, de a stabili un control strict asupra activităților agențiilor de securitate, de a facilita organizarea întreprinderilor private și de a reduce controlul de stat asupra producției. În plus, a fost planificată federalizarea statului şi extinderea puterilor autorităților subiecţilor din Cehoslovacia – Republica Cehă și Slovacia.

Dar cel mai important era apelul ca **presa să îşi recâştige libertatea.** După două decenii de aflare în lagărul socialist, în Cehoslovacia a fost făcută o tentativă democratică – retragerea cenzurii, dreptul nestingherit la opinii. Câteva luni de zile informația circula necenzurată, în presă apăreau inclusiv opinii şi ştiri cu conţinut antisovietic şi anticomunist. A fost aspectul care a atras cel mai repede atenţia regimului de la Moscova. Kremlinul nu putea îngădui o aşa sfidare. Ca rezultat, trupele Pactului de la Varșovia (Uniunea Sovietică, Polonia, Republica

Democrată Germania, Ungaria, Bulgaria – cu excepţia României), în noaptea de 20 spre 21 august 1968, au invadat Cehoslovacia cu o armată de dimensiuni impresionante: 400.000 de soldați, 800 de avioane, 6300 de tancuri [1] .

De facto, în Cehoslovacia, conducerea ţării doar a pus la îndoială dreptul partidului de a interveni în toate sferele vieţii; presa scrisă şi audiovizualul au fost declarate „mijloace de control asupra activităţii autorităţilor”. Abolirea cenzurii la Praga a fost comentată de Moscova ca o renunţare de la Putere, ca un act contrarevoluţionar, care avea drept scop „capturarea mass-media şi demoralizarea poporului, otrăvirea minţilor maselor truditoare cu veninul ideilor antisocialiste”[2]. Evenimentele din Praga au demonstrat că pentru a face o revoluţie nu mai este nevoie de a pune stăpânire pe poştă, telegraf, poduri cum s-a întâmplat în anul 1917 la Petersburg. Este suficient ca la un post de televiziune să activeze o duzină de jurnalişti cu idei democratice despre libertate. Tocmai emisiunile Televiziunii din Praga au jucat un rol decisiv în desfăşurarea evenimentelor cehoslovace. După acea zi neagră de 21 august 1968 pentru popoarele Cehiei şi Slovaciei, dar şi pentru mişcarea democratică, când a început invazia trupelor militare ale aşa-numitului „Pact Varşovia”, mai mulţi reporteri, comentatori care s-au folosit din plin de euforia perioadei necenzurate a emisiei, au fost scoşi din serviciu, de altfel ca şi mulţi gazetari profesionişti, şi au fost nevoiţi să lucreze în postură de măturători, hamali, paznici, fochişti la instalaţiile de încălzire etc.

Liderii Partidului Comunist al Uniunii Sovietice şi-au dat seama ce pericol potenţial poate deveni televiziunea, alte mijloace de comunicare de masă ieşite de sub controlul strict şi dur al partidului. A fost adoptată o hotărâre specială a CC al PCUS care modifica sistemul de cenzură şi includea responsabilitatea personală a redactorilor pentru devierile de la normele ideologiei comuniste. La 7 ianuarie 1969 mai apare o hotărâre, cea a Secretariatului CC al PCUS „Despre sporirea responsabilităţii conducătorilor organelor de presă, radio, televiziune, cinematografie, a instituţiilor de cultură şi artă pentru nivelul politico-ideologic al materialelor publicate şi repertoriului”. Hotărârea conţinea următoarele stipulaţii: „...În situaţia când se intensifică lupta ideologică

între socialism şi capitalism, o însemnătate deosebită capătă aptitudinile lucrătorilor presei, a oamenilor de artă de a se opune mai hotărât, de pe poziţii de clasă şi de partid contra tuturor manifestărilor ideologiei burgheze, în mod activ şi cu pricepere să promoveze idealurile comuniste, avantajele socialismului, modul sovietic de viaţă; de a analiza profund şi de a demasca diferite curente mic-burgheze şi revizioniste. Însă, unii autori, regizori, directori ai mijloacelor de presă nu ţin cont de criteriile de clasă în evaluarea şi oglindirea problemelor complexe sociale şi politice, a evenimentelor şi faptelor, iar uneori devin purtători de opinii străine ideologiei societăţii socialiste. Sunt unele încercări de a evalua în mod unilateral şi subiectiv perioade importante ale istoriei de partid şi de stat, de a critica neajunsurile dintr-un unghi de vedere de observator nepărtinitor şi nu de pe poziţii de partid şi de interes civic, ceea ce este străin principiilor realismului socialist şi publicisticii partinice.

Unii conducători ai editurilor, ai organelor de presă scrisă, radio, televiziune, ai instituţiilor de cultură şi artă nu iau măsurile necesare pentru a preveni publicarea lucrărilor ideologic eronate, nu lucrează cu autorii de opere, manifestă spirit de concesionism şi oportunism politic, lipsă de principialitate politică în procesul de luare a deciziilor de a publica materiale ideologic vicioase" (*traducerea ne aparţine*) [3].

Înfrângerea reformelor din Cehoslovacia a marcat începutul sfârşitului reformelor în URSS. Regimul devine tot mai represiv în raport cu orice disensiune. Pentru opinia publică sovietică, invazia Cehoslovaciei a încheiat iluzia umanismului revoluționar, ideea comunistă. Regimul a devenit mai cinic, mai sever, mai categoric cu alte opinii asupra viitorului ţării. Invazia Cehoslovaciei în august 1968 s-a dovedit fatală nu numai pentru soarta reformelor economice, legate de numele şefului guvernului sovietic Kosâghin, ci şi un efect extrem de negativ asupra întregii situații sociopolitice din interiorul Uniunii Sovietice, ca să nu mai vorbim de imaginea internațională destul de şifonată a țării în urma acelor evenimente. Aşa cum se întâmplă adesea în istoria ţărilor autocrate, guvernul a răspuns provocărilor externe prin coerciția politicii interne. Speranțele societății pentru o continuare a dezgheţului, cum a fost numită politica de liberalizare, pornită la

începutul anilor ”60, multe dintre caracteristicile căreia s-au păstrat până în 1968, au fost spulberate. Dezgheţul a fost înlocuit cu noi înghețuri, deşi o revenire la represiunile din timpurile staliniste (de care se temeau liberalii şi ceea ce revendicau forţele conservative) nu s-a întâmplat.

În urma evenimentelor din Cehoslovacia, mass-media a fost obligată să respecte întru totul strategiile propagandistice de partid, temele erau fixate conform calendarului evenimentelor oficiale – congrese, plenare, conferinţe de partid, iniţiative politice, economice, comemorări, momente festive. Mass-media, prin politicile sale editoriale impuse de sistemul de putere, au devenit instituţii ce reproduceau aproape mecanic discursul oficial, în care, de facto, erau negate atributele creativităţii şi contestării. Rarele note critice vizau doar unele cazuri individuale de comportament „nedemn de constructorul unei societăţi noi”. Critica însă nu putea să atingă bazele doctrinare ale sistemului, instituţiile acelui sistem, comportamentul liderilor de partid. Puterea indica şi stilistica discursurilor – pe lângă faptul că nu se permitea nicio atitudine critică, se cerea şi cât mai mult entuziasm, ardoare, patos în procesul de oglindire a vieţii cotidiene.

Eşecul Primăverii de la Praga a arătat, odată în plus, că sistemul comunist nu este reformabil, fapt confirmat şi de evenimentele uiterioare din Uniunea Sovietică, care s-a destrămat după iniţiativele gorbacioviste de perestroka şi glasnost (restructurare şi transparenţă). O altă concluzie – mass-media a jucat un rol primordial în schimbările survenite în viaţa politică din ţările numite socialiste.

Referinţe:

1. https://moldova.europalibera.org/a/29436795.html
2. 2..https://www.google.com/search?rlz=1C1AOHY_ruMD715MD715&sxsrf=ALeKk01FKXNWcXMX4_mG1zGmmn6jOS7hzg:1597667386076&q=Abolirea+cenzurii+la+Praga+a+fost+comentat%C4%83+de+Moscova+ca+o+renun%C5%A3are+de+la+Putere,+ca+un+act+contrarevolu%C5%A3ionar,+care+avea+drept+scop+capturarea+mass-media
3. www.tvmuseum.ru

MIGRAŢIA ÎN DISCURSUL MEDIATIC ÎN PERIOADA PANDEMIEI COVID-19

Ecaterina DELEU
CZU: ecaterina.deleu@yahoo.it
659.3:314.7:[616.98:578.834]

Situaţia înregistrată în lume încă la sfârşitul anului trecut, odată cu izbucnirea în China a focarelor de coronavirus de tip nou, a afectat toate aspectele activităţilor umane. Când răspândirea virusului la nivel mondial a devenit tot mai evidentă, pandemia COVID-19 a ajuns a fi subiectul principal în agenda mass-mediei. Până în prezent persistă, ca subiecte ale zilei, actualizările privind situaţia în lume privind cazurile de îmbolnăviri şi de decese. Infograficele cuprinzând datele la zi privind cazurile de COVID-19 deschid nu doar site-urile de ştiri, ci majoritatea publicaţiilor din toată lumea. Sociologul Niklas Luhmann subliniază rolul decisiv, în astfel de perioade critice, al presei, care „câștigă o relevanță imensă”. De aceea, susţine Luhmann, a crescut masiv, în anul 2020, consumul de media [1].

În ceea ce urmează, ne propunem să analizăm modul în care s-a schimbat discursul mediatic pe parcursul anului 2020: în ce măsură anumite temeri ale populaţiei au generat, în multe cazuri, discursuri de ură, stigmatizări şi atitudini de discriminare, manifestări vădite de agresivitate în privinţa propriilor concetăţeni – multiplicate pe reţelele sociale, dar promovate şi în paginile instituţiilor mass-media. În legătură cu pandemia de COVID-19, experţii vorbesc despre infodemie – aflux masiv de dezinformări şi ştiri false. În România, mai multe voci au solicitat modificări legislative pe perioada pandemiei, cu privire la discursul de ură şi dezinformare.

Pandemia din acest an a afectat, în special, mobilitatea umană. După cum susţine Robin Cohen, impactul devastator al pandemiei asupra mobilităţii umane va avea repercusiuni pentru următorii câţiva ani, dacă nu chiar pentru totdeauna [2]. Cohen s-a referit la principalele categorii de persoane care călătoreau fie în interes profesional, fie personal (oameni de afaceri, reprezentanţi ai unor companii, experţi, delegaţi la

congrese şi alte evenimente internaţionale, studenţi internaţionali etc.). Mobilitatea umană (cel puţin unele forme de mobilitate temporară), în contextul globalizării, afirmă Robin Cohen, îşi va modifica oarecum traiectoriile: de la „*globubble*” la „*slowbubble*” sau de la un spaţiu global de interacţiune spre spaţii mai mici, securizate (fie spaţii online, deja verificate ca şi eficienţă, fie spaţii care să cuprindă un anumit număr de ţări unde situaţia privind răspândirea cazurilor de imbolnăvire este ţinută sub control).

La începutul evoluţiei pandemiei în Europa, în perioada martie-aprilie 2020, în special, atitudinile drastice şi dramatice împotriva migranţilor sau care vizau viaţa si sănătatea acestora, proliferate de la cele mai înalte foruri (în Republica Moldova, de ex., de la Preşedinţie) au fost cap de afiş în mai multe ţări şi în mass-media. Experţii în domeniul migraţiei, în domeniul drepturilor omului au afirmat că deşi pandemia se răspândeşte dincolo de graniţe, această problemă nu ţine doar de migraţie. Reprezentanţii *Migration Policy Institute* au publicat mai multe studii, cercetări şi comentarii la această temă, subliniind modul în care pandemia a schimbat viziunile asupra migraţiei [3]. Sociologul Dumitru Sandu, referindu-se la migranţii din România, vorbeşte despre „oscilaţii” în discursul din mass-media, pe care le-a numit „dezechilibre” [4]. Dumitru Sandu subliniază că această „criză, cauzată de pandemie, scoate la suprafaţă slăbiciunile unei ţări din care s-a plecat în valuri” – o afirmaţie foarte asemănătoare cu situaţia Republicii Moldova. „Înainte de a pune etichete şi de a formula întrebări politicianiste legate de temă, trebuie înţelese motivaţiile”, a precizat sociologul român.

Între timp, Organizaţia Mondială a Migraţiei, Misiunea în Republica Moldova, a prezentat în cadrul Zilelor Diasporei (22-24 august 2020) rezultatele a două studii de cercetare – cu privire la migranţii de muncă (realizat la finele anului trecut) şi privind impactul pandemiei COVID-19 asupra activităţii migranţilor (martie-aprilie 2020). Studiile de cercetare au scos în evidenţă vulnerabilităţile migranţilor şi impactul masiv al pandemiei asupra acestora: pierderea locului de muncă, a locuinţei etc. Presa din Republica Moldova a trebuit să se confrunte cu mai multe provocări, inclusiv promovarea discursului de ură faţă de

migranţi. Recomandări insistente privind respectarea drepturilor omului şi a Codului deontologic al jurnalistului au venit din partea Avocatului Poporului, a instituţiilor de referinţă în domeniu: Consiliul de Presă, Asociaţia Presei Independente, Centrul pentru Jurnalism Independent etc.

Referinţe:

1. DEUTSCHE WELLE. *Coronavirusul, presa şi credibilitatea*. [Accesat 12.08.2020] Disponibil: https://www.dw.com/ro/coronavirusul-presa-%C8%99i-credibilitatea/a-53195899
2. COHEN, R. *Mobility after COVID-19: From „globubble" to „slowbubble".* [Accesat 05.08.2020] Disponibil: https://www.mmg.mpg.de/589404-/blog-cohen-mobility
3. BANULESCU-BOGDAN, N., BENTON, M., FRATZKE, S. *Coronavirs is not a migration problem*. [Accesat 07.08.2020] Disponibil: https://www.migrationpolicy.org/news/coronavirus-not-a-migration-problem
4. SANDU, D. *Pandemia a scos la suprafaţă verigile slabe şi transpartinice ale României*. [Accesat 02.08.2020] Disponibil: https://www.dw.-com/ro/pandemia-a-scos-la-suprafata-verigile-slabe-si-transpartinice-ale-romaniei-ziarecom/a-53135999

EDUCAȚIA ONLINE – MISIUNE IMPOSIBILĂ sau NORMALITATEA SECOLULUI XXI?

Suzana PURICE
CZU: **37.018.43** msguzun@gmail.com

În ultima perioadă, o temă frecventă abordată de mass-media este învățământul la distanță sau învățământul online. Unii autori consideră că această modalitate de organizare a procesului educațional nu poate fi decât una temporară, alții – că este o necesitate impusă de situația creată, o altă categorie de autori susține că în felul acesta se distruge învățământul tradițional. Pot fi găsite și alte opinii. Dar să ne întrebăm: toate aceste reflecții sunt opinii bazate pe niște presupuneri rupte de realitate, sau se sprijină pe cunoașterea reală a lucrurilor?

Lucrarea de față este rezultatul preocupărilor autoarei cu privire la activitatea de predare-învățare-evaluare pe care a desfășurat-o în perioada martie-iunie 2020, ca învățător într-o școală gimnazială din România.

Evident că lucrarea este mai degrabă despre o problemă decât despre niște soluții, propunând o reflecție asupra modului în care a fost surprins învățământul românesc de pandemia de COVID-19. La fel de importantă ca provocările și încercările la care a fost supusă întreaga omenire din punctele de vedere medical, al sănătății, al izolării fizice și sociale și al situației materiale cauzată de disponibilizări și reduceri salariale, este problematica educației, a formării, obligată să se desfășoare online. „Prin formare se înțelege, în sens larg, ansamblul activităților organizate și validate social, legate, în primul rând sau exclusiv, de transmiterea și dobândirea unor cunoștințe și competențe, fie aceasta la școală, acasă sau la locul de muncă. Prin aceasta ea se diferențiază de informare sau de activitatea culturală, în general [1,p.13].

Data de 11 martie 2020 a fost momentul care a închis școlile fizic, pentru a le deschide în mediul online, iar acest lucru a generat schimbări în desfășurarea actului educațional. Deși educația presupune și o componentă autodidactă, deși se mizează pe independența educabilului

față de educator, ne întrebăm: era oare sistemul de învățământ românesc pregătit pentru o asemenea provocare? Oare profesorii aveau instrumentele, strategiile și tehnicile potrivite unei astfel de abordări a formării? Oare elevii dețineau aparatura și abilitățile necesare unei mutări a învățării în spațiul virtual?

Platforma U-Report, susținută de UNICEF, alături de Boardul Copiilor din România, a lansat în luna aprilie un sondaj despre educația la distanță. La sondaj au participat peste 2.400 de copii și tineri. Analiza răspunsurilor acestora a scos la iveală următoarele:

- Aproape o treime dintre cei ce au răspuns la sondaj (28%) nu reușesc să mențină o comunicare activă cu diriginții sau comunicarea cu aceștia este inexistentă.
- Cursurile online se desfășoară de mai multe ori pe săptămână sau zilnic pentru 54% dintre respondenți și niciodată pentru 13% dintre elevi.
- 36% dintre copiii și tinerii intervievați și-ar fi dorit să fi fost susținută o ședință prin care cineva (profesorul diriginte ș.a.) să le explice modul de utilizare al platformelor.
- Întrebați dacă au colegi care nu pot fi activi în mediul online, o treime dintre respondenți afirmă că există asemenea cazuri în clasa lor [2].

Trecerea de la învățământul tradițional, la cel în mediul online a reprezentat o etapă dificilă, care a pus la încercare modalitățile de adaptare la situația curentă a tuturor participanților la actul educațional. Deși există o serie de incertitudini și necunoscute privind modul de recuperare a materiei ce s-a predat în școala online, educația la distanță este benefică pentru elevi, pentru a le păstra motivația de învățare și contactul cu materia școlară. Însă, având în vedere că a fost practicată totuși într-un mod haotic, aduce mai mult rău și reprezintă un factor de stres în plus pentru elevi, lucru ce ar avea consecințe iremediabile asupra sănătății lor mintale. Spunem aceasta deoarece profesorii nu fuseseră pregătiți pentru desfășurarea orelor în mediul online (doar în anumite școli, ca urmare a accesării unor programe europene, unii profesori au luat contact cu platforme educaționale), școlile nu aveau o strategie, nu aveau create platforme educaționale, astfel că descentralizarea responsabilității predării în mediul virtual s-a făcut până la nivel de cadru didactic. Fiecare a ales ce canal de comunicare

să folosească pentru a menține legătura cu elevii, ce instrumente să folosească pentru predare-învățare-evaluare.

Din același sondaj, realizat de cei de la U-Report, dintre cei peste 2.400 de copii și tineri intervievați, 72% dintre respondenți consideră că informația se transmite cu ușurință, sarcinile sunt înțelese, iar problemele apărute sunt nesemnificative în ceea ce privește comunicarea online între elevi și dirigintele clasei. Însă aproape o treime dintre copiii intervievați (28%) nu reușesc să mențină o comunicare activă cu diriginții, sau comunicarea cu aceștia este inexistentă.

În ceea ce privește comunicarea dintre elevi și profesori, aceasta este caracterizată drept „bună” și „foarte bună” de 71% dintre respondenți, care au primit teme și sarcini. Aproape un sfert dintre intervievați au menținut un contact permanent cu profesorii și au desfășurat cursuri online. Totuși, 28% dintre intervievați nu sunt satisfăcuți de relația în online cu profesorii sau nu au continuat actul educațional prin intermediul platformelor virtuale.

Cât privește accesibilitatea la internet, pentru trei sferturi dintre copii acesta este foarte accesibil, peste o cincime dintre aceștia (21%) îl consideră destul de ușor de accesat, în timp ce 4% întâmpină probleme.

Platformele pe care le-au menționat respondenții care au ales ca variantă de răspuns „Altele” au fost: Adservio, Microsoft Teams, Google Drive și Google Classroom, platforma școlii la care învață, Webex, Meet, 24edu, și Sociology. 18,45% dintre acești respondenți au menționat că țin legătura cu cadrele didactice prin alte platforme, mai exact Facebook și Facebook Messenger.

Observăm, din datele înregistrate, o multitudine de instrumente online prin care cadrele didactice au menținut legătura cu elevii, ceea ce demonstrează caracterul neunitar al felului cum au înțeles formatorii de educație să ofere educabililor continuitate în procesul instructiv-educativ. De altfel, Liliana Romaniuc, expert în educație, într-un interviu pentru Europa Liberă, declara: *Profesorii trebuie să facă și ei pasul, profesional, nu doar material, în online; învățare profundă din partea profesorilor, cu privire la tot ce înseamnă educația online”*[3].

Practic, nu doar echipamentele sunt problema accesului la educația online, cât mai ales lipsa de instruire a profesorilor cu privire la utilizarea acestora. În plus, cantitatea mare de informații, platforme,

aplicații de descărcat, au făcut ca profesorii să nu mai aibă capacitatea de a discerne între facilitățile pe care le oferă fiecare dintre ele, rezumându-se la a folosi ceea ce părea cel mai la îndemână pentru fiecare. De aceea, disconfortul și confuzia pe care mulți dintre elevi le-au experimentat în perioada respectivă au fost cauzate de faptul că au folosit platforme diferite în funcție de materia predată. Ei au nevoie de o măsură unitară a lucrurilor, respectiv folosirea unei singure aplicații pentru toate materiile. Mai mult, periodicitatea întâlnirilor pe platforme a diferit, în funcție de profesor sau de materia predată.

Referințe:

1. MOEGLIN, Pierre (coord). *Industriile educației și noile media*. Iași: Polirom, 2003.
2. https://romania.ureport.in/opinion/1667/
3. https://romania.europalibera.org/amp/misiune-imposibila-educatie-cum-muti-peste-noapte-scoala-online/30592445.html

THE ROLE OF MASS MEDIA IN THE CONSTRUCTION OF POLITICAL MENTALITY AND POLITICAL BEHAVIOUR DURING ELECTIONS

Olesea GARBUZ
CZU: 659.4:324 olesea.garbuz@gmail.com

Mass media has become a key social institution, demonstrating its importance and influence in the political processes in the Republic of Moldova. The development and implementation of new information technologies have contributed to emphasizing the importance of the functions performed by the media in the political system, respectively to increasing the influence and the role of mass media in political processes.

Having an essential contribution to the formation of public opinion, political choices, critical or positive attitudes towards political actors, the formation of political culture, the media have become the levers of power to promote ideas, positions, attitudes or political visions. Moreover, the trust that the population has in the media, the 2nd place after the church according to the Public Opinion Barometer of June 2020, further emphasizes the role of the media in shaping the mentality and political behavior of the population [1]. Thus, the interaction between the media and politics is permanent, and information is perceived as a tool of influence and manipulation, becoming the main source of communication between politicians and the electorate.

The power of the media in a democratic society has been analyzed by several researchers, so two approaches have emerged regarding the influence of the media on voter mentality and behavior:

• According to the conclusions of the representatives of the first approach (P. Lazarsfeld, J. Clapper), the information transmitted to voters through information sources only reinforces existing preferences and orientations, which were formed by the long-term influence of other factors (income, social status, profession) [2, p. 167].

• The concept of Walter Lippman who highlighted in his work “Public Opinion” the role of active actor of the press within the political

system and in the formation of the political sympathies of the citizens. Within this current, the connection between the information disseminated by the press and the social importance of these issues for the audience was discussed [2, p. 167].

Both approaches are based on observations of the electoral process and the conclusions are in line with reality, but with the changing nature of election campaigns and increased media involvement, the effects of media influence in a short time, such as the election campaign, have begun to be studied more intensively compared to the influence of the media in long-term media campaigns. Even in a short period of time, mass media have a great capacity for penetration and persuasion, for shaping perceptions of things and for influencing public opinion and behavior [3, p. 86]. This is possible also due to the unstable character of the masses in terms of attachment to certain visions, ideas and beliefs, a fact also mentioned by Gustave Le Bon in his works.

Mass media in the Republic of Moldova hardly give up their paternalistic habits in relation to the state, trying to combine two antithetical aspects in their daily and perspective activity – that of editorial independence and that of economic-financial autonomy. Consequently, in the local information-communication sector there are uncertainties and wanderings of positions, the media institutions migrating from one extreme to another [4, p. 62].

The limited possibilities for obtaining financial independence, on the one hand, and the influence that the media can exert in shaping the mentality and political behavior of the electorate, on the other hand, determine that most media sources are strongly associated with the major political forces, and the concentration of property diminishes the media pluralism. According to the opinion of J.-M. Cotteret, in order to come to power today, you need to know how to attract to your side the media. The author considers that power is based on an elective legitimacy, firstly, and on a media legitimacy, secondly [3, p. 90].

Two factors determine the intensity and tone of the election campaign in the media: the penetration rate of information sources and the rate of influence of public opinion. The most affected by the manipulation phenomenon are the televised political debates and the

TV news journals, according to 56% and 53% of the respondents, respectively. Likewise, the online environment (Internet – 34%, social networking sites – 28%, blogs – 22%) registers important shares regarding the perception of false information on socio-political issues [5]. Thus, television is the main target when it comes to achieving a major impact that the media has on the creation of public opinion, increasing the level of credibility of political actors among the population and shaping the political mentality and behavior.

Although mass media have no commanding power, like state institutions, the impact on society is overwhelming: they inform, develop civic spirit, create currents of opinion, launch models and propel personalities [6, p. 10-11]. The media play a key role in the elections, being one of the main external factors that determine transformations in the variable nature of the political mentality and, respectively, of the political behavior of the electorate. Due to the lack of economic and financial independence and the acquisition of editorial dependence, the media in the Republic of Moldova are controlled by various political groups, and their editorial policy is subordinated to narrow political interests. Although there is a strong interest in supporting independent media institutions international grant programs, the organizational and diversification capacity of funds by independent media is very weak. In addition, the share of information propelled into the media and information space by independent media is not comparable to the national coverage capacity of politically controlled media institutions.

Electoral campaigns are characterized by a diverse amalgam of manipulation methods and techniques, which are aimed at influencing and shaping the mentality and political behavior of the electorate, especially the unprepared, uninformed voter with an unformed political perception. In this sense, media education must be a strategic pillar for media organizations and international partners, so that any attempt to influence the political mentality is stopped by a critical attitude towards the media product. In the same vein, it is important to raise awareness of the issue of political manipulation, propaganda and misinformation among the population of the Republic of Moldova, but also among the authorities responsible for developing and implementing public policies in this area.

Counteracting and preventing actions to influence political mentality and behavior through manipulative techniques and methods must be done by strengthening regulatory institutions, ensuring their independence and autonomy. It is also important to define more clearly and strengthen the levers for the application of sanctions to combat propaganda and misinformation. The implementation of these recommendations could contribute to the effective regulation of the media, reduce the level of propaganda and manipulation, but also to an increased capacity of the population to adopt a reluctant attitude towards attempts to influence the political mentality and model political behavior.

References:

1. Public Opinion Barometer. *The Institute for Public Policy*. 2020. [Accessed 30.08.2020] Available: http://ipp.md/2020-07/barometrul-opiniei-publice-iunie-2020/
2. MOCANU, I. Impactul mass-media asupra participării electorale. În: *Economie și Sociologie*, 2013, nr. 1, pp. 167-178.
3. PERU-BALAN, A., TOFAN, E. Mass-media în relațiile cu politicul: concept, funcții, teorii. În: *Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă "Akademos"*, 2017, nr. 3(46), pp. 86-92.
4. MORARU, V., ȚURCANU, D. Deschiderea democratică și evoluția sectoului mediatic în Republica Moldova. În: *Moldoscopie (Probleme de analiză și politică)*, 2005, nr. 1 (28), pp. 61-68.
5. The population's perception of false and distorted information in the media. *Independent Journalism Center*. 2016. [Accessed 30.08.2020] Available: http://mediacritica.md/wp-content/uploads/2016/11/Sondaj__Percep%C8%9Bia-popula%C8%9Biei-privind-informa%C8%9Biile-false-%C8%99i-distorsionate-din-mass-media.pdf
6. ROŞCA, L. *Formarea identităţii profesionale a jurnaliştilor*. Iaşi: Polirom, 2000.

NECESITĂȚI DE FORMARE PROFESIONALĂ CONTINUĂ (Cazul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova)

Lilia POVESTCA
CZU: **001.891:023.5(478-25)** ***lilia.povestca26@gmail.com***

Introducere. Astăzi instituția infodocumentară se află într-o continuă schimbare, reorientare și transformare. Personalul de specialitate din biblioteci devine resursă dinamică, unică care este capabilă să contribuie la dezvoltarea și succesul organizației în care activează. Federația Internațională a Asociațiilor și Instituțiilor Bibliotecare (IFLA) și UNESCO recomandă ca o treime din personal (cu excepția personalului auxiliar) să fie calificat [1, p. 61]. În acest context, una din direcțiile strategice pentru toate instituțiile bibliotecare din Republica Moldova se recomandă să fie orientată spre investirea în creșterea calității personalului său.

Conform datelor statistice privind activitatea bibliotecilor publice la 01.01.2020, în Biblioteca Naţională a Republicii Moldova (BNRM) activau un număr de 177 personal de specialitate. Repartizarea după nivelul de studii arată în felul următor: cu studii superioare de specialitate – 70 (39,5%); cu studii medii de specialitate – 2 (1,1%); dețin categoria de calificare – 105 persoane: superioară – 18 (10,1%); categoria I – 33 (18,6%); categoria II – 34 (19,2%) [2].

Centrul de Formare Profesională Continuă în Biblioteconomie și Științe ale Informării din cadrul BNRM (în continuare – Centrul de Formare) cu statut de centru biblioteconomic național, asigură formarea profesională continuă a personalului de specialitate prin educaţia nonformală şi informală. Centrul de Formare oferă programe de formare profesională continuă în conformitate cu standardele ocupaţionale pentru biblioteci, aprobate la nivel naţional, în baza componentei inovaţionale şi bunele practici ale domeniului. Personalul de specialitate obține cunoștințe profesionale la subiectele: cadru de reglementare și standardizare a activității de bibliotecă; tehnologii informaționale în promovarea lecturii; crearea istoriilor digitale; conservarea documentelor, tehnologii de restaurare; tehnologii informaționale în promovarea lecturii; statistică și

evaluare a activității de bibliotecă; serviciul de educație mediatică; descrierea bibliografică analitică în regim automatizat etc.

Studiu de caz. Pentru a înțelege mai bine tendințele și nevoile de formare profesională ale personalului de specialitate din cadrul BNRM, Centrul de Formare a realizat la sfârșitul anului 2019 „*Studiul privind nevoile de formare profesională a personalului de specialitate de la BNRM”.*

Scopul cercetării: studierea necesităților de formare profesională continuă a personalului de specialitate de la BNRM și a conștientizării bibliotecarilor privind participarea la activitățile educaționale organizate de Centru.

Obiectivele cercetării: identificarea nevoilor de formare profesională continuă; evaluarea aplicabilității practice a cunoștințelor acumulate; determinarea preferințelor de formare continuă; studierea opiniilor personalului privind utilitatea și beneficiul activităților educaționale organizate de Centrul de Formare.

Metodologia de cercetare. Pentru studierea necesităților de formare profesională, a fost utilizată metoda anchetei pe bază de chestionar. Chestionarul a inclus 14 întrebări structurate: închise, deschise, mixte. Cercetarea a fost realizată în perioada decembrie 2019 pe un eșantion de 177 de respondenți din toate subdiviziunile BNRM.

Profilul respondenților. *Studii:* superioare – 48 (51,6%); superioare de specialitate – 39 (41,9%); medii – 4 (4,3%); medii de specialitate – 2 (2,2%). *Vechimea de muncă în bibliotecă*: 1-2 ani – 7 (7,5%); 2-5 ani – 6 (6,5%); 11-16 ani – 19 (20,4%); 16-20 ani – 13 (14%); peste 20 de ani – 48 (51,6%). *Categoria de calificare:* superioară – 22 (23,7%); categoria I – 33 (35,5%); categoria II – 21 (22,6%); fără categorie – 17 (18,3%).

Rezultatele cercetării. Din totalul de 177 de chestionare distribuite online pe platforma Google Forms au fost colectate 93 (52,5%) de răspunsuri. Rezultatele cercetării confirmă ipoteza că personalul de specialitate din cadrul BNRM conștientizează necesitatea formării profesionale continue, afirmă că are nevoie de instruire/pregătire profesională 82 (88,2%), pregătirea continuă le asigură succes în activitatea profesională 86 (92,5%). Din totalul respondenților doar 7 (7,5%) nu au

participat la nicio activitate educațională organizată de Centrul de Formare pe parcursul anului 2019. Din totalul respondenților, 86 (92,5%) de persoane au participat la activitățile educaționale, iar din acest număr au menționat aplicarea în practică a celor învățate – 85 (91,4%) de persoane. Aceste date ne indică că ofertele educaționale elaborate de Centrul de Formare corespund necesităților de instruire, iar competențele dobândite sunt aplicabile la locul de muncă. Analizând răspunsurile celor 8 (8,6%) chestionați care consideră că cunoștințele obținute nu pot fi aplicate în activitatea lor, observăm că jumătate nu pot argumenta motivul, iar o persoană nu a participat la nicio activitate educațională.

În baza priorităților pentru anul 2020, stabilite în cadrul reuniunii profesionale „Anul Bibliologic 2019” (30 octombrie 2019), au fost formulate un set de întrebări privind:

- *Dezvoltarea capacităților profesionale.* Au fost identificate următoarele necesități de formare: comunicarea profesională instituțională – 63 (67,7%) de persoane; cultura managerială – 36 (38,7) de persoane; formarea formatorilor – 16 (17,2%) persoane.
- *Promovarea lecturii*. Au fost colectate următoarele răspunsuri: metodologii, tehnici, instrumente, practici și resurse de promovare a lecturii și dezvoltarea eficientă a activităților colaborative cu utilizatorii – 39 (41,9%) de persoane; stabilirea parteneriatelor – 32 (34,4%) de persoane; strategii de promovare a lecturii – 28 (30,1%) de persoane; cunoștințe în cultura lecturii, legislației, marketing – 9 (9,7%) persoane.
- *Dezvoltarea serviciilor inovative de bibliotecă*. Răspunsurile s-au repartizat astfel: crearea serviciilor inovative de biblioteca – 59 (63,4%) de persoane; modalități de promovare a serviciilor inovative – 40 (43%) de persoane; realizarea sondajelor de impact asupra comunității privind serviciile de bibliotecă – 26 (28%) de persoane.
- *Amplificarea poziției bibliotecilor ca actori-cheie și facilitatori ai Științei Deschise.* Au fost colectate următoarele date: conținut științific deschis: utilizare și promovare – 45 (48,4%) de persoane; Știința Deschisă: beneficii și oportunități pentru biblioteci – 40 (43%) de persoane; știința cetățenilor sau știința participativă – 32 (34,4%) de persoane.

Respondenții au specificat alte subiecte pentru formarea profesională organizate de Centrul de formare: managementul cunoasterii,

managementul proiectelor, managementul calității, incluziune digitală, program de instruire în domeniul IT, design și machetare computerizată, programare web și tehnologii web, aplicații pentru prezentări interactive, comunicare instituțională, Știința Deschisă, promovarea lecturii, cultura lecturii, advocacy etc.

Concluzii. În baza rezultatelor studiului, constatăm că personalul de specialitate din cadrul BNRM recunoaște şi susţine necesitatea formării profesionale continue. Centrul de Formare trebuie să studieze sistematic, cel puțin o dată în an, nevoile de formare; să analizeze periodic opiniile bibliotecarilor privind tematica și formele de servicii educaționale; să ofere programe atractive, mereu actualizate din domeniul biblioteconomie și științe ale informării.

Referințe:

1. *Biblioteca Publică: Linii directoare IFLA/UNESCO pentru dezvoltare*. Chișinău: Epigraf, 2007. 92 p. ISBN 978-9975-924-57-3.
2. *Raport statistic centralizator privind activitatea Sistemului Național de Biblioteci în anul 2019* [online]. [citat 28.08.2020]. Disponibil: http://www.bnrm.md/index.php/statistica/statistica-de-biblioteca

ROLUL PERSUASIUNII ÎN RECLAMELE AUDIO-VIDEO PENTRU COPII

Laura ANDROS
Universitatea „Al.I.Cuza” din Iași
CZU: 659.44-053.2 lauraandros@gmail.com

Cercetarea asupra relației dintre copii și publicitate se sprijină pe un subiect social considerabil. Mass-media de astăzi este un ansamblu complex și variat și oferă oamenilor felurite oportunități de a alege informații și divertisment pe plac. Lansând o paletă de emoții pozitive, oferind șanse de câștig și de realizare a dorințelor și poftelor, amuzând sau emoționând, publicitatea contribuie la formarea personalității omului modern.

Termenul de „persuasiune” își are rădăcinile în Grecia Antică. Grecii au fost printre primii care au sistematizat utilizarea persuasiunii numind-o *retorică*. Aristotel a definit *retorica* drept „știința de a observa, independent de circumstanțe, mijloacele disponibile de persuasiune”. Persuasiunea contemporană se adresează acelorași motivații umane pe care le-a abordat autorul în sec. IV î.Cr. siguranța familiilor și caselor noastre, aspirații pentru o viață mai bună, dorință de dreptate și respect, etc. [1]. O altă definiție îi aparține lui Richard M. Perloff care descrie *persuasiunea* ca un proces simbolic în care emițătorul încearcă să-și convingă audiența să-și schimbe atitudinea sau comportamentul față de un subiect prin transmiterea mesajelor preconcepute, într-o atmosferă de libertate totală [2]. Vorbim de un act simbolic, îmbinat cu imagini și sunete relevante contextului, iar în procesul persuadării individului i se oferă libertatea de a alege sau cel puțin așa i se dă impresia. Actul influențării presupune prezentarea celor mai potrivite argumentelor în forma cea mai convingătoare și logică. După cum afirmă jurnalistul român Radu Herjeu: „în persuasiune intrinsecă este convingerea, senzația pe care trebuie s-o capete persoana cealaltă că a înțeles ceea ce i se spune” [3].

Astăzi mijloacele de transfigurare a realității devin felurite și nenumărate. Pentru copii, decizia de a privi televizorul este hotărâtă de părinți. Efectele publicității se recunosc în comportamentele și

deciziile lor. Programele destinate publicului tânăr sunt favorizate în detrimentul programelor pentru adulți, deoarece tinerii sunt cei care setează următoarele trenduri, sunt cei cu o putere de cumpărare mai mare și cei care au influență asupra părinților [4]. S-a demonstrat că un copil petrece aprox. două ore pe zi în fața ecranului. În general, publicitatea li se asociază copiilor cu reclamele de la televizor, anume această formă mediatică este mai abilă (decât alte forme de publicitate) pentru a atrage atenția copiilor [5]. Într-un studiu realizat de M. Lawlor și A. Prothero în 2003, a fost demonstrat că până la vârsta de 9 ani copiii apreciază reclamele de la televizor pentru natura lor informativă, dar în aceeași măsură iubesc reclamele amuzante, umorul este una dintre tehnicile care-i fascinează și datorită căreia copiii memorizează mai ușor o reclamă. Surprinzător sau nu, unii respondenți au evaluat reclamele ca o sursă de aspirație și o modalitate de a obține succes în viață. Prin natura lor, copiii sunt înzestrați cu o imaginație bogată, fanteziile lor prind viață ușor în reclamele de la televizor. Cunoscând vulnerabilitatea copiilor, realizatorii profită de inocența și curiozitatea celor mici pe care aceștia nu le pot ține-n frâu. Potrivit psihologilor, ceea ce îi captivează pe copii cel mai mult în reclame sunt obiectele strălucitoare și imaginile colorate. Conținutul semantic pare inexistent pentru publicul tânăr. Micii consumatori curioși au o experiență și o rațiune limitate în evaluarea mesajelor publicitare, fiind vulnerabili mai ales în a stabili decizii de cumpărare. Se spune că telespectatorul/copilul este un receptor pasiv al mesajelor televizate. El nu este în măsură să se detașeze, iar actul vizionării se suprapune cu orice proces sau încercare de a gândi critic [6]. Publicul minor nu se poate proteja de sine stătător de tehnicile persuasive orientate către nevoile și emoțiile lor. Prin vânzarea repetată a produsului de marcă la care se adaugă insistența copiilor de a obține anume produsul dorit, multe agenții de publicitate își numără profitul.

Modelarea persuasiunii în reclamele pentru audiența infantilă s-a transformat într-un laborator complex și elaborat: asocieri plăcute între produs și emoții, evidențierea produsului prin lumini puternice, zoom-in-uri și menținerea constantă a ambalajului pe ecran, focalizări asupra caracteristicilor-cheie ale produsului sunt părți componente din

reclamele pentru copii. Alte tehnici de persuasiune des întâlnite sunt: *repetiția*, *personajele fictive*, *umorul*, *caracteristicile captivante ale produselor*, *demonstrația produsului*, *apariția celebrităților* și *premiile* (*premiums*) – obiectele gratuite care însoțesc un produs [7]. Să reținem că anumite elemente sunt deosebit de apreciate în publicitatea audiovizuală: umorul, animația, piesele drăguțe și ușor de memorizat, prezența animalelor – elemente ce distrag atenția telespectatorului de la esența mesajului. Noutatea zilei de astăzi este că publicitatea a luat forme precum *adver-gaming* (publicitatea distribuită prin intermediul jocurilor online), anunțuri pe dispozitive electronice, marketing în social-media. Agenții de publicitate adoptă rapid noi practici de publicitate fundamental diferite de publicitatea tradițională, care reprezintă noi provocări pentru analiza rațională a publicității. În această abundență de imagini colorate și vesele, copiii neavând filtre logice prin care să analizeze conținutul expus, nu concep că o mare parte din acesta este fabricat. Tactica înșelătoare pe care o utilizează agenții de publicitate este centrată pe utilizarea exagerării sau a abuzului de laude. Includem, de asemenea, exagerarea, fanteziile, folosirea în exces a efectelor vizuale speciale. Personajele, acțiunile, mesajele prind viață într-o pseudorealitate perfectă, construită din emoțiile și senzațiile telespectatorului și nu se bazează pe raționamentul celui vizat [3]. Considerăm necesar să menționăm că orice publicitate se constituie din semne denotative și conotative. Fiecare discurs publicitar este impregnat cu semnificații și asocieri, imaginea, culoarea și sunetul transmit mesajul inerent. O publicitate de succes folosește un simbol, personaj care literalmente personifică semnificația simbolică a brandului. Până la 12 ani copiii au nevoie de protecție împotriva mesajelor comerciale, a exploatării economice sau sexuale din publicitate. De aceea, rolul părinților devine unul extrem de valoros, considerat un instrument eficient în reducerea efectelor publicitare asupra copiilor. Totodată, eliminarea totală a sursei și impunerea unor restricții (medierea restrictivă) afectează experiența cumulativă pe care un copil o dezvoltă față de reclame audiovizuale, ceea ce poate produce un rezultat negativ asupra percepției copilului despre publicitate în

general. Considerăm că cea mai potrivită soluție este informarea copiilor, o discuție descriptivă despre conținutul reclamelor, o comunicare orizontală eficientă și prin stabilirea unei relații de încredere cu copilul, părinții își pot păstra autoritatea în fața publicității.

Referinţe:

1. LARSON, U.C. *Persuasion: Reception and Responsibility*. Boston: Wadsworth, Cengage Learning, 2006.
2. PERLOFF, M.R. *The Dynamics of Persuasion: Communication and Attitudes in the 21st Century*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 2003, pp. 3-34,
3. HERJEU, R. *Oglinda mișcătoare: televiziunea și societatea – tehnici de propagandă, persuasiune și manipulare*. București: Editura Fundației România de Mâine, 2002, cap. 2, 7, 10, 14, 16, 19.
4. SHEEHAN, K. 2014. *Controversies in Contemporary Advertising*, Sage Publications, f.l, pp. 32-46, 150-168.
5. BJURSTROM, E. *Children and television advertising: A critical study of international research concerning the effects of TV-commercials on children*, Swedish Consumer Agency, 1994, Report 95:8, pp.18-36.
6. OOMS, J., HOEKS, J., JANSEN, C. 2019. *Hey, that could be me: The role of similarity in narrative persuasion*. *PLoS ONE*, vol. 14(4), pp 1-18.
7. CALVERT, L.S. „Children as Consumers: Advertising and Marketing, In: *The Future of Children*, 2008, vol 18 (1), pp. 205-234.
8. STIFF, B.J., MONGEAU, A.P. Characteristics of Persuasive Settings. In: *Persuasive Communication.* New York: Guilford Publications, 2016, pp 230-255. UNICEF, *Children and Digital Marketing: Rights, risks and responsibilities*, https://www.unicef.org/csr/css/Children_and_Digital_-Marketing_-Rights_Risks_and_Responsibilities(2).pdf, accesată la 20.08.2020.

NE-AM DISTANȚAT FIZIC, ÎN ONLINE RĂMÂNEM: DIAGNOSTICAREA RELAȚIEI DINTRE CETĂȚENI ȘI PUTERE PE TIMP DE PANDEMIE

Mihail CREȚU
CZU: **325.2:070.1[(478)+(470)(450)(460)]**
absolventul@yahoo.com

Activitatea oamenilor în mediul virtual, toate dispozitivele la care recurg aceștia reprezintă afacerea al cărei proprietar este fiecare dintre noi. Platformele sociale au devenit niște țări, continente și atât timp cât politicile și reglementările stagnează, în mediul virtual vor domina legile naturii, mai exact, ucizi sau vei fi ucis.

Eschivarea de la asumarea de răspundere și insistența asupra existenței aparente a unor reguli de joc concrete pare mai mult un moment de respiro căutat de platforme pentru a regândi modul în care acestea funcționează.

Lipsa de transparență a acestora, pe când răspund doar la presiunile publicului și obținem reacții doar când frustrările devin foarte mari, accentuează inabilitatea lor de a răspunde la provocările iscate. Reacțiile sunt mai mult niște vagi încercări de reasigurare a utilizatorilor că îngrijorările lor sunt auzite, dar tendința se menține [1]. Trebuie în mod expres revizuite și reformulate regulile de joc, căci întârzierea implementării unor măsuri pozitive tărăgănează și mai mult lucrurile și situația riscă să scape definitiv de sub control.

Este foarte important ca oamenii să cunoască modul în care funcționează mediul online, în calitate de instrument în mâinile unor persoane sau grupuri de persoane bine determinate să-și atingă scopurile, oricare ar fi acestea. Într-o lume în care mass-media stabilesc orizontul participativ al oamenilor, nu putem nega faptul că o persoană incapabilă să înțeleagă mecanismele mass-mediei reprezintă echivalentul omului analfabet de acum un secol. Oportunitățile unei persoane sunt mult mai puține în contextul unei lumi în care locul său în ea reprezintă o reflecție a modului în care se adaptează noilor condiții. Oamenilor le revine responsabilitatea de a însuși competențe media. De

multe ori, acceptăm totul de-a gata. Însă competența în mass-media oferă oamenilor o perspectivă. Diverşi factori pot condiţiona diseminarea informației. Atitudinea critică faţă de informație responsabilizează mass-media. Astfel, competenții pot optimiza propriile oportunități pentru a crea implicit oportunități celorlalți.

Puterea este un actor adaptat și foarte determinat. Acționează în rețea, prin comportamente-tip înrădăcinate de-a lungul timpului, exponenții acesteia dezvoltând toleranță la atacuri, critici și adversități. Reacțiile pozitive de fațadă sunt întrebuințate tot mai des în calitate de răspuns la îngrijorările și necesitățile cetățenilor. Prin eforturi concentrate abuzează de sistem și reușesc să denatureze realități, oameni și acțiuni [2].

Puterea lucrează în așa fel încât să descurajeze oamenii cu inițiativă să participe la procesul decizional și birocrația, atacată de oameni în repetate rânduri, este de fapt o unealtă la care recurg agenții puterii în mod intenționat pentru a transforma interacțiunea cu aceștia pe cât posibil de neplăcută. De exemplu, cel mai recent, în Republica Moldova politizarea situației pandemice și, măsurilor de protecție și de prevenție reprezintă mai mult o anticipație că pandemia va trece îngrijorările și nemulțumirile cotidiene ale cetățenilor pe plan secund [3].

Schimbările poziționează puterea în ape necunoscute, aceasta resimte disconfortul și nemijlocit îi este expusă incompetența. De incompetență a fost și este învinuită puterea în gestionarea relației cu membrii comunităților din diaspora moldovenească, de altfel, o altă victimă a politizării situației pandemice. Când intervii în normalul funcțional al diasporei, pattern-urile comportamentale și lingvistice se schimbă.

Limitarea sau restricționarea drepturilor cetățenilor poate crea un precedent periculos și universul diasporei, deja clătinat de obstacole, poate deveni și mai incert. Ce avem aici este o societate vulnerabilă la stres și dependentă de factorul economic. Astăzi, diaspora se află mai mult ca oricând în fața unei revelații. Crește respectul de sine, înaintează întrebări și solicită condiții mai bune – un salariu mai bun, asigurare medicală, politici relevante, participare la procesul decizional, revizuirea termenului de „esențial” și altele.

În țară, realitățile sunt tot mai imprevizibile și cazurile oamenilor care nu mai doresc să revină acasă cresc pe zi ce trece. Poveștile acestor oameni nu sunt singurele și nici de natură episodică, ele tind să devină noul normal. Începem să pierdem lupta pe termen lung. Oamenii nu se mai îngrijorează, ci se radicalizează. Apele se agită și iau naștere noi forme de exprimare. Aceștia nu mai acționează rațional și le este forțată mâna, ceea ce îi face să acționeze impulsiv și necugetat, și eventual îi conduce spre distrugere și autodistrugere.

Accesul la spațiul online nu este restricționat și nu aparține în mod exclusiv unor grupuri cointeresate. Schimbul de informații și exprimarea liberă a opiniilor încurajează dezvoltarea unui dialog care uneori escaladează în dispute verbale mai aprinse, ceea ce ne amintește un pic de modul de a fi tipic moldovenesc. Speranțele și temerile oamenilor schimbă modul de funcționare a lumii. Social media au devenit indispensabile căilor prin care oamenii comunică, dezvoltă și mențin relații. Platformele online, prin diversitatea conținutului și accesibile în diverse limbi, asigură cetățenilor moldoveni acel sentiment de securitate și apartenență, atât de necesar lor [4]. În Republica Moldova, mai ales în ultima vreme, oamenii și-au declarat disponibilitatea de a participa la soluționarea problemelor de mare rezonanță cu care se confruntă țara și căile de participare fiind multiple. Membrii comunităților din diaspora s-au consolidat în calitate de actori politici, economici și sociali. Oportunitățile și barierele pe care social media sociale le prezintă acestora de a se manifesta și exprima conturează apartenența lor la diferite entități sociale, politice, economice și culturale la nivel local, regional și global.

Spațiul virtual nu este nici diferit, nici identic cu spațiul fizic, dar ambele au aceleași reguli de joc. Datorită calității efemere a informației, subiectele de discuții sunt multiple și diverse, cu tabere de pro și contra și care în timp își pierd din actualitate. Spațiile de apartenență virtuale sunt o expresie a nesiguranței și vulnerabilității, de altfel, două stări pe care mulți cetățeni moldoveni le resimt în lume. În cadrul comunităților virtuale sunt create imagini despre sine și despre lumea înconjurătoare. Aici, mesajul își are sursa în valorile și credințele personale ale emițătorului, dar prinde contur în filtrul valorilor și credințelor

receptorilor. Alegerea și utilizarea mijloacelor media reprezintă suma valorilor și credințelor unei persoane. Utilizatorii competenți își mobilizează valorile și concepțiile, în așa fel încât să producă tendințe și comportamente generale, inițiind spații de dialog complexe, care organizează inclusiv lumile celorlalți participanți. Internetul în sine facilitează libera alegere sau, cum am menționat anterior, călătoria dintre diverse surse [5]. Utilizatorul deține un sentiment de putere absolută și de control asupra informației, fiind acela care, în ultimă instanță, decide ce să producă și ce să consume. Nu mai puțin important este faptul că, în timp ce relațiile dintre oameni sunt restricționate de numeroși factori determinați de particularitățile de vârstă, clasă socială, sex, educație, nivel de trai, loc de trai etc., comunicarea online este mereu accesibilă pe platforme și prin mijloace multiple și oferă persoanelor oportunități egale de a se exprima și manifesta liber. Sentimentul de a controla conținutul și fluxul informațiilor și comunicării induce suficientă încredere oamenilor că sunt parte a unei lumi în care părerea lor contează și este luată în considerare.

La nivel înalt, în piramida ierarhică din Republica Moldova, persistă haosul. Puterea trebuie să dea dovadă de maturitate, să încerce să-și asculte cetățenii și să le soluționeze problemele în mod serios. Ineficiența unui sistem care lucrează în mare parte bine începe cu eschivarea de la responsabilitate și continuă fără sfârșit, când instituțiile publice își aruncă gunoiul dintr-o ogradă în alta. Răspunsul unit și concertat la acțiunile puterii este un lucru extraordinar și dă voce grijilor și necesităților comune, de mare rezonanță. Deși istoricul reprezintă un precedent nefericit, cetățenii nu trebuie să lase garda jos și să solicite aleșilor săi implementarea reformelor. Este foarte important ca aceștia să se consolideze în spatele activiștilor și liderilor de opinie, care țin megafonul pornit să răsune. Totodată, infiltrarea activiștilor falși, care au menirea să înrădăcineze eșecul și deziluzia, rămâne o problemă. Teoriile conspiraționiste, aceste zămisliri manipulatorii, sunt producătoare de ideologii și comportamente distructive. Platformele online le promovează, dar acestea, la rândul lor, nu pot fi atinse, deoarece deocamdată nu avem instrumente eficiente de filtrare.

Așa cum important este ca utilizatorii să ceară platformelor online asigurarea unui mediu sănătos, informativ și interactiv, nepătruns de

știri false și troli, nu mai puțin important este conștientizarea faptului că moderatorilor acestor platforme trebuie să le fie puse la dispoziție condițiile optime pentru a-și desfășura munca foarte bine. În spațiul online excelează violența, argumentele pro și contra sunt exprimate într-un limbaj agresiv. Limbajul toxic e contagios și se amplifică foarte rapid. Cazurile de stres posttraumatic pe această dimensiune sunt diagnosticate tot mai frecvent și măsurile de prevenție se lasă așteptate [6]. Masivul informațional, în acest sens, copleșește resursa umană delegată să o combată și, într-un final, pentru aceștia, mai multă informație uneori e prea mult. Libertatea de opinie și diversitatea surselor de informare, pe lângă toleranţa, pluralismul, responsabilitatea și respectul pentru drepturile omului, reprezintă valori pe care așteptăm ca mass-media să le împărtășească. Mass-media trebuie să deprindă rolul de catalizator prin animarea valorilor general-morale, mobilizarea acestora întru motivarea societății în confruntarea diferitelor situaţii sociale, politice, economice și culturale.

Pe dimensiunea fizică trebuie să depunem mai multe eforturi. Pe dimensiunea online eforturile sunt și mai puține. Este nevoie de un răspuns concertat, practic, pozitiv, concret pentru a produce diferență. Să identificăm anomaliile în practici și intervenții. Evenimentele degenerează și amenință să afecteze viețile a multor generații de acum încolo. Este nevoie de mai multă transparență, de o mai bună comunicare, identificarea greșelilor și evitarea pierderilor de ordin personal și aceste măsuri trebuie implementate imediiat.

Referinţe:

1. Digital Media and Society: Implications in a Hyperconnected Era [online]. In: *Shaping the Future Implications of Digital Media for Society*. World Economic Forum, 2016. 64 p. Disponibil: http://www3.we-forum.org/docs/WEFUSA_DigitalMediaAndSociety_Report2016.pdf
2. DRAGOMAN, Dragoș. Political transformation in Moldova: How citizens evaluate past and future [online]. In: *Revue d'études comparatives Est-Ouest*, 2015, no.46, pp. 79-109. DOI: 10.4074/S0338 059915001 047. Disponibil: https://www.cairn.info/revue-revue-d-etudes-comparatives-est-ouest1-2015-1-page-79.htm
3. ASKARY, Hussein. *Why politicizing the COVID-19 pandemic is counterproductive?* [online]. Global Times, 2020. [citat 13.09.2020]. Disponibil: https://www.globaltimes.cn /content/1187419.shtml

4. GUEDES BAILEY, Olga. Diasporas in online spaces: practices of self-representation and belonging. In: *Mediating cultural diversity in a globalized public space*. London: Palgrave Macmillan, 2012, pp.21-33. ISBN 9781349345779.
5. VALKENBURG, P.M., JOCHE, P., WALTHER, J.B. *Media Effects: Theory and Research* [online]. In: *Annual Review of Psychology*, 2016, no. 67, pp.315-338. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/28-1554023MediaEffects_Theoryand Research
6. LIPSCHULTZ, J.H. *Social media communication: concepts, practices, data, law and ethics*. New York, London: Routledge, 2015, pp. 159-166. ISBN 9781138776456.

„CAZUL GURIE”: TEHNICI DISCURSIVE DE PERSUADARE ȘI DE MANIPULARE ÎN PRESA INTERBELICĂ

Silvia GROSSU
CZU: sgrossu@mail.com

Procesul de manipulare și dezinformare în presă, de-a lungul existenței acesteia, a fost și este un fenomen nelipsit. Denigrat, criticat, biciut – oricum nelipsit. Studiul curent se va focaliza pe diverse tehnici discursive, utilizate de publicațiile periodice interbelice în „cazul Gurie”. Ne-am propus să evaluăm mostre de pe făgașul lingvistic al fenomenului de dezinformare, promovat intens prin publicațiile periodice, neprietenoase proceselor de sincronizare culturală a Basarabiei cu România.

Activitatea Mitropolitului Gurie al Basarabiei (1920-1937) a fost supusă unui neobișnuit proces de defăimare, care a și intrat în istorie cu denumitea „cazul Gurie”. Mitropolitul Gurie Grosu a avut parte de imagine bifurcată în perioada interbelică: o imagine de apreciere şi una de denigrare. Imaginea de apreciere rezultă din activităţile prelatului, mai bine zis, de situarea sa în cadrul raportului om-eveniment-istorie. Primul mitropolit român al Basarabiei, prin truda, curajul și efortul propriu și-a creat, în timp, o imagine generatoare de respect, datorită capacităţilor sale intelectuale, graţie calităţilor sale de înaltă probitate morală şi în conformitate cu convingeri teologice manifeste. Elementele imaginii de apreciere a mitropolitului sunt numeroase și se înscriu pe linia veridicității: oficierea serviciului divin şi ţinerea conferinţelor cu subiecte laice şi religioase doar în limba română, pe tot cuprinsul Basarabiei, în condiţiile unei rusificări pronunţate; redeschiderea tipografiei eparhiale la Chişinău; înfiinţarea şi susţinerea materială în primii ani de apariţie a revistei „Luminătorul” (1908-1944); elaborarea primului abecedar cu caractere latine din Basarabia, care a dat startul reformei de naționalizare a școlii [1, p.142-190], traducerea în română și redactarea a numeroase cărţi cu caracter laic şi bisericesc, publicarea unui număr impresionant de articole în ziarele şi revistele basarabene; întemeirea primei instituţii de învăţământ superior din Basarabia – Facultatea de Teologie;

fondarea revistelor cu profil religios „Studentul” (1928) şi „Misionarul” (1929) etc. [2-4]. Surprinzător, dar ceea ce a făcut cea mai mare vâlvă în jurul persoanei Mitropolitului Gurie, una descurajantă şi de-a dreptul dezgustătoare, a fost aşa-zisul proces, care a ţinut câţiva ani, dar care nu s-a soldat – şi nici nu se putea solda! – cu nimic altceva, afară de căşunarea unor mari necazuri şi a unei mâhniri profunde aceluia care, dimpotrivă, avea toate temeiurile să se vadă ridicat pe culmile slavei şi ale recunoştinţei naţionale, cu atât mai mult cu cât, înainte de declanşarea acelei campanii calomnioase, în care fusese mobilizată o întreagă presă de bulevard, i se aduseseră repetat elogii la cel mai înalt nivel, de care nu s-a mai învrednicit niciun alt ierarh român, nici până la el şi nici după dânsul.

Imaginea de depreciere a Mitropolitului Gurie este o imagine *individuală şi echivocă***,** survenită ca rezultat al unei îndelungate și tenace campanii de calomniere şi defăimare (1935-1938), prin care s-a deteriorat imaginea reală, substituită fiind cu una falsă de ierarh lipsit de merite şi virtuţi. „Cazul Gurie” consta, în linii mari, în învinuirea de prejudiciere a statului cu sume fabuloase de circa 13 mil. de lei şi în promovarea intensă a acestei insinuări, ca eveniment numărul unu al zilei, atât de presa de la Chişinău: „Tribuna Basarabiei”, „Glasul Basarabiei”, „Gazeta Basarabiei”, „Molva”, cât şi de cea de la Bucureşti: „Curentul”, „Adevărul”, „Ordinea”, „Universul”, „Naşa Reci” ș.a.). Felul cum presa a mutilat imaginea Mitropolitului Gurie printr-o modalitate conştient deformată, opusă celei reale, cu semne vizibile de dirijare interesată şi exercitare de presiune din partea instituţiilor politice este dezvăluit pas cu pas în lucrarea Mitropolitului Gurie *Procesul şi apărarea mea. Denunțarea complotului apocaliptic* [5]. Aceeași problemă și-a găsit reflectare secvențială și în unele articole şi studii din volumul *Mitropolitul Gurie – misiunea de credinţă şi cultură* [6], culegere realizată în anul 2007 cu concursul cercetătorilor din diferite domenii şi instituţii de pe ambele maluri ale Prutului, care pe parcursul anilor au abordat aspecte ale prodigioasei sale activităţi din perspectivă multiaspectuală: istorică, religioasă, lingvistică, ecleziastică, sociologică: Mitropolitul Nestor Vornicescu, scriitorul Boris Buzilă, dr. în istorie Ion Ţurcanu, conf. univ. dr. Gheorghe Palade, dr. în istorie Maria Danilov, cercetătorii Nina Negru, Vasile Malaneţchi,

Veronica Boldişor, Simion Moraru, Liliana Anghel ș.a. Dar perspectiva abordării imaginii Mitropolitului în acest prim volum al trilogiei cu același nume este una de tip evocator.

Ziarele din perioada cercetată au exagerat doza de spectacular în defavoarea adevărului, publicând, cu regularitate, pe parcursul mai multor ani (1935-1941), informaţii fictive, zvonuri, bârfe, relatări denaturate şi mistificate, insinuări, comparaţii nejustificate, citate trunchiate ș.a.m.d. Presa l-a tratat pe mitropolit, în faza de anchetă, în lipsă de probe și argumente infailibile, drept criminal deja judecat şi condamnat. Astfel, în jurul numelui Mitropolitului Gurie s-a creat o atmosferă nocivă prin afirmaţiile tendenţioase, elementele de scandal şi cele de senzaţie, prin declaraţiile așa-zișilor „jurnaliști-experţi”, care țineau loc de verdicte. Modificarea peiorativă a imaginii Mitropolitului Gurie s-a produs şi ca rezultat al utilizării diferitelor tehnici de calomniere. Articolele inserate mai ales în presa partidelor captează inițial atenţia cititorului prin *elementul intratextual – titlul incendiar, subtitlul sau supratitlul sugestiv.* Titlul este primul element care stimulează interesul şi reţine atenţia cititorului, astfel încât, împreună cu *chapô-ul*, el joacă rol de acroșă. În articolele referitoare la „cazul Gurie”, gazetarii au folosit un număr impresionant de diverse titluri: *titluri-propoziţie sau frază,* care rezumă esenţa textului*; titluri în contradicţie cu conţinutul; titluri care stimulează intenţionat curiozitatea prin ambiguitate voluntară; titluri care impun sensul şi tonul textului, titluri-clişee, metaforice/literaturizante, cu sugestii de senzaţional;* etc. La nivel lexical, atingerea acestui scop s-a făcut prin utilizarea în presă a *cuvintelor/expresiilor sarcastice, a construcţiilor interogative indirecte sau directe,* prin abundenţa *determinărilor ante- sau postpuse,* de asemenea, prin afluxul de procedee retorice – *hiperbole, litote, aluzii, ambiguităţi, oximoroane, repetiții, gradații, chiasme* etc. Limbajul presei e încărcat de metafore și epitete exagerat de dure, de comparații și hiperbole anoste: mitropolitul era numit „hoţ de drumul mare”, „destrăbălat”, „ticălos”, „putregai”, „lest şi ruşine”, „cangrenă” etc., în cârcă aruncându-i-se „abuzuri administrative revoltătoare”, „delapidare”, „abuz de putere”, „anarhizarea vieţii bisericeşti”, „iureş în averea mitropolitană”, „fraude de zeci de milioane” etc.”

Așadar, analiza materialelor din presa vremii referitor la „cazul Gurie" ne-a condus spre ideea că imaginea denigrantă a Mitropolitului Gurie a fost „clădită" cu ajutorul cuvintelor, a mesajelor trunchiate, imaginate, utilizându-se, în acest scop, un arsenal de *stratageme lexicale, procedee retorice, strategii și tehnici de dezinformare și manipulare*. În consecință, jurnaliştilor le-a reuşit să-l pună pe mitropolit într-o situaţie ridicolă, caraghioasă şi umilitoare de natură a provoca ilaritatea, desconsiderarea sau dispreţul altora.

Paradoxul constatat în urma cercetării: imaginea reală a Mitropolitului Gurie al Basarabiei a parcurs o cale lungă de afirmare graduală în ascensiune constantă și transparentă, pe când cea de defăimare s-a produs rapid, fulgerător, și s-a țesut meșteșugit doar prin cuvinte și expresii, promovând perseverent un mesaj fals. „Transferul de imagine" realizat prin mijloace lingvistice a fost materializat într-un „demers denigrator", care a demolat adevărata imagine, constituită din merituoase fapte. Modificarea peiorativă a imaginii Mitropolitului Gurie a uzat de diverse tehnici de dezinformare, viabile și azi în spațiul comunicării publice. „Cazul Gurie" ilustrează într-un chip surprinzător fenomenul actual numit *fake-news*. O abordare lucidă şi subtilă a acestuia în presa interbelică se impune și din considerentul dominării fenomenului în mass-media actuală.

Referințe:

1. GROSSU, Silvia, coord. *Mitropolitui Gurie – operă zidită în destinul Basarabiei*. Chișinău: Epigraf, 2016. 320 p. ISBN 978-9975-125-96-3.
2. BUZILĂ, Boris. *Din istoria vieţii bisericeşti din Basarabia*. Bucureşti-Chişinău, 1996. 277 p.
3. CIOBANU, Ştefan. *Cultura românească sub stăpînire rusească.* Chişinău, 1992.
4. MIHAIL, Paul. *Mărturii de spiritualitate românească în Basarabia.* Chișinău: Stiinţa, 1993, p.112.
5. GROSSU, Silvia, coord. *Mitropolitul, Gurie. Procesul şi apărarea mea. Denunțarea complotului apocaliptic.* Chișinău: Epigraf, 2016. 416 p. ISBN 978-9975-60-311-9.
6. GROSSU, Silvia, coord. *Mitropolitul Gurie – misiunea de credință și cultură*. Chișinău: Epigraf, 2007. 293 p. ISBN 978-9975-903-31-8.

RELAȚII INTERNAȚIONALE, ȘTIINȚE POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE

ASPECTE CONCEPTUALE ȘI ORGANIZAȚIONALE ÎN EFECTUAREA CONTROLULUI DE STAT ASUPRA ACTIVITĂȚII DE ÎNTREPRINZĂTOR

Tatiana CIOBANU
CZU: 35.072.2:334.7 *mocreactanea@yahoo.com*

Inițial, în Republica Moldova, numărul organelor de control de stat era unul excesiv, iar aria de activitate a mai multor organe de control se suprapunea și ducea la dublarea de competenţă a acestora, fapt ce crea condiţii favorabile pentru manifestări de corupție, era afectată activitatea economică a întreprinderilor şi se răsfrângea negativ asupra dezvoltării economice a statului în ansamblu.

De aceea, Guvernul a revizuit cadrul normativ și legislativ care reglementează controlul de stat și totalitatea organelor cu drept de control de stat, instituind un nou sistem instituțional de control, în vederea atingerii unei eficiențe maxime a acestui instrument – controlul de stat, pentru a micșora presiunea asupra mediului de afaceri și a asigura protecția consumatorului.

Obiectivul de reducere a poverii asupra agenților economici, în special prin scăderea numărului de controale, dar şi prin asigurarea proporționalității acestora, este stabilit și în Strategia reformei cadrului de reglementare a activității de întreprinzător pentru anii 2013-2020, aprobată de Guvern [6].

Astfel prin aprobarea Legii nr.185 din 21.09.2017 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, au fost puse în acord actele legislative care reglementează activitatea de control, în competența organelor de control specializate pe mai multe componente, și anume, implementarea *reformei instituționale* – optimizarea numărului instituțiilor abilitate cu funcții de control și implementarea *reformei procedurale* – minimum documente, maximum de transparență și drepturi pentru întreprinzători. În acest context, printre procedurile reformei se numără limitarea esențială a numărului de documente în cadrul controlului, planificarea controlului pentru un an calendaristic, limitarea

posibilităților de inițiere a controlului inopinat, iar pentru controalele de stat planificate se stabilește caracterul consultativ [1].

În aceeași ordine, măsuri restrictive se vor aplica în funcţie de nivelul încălcărilor și numai în cazul încălcărilor grave și foarte grave, iar contestarea actelor poate fi soluționată în instanță sau doar în cadrul consiliilor de soluționare a disputelor din mediul organului de control, în care vor participa obligatoriu și reprezentanții mediului de afaceri, totodată se stabilește dreptul antreprenorului de a se adresa direct în instanța de judecată, fără impunerea procedurii prealabile. În acest sens, se instituie *Consiliul Național de soluționare a disputelor în domeniul controlului de stat* pentru a examina problemele sistemice privind aplicarea legislației în domeniul controlului de stat [2].

Funcționalitatea Consiliului Național este asigurată de autoritatea de supraveghere a controalelor – Cancelaria de Stat. De remarcat că membrii Consiliului Național pot fi: conducătorii organelor de control, reprezentanți ai asociațiilor de întreprinzători (sau din mediul de afaceri), aleși pe principii de paritate, și conducătorul autorității de supraveghere a controalelor, care prezidează ședințele consiliului [7].

Totodată, reforma presupune comasarea organelor de control după domeniile specifice și tipurile de riscuri, cu o transparență a planurilor anuale de controale, criteriilor de risc stabilite, cu un proces continuu de analiză și evaluare a riscurilor, fiind excluse chiar cele mai mici dublări ale ariilor de competență.

În temeiul Legii nr. 230 din 23 septembrie 2016, au fost promovate modificările necesare la optimizarea structurii şi efectivului, mai multor autorități cu funcții de control şi supraveghere [3]. Astfel, 13 autorități publice au funcția de control de stat și împuterniciri de a efectua controale asupra activității de întreprinzător, pentru asigurarea calității produselor și serviciilor pe piață din țară, precum și pentru a micșora presiunea asupra mediului de afaceri. De asemenea, alte cinci autorități publice aplică parțial prezenta lege în măsura în care nu contravine prevederilor legilor privind activitatea de control şi supravegherea lor.

Implementarea acestor reforme va avea impact pozitiv asupra mediului de afaceri, care se va exprima prin sporirea investițiilor, majorarea numărului de întreprinderi fiabile, capabile să implementeze ino-

vații, capabile să creeze locuri de muncă atractive, creșterea volumului de producție, asigurarea productivității înalte și producerea mărfurilor competitive orientate spre export. Toate acestea având ca efect majorarea veniturilor la bugetul public național și, respectiv, folosirea acestuia pentru necesitățile statului.

Organele de control și autoritățile implicate direct sau indirect în procesul de pregătire și efectuare a controlului sunt obligate să aplice și să respecte principii fundamentale de siguranță, cum ar fi analiza riscurilor; acționarea preventivă; transparența; protecția intereselor consumatorului.

Potrivit Legii nr. 131/2012, controlul trebuie să fie o măsură preventivă și este necesar de a pune accent pe aspectul consultativ al controlului [4]. Organul de control nu este în drept să inițieze controlul, dacă nu au fost epuizate alte modalități de verificare a respectării legislației de către companiile care urmează a fi supuse controlului.

La toate etapele controlului, organele de control și nemijlocit inspectorii au obligația de a acționa într-un mod obiectiv și imparțial, în strictă conformitate cu cerințele legale, respectând principiul proporționalității și oportunității controlului.

De asemenea, conform prevederilor Legii nr.131/2012, controlul se inițiază doar în urma analizei și evaluării riscurilor, conform Metodologiei generale privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător în baza analizei riscurilor și Regulilor privind elaborarea, aprobarea şi utilizarea listelor de verificare aplicate în cadrul controlului de stat asupra activității de întreprinzător. Efortul și timpul alocat controlului, precum și metoda de control aplicată trebuie să fie proporționale nivelului de risc stabilit [2].

Totodată, potrivit art. 31^2 al Legii nr. 131/2012, organele de control stabilesc anual obiective și indicatori de performanță corespunzători în vederea atingerii unei eficiențe maxime și a micșorării constante a presiunii asupra mediului de afaceri.

Astfel, pentru anul 2020, autoritățile publice centrale cu competenţe în domeniul de control și organele de control subordonate direct Guvernului vor asigura elaborarea și aprobarea obiectivelor și valorilor-țintă ale indicatorilor de performanță pentru organele din subordine și, respectiv, pentru propria activitate, conform Metodologiei de

stabilire a obiectivelor şi indicatorilor de performanţă a organelor de control de stat asupra activităţii de întreprinzător [8].

Trebuie de menționat că organele controlului de stat asupra activității de control îşi desfăşoară activitatea de control în baza Constituţiei Republicii Moldova, legilor privind instituirea, competenţa şi principiile activităţilor, altor legi şi acte normative ce reglementează activitatea de control din Republica Moldova.

Referințe:

1. Legea nr. 185 din 21-09-2017 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial al RM,* nr. 371-382 din 27-10-2017.
2. Legea nr. 131 din 08.06.2012 privind controlul de stat asupra activităţii de întreprinzător. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 181-184, art. 5953 din 01.08.2012.
3. Legea nr. 230 din 23-09-2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 369-378 din 28.10.2016.
4. Legea nr. 131 din 08.06.2012 privind controlul de stat asupra activităţii de întreprinzător. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 181-184 din 01.08.2012.
5. *Ibidem.*
6. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1021 din 16.12.2013 cu privire la aprobarea Strategiei reformei cadrului de reglementare a activităţii de întreprinzător pentru anii 2013-2020 şi a Planului de acţiuni pentru implementarea acesteia în anii 2018-2020. În: *Monitorul Oficial,* nr. 297-303 din 20.12.2013.
7. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 135 din 27-02-2019 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Consiliului național de soluționare a disputelor în domeniul controlului de stat. În: *Monitorul Oficial*, nr. 76-85 din 01.03. 2019.
8. https://monitorul.fisc.md/editorial/controlul-de-stat-asupra-activitatii-de-intreprinzator-va-avea-indicatori-de-performanta.html

IMPACTUL INADVERTENȚELOR ASUPRA PROPORȚIEI DE ½ SAU DE 50%

Mariana BORDIAN
Petru SOCOLAN

CZU: 347.13:347.238

marianabordian@mail.ru
petru.asist@gmail.com

Elementul esențial al actului juridic îl formează conținutul textului normativ. În prezentul articol, vom analiza principiile, lacunele și neajunsurile textelor normative ale actelor juridice ce reglementează forma de proprietate comună în Republica Moldova.

Procesul deliberativ, în activitatea oricărui stat, reprezintă o importanță primordială pentru activitatea viabilă a colectivității umane de pe teritoriul său. Rezultatul oricărui proces deliberativ este aprobarea unui act normativ, care constituie un act adoptat, aprobat sau emis de o autoritate publică, având caracter public, obligatoriu, general şi impersonal și care stabileşte, modifică ori abrogă norme juridice care reglementează naşterea, modificarea sau stingerea raporturilor juridice şi care sunt aplicabile unui număr nedeterminat de situaţii identice [1].

Suportul metodologic și teoretico-ştiinţific al cercetării. Pentru realizarea obiectivului, am selectat material normativ-legislativ cu privire la instituția dreptului de proprietate comună și ne-am bazat pe aplicarea metodelor analitice, cum ar fi metoda analizei istorice, metoda analizei logice și metoda analizei comparative. Ca bază normativ-legislativă, au fost analizate următoarele acte normative: Constituţia Republicii Moldova, Codul civil al Republicii Moldova etc.

Limbajul textului juridic. Pentru a intra în esența analizei, este necesar să luăm cunoștință de principiile care stau la baza elaborării limbajului textului normativ în Republica Moldova. În pofida faptului că în legislația națională nu sunt specificate principii concrete și universale ce stau la baza elaborării tuturor textelor normative, vom încerca să le deducem din regulile de elaborare a textului actului normativ, specificate în art.54 din Legea nr.100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative.

Analizând totalitatea regulilor, putem deduce câteva principii, primul fiind principiul ***explicității,*** care ar însemna că orice text al actului normativ trebuie să fie redat într-un limbaj explicit cât pentru legiuitor, atât și pentru subiecții actului juridic. Un alt principiu important, care va servi drept pilon de bază în prezentul articol, este principiul ***universalității***, potrivit căruia orice termen folosit în textul actului juridic trebuie să fie exprimat într-o formă cunoscută și folosită în toate actele juridice ale legislației în vigoare, acest lucru noi îl observăm în prevederea conținută la lit. d) art. 54 din Legea nr.100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative. La fel, textul normativ trebuie să fie ***laconic***, el nu trebuie să conțină cuvinte de prisos, termeni care nu au o relevanță la conținutul textului sau alte cuvinte de *umplutură*, acest principiu îl deducem din dispoziția indicată la lit.b) a aceluiași articol. Un alt principiu foarte important este principiul ***legalității***, care presupune că orice text normativ trebuie să includă prevederi normative care se vor încadra în sistemul juridic național, fără a provoca suprapuneri și neconformități cu legislația în vigoare. În doctrină, cât și în legislația altor state, sunt enumerate mai multe principii, dar noi le-am citat pe cele mai importante și pe cele care cu siguranță se regăsesc în legislația națională.

Principiul universalității presupune că noțiunea se redă prin termenul respectiv, evitându-se definiția acesteia sau utilizarea frazeologică. Dar analizând câteva hotărâri emise de instanțele judecătorești, putem observa că, la partajarea proprietății comune în devălmășie, instanțele nu se conduc după acest principiu, deoarece în diferite hotărâri, care se referă la aceeași tipologie a obiectului, noi observăm diferite formulări, cum ar fi „1/2 cota-parte ideală din apartament” [2] sau doar „cotă-parte ideală din apartament” [3]. Considerăm că exemplul dat încalcă chiar două principii, primul este cel al universalității, întrucât noi vedem că în două hotărâri cu un obiect similar sunt două formulări diferite, și al doilea principiu este cel al explicității, căci persoana care a primit de la instanță o astfel de hotărâre în care scrie că persoanei în cauză îi revine o cotă-parte ideală, nu este destul de clar ce are în vedere instanța prin această frază, pe când folosind termenul de ½ este clar că aceasta face fix o jumătate din bun, exact cum prevede textul legii.

Reglementarea proprietății comune. În Republica Moldova, proprietatea comună ca modalitate legală, reglementată de norme legislative, a apărut în cea mai mare parte după colapsul Uniunii Sovietice, iar primul act juridic în care a fost pusă baza proprietății comune a fost legea nr. 459 din 22.01.1991 cu privire la proprietate [4].

Un alt lucru interesant poate fi observat în art.544 alin.(3) Cod civil, unde se spune că coproprietarii devălmaşi pot atribui bunurilor comune regimul proprietăţii comune pe cote-părţi. Această normă foarte bine se încadrează în sistemul legislativ național, deoarece în art.27 Codul familiei este prevăzut contractul matrimonial, care, în principiu, delimitează cotele-părți ale soților în proprietatea comună în devălmășie.

În art. 555 alin. (1) Cod civil este specificat că *în cazul în care s-a constituit un condominiu, dreptul de proprietate exclusivă asupra unității și cota-parte din dreptul de proprietate comună asupra părților comune formează o unitate indivizibilă (dreptul de proprietate în condominiu) și nu pot fi înstrăinate sau grevate separat. Orice clauză contrară este nulă.*

Terminologia întâlnită pe parcursul analizei proprietății comune, care reprezintă anumite proporții, este pe larg folosită în textul juridic ce reglementează proprietatea. Astfel de termeni sunt: „cotă-parte”, „½ sau ¼, sau ¾ din ceva”. Acești termeni în textul actelor normative provin din domeniul științelor fixe, și exprimă o anumită proporție dintr-un anumit bun, spre exemplu, cota-parte poate fi interpretată ca o variabilă matematică, care se exprimă sub formă de fracție nominală, fracție zecimală sau în procente.

În legislația națională, întâlnim mai multe acte normative în care sunt utilizați termenii ce exprimă proporții.

Concluzii. În procesul analizei a mai multor acte legislative, am constatat că limbajul textului normativ al normelor ce reglementează proprietatea comună este unul neexplicit și foarte complicat de a fi înțeles pentru subiecții legii. Pe lângă toate acestea, am observat că în diferite acte normative, unul și același termen este interpretat în mod diferit, ceea ce face posibilă dubla interpretare a legislației cu scopul de a favoriza o persoană sau de a ieși învingător într-un conflict în instanța de judecată pe cale *ilegală*, dar legitimă.

Este incorectă utilizarea în domeniul juridic a termenilor ce provin din domeniile fixe, fără explicarea sensului acestor termeni. Am observat că termenul „cotă-parte” exprimă o valoare cantitativă concretă, pe când legiuitorul folosește acest termen în acte legislative pentru a face referință la o valoare cantitativă din alt act, cum se întâmplă în prevederile Codului fiscal. O mare deosebire în folosirea termenului de „cotă”, este regăsită în Codul fiscal, unde semnifică *suma de bani care trebuie să fie achitată*, și în Codul funciar, unde exprimă *un teren*, iar în Legea condominiului în fondul locativ, acesta reprezintă o *porțiune de bun* asupra căruia o persoană poate avea dreptul de proprietate. În contextul dat, recomandăm legiuitorului să creeze un dicționar terminologic, unde vor fi explicați toți termenii folosiți în domeniul juridic cu o proveniență din domeniile fixe sau din alte domenii. Acest lucru va duce la evitarea interpretărilor felurite, confuze și crearea unui cadru normativ inteligibil.

Referințe:

1. Legea nr.100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative. În: *Monitorul Oficial al RM*, nr.7-17 din 12.01.2018.
2. Hotărârea Judecătoriei Chișinău, dosarul nr.1a-2028284 din 08.07.2019 [Accesat 25 mai 2020]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/-pigd_integration/pdf/67e27879-7740-42aa-ab0d-c5c93881b7ca
3. Hotărârea Judecătoriei Chișinău, dosarul nr.1a-201792632 din 28.05.2019 [Accesat 04 aprilie 2020]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/-pigd_integration/pdf/67e27879-7740-42aa-ab0d-c5c93881b7ca
4. Legea nr.459 din 22.01.1991 cu privire la proprietate. În: *Monitorul Oficial al RM*, nr. 3-6 din 30.06.1991 (abrogată).

AMENINȚĂRI HIBRIDE LA SECURITATEA NAȚIONALĂ

Vladimir STERPU
CZU: 327.8 + 355.1.323.2 *vladimir.sterpu@gmail.com*

Amenințările hibride devin tot mai prezente în mediul actual de securitate. Sunt aplicate tactici care estompează linia de separare dintre război și pace, fiind ocolite granițele de securitate clasice. Amenințările hibride sunt, în mare măsură, similare pentru toate statele, însă diferă în funcție de sursă și intensitate. „Amenințările hibride se caracterizează prin combinația de acțiuni convenționale și neconvenționale, militare și nonmilitare, oprite și ascunse; având scopul de a crea ambiguitate și confuzie asupra naturii, originii și conținutului obiectivului amenințat; capacitatea de a identifica și exploata vulnerabilitățile țintelor; de a menține nivelul de ostilitate sub pragul războiului convențional” [1].

Studiul asupra amenințărilor hibride la securitatea națională demonstrează că Republica Moldova continuă să fie insuficient pregătită, rămânând vulnerabilă la asemenea provocări, precum:

Conflictul transnistrian, face parte din categoria conflictelor înghețate, apărute în fostul spațiu ex-sovietic. Implicarea OSCE în criza din Transnistria reflectă recunoașterea relevanței regionale a acestui conflict. Din 2005, la solicitarea Republicii Moldova, formatul mecanismului de negociere a conflictelor a fost lărgit prin includerea SUA și a Uniunii Europene ca observatori, fiind cunoscut sub numele de format de negociere 5+2. Unitatea administrativ-teritorială din stânga Nistrului (Transnistria) reprezintă un obstacol în dezvoltarea legăturilor mai strânse între Uniunea Europeană și Republica Moldova. Totodată, staționarea trupelor rusești pe teritoriul Transnistriei sunt o amenințare la securitatea internă, externă și transfrontalieră a Republicii Moldova.

Spațiul informațional al Republicii Moldova reprezintă o arenă pentru acțiunile de propagandă și dezinformare, afectând echilibrul societății, influențând rezultatele alegerilor, fragmentând societatea din punct de vedere etnic, lingvistic și politic. Legislația defectuoasă

în domeniul mass-media, lipsa de reglementare legislativă a spațiului virtual mass-media, dificultățile cu care se confruntă Consiliulul Coordonator al Audiovizualului în a monitoriza și reglementa domeniul comunicării audiovizuale, experți care în mare parte nu pot da o apreciere obiectivă a proceselor și fenomenelor mediatice, sectorul ONG-ist mass-media tributar finanțărilor și intereselor externe, birourile de presă care au devenit un impediment pentru jurnaliști de a accede la informație din prima sursă, afilierea politică a surselor mass-media și partizanatul politic al jurnaliștilor, verificarea insuficientă a faptelor, acuratețea expunerii textului jurnalistic și vocabularul utilizat etc. – reprezintă doar o parte din problemele complexe cu care se confruntă spațiul informațional din Republica Moldova. „Legea antipropagandă" este insuficientă pentru a proteja arealul informațional național. Spațiul informațional public se confruntă cu elemente de război hibrid, precum mercenariatul în presă, crearea de portaluri de știri false, fake-news-uri, atacuri directe la persoane, utilizarea diferitor rezultate ale sondajelor cu scopul de a distorsiona și manipula opinia publică.

Memoria istorică. Republica Moldova, alături de alte state din spațiul ex-sovietic, este supusă unor forme de presiune care fac parte din elementele unui război hibrid. Memoria colectivă este experimentată prin folosirea trecutului sovietic pentru a legitima conflictele politice în curs de desfășurare. Spațiul cibernetic devine un excelent mediu de activism civic online, de demonstrare a emoțiilor în raport cu evenimentele din trecut, împărtășirea amintirilor, compararea vieții de atunci cu cea de acum. Sunt folosite diverse instrumente digitale pentru a promova propriile interpretări ale evenimentelor istorice și a compromite versiunile adversarilor.

Tensiuni etnice, lingvistice și religioase. Potrivit datelor Biroului Național de Statistică, relatate în baza rezultatelor Recensământului Populației și Locuințelor 2014 (RPL 2014) [2], 18,0% din populația republicii este reprezentată de etniile conlocuitoare. Acutizarea tensiunilor interetnice este o constantă în eforturile de propagandă externe. Principala țintă a acestor tensiuni este populația UTA Găgăuzia.

În cadrul RPL 2014 a fost obținută și informația despre limba vorbită de obicei de populație. Din numărul total al locuitorilor țării,

care au indicat limba vorbită, 54,6% vorbesc de obicei limba moldovenească, iar 24,0% limba română, 14,5% limba rusă, 2,7% limba ucraineană și aceeași pondere limba găgăuză, 1,0% limba bulgară. În alte limbi decât cele enumerate, vorbesc de obicei 0,5% din populație. 3,0% din populație nu au indicat limba vorbită de obicei [2]. Confruntările lingvistice sunt exploatate pentru a acutiza tensiunile interetnice.

Confesiile religioase, potrivit datelor RPL 2014, sunt reprezentate majoritar de ortodocși – 96,8% [2]. Biserica Ortodoxă din Moldova se află sub jurisdicția Patriarhiei Moscovei și reprezintă unul dintre instrumentele de influență, prin intermediul căruia Republica Moldova este ținută în zona de exercitare a intereselor Federației Ruse [3].

Dependența excesivă de sursele energetice externe. Republica Moldova nu dispune de propriile surse energetice. Anual mai mult de 70% din sursele energetice sunt importate din exterior. Ceea ce determină dependența statului față de politicile furnizorilor străini. Republica Moldova importă 100% de gaze din Federația Rusă. Importurile de gaze sunt realizate de Compania MoldovaGaz, controlată de Gaz-Prom. Securitatea aprovizionării cu gaze și prețurile sunt utilizate pentru a șantaja guvernele moldovenești. Prezența masivă a companiilor ruse care gestionează infrastructurile critice (gaze, electricitate, transport aerian etc.) face Republica Moldova extrem de vulnerabilă, în caz de fază mai avansată a atacului hibrid [3]. Potrivit clasamentului țărilor privind disponibilitatea gazelor naturale pentru populație, identifică Republica Moldova cu prețul de 297,0 USD pentru 1000 m³. Același volum de gaze fiind livrat pentru Kazahstan la 49,5 USD, FR – 95,4 USD, Belarus – 150,7 USD, Turcia – 226,9 USD. Pentru Ucraina prețul este de 313,4 USD [4].

Subordonarea mediului de afaceri pieței de retail ruse. Mediul de afaceri din Republica Moldova se află într-o dependență continuă de piața de retail rusă [3]. Cu precădere acest aspect este exploatat în cazul producției agricole. Aplicarea embargourilor asupra diferitelor tipuri de produse agricole, în deosebi a celei vinicole, are urmări asupra mediului economic și politic.

Corupția versus sărăcia populației. Cu cât o țară este mai săracă, cu atât gradul de corupție și de politizare a societății este mai înalt.

Corupția sub diferite forme a devenit o deprindere cotidiană, care a făcut să nu fie distinse limitele normalului și corectitudinii în relațiile sociale. Implicarea sistemului bancar moldovenesc în schemele frauduloase de spălare a banilor [5], deciziile luate de instanțele de judecată, corupția sub toate formele sale de manifestare, productivitatea scăzută, nepotrivirea de competențe la funcțiile de stat manageriale, un sistem politic lezabil și o societate polarizată – toate acestea mențin Republica Moldova printre cele mai sărace țări din Europa.

Concluzii. Republica Moldova, în virtutea situării geografice pe continentul european, este la interferența intereselor geostrategice, astfel devenind destul de vulnerabilă la aplicarea diferitelor tehnologii hibride. Deocamdată, nu există o strategie bine conturată privind acțiunile sistemice pentru combaterea amenajărilor hibride. Strategiile sectoriale vag vizează aspectele de securitate. Proiectul Strategiei de Securitate Națională nu definește clar sursele de amenințări hibride.

Referințe:

1. ANDERSON, J.J., TARDY, Th. *Hybrid: what's in a name?* European Union Institute for Security Studies. October, 2015. [Accesat 15.07.2020] Disponibil: https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/-Brief_32_Hybrid_warfare.pdf.
2. *Populația Republicii Moldova la momentul Recensământului*. [Accesat 10.07.2020] Disponibil: https://statistica.gov.md/libview.php?l=ro&idc-=30&id=5582.
3. *Hybrid Threats in EaP Countries: Building a Common Response*. Edited by Kakha Gogolashvili. Tbilisi, Chisinau, Kyiv, Erevan, Brussels. 2019. 44 p.
4. *Clasamentul țărilor privind disponibilitatea gazelor naturale pentru populație.* [Accesat 15.06.2020] Disponibil: https://www.moldovagaz.md/-rom/despre-companie/disponibilitatea-gazelor-naturale-in-diferite-tari.
5. TOFILAT, S., NEGRUTA, V. *The Russian Laundromat – a $70 billion money-laundering scheme facilitated by Moldovan political elites*. Transparency International Moldova. Chisinau, June 2019. 23 p. [Accesat 20.06.2020] Disponibil: https://www.watchdog.md/wp-content/uploads/-2019/06/Russian-laundromat-Eng-2.pdf.

ACTIVITATEA ORGANIZAȚIEI PENTRU COOPERARE DE LA SHANGHAI ÎN DOMENIUL COMBATERII ȘI PREVENIRII TERORISMULUI

Cristina EJOVA
CZU: 327.88:341.1:327.7 cristinaejova@gmail.com

Terorismul internațional este una dintre cele mai grave probleme ale secolului XXI. Activitățile organizațiilor teroriste au un impact grav asupra tuturor sferelor de activitate umană. Prin urmare, activitățile de contraterorism ale diferitelor organizații internaționale, inclusiv a Organizației pentru Cooperare de la Shanghai (OCS), sunt necesare în condiții actuale pentru a dezvolta metode eficiente de luptă și pentru a crește eficiența întregii comunități mondiale.

OCS este o organizație internațională regională, care cuprinde 8 state – Republica India, Republica Kazahstan, Republica Populară Chineză, Republica Kârgâză, Republica Islamică Pakistan, Federația Rusă, Republica Tadjikistan, Republica Uzbekistan. Această organizație a fost creată ca o asociație multilaterală pentru a asigura securitatea și a menține stabilitatea în regiunea eurasiatică, unind eforturile pentru a combate provocările emergente și amenințările la adresa securității internaționale. De la fondarea Organizației pentru Cooperare de la Shanghai, țările participante au indicat că OCS nu este și nu va fi niciodată un bloc politico-militar.

Convenția de la Shanghai, adoptată în 2001, a devenit documentul fundamental care a determinat principalele direcții de cooperare din cadrul OCS în domeniul combaterii terorismului. Organizația de cooperare din Shanghai a proclamat lupta împotriva terorismului, extremismului și separatismului ca direcție principală a activităților sale.

În iunie 2002, la Summitul de la Sankt Petersburg, a fost semnat „Acordul dintre statele membre ale OCS privind structura regională antiteroristă”, șefii de stat din cadrul OCS au deschis oficial sediul Comitetului executiv al Structurii regionale antiteroriste, care și-a început activitatea în ianuarie 2004. Structura regională antiteroristă și-a stabilit principalele sarcini ca „colectarea și analiza informațiilor

furnizate de statele membre cu privire la lupta împotriva terorismului, separatismului și extremismului, crearea unei baze de date a structurii antiteroriste, elaborarea de propuneri și recomandări pentru dezvoltarea cooperării în acest domeniu [1].

Sarcina principală a structurilor regionale ale OCS în lupta împotriva terorismului este colectarea și analiza informațiilor, dar nu măsurile militare. În plus, în cadrul Comitetului, se realizează pregătirea și organizarea diferitelor evenimente (seminare, conferințe) care contribuie la schimbul de informații și la schimbul de opinii între statele membre ale OCS.

Una dintre direcțiile activităților antiteroriste ale organismelor OCS competente poate fi definită formarea unei baze de date a structurii regionale antiteroriste OCS, în special: organizații teroriste internaționale, separatiste și alte organizații extremiste, structurile lor, lideri și participanți, alte persoane implicate în acestea, precum și sursele și canalele de finanțare ale acestora; starea, dinamica și tendințele răspândirii terorismului, separatismului și extremismului care au afectat interesele părților; organizații neguvernamentale și persoane care sprijină terorismul, separatismul și extremismul.

Actualmente, continuă discuțiile cu privire la formarea unei liste unice de organizații teroriste activitatea cărora este interzisă pe teritoriul tuturor statelor membre OCS. Principala dificultate este prezentată de diferențele dintre pozițiile statelor în ceea ce privește organizațiile care prezintă cel mai mare pericol pentru fiecare dintre ele în parte [4]. Între timp, în aprilie 2018, lista OCS includea 105 grupuri de aproximativ 2.500 de persoane pe lista internațională a căutărilor în legătură cu activitățile teroriste și extremiste. Iar problema-cheie este unificarea acestei liste și dezvoltarea unui mecanism unic de recunoaștere a organizațiilor ca teroriste pe teritoriul tuturor statelor OCS [2].

Anual se desfășoară întâlnirile miniștrilor apărării din statele membre ale OCS, pe agenda cărora este inclusă problema combaterii terorismului. În același timp, în cadrul OCS nu există organe permanente de comandă și planificare, lipsesc trupele de pregătire temporară sau permanentă. În același timp, în scenariile tuturor exercițiilor din cadrul OCS există o componentă antiteroristă clar vizibilă. Se pre-

supune că utilizarea puterii și a componentelor militare este posibilă numai după primirea mandatului corespunzător de la ONU [5].

Acordul privind procedura de organizare și desfășurare a exercițiilor comune antiteroriste de către statele membre ale Organizației pentru Cooperare de la Shanghai a fost semnat la 28 august 2008, la Dushanbe, în cadrul unei reuniuni periodice a Consiliului șefilor de stat din cadrul OCS de către reprezentanții autorizați ai statelor membre ale organizației. În acest acord, în articolul 2, este indicat scopul efectuării acestui tip de exerciții – „pregătirea formațiunilor speciale antiteroriste pentru acțiunile comune ale părților, atunci când se angajează sau amenință să comită un act terorist pe teritoriile lor” [3]. La etapa actuală, OCS continuă să elaboreze cadrul legal și de reglementare pentru a asigura coordonarea eforturilor statelor membre în domeniul combaterii terorismului. În prezent, pe lângă Convenția de la Shanghai, cadrul de reglementare constă în: Conceptul de cooperare al statelor membre ale Organizației pentru Cooperare de la Shanghai în combaterea terorismului, separatismului și extremismului (2005); Convenția Organizației pentru Cooperare de la Shanghai împotriva Terorismului (2009); Declarația șefilor de stat ai Organizației pentru Cooperare de la Shanghai privind combaterea comună a terorismului internațional (2017); Programul de cooperare al statelor membre OCS în lupta împotriva terorismului, separatismului și extremismului pentru 2016-2018, precum și Convenția OCS privind combaterea extremismului (2017) [2].

În contextul utilizării pe scară largă a internetului de către organizațiile teroriste pentru recrutarea de noi susținători, colectarea fondurilor, coordonarea desfășurării actelor teroriste, dezvoltarea unui sistem de securitate a informațiilor în cadrul OCS este prioritar. Astfel, acordul dintre guvernele statelor membre OCS privind cooperarea în domeniul securității cibernetice, adoptat în 2009 la Ekaterinburg, este baza normativă pentru interacțiunea în domeniul combaterii provocărilor din spațiul cibernetic. Acest domeniu de cooperare a fost dezvoltat în 2012, când au fost dezvoltate și aprobate măsurile comune pentru a preveni și suprima utilizarea sau amenințarea utilizării rețelelor de calculatoare în scopuri teroriste, separatiste și extremiste.

O atenție deosebită în cadrul organizației este acordată unirii eforturilor în combaterea încercărilor de implicare a tinerilor în activitățile

grupărilor teroriste, separatiste și extremiste. De asemenea, statele membre ale OCS dezvoltă cooperarea pentru combaterea apelurilor publice la activități teroriste sau justificarea actelor de terorism, finanțarea activităților teroriste.

OCS cooperează în mod regulat cu alte organizații internaționale, inclusiv în domeniul combaterii terorismului. Comitetului executiv al Structurii regionale antiteroriste OCS și Centrul Antiterorist al CSI au început să coopereze din 2005. În 2007, a fost semnat un Memorandum de Înțelegere între secretariatele OCS și Organizația Tratatului de Securitate Colectivă (OTSC), care a identificat, de asemenea, combaterea terorismului ca unul dintre domeniile-cheie de interacțiune. În toamna anului 2018, a fost semnat un Memorandum de Înțelegere între Comitetul executiv al Structurii regionale antiteroriste OCS și Oficiul ONU de combatere a terorismului.

De-a lungul anilor existenței sale, OCS a avansat cu mult în dezvoltarea sa. Au fost adoptate zeci de documente legale și fundamentale cu privire la diferite domenii de cooperare, inclusiv în domeniul combaterii terorismului. Ca urmare, a fost stabilită baza legală a organizației și a fost determinat mecanismul interacțiunii cu alte organizații internaționale.

Referinţe:

1. БАЙЗАКОВА, Ж. Роль Шанхайской Организации Сотрудничества в Центральной Азии. В: *Вестник КазНУ*. Серия МО и МП, №1-2 (51-52). 2011, сс. 14-19.
2. ДОРОХИНА, К. *Особенности взаимодействия России с международными организациями в сфере противодействия терроризму (на примере ШОС И ОДКБ)/* Дисс. … докт. наук. Москва, 2019. 243 с.
3. КОКОШИНА, З. Антитеррористические учения Шанхайской организации сотрудничества. В: *Международная жизнь*, 2018, №9. [Accesat 27.08.2020] Disponibil: https://interaffairs.ru/jauthor/material/2085
4. ЧЕРНЯДЬЕВА, Н. *Международное право в борьбе с терроризмом: антитеррористическое право ООН и региональных объединений*: монография. Пермь, 2016. 422 с. ISBN 978-5-9909068-6-0.
5. *Шанхайская организация сотрудничества: от становления к всестороннему развитию (материалы Третьего заседания Форума ШОС,* Китай, г. Пекин,19–21мая 2008 г.). Под редакцией А. ЛУКИНА. Москва: МГИМО – Университет 2008. 145 с.

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОТВЕТ НА СОЦИОКУЛЬТУРНЫЕ ВЫЗОВЫ ГЛОБАЛИЗАЦИИ В СФЕРЕ ИНТЕГРАЦИИ ЭТНИЧЕСКИХ МЕНЬШИНСТВ

Ирина КОЖУХАРЬ
CZU: 327:[323.1 + 341.234] ***rinacojuhari@gmail.com***

Охватившая всю планету глобализация меняет социальную и культурную динамику современных государств, трансформирует и усложняет детерминанты мотивации и поведения людей, оказывая существенное влияние на старания обеспечить их сплоченность и гармоничное развитие. Эти процессы генерировали целый ряд социокультурных вызовов, среди которых следует отметить растущую полиэтничность современных государств, возрастание многосложности и динамизм идентичности, множество источников самоидентификации, отсюда как следствие – сложность самоидентификации и стремление к самоизоляции, лояльность к более чем одному государству и возможность реконструкции этносов в рамках иных различных этнических объединений. Возникающие замкнутость и отчуждение – отличная почва для роста ксенофобии и расизма, а также появления их новых форм [1, с.182].

Очевидно, что вышеперечисленные вызовы являются источником нарастания напряженности и повышения конфликтогенности внутри государств. Особенности современности придают этим проблемам транснациональный характер, делая их объектом многостороннего международного внимания в процессе формирования мировой системы безопасности. Этнические меньшинства при этом по-прежнему видятся в качестве аутсайдеров, препятствующих социальной интеграции и угрожающих миру и безопасности.

Рост числа внутренних конфликтов еще в 90-е годы прошлого столетия, а также размах их влияния на весь мир, способствовали увеличению числа сторон, участвующих в усилиях по их предупреждению. Международные и региональные организации, госу-

дарства и негосударственные организации осознали очередную необходимость в общем видении проблемы и объединении для борьбы с распространением конфликтов и их разрушительных последствий. Так, в результате новых этнических войн в Югославии и Руанде была развита система прав меньшинств, предполагающая стандарты и механизмы, разработанные на уровне ООН, а также на европейском и национальном уровнях. Эта система послужила своеобразным продолжением системы прав человека, сформированной после Второй мировой войны. Она признает верховенство прав личности, так называемого «человеческого измерения», над скоординированными военными действиями и отражает тенденцию возрастания роли человеческого фактора в процессах формирования международной безопасности [2, с.179]. Обоснованность того, что формирование свободного общества, позволяющего каждому принимать полное участие в общественной жизни, что является гарантией от конфликтов и нестабильности, была не раз подтверждена в ходе истории [3, с.62].

Международные стандарты и механизмы защиты прав меньшинств были разработаны и приняты в рамках многих универсальных и региональных организаций. Так, первоначальный фокус деятельности ООН был сосредоточен на индивидуальных правах человека и недискиминации. Среди источников прав меньшинств ООН следует отметить следующие: Декларацию ООН о правах меньшинств, Международную конвенцию о ликвидации всех форм дискриминации, Конвенцию о правах ребенка, Конвенцию о предупреждении геноцида и наказании за него, Конвецию ЮНЕСКО об охране нематериального культурного наследия, Конвенцию ЮНЕСКО об охране и поощрении разнообразия форм культурного самовыражения.

Совету Европы принадлежат два юридически обязывающих инструмента в этой области: Европейская хартия языков, или языков меньшинств (1992), Рамочная Конвенция о защите прав меньшинств (1995).

Европейский Союз нельзя назвать лидером в сфере защиты прав меньшинств. Его роль сводится к декларации о намерениях

и условий для стран-кандидатов, а также к принятию двух директив о равенстве (2000) и статьи 21 Хартии об основных правах [4, с.69-70].

Одним из основных акторов в сфере проблем меньшинств является ОБСЕ. В терминологии этой организации термин «человеческое измерение» используется для обозначения набора норм и видов деятельности, связанных с правами человека, демократией, вопросами национальных меньшинств, рассматриваемыми в качестве одного из трёх измерений безопасности [5, с.63]. Действия ОБСЕ представляют собой в основном политический процесс, но, тем не менее, это не следует ошибочно понимать как свидетельство отсутствия у них обязательной силы [6, с.150]. Обязательства ОБСЕ представляют собой нечто большее, так как речь идёт о политическом заверении соблюдать эти стандарты [7, с.64]. В рамках ОБСЕ был создан целый ряд постоянных институтов, важнейшим из которых является офис Верховного комиссара по вопросам национальных меньшинств, продвигающий лучшие практики посредством тематических рекомендаций.

Достаточно активно включён в дизайн отношений между государствами и их меньшинствами НАТО. Хотя альянс и не обладает собственными механизмами защиты меньшинств, членство в этой организации предполагает непосредственное подчинение принципам, принятым ОБСЕ.

Участвуя в системе мониторинга международных организаций и благодаря более совершенному знанию зон конфликтов, НПО также вносят значительный вклад в их предотвращение [8, с. 64].

Разнообразие мандатов, бюрократия, национальные интересы и противоречивые взгляды на предотвращение конфликтов и гуманитарную деятельность ограничивают эффективную многостороннюю деятельность. Правозащитная тематика зачастую используется в политических и экономических целях более влиятельных мировых игроков. Права человека и меньшинств становятся инструментом для «расчленения неугодных государств» [9, с. 10].

В настоящее время возлагаются надежды на изменение роли Совета Безопасности ООН и его превращения в реальную между-

народную площадку мирного разрешения споров в области прав человека, однако едва ли это может оказать влияние на ситуацию в целом. Наряду с раздуванием «финансовых пузырей» движение развития капитала в мире предполагает траектории географической экспансии, войн и ограбления государств. Таким образом, в рамках международного ответа на социокультурные вызовы современности в сфере интеграции этнических меньшинств довольно очевидны противоречия. С достаточной легкостью конфликты разжигаются и поддерживаются в угоду крупному финансовому капиталу, а гуманитарные интервенции используются в качестве преобразования конфликтных регионов в выгодном направлении. В данных обстоятельствах такие государства, как Молдова, становятся заложниками «большой правозащитной игры» и вынуждены играть по чужим правилам. Вместе с тем, неоднозначность многих на первый взгляд позитивных стандартов и блестящих мировых практик в сфере общественной интеграции требует тщательнейшего изучения и анализа при разработке государственных политик.

Литература:

1. MALLOY, Tove H. *Minority Issues in Europe: Rights, Concepts, Policy*. Berlin: Frank and Timme GmbH, 2013.
2. БОГУЦКА, М. Роль человеческого фактора в системе новых подходов к международной безопасности. В: *Научно-технические ведомости Санкт-Петербургского государственного политехнического университета. Общество. Коммуникация. Образование.* [online]. 2013, № 179 [Дата обращения 29.06.2020] Доступно: https://cyber-leninka.ru/article/n/rol-chelovecheskogo-faktora-v-sisteme-novyh-podhodov-k- mezhdunarodnoy-bezopasnosti
3. АСТАПЧУК, А. К вопросу о «человеческом измерении» в деятельности ОБСЕ. В: *Вестник РУДН. Серия: Всеобщая история*, 2013, №4, сс. 61-70. ISSN 2312-8127
4. MALLOY, Tove H. *Minority Issues in Europe: Rights, Concepts, Policy.* Berlin: Frank and Timme GmbH, 2013. 350 с.
5. АСТАПЧУК, А. К вопросу о «человеческом измерении» в деятельности ОБСЕ. В: *Вестник РУДН. Серия: Всеобщая история*, 2013, №4, сс. 61-70. ISSN 2312-8127
6. FASSEL, D. The Helsinki Accord: A Case Study In: *The Annals of the*

American Academy of Political and Social Science. ISSN 0002-7162.

7. АСТАПЧУК, А. К вопросу о «человеческом измерении» в деятельности ОБСЕ. В: *Вестник РУДН. Серия: Всеобщая история*, 2013, № 4, сс. 61-70. ISSN 2312-8127
8. ТАННЕР, Ф. Предотвращение конфликтов и разрешение конфликтов: пределы многостороннего участия. В: *Международный журнал Красного Креста* [online], 2000, № 839 [Дата обращения 24.07.2020] Доступно: https://www.icrc.org/ru/doc/resources/documents/misc/57jqq2.htm
9. ЛЯПИЧЕВ, С. Большая правозащитная игра: истоки, плоды и возможные последствия. В: *Вестник международных организаций: образование, наука, новая экономика,* 2011, т.6, №3. сс.10-19. ISSN 2542-2081

IMPLICAREA ADMINISTRAŢIEI PUBLICE DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN PROMOVAREA DIRECŢIILOR PRIORITARE ALE POLITICII DE MEDIU ŞI DEZVOLTARE DURABILĂ

Angela ZUBCO
CZU: 351:502.131.1(478) ***analectahomework@gmail.com***

Mediul reprezintă domeniul, a cărui revizuire de politici impune reformarea tuturor sectoarelor de activitate, utilizarea raţională a resurselor naturale şi conştientizarea impactului negativ al activităţilor umane. Racordate la cerinţele UE, direcţiile prioritare ale politicii de mediu în Republica Moldova se regăsesc în cadrul *Concepţiei politicii de mediu* a Republicii Moldova fiind axate pe: *întărirea capacităţilor în domeniu şi colaborarea intersectorială; reglementarea impactului, prevenirea poluării şi asanarea mediului,* iar realizarea acestora depinde de implicarea directă a administraţiei publice [1].

Întărirea capacităţilor în domeniu şi colaborarea intersectorială prevede, în primul rând, *aplicarea principiilor economiei prin ecologie şi respectarea condiţiilor cost-beneficiu*, ceea ce presupune un raport echitabil şi reglementat de normele legale dintre domeniul economic şi mediul înconjurător, o bună cooperare între autorităţile publice centrale şi locale pe acest segment. Un alt aspect al colaborării intersectoriale reprezintă *elaborarea unor planuri de acţiuni sectoriale,* ţinându-se cont de prevederile strategice ale documentelor naţionale în domeniu şi evitarea unor politici duble promovate de către autorităţile AP, prevederile cărora se suprapun, iar în unele cazuri acestea reflectă divergenţe. În al treilea rând, *integrarea cerinţelor ecologice în strategiile de dezvoltare a sectoarelor economiei naţionale,* obligă instituţiile publice ca, în procesul de elaborare a strategiilor proprii, să ţină cont de asigurarea unei relaţii prietenoase cu mediul înconjurător.

Documentele de politici în domeniul mediului în prezent utilizează termenul de *economie verde* dorind să evidenţieze necesitatea asigurării calităţii vieţii, fără a produce daune mediului. În acest sens, *Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană* a impus organizarea, legalizarea, utilizarea raţională a resurselor şi eficienţa energetică în toate sectoa-

rele economiei naționale. La etapa actuală nu există ***o politică specială în domeniul economiei verzi*.** Cu toate acestea, documentele strategice, precum: *Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”; Strategia de mediu pentru anii 2014-2023; Strategia de dezvoltare a sectorului IMM pentru anii 2012-2020; Strategia Națională de adaptare la schimbarea climei a Republicii Moldova; Strategia Națională de gestionare a deșeurilor radioactive 2013-2023, etc.,* determină obiectivele dezvoltării durabile, asigură unele aspecte ale tranziției către o economie ecologică [2, p.1].

În urma analizei documentelor strategice privind implementarea economiei verzi, observăm că S*trategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”*, a pus accent pe realizarea unor acțiuni ce ar contribui la dezvoltarea domeniului economiei verzi, prin integrarea și consolidarea aspectelor legate de protecția mediului în toate domeniile de dezvoltare socio-economică a țării. Prin continuitate, *Strategia de mediu pentru anii 2014-2023 a Republicii Moldova* prevede dezvoltarea unui sistem ecologic modern, prin intermediul elaborării și adoptării unui cadru legislativ de mediu conform standardelor europene, reducerea impactului negativ al activității economice asupra mediului, promovarea protecției mediului. Astfel, în 2015, Institutul Național de Cercetări Economice în cooperare cu Ministerul Economiei, a elaborat Planul de acțiuni referitor la introducerea priorităţii *Economia verde* pentru Întreprinderi mici și mijlocii în dezvoltarea acestui sector până în anul 2020 [2, p. 2].

O altă direcție prioritară a politicii de mediu este ***consolidarea potențialului instituțional și managerial*** care impune revederea sferei de competență și reorganizarea structurală a instituțiilor care gestionează resursele naturale și a celor de mediu, prin delimitarea clară a competenților autorităților publice în domeniu și antrenarea specialiștilor în domeniul mediului pentru eficientizarea acțiunilor manageriale prin reducerea treptată a volumului de inspecții, supravegheri, intensificarea activității de monitoring (evaluare, prognozare), de coordonare, de consultare, de elaborare a soluțiilor. În prezent, aceste direcții au fost realizate în cadrul reformei administrației publice, care a impus reformarea sistemului instituțional prin comasarea instituțiilor de

specialitate, astfel Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului a absorbit trei ministere: al agriculturii și industriei alimentare, al mediului și componenta dezvoltare regională de la Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor [3, p. 12]. În urma acestor măsuri, atribuţiile de elaborare, de implementare şi de control asupra respectării legislaţiei sunt repartizate clar între instituţiile de mediu. Cu toate acestea, se atestă un şir de confuzii şi suprapuneri ale responsabilităţilor şi competenţelor în domeniile protecţiei mediului înconjurător cu cele ale altor instituţii din afara sistemului de mediu (protecţia fondului forestier, protecţia solului etc.).

Un alt obiectiv al politicii de mediu reprezintă ***eficientizarea resurselor energetice prin implementarea unor tehnologii de conservare a energiei, folosirea surselor netradiționale de energie*** (biogazul, energie eoliană, energia hidraulică), precum și restabilirea și menținerea potențialului natural, inclusiv: folosirea durabilă și protecția resurselor acvatice, asigurarea accesului populației la apă potabilă calitativă. Astfel, energia regenerabilă și eficiența energetică sunt printre principalele obiective ale Strategiei energetice a Republicii Moldova până în 2030 care vor contribui atât la securitatea aprovizionării cu energie, cât și la durabilitatea mediului înconjurător și la combaterea schimbărilor climaterice, obiective comune cu cele urmărite de Comunitatea Energetică Europeană, la care Republica Moldova este parte.

Un alt obiectiv reprezintă efectuarea ***monitoringului resurselor biologice*.** Monitoringul ecologic/integrat urmăreşte: realizarea unui sistem integrat de înregistrări metodice, evaluarea cuantificată a structurilor şi a modului de funcţionare a proceselor ecologice, compararea stării mediului cu intensitatea activităţilor socioeconomice, modelarea situaţiilor constatate, prognozarea sensului, a tendinţelor şi schimbărilor care au loc [4, p. 44]. Scopul principal a monitoring-ului ecologic/integrat este preîntâmpinarea acţiunilor negative ca rezultat al activităţilor umane. Aceasta fiind extins asupra tuturor sistemelor ecologice ale mediului.

În concluzie, deși direcțiile politicii de mediu au fost identificate și aprobate aproape două decenii în urmă, acestea și-au păstrat actualitatea și rămân incluse în documentele actuale ale politicilor de mediu,

aflate în responsabilitatea Administrației publice. Cooperarea dintre autoritățile administrației publice în domeniul mediului și al dezvoltării durabile rămâne o soluție eficientă atât la nivel național, cât și global.

Referințe:

1. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 605 din 02.11.2001 privind aprobarea *Concepţiei politicii de mediu a Republicii Moldova.* În: *Monitorul Oficial*, nr. 9-10, din15.01.2002.
2. NOVAC, A. *Economia verde pentru IMM-URI: o nouă prioritate pentru Republica Moldova*. [Accesat 07.07.20]. Disponibil: https://ince.md/uploads/files/1487675202_economia-verde.pdf
3. Raport privind *Monitorizarea implementării Reformei administrației publice și a distribuției resurselor*, Chișinău, 2019,150 p. [Accesat 05.06.20]. Disponibil: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_pna_aa_2017-2019_final_pentru_publicare_website.pdf?fbclid=IwAR2ax1PnhNuzLWtHE-DeaSeEPI--fX7o00vi6Y4kRKSGKJv-JO97qT0-aPVg
4. Adaptarea Agendei 2030 de Dezvoltare Durabilă la contextul Republicii Moldova. Chișinău, 2017. 116 p.

INTERDEPENDENŢA DINTRE CALITATEA REGIMURILOR POLITICE ŞI ASISTENŢA OFICIALĂ PENTRU DEZVOLTARE

Iuliana STRATAN
CZU: 321.6/.8 + 364.044.68 *iuliana_stratan@yahoo.com*

Coordonarea asistenței oficiale de Dezvoltare (AOD) este un subiect constant de discuții între instituțiile financiare internaționale în vederea perfecționării mecanismelor eficiente în furnizarea asistenței pentru dezvoltare. Această lucrare urmărește să clarifice unele dintre argumentele prezentate la etapa actuală în sprijinul coordonării asistenței și să precizeze compromisuri inevitabile apărute din existența instabilității politice. Unele argumente sunt ancorate în literatura de specialitate disponibilă cu privire la acordarea asistenței externe, concentrându-se, în același timp, asupra problemelor de implementare a coordonării ajutorului între țările donatoare. Mai profund sunt evidențiate câteva repere, și anume: problema gestionării și monitorizării coezive și colective a posibilelor eșecuri de guvernanță în țările beneficiare și impactul diversității țărilor donatoare asupra eficacității coordonării asistenței externe.

Cercetătorii care au studiat subiectul asistenței oficiale de dezvoltare în ultimele decenii au făcut tot posibilul pentru a estima empiric impactul acesteia asupra creșterii economice. Acest lucru nu a fost ușor și multe metodologii și rezultate au variat în timp. Literatura privind eficacitatea OAD a trecut prin multe și diverse generații, fiecare din ele având propriile sale trăsături analitice distincte [1]. Subiectul dat este o temă centrală și recurentă la care mulți cercetători au abordat din perspective metodologice și ideologice întrebarea, dacă ajutorul funcționează sau nu.

Investigațiile privind ajutorul pentru dezvoltare au fost concentrate în mare măsură, pe eficacitatea transferurilor în promovarea creșterii sau pe alocarea acestora între țările în curs de dezvoltare. Rezultatele au arătat că un factor semnificativ negativ pentru asistenţa externă îl are interacțiunea cu instabilitatea politică. Prin urmare, s-a ajuns la

concluzia că eficacitatea ajutorului este influențată negativ de instabilitatea politică, care pare să reducă în mod direct creșterea, deși acest rezultat pare mai puțin robust în comparație cu termenul de *interacțiune*. Asistența oficială de dezvoltare este adesea criticată, pentru că nu a contribuit la creșterea economică și la reducerea sărăciei. Acest lucru este de o mare îngrijorare, având în vedere rolul care se așteaptă să contribuie la asistența în realizarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului. Guvernele au fost criticate pentru că și-au alocat ajutorul extern bilateral, mai degrabă, în funcție de interesele lor strategice naționale decât pentru a răspunde nevoilor economice și instituționale ale celor mai sărace țări din lume.

Unii cercetatori, prin urmare, susțin că întrebările referitoare la modultigat o relevanță reînnoită în contextul accelerării globalizării [2]. După Judith Kelley, condiționalitatea din punctul de vedere al relațiilor internaționale este vazută ca un mecanism prin care statele și instituțiile financiare internaționale vizează influențarea comportamentului altor state prin utilizarea stimulentelor materiale. Ca concept, condiționalitatea este strâns legată de o logică de alegere rațională care definește actorii ca calculatori cost-beneficiu și maximizatori strategici de utilitate [3].

Totuși considerăm că ajutorul condiționat este eficient, dar eficacitatea acestuia depinde de nivelul de democrație al țărilor beneficiare, deoarece valoarea ajutorului pentru guverne depinde de gradul în care îi ajută să își mențină puterea, iar studiile recente arată că impactul marginal al ajutorului asupra existenței politice crește odată cu nivelul democrației. Condiționalitatea politică, cel mai adesea sub formă de sancțiuni sau suspendări ale asistenței externe, a devenit unul dintre instrumentele-cheie în monitorizarea problemelor de guvernanță politică în țările în curs de dezvoltare și adesea cele care solicită ajutor [5].

După analizele lui Guillaumont și Chauvet [4], sunt comparate două viziuni privind eficacitatea și alocarea asistenței externe. Prima care corespunde noii paradigme a asistenței susține că ajutorul este eficient numai dacă politicile interne sunt adecvate. Al doilea, în schimb, susține că eficacitatea ajutorului depinde de mediul extern și climatul politic: cu cât este mai rău acest mediu sau cu cât sunt mai

vulnerabile țările beneficiare, cu atât este mai mare eficiența asistentei externe.

Totuși, subiectul asistentei externe ne duce la unele intrebari, și anume: Ce factori afectează acest proces de alocare la nivel național? Dacă politicul influențează distribuirea asistenței externe? Cât este suficient? Unde sunt cheltuiți banii? Cine are cel mai mult nevoie de ea? Adesea această problemă se concentrează asupra faptului dacă alocarea finanțării către țările în curs de dezvoltare ar trebui să fie o prioritate pentru guvernele statelor bogate.

Mulți critici consideră că ajutorul extern nu este cu siguranță răspunsul de soluționare a sărăciei extreme, dar este absolut consecința comportamentului cetățenilor și trebuie să înceapă cu înțelegerea, observarea și schimbarea ulterioară a perspectivelor statului. Deși observatorii și factorii de decizie politică au lăudat instituțiile financiare internaționale ca fiind ajutoare mai obiective care tind să aloce ajutorul în funcție de nevoile de dezvoltare, unii cercetători critică faptul că alocarea ajutorului multilateral, inclusiv cel oferit prin intermediul instituțiilor financiare internaționale, argumentând că prezintă părtiniri similare cu efecte nocive asupra rezultatelor dezvoltării [7].

Odată ce ajutorul ajunge într-o țară cu venituri mici, acesta este utilizat, în general, fie pentru a stimula creșterea economică, fie pentru a îmbunătăți în mod direct viața oamenilor săraci prin furnizarea de bunuri sau servicii. Ajutorul pentru stimularea creșterii vizează de obicei, fie creșterea investițiilor, cum ar fi infrastructura, fie vizează promovarea schimbărilor în politicile economice despre care se crede că inhibă creșterea. Datorită problemelor de identificare cauzală aproape insolubile, nu există un consens al efectului ajutorului extern asupra creșterii [6].

Considerăm totuși că asistența externă nu ar trebui să fie alocată doar țărilor cu venituri mici pe cap de locuitor și un număr mare de oameni care trăiesc în sărăcie și cu politici bune, dar și țărilor sărace în situații de postconflict, celor care sunt vulnerabile din punct de vedere structural, celor care au un statut democratic și regimuri stabile din punct de vedere politic și cele cu statistică pozitivă de bună guvernanță. Astfel, aceasta ar trebui să conducă la un impact mai mare asupra creșterii și, la rândul său, la reducerea sărăciei.

Concluzii. Lumea în curs de dezvoltare vede un decalaj crescând între țările care își pot finanța propria dezvoltare și cele care nu pot. Asistența oficială de dezvoltare rămâne a fi o resursă necesară pentru acele state mai slabe, fără capacitate fiscală sau acces la finanțare suficientă. Factorii care favorizează un rezultat pozitiv includ stabilitatea politică, democrația și vulnerabilitatea economică. Condiționalitatea politică mai puțin strictă poate fi, prin urmare, motivul pentru care unele țări sunt mai puțin susceptibile de a se reforma.

Referințe:

1. ARNDT, Jones, TARP, Finn. *Aid effectiveness disputed*, 2000. [Accesat 12.07.2020] Disponibil: https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-1328(200004)12:3<375::AID-JID657>3.0.CO;2-M
2. BLANCHARD, Jean-Marc F., RIPSMAN, Norrin, M. 2013, *Economic Statecraft and Foreign Policy*, London, [Accesat 15.08.2020] Disponibil: https://doi.org/10.4324/9780203098172
3. KELLEY, Judith. International Actors on the Domestic Scene: Membership Conditionality and Socialization by International Institutions. In: *International Organization*, 58, 2004, no. 3, pp. 425-457. [Accesat 19.07.2020] Disponibil: http://www.jstor.org/stable/3877839
4. GUILLAUMONT, Patrick, CHAUVET, Lisa. Aid and Performance: A Reassessment. In: *Journal of Development Studies, Taylor & Francis Journals*, 2001,vol. 37, pp. 66-92.
5. CRAWFORD, Gordon. *Foreign Aid and Political Reform: A Comparative Analysis of Democracy Assistance and Political Conditionality*, UK, 2000.
6. EASTERLY, William. Can Foreign Aid Buy Growth? In: *Journal of Economic Perspectives*, 2003, no.17 (3): pp. 23-48. [Accesat 12.08.2020] Disponibil: DOI: 10.1257/089533003769204344
7. *NIELSON*, Daniel L., *TIERNEY*, Michael J. *Delegation to International Organizations: Agency Theory and World Bank Environmental Reform*. International Organization, 2003, pp. 241-276, [Accesat 7.09.2020] Disponibil: doi:10.1017/S0020818303572010

МОЛДО-РОССИЙСКИЕ ОТНОШЕНИЯ: ВНЕШНИЕ И ВНУТРЕННИЕ ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА РАЗВИТИЕ СТРАТЕГИЧЕСКОГО ПАРТНЁРСТВА

Анатолий ТКАЧ
CZU: [327 + 339.9](478:470) tcaci_anatoli@mail.ru

Анализ потенциала молдо-российских отношений и существующих перспектив выстраивания полноценного стратегического партнёрства, основанного на взаимном уважении национальных интересов, – задача, требующая учёта ряда факторов, выходящих за рамки традиционных двусторонних отношений. В рамках молдо-российских отношений, определяющими и влияющими на двусторонние отношения в частности и характер внешней политики в целом являются следующие факторы.

Во-первых, ***фактор структурных изменений*** системы международных отношений последних лет демонстрирует стремление России стать одним из центров силы новой системы международных отношений и закрепить за собой этот статус в мировой политике. Укрепление позиций России в качестве центра силы предусматривает использование «политико-дипломатических, торгово-экономических, военно-политических и культурных инструментов внешней политики» [1, сс.133-136].

Во-вторых, в этих условиях, процесс евразийской интеграции отражает стремление России укрепить своё влияние и роль в рамках евразийского континента, обусловленное растущей геополитической конкуренцией между ЕС, с одной стороны, и ЕАЭС, с другой стороны. ***Фактор геополитической конкуренции*** между двумя центрами силы, вытекающий из структурных изменений системы международных отношений [2, с.36], в современных условиях стал определяющим характер и динамику двусторонних отношений Республики Молдова с Российской Федерацией.

В-третьих, производный от двух вышеописанных факторов – это ***фактор изменения «геополитического ландшафта»***, сформировавшийся в результате геополитических трансформаций

последних десятилетий в Восточной Европе. Данный фактор фактически исключает возможность существования «буферной зоны», а государства, расположенные на перекрёстке между двумя центрами силы и их внешняя политика становятся «заложниками» геополитической и геоэкономической конкуренции, испытывая на себе элементы «мягкой» и «жесткой силы» в разных конфигурациях [3, сс.53-54].

Таким образом, внешняя политика Республики Молдова в целом и двусторонние отношения с Российской Федерацией в частности, на современном этапе развития внешних контуров международных отношений, обусловлены структурными трансформациями системы международных отношений; геополитической конкуренцией между интеграционными образованиями ЕС и ЕАЭС и новым геополитическим ландшафтом. Внешняя обусловленность выдвигает требования формирования нового подхода к выстраиванию двусторонних отношений Молдовы с Россией. В то же время, формат двусторонних отношений Республики Молдова с Российской Федерацией обусловлен внутренним контуром и включает внутренние факторы влияния на потенциал и перспективы развития молдо-российского сотрудничества, которые сформировались в условиях влияния внешней среды.

Фактор разделения молдавского общества на протяжении многих лет оставался и продолжает оставаться одним из основных препятствий на пути формирования взвешенной внешней политики, объединяющей интересы всех групп молдавского общества. Разделение молдавского общества на сторонников европейской интеграции, с одной стороны, и сотрудничества с Россией и Евразийским Экономическим Союзом, с другой стороны, на протяжении длительного периода времени использовалось разными политическими силами и руководством Молдовы, как инструмент достижения узких политических целей, не направленных на полноценную реализацию национального интереса. Результатом конъюнктурности и недальновидности данного подхода, особенно проявившегося в период с 2016 по 2019 годы, стали, с одной стороны, максимальное ухудшение

молдо-российских отношений на уровне исполнительной власти за последние годы, а с другой стороны – признание западными партнёрами Республики Молдова, захваченным государством [4].

В этих условиях, после парламентских выборов в феврале 2019 года, Российская Федерация вместе с основными внешнеполитическими партнёрами ЕС и США продемонстрировали свой внешнеполитический потенциал, роль и влияние в процессе разрешения глубокого внутриполитического кризиса в Молдове. В то же время, внешняя поддержка продемонстрировала уязвимые места молдавского суверенитета и неспособность на данном этапе реагировать на серьёзные внутриполитические и внешнеполитические вызовы. Таким образом, если ЕС, США и Россия своим совместным участием решали задачу «демонтажа олигархического режима» [5], то Россия в этой ситуации первая поддержала создание коалиции блока ACUM и ПСРМ с целью формирования условий для преодоления разногласий в будущем, на основе реального волеизъявления граждан Республики Молдова. Существование такого рода формата в законодательной власти, при условии внутриполитической консолидации, стимулирует исполнительную власть проводить взвешенную внешнюю политику, отвечающую национальным интересам.

Второй фактор, тесно связанный с первым и непосредственно влияющий на политическую и экономическую ситуацию в Молдове, – ***фактор национального интереса*** Республики Молдова, включающий совокупность исторически сформированных национальных интересов, потенциальная реализация которых напрямую связана с рядом приоритетных сфер двусторонних отношений с Россией. Среди наиболее острых и проблематичных сфер двусторонних отношений – это торгово-экономическая, включающая энергетическую составляющую, миграционная проблематика и вопрос приднестровского урегулирования. Несмотря на наличие интересов и договорно-правовой основы для сотрудничества и в других сферах, три вышеуказанных направления являются приоритетными и жизненно важными, с точки зрения национального интереса и перспектив процесса

реинтеграции Республики Молдова. В данном контексте слабыми позициями Республики Молдова и важными аспектами молдо-российских отношений представляются: «пророссийская настроенность жителей приднестровского региона» и особые торгово-экономические связи АТО Гагаузии с регионами Российской Федерации [6, с.8].

Таким образом, исходя из внутренней повестки, двусторонние отношения Молдовы с Россией по объёму интересов и спектру существующих проблем, требующих срочного и долгосрочного решения, обусловлены необходимостью выстраивания отношений стратегического характера, в которых Россия выступает стратегическим партнёром. Потенциальная перспектива выстраивания стратегического партнёрства Республики Молдова с Российской Федерацией обусловлена двумя параллельно развивающимися процессами. На внешнем контуре – процесс изменения геополитического ландшафта в регионе и укрепления позиций России. На внутреннем контуре – процесс консолидации общества вокруг объединяющей внутриполитической и внешнеполитической повестки посредством формулирования объединяющей концептуально-идеологической повестки, отвечающей национальным интереса и современным реалиям.

В сложившихся условиях ограниченного суверенитета, фактор внешнего влияния продолжает доминировать во внешней и внутренней политике Республики Молдова. Аргументом, подтверждающим этот тезис, стало вмешательство внешних партнёров в поствыборный процесс формирования власти. Основными внешними силами, обладающими влиянием, выступают США и Россия, в меньшей степени Европейский Союз.

Внешние контуры среды международных отношений, в частности ЕС и Российской Федерации, демонстрирующие тренд на поиск компромиссов, восстановление доверия и сотрудничества, спроецированные на внешнеполитическом консенсусе в процессе формирования власти в Молдове, носят конъюнктурный характер. В подтверждение конъюнктурности тренда существует ряд аргументов. Во-первых, идеологическая противоречивость

коалиции ПСРМ – ACUM, в которой сохранялись элементы геополитического раскола на протяжении периода её действия. Во-вторых, конъюнктурный характер и нестабильный формат парламентского большинства ПСРМ – ДПМ. В-третьих, отсутствие консолидированной позиции по вопросу внешней политики между основными политическими силами на правом и левом фланге. В-четвёртых, отсутствие практических результатов проведения взвешенной внешней политики, консолидирующей общество, способствующей реализации национальных интересов.

Литература:

1. МУХАМЕТОВ, Р. Инструменты внешней политики России: сущность и формы реализации. В: *Ars Administrandi* (Искусство управления), 2010, № 2, сс. 133-139. ISSN 2218-9173.
2. ТКАЧ, А., ЧЕБОТАРЬ, С. Теоретико-концептуальные основы внешней политики, процесса интеграции и международной системы. В: *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. July 2018, no. 5(9), Vol. 1, сс. 29-38. ISSN 2544-9338.
3. ПЕРЕПЕЛИЦА, Г. Восточная Европа как эпицентр геополитического соперничества. В: *Wschód Europy. Studia humanistyczno-społeczne*, 2017, Vol. 3, no. 2, сс.53-67. ISSN: 2450-4866.
4. European Parliament resolution of 5 July 2018 on the political crisis in Moldova following the invalidation of the mayoral elections in Chișinău / P8_TA-PROV (2018) 0303. *European Parliament*, 2019 [Дата обращения: 01.07.2020] Доступно: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0303_EN.pdf
5. СТЕРКУЛ, Н. Роль внешних политических сил в процессе демонтажа олигархической системы в Молдове и Украине. В: *Asociaţia pentru Politica Externă*. 17 июня 2019 [Дата обращения: 01.07.2020] Доступно: http://www.ape.md/2019/06/english-rus-rol-vneshnih-politicheskih-sil-v-protsesse-demontazha-oligarhicheskoj-sistemy-v-moldove-i-ukraine/
6. ТКАЧ, А. Роль СНГ в процессе формирования политико-правовой основы молдо-российских отношений. В: *Вестник науки и творчества*. Казань, 2018, № 8, сс. 5-10. ISSN 2413-6395.

ACHIZIȚIILE CIRCULARE – SOLUȚIE PENTRU DEZVOLTAREA DURABILĂ

Maria COJOCARU, Elena RUSU
CZU: 351.712.5 + 336.25 cojocaruusm@gmail.com

În ultimele trei decenii, Republica Moldova se confruntă cu importante provocări de mediu și sociale: degradarea terenurilor agricole, poluarea apei, depozitarea nerațională a deșeurilor, migrarea masivă a populației din țară, îmbătrânirea populației ș.a. Aceste provocări sunt inerente și altor state, atât cu economie în curs de dezvoltare cât și cu economie dezvoltată.

În acest context, Grupul Alianței progresiste a Socialiștilor și Democraților din Parlamentul European (Grupul S&D) a lansat în ianuarie 2018 inițiativa „Societatea progresistă", al cărei scop este promovarea durabilității în aspect economic și social. Inițiativa Grupului S&D are la bază obiectivele ONU de Dezvolare Durabilă pentru 2030, adoptate în anul 2015. Prin această inițiativă, Grupul S&D și-a propus adoptarea unui set de măsuri pentru a modifica cursul Europei. „Dacă luăm măsuri pentru a modifica cursul Europei, se poate naște o societate foarte diferită – o societate a egalității sustenabile, a bunăstării pentru toți, a echilibrului economic, social și ecologic și a păcii – care nu lasă pe nimeni și nicio regiune în urmă" [1, p. 41]. Grupul S&D vine cu un șir de recomandări pentru asigurarea „egalității sustenabile" în UE. Acestea se referă și la „schimbarea modelelor de producție și de consum pentru a le face sustenabile pe scară largă" [1, p. 171].

La Summit-ul ONU din 25-27 septembrie 2015, statele membre au adoptat Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, care prin prisma 17 obiective globale de Dezvoltare Durabilă și 169 de obiective specifice care vizează trei dimensiuni: socială, economică, de mediu (eradicarea sărăciei, combaterea inegalităților și a injustiției; protecția mediului) [3].

Pe baza unui raport al fundației Ellen MacArthur, Comisia Europeană declară în Comunicarea nr. 614 din decembrie

2015 *„Închiderea buclei – un plan de acţiune al UE pentru economia circulară*". Măsurile propuse se află în strânsă legătură cu prioritățile-cheie ale UE și cu eforturile depuse la nivel mondial în domeniul Dezvoltării Durabile:

- ocuparea forței de muncă și creșterea;
- agenda în materie de investiții;
- combaterea schimbărilor climatice și energia;
- agenda socială și inovarea industrial.

Conștientizarea dimensiunilor de sustenabilitate socială, economică și a mediului a crescut în ultimele două decenii. „Dezvoltarea durabilă este singura cale de urmat" [1, p.41]. În contextul dat, Republica Moldova, de rând cu alte 192 de state membre ale ONU, s-a angajat să se alinieze la cele 17 obiective ale Agendei 2030 prin „integrarea obiectivelor în procesul de planificare și elaborare de documente de politici publice la toate nivelele, pentru a face agenda operațională" [4].

Calea Dezvoltării Durabile poate fi urmată prin sistemul de achiziții publice durabile și promovarea modelului economiei circulare. Aceste două concepte sunt abordate pe larg atât în documentele de politici publice naționale [1, 2], europene [5, 6] și internaționale [7, 8], precum și în studiile realizate de numeroși savanți în studiile lor [9, 10]. Există un consens privind rolul achizițiilor publice durabile asupra generațiilor viitoare.

Din sec. XXI începe promovarea și implementarea modelului circular al economiei de rând cu conceptul „dezvoltare durabilă" în defavoarea modelului de tip linear. China se remarcă printre primele state care au integrat principiile economiei circulare în legislația națională. Statele UE implementează un plan de acțiune pentru economia circulară – Închiderea buclei [2].

Abordarea circulară a achizițiilor oferă multiple beneficii. Pe lângă faptul că le permite cumpărătorilor să se concentreze pe satisfacerea necesităților și să ia în considerare costurile ciclului de viață cu potențial de economii, achizițiile circulare oferă, de asemenea, un cadru de referință pentru o analiză mai curpinzătoare a impactului asupra mediului și crearea deșeurilor pe durata întregului ciclu de viață al bunurilor și serviciilor, care cuprinde un șir de etape. Aceste

etape diferă în cazul economiei circulare derularea etapelor ciclului de viață al produselor în cazul economiei lineare.

Gestionării deșeurilor îi este atribuit un rol determinant în economia circulară. Din Figură rezultă că modelul economiei lineare se finalizează cu stocarea deșeurilor, care poluează grav mediul, iar modelele de afaceri circulare au ca scop să reducă impactul vizat prin gestionarea acestora.

Fig. Modelul economiei circulare [11, p. 70]

Principiile 3R ale economiei circulare sunt reducerea, reutilizarea și reciclarea materialelor. Acesta reprezintă un sistem circular în care toate materialele sunt reciclate, toată energia este derivată din surse regenerabile; activitățile susțin și reconstruiesc ecosistemul și sprijină sănătatea umană și o societate și resurse sănătoase sunt utilizate pentru a genera valoare.

Preocuparea pentru un nou mod de abordare a proceselor de producţie și consum trebuie să fie un imperativ al tuturor documentelor strategice și de politici ale țării noastre. Adoptarea viziunii buclei economice sau economiei circulare) se va reflecta în efectul acesteia asupra creării locurilor de muncă, a competitivității economice, a economisirii resurselor și a prevenirii risipei. Toate acestea vor avea un rol pozitiv atât în creșterea economică, cât și în plan social.

Referințe:

1. PROGRESIVE SOCIETY *Egalitate Sustenabilă. Raportul Comisiei Independente pentru Egalitate Sustenabilă. 2019-2024*. [Accesat 22.05.2020]. Disponibil: https://www.socialistsanddemocrats.eu/sites/default/files/-2020-06/ro-raportul-comisiei-independente-pentru-egalitate-sustenabila-2019-2024.pdf
2. *Închiderea buclei – un plan de acțiune al UE pentru economia circulară*. Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social european și Comitetul regiunilor**.** Bruxelles, 2.12.2015 [Accesat 25.06.2020]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015DC0614&from=EN
3. *Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă*. [Accesat 29.05.2020]. Disponibil: https://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2018/07/Agenda-2030-pentru-dezvoltare-durabila.pdf
4. *Adaptarea Agendei 2030 de Dezvoltare Durabilă la contextul Republicii Moldova*. Martie, 2017. [Accesat 12.07.2020]. Disponibil: https://www.md.undp.org/content/ moldova/ro/home/library/sdg/na ionalizarea-agendei-de-dezvoltare-durabil-in-contextul-republ/adaptarea-agendei-2030-de-dezvoltarea-durabil-la-contextul-repub.html
5. *Creșterea impactului investițiilor publice cu ajutorul unor achiziții publice eficiente și profesionale***,** Strasbourg, 3 octombrie 2017. [Accesat 12.07.2020]. Disponibil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/IP_17_3543
6. *Public procurement for a Circular Economy*. Good practice and guidance. European Union (2017). [Accesat 22.07.2020]. Disponibil: https://ec.europa.eu/environment/gpp/ pdf/Public procurement circular - economy_brochure.pdf
7. FARID, Yaker. *Accelerating the shift to sustainable procurement*. GEN Workshop, 27 May 2019. [Accesat 22.07.2020]. Disponibil: https://www.genevaenvironmentnetwork. org/wp-content/uploads/2020/-06/ GEN-Workshop-27-May-MS.pdf

8. FARID, Yaker. *Sustainable public procurement (SPP): objectives, illustrative practices and emerging trends, drawing on the SPP work of un environment*. WTO SPP Symposium, Geneva, 22 February 2017. [Accesat 20.05.2020]. Disponibil: https://www.wto.org/english/tratop_e/gproc_e/gp220217/farid_yaker.pdf
9. ADJEI, A.B. *Sustainable Public Procurement: a new approach to good governance*. [Accesat 12.07.2020]. Disponibil: http://ippa.org/images/PROCEEDINGS/IPPC4/07 GreenProcurement/Paper7-10.pdf
10. HESHMATI, Almas. *A Review of the Circular Economy and its Implem*entation. In: IZA DP no. 9611, December 2015. http://ftp.iza.org/dp9611.pdf
11. ONESCU, Lilian. *Rolul economiei circulare în dezvoltarea orașului intelligent*. În: *Smart Cities. Orașul imteligent. Proceedings of the smart cities conference*. 5th Edition, 2017.

Această publicație este elaborată în cadrul Proiectului ***„Consolidarea achizițiilor publice durabile în Republica Moldova”*** *finanțat din Bugetul de Stat în cadrul Programului de Stat (2020-2023).*

ANALIZA EVOLUŢIEI COMERŢULUI EXTERIOR AL REPUBLICII MOLDOVA CA PONDERE ÎN PIB

Mircea DIAVOR
Academia de Studii Economice a Moldovei
CZU: [339.5:65.012.12](478) *mircead@tutanota.com*

Cel mai frecvent indicator utilizat pentru a măsura importanţa comerţului exterior pentru economia unui stat este raportul dintre comerţul exterior şi PIB, ceea ce reprezintă ponderea totală a exporturilor şi importurilor de bunuri în PIB.

Pentru ţările mici înconjurate de ţări vecine cu sisteme de comerţ liber, comerţul exterior pare a fi mai important decât pentru ţările mari sau destul de autosuficiente, sau ţările care se află la distanţe mari de partenerii comerciali şi astfel suportă costurile mari de transport.

Deşi corelaţia dintre comerţul exterior şi PIB este deseori considerată ca un raport de deschidere comercială, considerăm că este o exagerare. O pondere mică a comerţului exterior în PIB poate fi cauzată de factori geografici şi mărimea produsului intern brut. Ţările mari precum SUA, FR au o pondere mică a comerţului exterior în PIB, iar ţările mici precum Luxemburg sau Slovacia au o valoare înaltă a acestui raport.

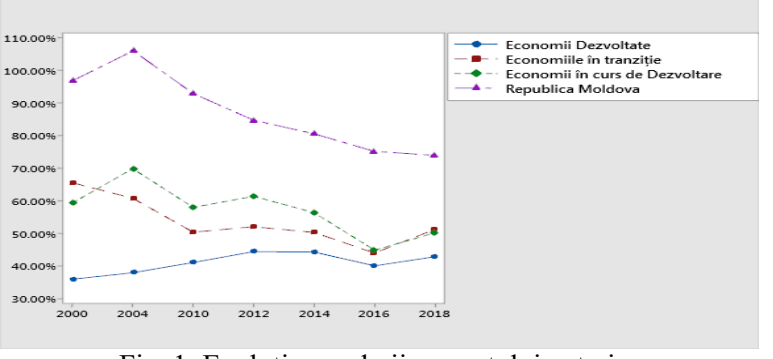

Fig. 1. Evoluţia ponderii comerţului exterior cu bunuri în PIB, ani selectaţi
Sursa: Elaborat de autor în baza [1].

În continuare o să analizăm evoluția ponderii comerțului exterior cu bunuri în PIB-ul Republicii Moldova și o să-l comparăm cu media pentru trei grupuri de economii: economii în tranziție, economii dezvoltate și economii în curs de dezvoltare. Analizând evoluția ponderii comerțului total în PIB pentru anii selectați, deducem o diferență semnificativă între situația Republicii Moldova și media pentru economiile în curs de dezvoltare și economiile aflate în tranziție.

Ponderea comerțului exterior cu bunuri în PIB-ul Republicii Moldova a înregistrat în anul 2004 valoarea maximă de 106% din PIB, iar în anul 2018 valoarea minimă de 74%. Aceste valori sunt peste media economiilor în curs de dezvoltare care în anul 2018 au avut o valoare de 50%, iar economiile în tranziție o valoare de 51%.

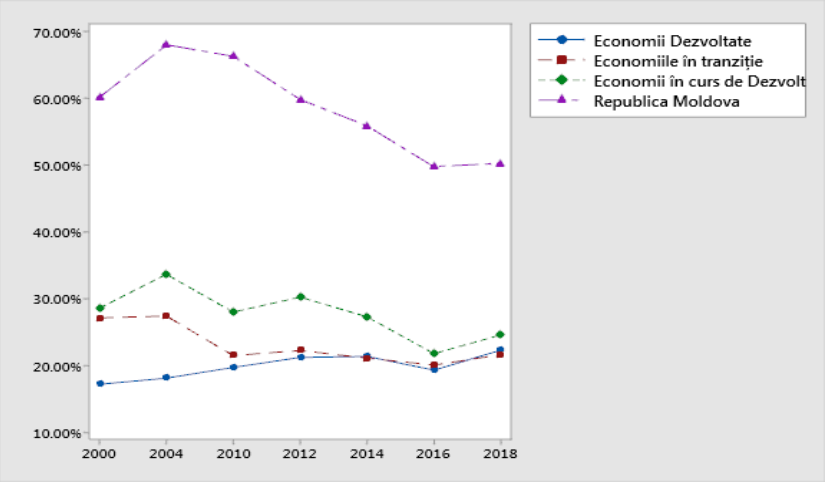

Fig. 2. Evoluția ponderii import în PIB, anii selectați
Sursa: Elaborat de autor în baza [1].

Constatăm din Figura 2 că ponderea importului de bunuri în PIB a avut o traiectorie descendentă în anii 2004-2016, și o mică creștere în anul 2018. Nivelul maxim de 68% a fost înregistrat în anul 2004, iar nivelul minim de 50% în anul 2016. Din nou observăm o diferență semnificativă între media pentru economiile în curs de dezvoltare care în anul 2018 a înregistrat o valoare de 25%.

Statele mici, precum Republica Moldova, sunt mai dependente de importuri atât pentru a satisface cererea pe piața locală, cât și pentru importul de materie primă sau componente necesare pentru a efectua exporturi. Republica Moldova poate fi vulnerabilă șocurilor externe: „Lanțurile valorice globale pot da naștere unui efect domino în perioadele de șocuri adverse, deoarece exporturile mici de mărfuri finale duc direct la importuri relativ mai mici de componente intermediare” [2, p.8].

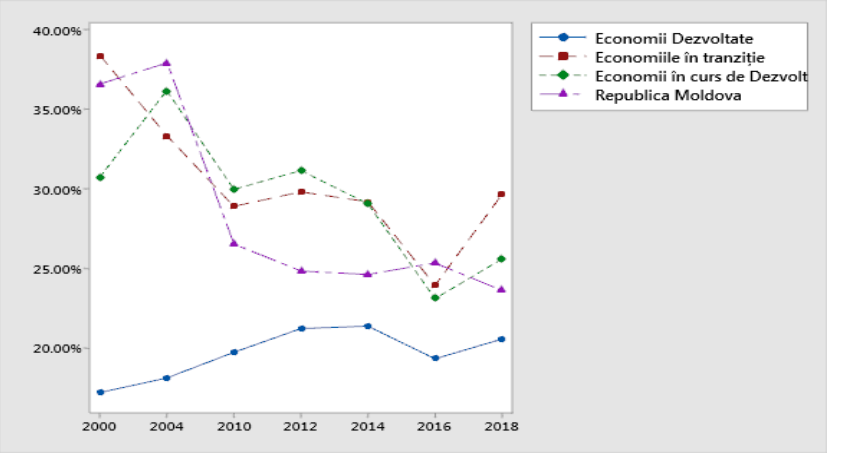

Fig. 3. Evoluția ponderii export în PIB, anii selectați
Sursa: Elaborat de autor în baza [1].

În anul 2004, Republica Moldova a avut cea mai ridicată pondere a exportului în PIB de 38%. Din acel moment până în anul 2018, a urmat un trend descendent când a înregistrat o valoare de 24%, în anul 2016 a fost înregistrată o creștere semnificativă a raportului export/PIB. Observăm din analiză că economiile în curs de dezvoltare, de asemenea, au înregistrat cea mai înaltă pondere a exportului în PIB în anul 2004, și anume, de 36%, iar nivelul minim – 23% în anul 2016. Dar, spre deosebire de Republica Moldova, care în anul 2018 a înregistrat față de anul 2016 o scădere a raportului export/PIB de la 25% la 24%, economiile în curs de dezvoltare au înregistrat o creștere a raportului export/PIB de la 23% la 26%.

Astfel în baza analizei efectuate putem trage următoarele **concluzii**:

– Ponderea comerțului exterior cu bunuri în PIB este un indicator al importanței comerțului exterior pentru un stat și un instrument de evaluare a deschiderii economice al acestuia.

– Republica Moldova deviază semnificativ de la mediile economiilor în curs de dezvoltare, demonstrând valori mai înalte ale ponderii comerțului în PIB, și în special a importului.

– În Republica Moldova există riscul vulnerabilității a efectului domino în perioadele de șocuri adverse.

– Metoda de analiză aplicată are unele limite, nu include mărimea statelor sau distanța de la partenerii comerciali.

Referințe:

1. https://unctad.org/en/Pages/Publications/Handbook-of-Statistics.aspx;
2. https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264084360-en.pdf?expires=1598445744&id=id&accname=guest&checksum=D789C9B9F1E43E648720669CFA72D10B, pagina 8
3. KRUGMAN, P. R. et al. *Economie internațională: teorie și politică*. Marea Britanie: Pearson Education Limited, 2018. 803p. ISBN 10**:** 1-292-21487-2, ISBN 13**:** 978-1-292-21487-0.

INCUBATOARELE DE AFACERI VIRTUALE – SOLUȚII VIABILE PENTRU DEZVOLTAREA ÎNTREPRINDERILOR MICI ŞI MIJLOCII PE TIMP DE CRIZĂ

Viorica ATAMAN
CZU: 334.71:004 aman.viorica@gmail.com

Introducere. Incubatorul de afaceri tradițional este o organizaţie concepută cu scopul de a sprijini atât înfiinţarea cu succes a întreprinderilor, cât şi dezvoltarea viitoare a acestora. De cele mai multe ori, incubatorul pune la dispoziţie infrastructura fizică necesară derulării afacerilor, servicii de consultanţă în afaceri adaptate la specificul fiecărei societăţi [5, p. 2]. Altfel spus, incubatorul de afaceri – e o structură orientată spre susținerea afacerilor, organizată într-un spaţiu adecvat, în care sunt localizaţi rezidenţii incubatorului, gestionată de un administrator, care urmăreşte crearea unui mediu favorabil, sustenabil pentru întreprinderile mici şi mijlocii nou-înfiinţate, stimulându-le potenţialul de dezvoltare şi de viabilitate, ajutându-le să se dezvolte în perioada de început, prin asigurarea unor facilităţi comune şi a suportului managerial necesar [4].

În legislația din Republica Moldova [3] termenul sus-menționat este amintit sub denumirea doar de *incubator de inovare*, adică un grup de persoane juridice şi persoane fizice constituit în baza unui contract de asociere, încheiat între administratorul incubatorului, pe de o parte, şi rezidenţii acestui incubator, pe de alta, care valorifică rezultatele ştiinţei şi inovaţiile din unul sau din mai multe domenii thenologico-ştiinţifice prin activităţi de inovare şi transfer tehnologic şi efectuează cercetări menite să acorde suport ştiinţific activităţilor de bază [3]. După cum observăm, din cele enunțate mai sus, incubatorul de afaceri presupune o infrastructură fizică sau existența unui spațiu adecvat, în vederea derulării afacerii. Potrivit opiniei noastre, este un concept limitativ, or incubatoarele virtuale, deși sunt localizate într-un spațiu virtual, pot veni cu un spectru larg de soluții viabile pentru rezidenții virtuali.

Termenul de incubator virtual nu este nou, bunăoară este amintit și în legislația românească, Legea privind incubatoarele de afaceri nr.

102 din 19 mai 2016 [4], unde se face o clasificare a tipurilor de incubatoare, cum ar fi: a) *incubator de afaceri cu portofoliu mixt* – vizează IMM-urile cu potenţial de creştere dintr-o gamă largă de sectoare; b) *incubator de afaceri tehnologic* – care vizează IMM-urile cu potenţial de creştere tehnologic; c) *incubator academic de afaceri* – care vizează IMM-urile a căror activitate rezidă în aplicarea sau utilizarea activităţii de cercetare-dezvoltare din cadrul unei universităţi ori institut de cercetare, sau dezvoltă iniţiativa antreprenorială din mediul universitar, având ca obiectiv reţinerea tinerilor în comunitate şi comercializarea tehnologiilor elaborate şi dezvoltate de studenţi sau de facultate; d) *agroincubator de afaceri* – care vizează IMM-urile sau societăţile agricole; e) *incubator de afaceri social*-ce foloseşte spiritul antreprenorial şi inovaţia pentru a crea impact social; f) *incubator specific unui sector* – oferă toată gama de servicii necesare celor care au o idee fezabilă, aplicabilă într-un anumit sector, expresie a potenţialului endogen existent în acel teritoriu; g) incubatorul virtual – ce oferă servicii de incubare prin internet, sub forma portalurilor de afaceri; h) *incubator pentru activităţi nonagricole în mediul rural*.

Incubatoarele business de bază pot fi divizate în două tipuri [6, p. 213]:

– incubatoare fără profit care alcătuiesc aproximativ 95% din total şi circa 5% la sută formează incubatoarele pentru profit;

– incubatoarele fără profit includ: a) Incubatoare municipale care aparţin unei comunităţi şi activitatea cărora este orientată spre asigurarea prosperităţii întregii comunităţi; b) Incubatoare academice care ţin de o instituţie universitară şi care sunt mânuite de această instituţie. Obiectivul comun al incubatoarelor academice este de a reţine tinerii în comunitate şi de a comercializa tehnologiile elaborate şi dezvoltate de studenţi sau de facultate; c) Incubatoare de dezvoltare comunitară care ţin de ONG locale şi activitatea cărora este orientată spre îmbunătăţirea situaţiei în comunitate; d) Incubatoare de interes special care sunt gestionate de agenţiile internaţionale pentru ajutor.

Conceptul incubatorului virtual îl găsim sistematizat în clasificarea făcută de cercetătoarea Mariana Doga Mîrzac [2, p. 163], prezentată astfel: după sursa de finanțare – incubatoare de stat, incubatoare

private, incubatoare mixte; după modelul operațional–incubatoarele „bricks and mortar”, incubatoare virtuale sau fără pereți, incubatoare mixte sau „venture incubator”, incubatoare tradiționale, incubatoare tehnologice, incubatoare universitare; după structura de servicii – incubatoare sociale, incubatoare culturale, incubatoare sectoriale, după locul amplasării – incubatoare urbane și incubatoare rurale.

Astfel, deși incubatorul virtual apare în aceste clasificări, părerea noastră este că, anume în situații de criză, incubatoarele virtuale pot veni cu recomandări și cu instrumente utile pentru a atenua efectele negative asupra întreprinderilor mici și mijlocii, sau poate crea un plan viabil pentru a începe o nouă afacere în situație de criză.

Potrivit unei note publicate de Banca Mondială [1], Criza COVID-19 a declanșat un șoc dublu cerere-ofertă și a afectat companiile din Moldova prin intermediul mai multor canale. Ceea ce a început ca o criză în sectorul sănătății a provocat o criză socioeconomică, nu doar din cauza pierderilor de vieți omenești, dar și din cauza consecințelor măsurilor de izolare. Măsurile de izolare, inclusiv distanțarea socială și ordinele de ședere la domiciliu, au obligat unele întreprinderi să oprească sau să restricționeze operațiunile. Restricțiile de deplasare și de transport, generând întreruperi în lanțurile de aprovizionare, au determinat disponibilitatea limitată de inputuri, agravând șocul negativ al aprovizionării. Efectul pieței muncii a provocat o scădere a veniturilor și a consumului gospodăriilor casnice, determinând, în paralel, un șoc negativ al cererii [1]. În asemenea condiții, ar fi oportun crearea și dezvoltarea rapidă a unor incubatoare de afaceri virtuale, care ar putea oferi o serie de servicii de consultanță, studii, analize de piață, de altfel bune practici ale incubatoarelor tradiționale ar fi transferate în mediu virtual, ceea ce ar mări viteza de reacție a măsurilor luate.

Conform raportului Rețeaua Incubatoarelor de Afaceri din Moldova (în continuare RIAM) pentru anul 2019 [5, p. 4], beneficiarilor incubatoarelor de afaceri tradiționale li s-a oferit o serie de servicii logistice, tehnice și de consultanță. Cum ar fi:

– servicii de comunicare: asigurarea infrastructurii necesare comunicaţiei: internet, telefonie;

– servicii de curăţenie: curăţarea şi întreţinerea sediului folosit de firmele incubate;

– servicii de asigurare a securităţii: aceste servicii se referă la mentenanţa echipamentelor firmelor incubate;

– servicii secretariale: presupune trimiterea de faxuri, asigurarea corespondenţei;

– servicii de recepţie: asigurate de un recepţionist angajat de incubator.

În cazul unui incubator tradițional, aceste servicii sunt bine-venite, în schimb, atragem atenția asupra serviciilor de consultanță oferite, care cu succes pot fi trasnferate ca fiind servicii de bază pentru un incubator virtual. Conform aceluași raport RIAM pentru anul 2019 [5, p. 5], s-a oferit: consultanţă în iniţierea afacerii; consultanţă şi asistenţă în elaborarea planurilor de afaceri şi de marketing; consultanţă în domeniul legislaţiei; consultanţă şi instruire în managementul afacerilor; asistenţă pentru dezvoltarea de parteneriate naţionale şi internaţionale; managementul resurselor umane; diseminarea informației cu privire la programele naţionale şi internaţionale gestionate de Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor mici și mijlocii (în continuare ODIMM); diseminarea informaţiei cu privire la oportunităţile oferite de alte programe/proiecte operaţionale. Pentru anul 2020 în schimb ODIMM, prin intermediul programului GEA (Gestiunea Eficientă a Afacerii), a organizat o serie de instruiri în ce privește: aspecte legislative și normative privind gestiunea activității de întreprinzător, bazele thenologiilor informaționale pentru afaceri, managementul afacerii, evaluarea activității antreprenoriale, marketing, evidența contabilă și fiscalitatea: modificări în cadrul normativ – post COVID-19, resursele financiare pentru IMM, tehnici de comunicare și negociere (bănci, parteneri, inst. de control), managementul riscurilor în afaceri, activități export-import, proceduri vamale, procedura de insolvabilitate (aspecte teoretice și practice), medierea și arbitrajul în afaceri, E-Comerț, securitatea cibernetică a companiei-cerințe minime, protecția componentelor de mediu, gestionarea deșeurilor la întreprinderi, ecoauditul (EMAS) realizat în Uniunea Europeană,

etichetare ecologică reglementată de standardele ISO, asigurări și reasigurări.

Concluzii. Trecând printr-o criză globală de proporții, toate serviciile de consultanță, enumerate mai sus, ar fi imperativ necesare să fie incluse în lista serviciilor oferite de către incubatoarele virtuale la care am mai adăuga: consultanță cu precădere în domeniul legislației muncii și legislației fiscale, managementul în situații de criză al fluxului monetar, al stocurilor, al furnizorilor, al clienților, comunicarea în situație de criză cu clienții, cu personalul și furnizorii, evaluări ale politicilor de preț, de produs și de marketing. Astfel incubatorul de afaceri virtual devine o structură orientată spre susţinerea afacerilor mici şi mijlocii nou-înfiinţate, cât şi cele în curs de dezvoltare, o platformă virtuală care în timp rapid şi util oferă servicii de consultanţă, acoperind exhaustiv mai multe arii de interes economic.

Referințe:

1. BANCA MONDIALĂ, Moldova. *Actualizare economică* https://www.worldbank.org/ro/country/moldova/brief/moldova-economic-update, accesat 28.08.2020
2. DOGA-MÎRZAC, Mariana. *Gestiunea sistemului de finanțare a business-sului mic și mijlociu în contextul dezvoltării proceselor economice*/ Teza de doctor habilitat în ştiinţe economice. Chişinău, 2015. 163 p.
3. Legea nr. 138 din 21-07-2007 cu privire la parcurile ştiinţifico-tehnologice şi incubatoarele de inovare, Publicat: 27-07-2007 în *Monitorul Oficial* nr. 107-111, art. 476, [online], https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=24980&lang=ro, accesat 28.08.2020
4. Legea privind incubatoarele de afaceri nr. 102 din 19 mai 2016. În: *Monitorul Oficial al României.* București nr. 393 din 23 mai 2016 [online] http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/178659, accesat la data de 28.08.2020
5. Rețeaua Incubatoarelor de Afaceri din Moldova, raport anual 2019, p. 2, [online], https://riam.md/wp-content/uploads/2017/05/Raport-Activitatea-RIAM-2019.pdf, accesat 28.08.2020
6. CERTAN, Simion (coord), JALENCU, ș.a. *Management. Modalităţi de eficientizare.* Chişinău: CEP USM, 2007. 213 p.

USE OF SAMPLING METHOD, I

Dmitri TERZI

CZU: 338:303.5 *dgerterzi@yandex.ru*

The use of the selective method is increasing in various new situations of socio-economic activity, for example, in the agricultural sector of the economy, in population statistics (for conducting a census, estimating employment), in social statistics to survey household budgets, in consumer price statistics, for a survey of wages, for tax audits, in marketing research [1].

When conducting a sample survey, the observance of certain requirements is required: the reliability of the results of the observations, the costs of the research should be in an acceptable ratio with the value of the information received, the human and material resources involved must be consistent the complexity of the study.

A mandatory feature of the sampling method is a random equiprobable order of selection of sampling units (each element of the general population has a certain fixed probability of being selected). If the result of a sample study turned out to be far from real, then, most likely, the selection of units was limited to the most accessible part of the general population for observation, it was possible that the selection was made at random, according to an expert or performer, as the most “typical” for this population with some predetermined properties

Features of the problem being solved, originality of the general population, cause diversity types of sample observation, depending on the unit of selection, repetition of selection, method of selection of units, the number of stages of observation, sampling phases interpenetration of observations.

These features also determine the relevance of a more accurate understanding and use of the techniques, methods and principles of organizing a sample survey, mastering the technique of forming a sample population and calculating sample indicators, which we will consider using a number of examples.

1. Selective control method, for example, in customs statistics. The purpose of control is to assess the extent of shadow imports and the implementation, on the basis of such estimates, of "adding up" data to the actual level of indicators. For a sample survey (control) is recommended to select several dozens of specific import flows. A sample survey reveals trends in understating the customs value by manipulating product codes and importing consignments of goods without customs clearance, overstatement of the price when the volume is underestimated, which is advantageous in relation to such goods for which customs duties depend not on the cost, but on the weight of the cargo. Illegal deliveries according to "black" (illegal, contraband) schemes are typical for such goods as clothes, shoes, knitwear.

In commodity flows with a predominance of "gray" (semi-legal) import schemes, work in the legal field, i.e. "white imports", makes up some (possibly smaller) part (determined by analyzing sample data on imports) in comparison with the value of officially registered imports (for goods such as pharmaceuticals and preparations, haberdashery leather goods).

2. On the organization of sample research. At the stage of designing a sample observation, one of the issues to be solved is the determination of the requirements for the degree of reliability of the survey materials (acceptable margins of error of representativeness, the probability with which this result is guaranteed). The decision on these issues is made taking into account the permissible risks of error in the final indicators. The closer the connection of the investigated problem with vital processes, with phenomena that can lead to negative (catastrophic) consequences, the more cruel should be the requirements for the accuracy of the information obtained during the examination.

This applies, in particular, to the accuracy of economic indicators in statistics of public opinion. The difficulty in deciding on the permissible limits of sampling errors lies in the fact that several users of the resulting information may have different requirements for the degree of accuracy and reliability of the materials. Depending on the permissible limits of the selection errors, the size of the sample population is determined. When estimating the sample size n for the

marginal error Δ and confidence coefficient *t* for sociological research using random sampling, the $n = 0,25t^2 / \Lambda^2$ formula is recommended, those. The estimate is not lower than the maximum possible in order to avoid the risk of underestimating the required sample size.

The greatest difficulties arise when calculating the required sample size due to the lack of reliable data on the variance of the studied characteristics. In this case, they resort to determining the magnitude of the variance by conducting a pilot survey to obtain its approximate value. You can also apply expert estimates of variance based on data from previous periods for indicators that change little in time or by analogy with the known indicators of other, unrelated features.

3. Models for the formation of a sample for a survey of small enterprises. Small business as an element of a market economy, including a set of small enterprises, peasant (farmer) enterprises and individual entrepreneurs, is a dynamic sector of the economy and therefore, its careful monitoring is necessary.

Features of the model for the formation of a sample of small enterprises are as follows: a) the purpose of conducting statistical monitoring of the activities of small enterprises is the formation of indicators of their activity in the context of areas, sectors of the economy, patterns of ownership; b) criteria for the identification of small enterprises are developed taking into account the legal status, number of employees and the structure of the authorized capital; c) for stratified random sampling with a total sample size of n units, the sample size for individual layers is calculated as follows:

$$n_h = nm_h\sigma_h / \sum_{h=1}^{H} m_h\sigma_h ,$$

where n_h – the number of units selected from the hth layer; m_h – volume of the hth layer; σ_h^2 – variance of the hth layer,

$$\sigma_h^2 = \sum_{i}^{m_h} (y_{hi} - y_h)^2 / (m_h - 1),$$

H – the number of layers, y_{hi} – the base value of the attribute of the ith unit of observation of the hth layer; y_h – the average value of the characteristic in the hth layer.

One of the problems in the survey of small enterprises is the insufficient level of reliability of sample data due to the failure to provide statistical reporting forms and distortion of the value of reporting indicators in order to reduce the tax burden. In the statistical processing of non-responses, the weighting method is used or a method for replacing missing parameters. The method of weighting is that the development of the results is carried out according to the submitted reports, and when the results of the sample survey are distributed to the general population, the share of each layer is determined by the sum of the submitted reports and non-answers. Another way to fill in non-responses is to replace the missing parameters from the aggregate of reporting enterprises. Missing information is "modeled" and assigned to an unanswered company (individual indicator) using one of the following methods: a) random selection of a donor enterprise from the same layer; b) logical selection of data in case of non-answers to individual questions in the submitted reports; c) replacing an unanswered enterprise with a nearest neighbor from the same layer; d) modeling the value of missing indicators in reporting enterprises using regression or other mathematical models.

Selected subjects small businesses are then grouped by industry for a more complete study. Thus, a list (catalog) of objects of statistical observation is formed.

A sample study of individual entrepreneurship.

The peculiarity of individual entrepreneurship is as follows. The main source of information on the activities of individual entrepreneurs is the data of state registration, declarations available to the tax authorities. A significant part of individual enterprises is engaged in retail and wholesale, repair work of various profiles, and the provision of transportation services.

Statistical monitoring of the activities of individual entrepreneurs – car owners. When organizing this survey, statistical authorities

interact with the transport inspection of their area. On the basis of the registers of entrepreneurs (owners of cars entitled to engage in activities for commercial purposes), a sample is formed in the form of a surname list of entrepreneurs in alphabetical order. Each entrepreneur is assigned a number from 1 to N (N is the total number of entrepreneurs of this profile in the region). To form a sample population from this list, random selection is made with the return of the selected units in the general population. The sample size in each time period is defined as the product of the total population and the proportion of selection.

Sample surveys of individual entrepreneurs operating in retail. Not all enterprises fall into the field of view of statistics, but only with predetermined annual turnover, book value of fixed assets and the number of employees hired.

Hence, new tasks arise for organizing the accounting of this sector of small business, adapted to the specifics of individual entrepreneurship, for the solution of which sample surveys are acceptable.

Of particular interest are models of the formation of a sample of individual entrepreneurs. he calculation of the sample size for each district can be made according to the formula

$$n_h = n(x_h^a \cdot v(y_h)) / \sum_h (x_h^a \cdot v(y_h)),$$

where *n* is the given total sample size as a whole for the study area; n_h – is the sample size in the hth region; x_h is the indicator of the turnover of individual trade entrepreneurs in the hth region according to the results of the previous survey cycle; assessment of the coefficient of variation of the turnover indicator of individual trade entrepreneurs in the hth subject, based on the results of the previous observation cycle; a – parameter of the degree of influence of the regional total indicator on the placement of the sample, $0<a<1$.

Based on information about the required sample size in the districts, a combined sampling frame is compiled, consisting of a territorial and payroll base. Lists of observation units are formed:

individual entrepreneurs in the sample, (on a list basis) and trading places belonging to individual entrepreneurs in the sample (on a territorial basis). The proportion between the two types of observation units is taken to be 30% and 70% (respectively for the payroll base and the territorial base) of the total sample size in the region.

After the survey is completed, an array of information is adjusted taking into account non-answers and identified atypical units of the population. The procedure for disseminating data from a combined sample involves determining the total value of the indicator separately for each sample. The two estimates obtained (on a territorial and on a payroll basis) indicators are used to calculate a single weighted average score:

$$Y = p \cdot Y_T + (1-p) \cdot Y_C$$

$$Y_R = \sum_{k=1}^{n_R} w_k \cdot y_k \,,$$

where Y – is the total indicator of the survey program for the sample as a whole; Y_R – the total indicator of the survey program for the sample on a territorial (at R = T) or list (at R = C) basis; k – serial number of the unit of observation in the sample; w_k – sample weight (distribution factor) calculated at the sampling planning stage for the kth unit obtained during the observation; y_k – is the value of the characteristic of the kth unit obtained during the observation; n_R – is the number of observation units in the sample population on a territorial ($n_R = n_T$) or list ($n_R = n_C$) basis.

The combined sample formation model is being tested by a pilot survey in selected territories. With such an examination, the procedures and algorithms for generating a combined sample are tested, the reliability of the methodology for disseminating sample data to the general population.

References:

1. NEWBOLD, P., CARLSON, W.L., THORNE, B. *Statistics for Business and Economics*. Published by Pearson Education, 2013.

STATUL ŞI REGLEMENTAREA RELAȚIILOR ECONOMICE EXTERNE

Natalia LOBANOV
Academia de Studii Economice a Moldovei
CZU: 339.9:340.13
n17@inbox.ru

Reglementarea de stat a economiei naţionale este un element indispensabil al sistemului economic din orice ţară. Experienţa internaţională ne sugerează că, în condiţiile contemporane şi în perspectiva strategică, eficienţa funcţionării sistemelor economice naţionale depinde considerabil de nivelul şi calitatea reglementării de stat, raţionalitatea şi consecutivitatea gestiunii statale, eficienţa mecanismelor inovaţionale. Contractele de vânzare-cumpărare se stabilesc între agenții economici, condițiile tranzacției stabilindu-se în baza intereselor lor specifice, legate, în primul rând, de obținerea profitului. Dar, în multe ţări, pentru a derula tranzacţii comerciale cu parteneri din străinătate, este necesară permisiunea organelor de stat. O astfel de situaţie permite, pornind de la unele abordări subiective, de a tergiversa sau de a bloca realizarea intențiilor unor întreprinderi şi majorează costurile de tranzacţie. Dar odată ce tranzacţiile comerciale cu exteriorul afectează interesele economice ale diferitelor grupuri de participanți, statul, în mod legislativ, stabileşte anumite reguli şi condiţii pentru desfăşurarea comerţului exterior. Reglementarea de stat a comerțului exterior se realizează cu scopul de a oferi un mediu care să permită activități eficiente în acest domeniu, dar și din necesitatea protecției economice a intereselor statului. Principalele direcții ale reglementării vizează comerțul liber și protecționismul și se utilizează în combinație între ele, în funcție de situația economică a țării.

Pe de altă parte, procesele care au loc pe piața mondială de mărfuri sunt influențate de numeroși factori printre care se pot distinge: globalizarea economică; dezvoltarea noilor tehnologii și a businessului inovațional; politicile comerciale ale statelor; conflictele geopolitice; procesele de integrare economică regională.

Cu câteva decenii în urmă, un mecanism destul de eficient pentru reglementarea pieţelor mondiale de bunuri a fost constituit din acordurile internaţionale cu mărfuri. Aceste acorduri interguvernamentale, multilaterale, între ţări exportatoare şi ţări importatoare de materii prime, erau încheiate cu scopul de a echilibra oferta şi cererea, de a stabiliza preţurile. Se încheiau, de regulă, pentru câţiva ani şi în acest context se disting:

• acorduri de stabilizare menite să echilibreze cererea şi oferta de bunuri pe piaţa mondială, să limiteze fluctuaţiile preţurilor mondiale, în unele cazuri să stabilească cote de export pentru ţările participante (de ex., acorduri internaţionale privind comerţul cu cauciuc natural, cafea, cacao, bauxită, uraniu, nichel);

• acorduri administrative menite să rezolve problemele apărute în comerţul cu un anumit produs, să publice materiale informaţionale relevante (de ex., acorduri privind zahărul, grâul etc.);

• acorduri privind activităţile de dezvoltare a potenţialului de export al ţărilor participante şi de stimulare a cererii de produs (de ex., acorduri privind lemnul tropical, uleiul vegetal etc.).

În prezent, toate acordurile de mărfuri şi-au pierdut importanţa de reglementare şi sunt legate doar de colectarea de informaţii, prelucrarea datelor. Singura excepţie o reprezintă activităţile Organizaţiei ţărilor exportatoare de petrol (OPEC).

Încrederea internaţională în comerţ este fundamentală pentru reducerea la minimum sau evitarea obstacolelor inutile în calea comerţului. Pentru aceasta, este esenţial un sistem comercial global, susţinut de un sistem internaţional de legiferare şi de soluţionare a litigiilor [1].

Sistemul comercial global, format în anii 90 ai secolului trecut, inclusde relaţii comerciale între toate statele. Fiind creat pe baza diviziunii internaţionale a muncii la nivel mondial, este un sistem complex de reglementare politică a relaţiilor comerciale mondiale, ţinând cont de componentele sale naţionale. În cadrul acestui sistem, un număr enorm de participanţi interacţionează în înreaga lume, activează mai multe asociaţii şi organizaţii interstatale economice şi politice – OMC, FMI, Camera Internaţională de Comerţ etc. Principiile şi practicile Organizaţiei Mondiale a Comerţului (164 de participanţi în 2020)

constituie piatra de temelie a acestui sistem multilateral bazat pe norme, servind drept garanție împotriva discriminării. Activități principale: negocieri multilaterale care vizează liberalizarea progresivă a piețelor; stabilirea normelor juridice de bază pentru reglementarea comerțului, sub formă de acorduri; soluționarea litigiilor comerciale dintre state; monitorizarea politicilor comerciale ale membrilor [2].

Ca urmare a schimbărilor structurale care au marcat economia și comerțul mondial în deceniile recente, multilateralismul comercial traversează în prezent o perioadă dificilă. Deplasarea centrului de greutate a puterii economice în lume înspre țările emergente generează probleme de ordin sistemic, care se răsfrâng asupra mecanismelor de guvernanță ale OMC și, implicit, asupra cooperării multilaterale a națiunilor.

Sistemul comercial multilateral bazat pe reguli se confruntă cu cea mai profundă criză de la crearea OMC, care amenință funcțiile de bază ale organizației în stabilirea de norme și structuri esențiale pentru comerțul internațional, în furnizarea celor mai eficiente și mai avansate mecanisme de soluționare a litigiilor [3]. Pandemia de coronavirus este și ea un șoc major pentru economia globală și comerțul internațional. Se preconizează că economiile avansate vor contracta 7%, în timp ce economiile emergente și cele în curs de dezvoltare vor încetini cu o medie de 2,5%. Venitul pe cap de locuitor ar putea scădea cu 3,6% în anul 2020, lăsând milioane de oameni în sărăcie. Cel mai puternic impact va fi pentru țările cele mai afectate de pandemie, precum și pentru cele ale căror economii depind de comerț internațional, turism, exporturi de mărfuri și finanțare externă [4]. Pandemia a oprit forțat globalizarea, punând accent pe sprijinirea comunităților locale. În urma pandemiei coronavirusului, lumea se poate confrunta cu un val de protecționism care va afecta considerabil comerțul global, întrucât guvernele dezvoltă programe pentru sprijinirea producătorilor și exportatorilor locali.

În practica mondială se utilizează diverse metode de susţinere a exportatorilor. Or, combinarea diferitelor elemente este destul de flexibilă, ceea ce conferă o flexibilitate întregului sistem, care reacţionează şi se modifică în funcţie de situaţia economică, rolul statului, conjunctura pieţelor mondiale etc. Desigur, dinamismul şi

caracterul susţinerii activităţii de export în diferite ţări se deosebeşte în funcţie de gradul de implicare în diviziunea internaţională a muncii, structura economiei, participarea în organizaţii internaţionale şi alţi factori. Statul este cel ce determină strategia națională de export, contribuie la promovarea şi realizarea prevederilor de bază ale acesteia prin intermediul instrumentelor politicii economice, şi, în special, prin susținerea exportatorilor naţionali [5, p. 195]. Sprijinul pentru export este un factor integrant în creșterea economică durabilă, ceea ce permite diversificarea structurii economiei naționale. Conform practicii mondiale, nu există nicio politică unică de sprijin la export. Pentru susținerea exportatorilor se utilizează diferite instrumente, de natură:

• administrativă (legislație națională, aplicarea normelor și regulilor dreptului internațional);

• informațională (informare, programe științifice, tehnice, sociale etc.);

• financiar-economică (impozite, dobânzi la împrumut, prețuri etc.). Scopul principal al promovării exporturilor este îmbunătățirea structurii acestora, intrarea pe noi piețe de desfacere, creșterea eficienței vânzărilor.

Considerăm că implicarea statului în susținerea și promovarea exportului este deosebit de actuală şi pentru Republica Moldova, deoarece producătorii autohtoni sunt preocupați de consolidarea pozițiilor pe piețele europene, care pot fi considerate strategice, de căutarea unor noi piețe de desfacere în Asia, Orientul Apropiat etc., iar situaţia pe pieţele estice este nesigură, fiind dependentă de alţi factori decât cei economici. În Republica Moldova este bine-venită crearea unei instituţii specializate de finanţare şi asigurare a exporturilor, cum este de exemplu, COFACE din Franţa, care ar acorda exportatorilor şi băncilor garanţii de restituire a mijloacelor în caz de neîndeplinire a obligaţiunilor de către partenerii străini la efectuarea operaţiunilor de export.

Referințe:

1. *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*. C 129/30 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017IE1072&rid=5

2. *Organizația Mondială a Comerțului și agricultura din UE*. https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/trade/agricultural-international-trade/wto-and-eu-agriculture_ro
3. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2018-0379_RO.html
4. https://news.un.org/ru/story/2020/06/1379762
5. LOBANOV, N. *Tranzacţiile comerciale internaţionale în condiţiile de constituire a economiei globale postindustriale*. Chișinău, 2008. 325 p. ISBN 978-9975-75-598-6.

ASPECTE PRIVIND ORGANIZAREA CONTABILITĂŢII ÎN INSTITUŢIILE MEDICALE PRIVATE

Maria BOGOI
CZU: 657.1:614 tinevschi@mail.ru

Contabilitatea în entitățile medicale private are diferite particularităţi specifice. Problemele contabilităţii în diferite ramuri ale economiei naţionale sunt obiectul cercetătorilor din Republica Moldova, însă aceste probleme deocamdată nu au fost studiate în entitățile medicale private.

Introducere. Una dintre cele mai importante sarcini ale statului este protejarea sănătății cetățenilor. În Republica Moldova, fundamentele relației în domeniul asistenței medicale între cetăţeni și stat sunt determinate de Legea ocrotirii sănătăţii nr.411-XII.

Prin ajutorul medical (îngrijire medicală) se înțelege un set de măsuri (inclusiv servicii medicale, măsuri organizatorice și tehnice etc.) menite să răspundă nevoilor populației în menținerea și restabilirea sănătății. Principalele tipuri de ajutoare medicale sunt tratamentul, prevenirea și diagnosticul bolilor .

Probleme şi discuţii. Proclamând dreptul la protecția sănătății și îngrijirii medicale ca unul dintre drepturile fundamentale constituționale, statul este obligat să pună în aplicare un set de măsuri pentru păstrarea și consolidarea sănătății populației, inclusiv prin dezvoltarea sistemelor de sănătate de stat, municipale și private, stabilind garanții legale pentru fiecare cetățean pentru a primi asistența medicală și socială necesară.

Experienţa mondială arată că sistemul de sănătate funcționează cel mai eficient pe baza diferitelor forme de proprietate și management. În acest caz, principala problemă este găsirea raportului optim între instituțiile medico-sanitare publice şi cele private [2].

O altă experiență arată că o parte a cetățenilor cu venituri mari preferă serviciile medicale din sectorul privat ca fiind mai calificate și de un nivel mai înalt, condiția primordială este că pacientul să aibă dreptul să-şi aleagă un medic, un centru medical și o formă de

serviciu. În plus, activitatea sectorului plătit al medicinei nu implică înlocuirea serviciilor de sănătate create de stat, ci posibilitatea furnizării alternative, suplimentare pentru consumatori [3].

Din acest punct de vedere, activitățile sectorului privat, desigur, contribuie la creşterea concurenței în industrie și la îmbunătățirea calității asistenței medicale. Astfel, de exemplu, clinicile și încăperile stomatologice private create în conformitate cu legislaţia Republicii Moldova, antreprenori individuali, fără entitate juridică, pot concura cu succes cu cei de stat la participarea în dezvoltarea și implementarea programelor vizate de stat pentru îmbunătățirea sănătății dentare a oamenilor.

Recent, rețeaua de clinici stomatologice private s-a extins semnificativ, iar ponderea lor în volumul de îngrijiri stomatologice oferite populației crește de la an la an.

O caracteristică a asistenței medicale este sistemul existent de finanțare mixtă. Politica de finanțare reziduală a predeterminat situația dificilă din asistența medicală, inclusiv o industrie atât de intensivă de materiale precum stomatologia.

Proporția fondurilor din serviciile plătite în instituțiile de asistență medicală variază în totalul finanțării, care depind de specificul instituției, dar studiile arată că există o tendință de creștere a acestui indicator.

Stomatologia ca industrie medicală are o experiență considerabilă în furnizarea de servicii contra plată oferite. Ponderea serviciilor medicale plătite este mai mică de 50%, în timp ce în stomatologie acest indicator ajunge la 70-80% . Acest lucru se datorează în primul rând faptului că Legea ocrotirii sănătăţii nr.411-XIII oferă o cantitate minimă de îngrijiri medicale în stomatologie [1].

Structura veniturilor din furnizarea servicilor medicale de către clinicile stomatologice crește considerabil în fiecare an.

O analiză a practicii actuale a arătat că, în structura veniturilor din furnizarea serviciilor medicale plătite, se pot distinge două domenii independente ale activității medicale – aceasta este o metodă terapeutică, chirurgicală, în care principalul executant al serviciilor medicale este doar dentistul sau terapeutul, sau chirurgul, și un

dispozitiv ortopedic, unde principalii executanți ai serviciului sunt un ortoped dentist și un tehnician dentar, adică, fabricarea dispozitivelor și a protezelor ortopedice constă într-o serie de activități care sunt efectuate de un dentist ortoped împreună cu un tehnician dentar [4].

Astfel, venitul din proteză este de 50% din venitul total din furnizarea de servicii medicale plătite de către clinici stomatologice, prin urmare, problemele organizării contabilității costurilor și calculului costurilor unei unități dentare sunt relevante pentru secțiile de ortopedie ale clinicilor stomatologice.

Pentru sporirea calităţii serviciilor prin asigurarea unui nivel înalt al performanţelor, instituţiile medicale achiziţionează medicamente scumpe, cele mai noi materiale de plombare, instrumente medicale de unică folosință, echipamente de protecție personală și anti-SIDA pentru medici și cele mai noi instrumente de tratament. Veniturile din serviciile plătite oferă oportunități suplimentare pentru formarea avansată și pregătire a personalului în utilizarea celor mai noi tehnologii, ceea ce este destul de important în fața creșterii concurenței din partea practicienilor privați.

Fondurile suplimentare permit instituțiilor de asistență medicală, care oferă servicii plătite în domeniul stomatologiei, să extindă gama de servicii stomatologice corespunzătoare nivelului de venit al pacienților.

În plus, serviciile plătite, ca sursă suplimentară de finanțare, contribuie la introducerea noilor metode de organizare a asistenței medicale într-o economie de piață. Mai mult, un management eficient în sectorul serviciilor medicale plătite permite demonstrarea celor mai bune rezultate clinice și realizări științifice, care în viitor pot fi diseminate pe scară largă în instituțiile medicale de stat și municipale. Direcția unei părți din aceste fonduri pentru a plăti forța de muncă și sfera socială ajută la stabilizarea echipei și a instituției în ansamblu.

În prezent, problemele de reglementare legală a furnizării serviciilor medicale plătite de către instituțiile medicale de stat și municipale devin deosebit de relevante. Acest lucru se datorează mai multor circumstanțe, dintre care principalele sunt schimbările în cadrul de reglementare în domeniul asistenței medicale și apariția în

legătură a unei oportunități legitime pentru instituțiile medicale de stat și municipale de a face bani. În același timp, nivelul de cunoștințe juridice și cultura juridică a unei părți semnificative a lucrătorilor medicali, din păcate, rămâne până în prezent scăzut.

Din acest motiv, pare necesar să acordăm o atenție sporită evidențierii caracteristicilor-cheie ale reglementării legale a activităților medicale, în general, și a furnizării serviciilor medicale plătite, în special.

Prin elaborarea și calcularea standardelor de timp pentru principalii executanți ai lucrărilor stomatologice, normele de cheltuieli ale medicamentelor și materialelor dentare, aceasta va oferi o metodă specifică ordinii de organizare a contabilității costurilor și calcularea costului lucrărilor stomatologice în clinicile stomatologice.

Astfel, un serviciu medical este un set de măsuri care vizează prevenirea bolilor, diagnosticul și tratamentul acestora, care au o valoare finală proprie și un anumit cost. Specificitatea acestor servicii arată că serviciul are o expresie tangibilă, nu este consumat imediat la furnizarea serviciului, prin urmare, pot exista resturi de muncă în derulare pentru protezele dentare; serviciul nu poate fi oferit spre închiriere și este furnizat printr-o comandă specială, prin urmare, atunci când se calculează costul serviciului pentru a determina prețul, se poate aplica o metodă personalizată de contabilitate a costurilor și calcularea costului serviciilor.

Concluzii. Realitățile actuale indică faptul că schimbările socio-economice din societate nu pot să nu influențeze și sectorul sănătății. Faptul că țara noastră a trăit o perioadă foarte lungă de timp în condiții fundamental diferite, atunci când asistența medicală în toate manifestările sale a fost gratuită, când componența socială a politicii de stat a fost una dintre cele mai principale, nu ar trebui să împiedice organizarea calității serviciilor medicale plătite. Cu o abordare integrată, luând în considerare toate cerințele cadrului de reglementare din orice instituție a sistemului de asistență medicală de stat sau municipală, este posibilă organizarea prestării de servicii medicale cu plată. Printre altele, un singur cetățean câștigă posibilitatea de a alege între tratamentul gratuit și serviciile sistemului plătit. După cum știți,

dreptul de a alege în condițiile dezvoltării unui stat democratic este unul dintre factorii determinanți. Astfel, un standard medical și economic calculat corect este o serie întreagă de servicii medicale legate de tratamentul unui anumit tip de boală, ceea ce face posibilă evaluarea rezultatului calitativ al tratamentului și a costurilor totale pentru acestea, indiferent de sursele acoperirii lor.

Astăzi, situația nu mai este aceeași. Medicina s-a dezvoltat foarte mult, baza teoretică a devenit mult mai largă. Dar, mai ales, s-au perfecționat mijloacele de explorare, metodele de laborator. Se poate afirma că astăzi orice organ poate fi investigat prin metode din cele mai obiective.

Referinţe:

1. Legea ocrotirii sănătăţii nr.411-XII. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* din 28.03.1995, nr.34.
2. WORLD HEALTH ORGANIZATION. *Medical savings accounts:What is at risk?* Report 2010.
3. A Short History of Medical Insurance. http://www.mrm mgu.com/Stop-Loss101/AShortHistoryofMedicalInsurance
4. Legea nr.181 din 25.07.2014 cu privire la finanţele publice şi responsabilităţii bugetar-fiscale În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* din 25.07.2014, nr.223-230.

PREȚURILE DE REFERINȚĂ: PÂRGHIE PENTRU FUNDAMENTAREA POLITICILOR SOCIALE ȘI ECONOMICE

Maria COJOCARU
CZU: 658.8.03 + 338.5 cojocaruusm@gmail.com

Preocupările actuale ale instituțiilor guvernamentale au ca obiectiv primordial soluționarea problemelor sociale și creșterea economică sustenabilă. Dimensiunea dezvoltării sociale este un deziderat principal al comunității statelor europene, expus în Declarația de la Roma a liderilor Uniunii Europene din 25 martie 2017: „În aceste vremuri de schimbare și conștienți de îngrijorările cetățenilor noștri, ... ne angajăm să acționăm în direcția unei Europe sociale” [1, p. 4].

Pe lângă implicarea factorilor decidenți cu politici, strategii și programe, statul sau comunitățile de state, precum UE, alocă anual sume importante de bani publici în vederea realizării acestui obiectiv. Important este ca aceste costuri să fie cât mai eficiente atât prin prisma criteriilor economico-financiare, cât și prin prisma criteriilor sociale și de sustenabilitate. Una dintre pârghiile statului în vederea soluționării unor probleme cu caracter economic și social o reprezintă prețurile de referință. De fapt, una dintre funcțiile de bază ale prețului este funcția socială. „Se consideră că, în economia de piață, prețul, împreună cu venitul nominal, arbitrează accesul diferitelor categorii de persoane la bunuri și servicii” [2, p. 30].

În scopul facilitării accesului cetățenilor la bunurile și serviciile necesare, se utilizează prețurile de referință pentru justificarea nivelului prețului de vânzare. În general, prețul de referință semnifică un preț sau o bază de comparație pe care decidenții îl iau în considerare atunci când se stabilește prețul sau intervalul de prețuri pentru un produs.

Cele mai multe studii se referă la aplicabilitatea prețurilor de referință pentru stabilirea prețurilor la medicamente [3]. În prezent, majoritatea țărilor utilizează pe larg ca metodă de reglementare a prețurilor interne la medicamente, inclusiv Republica Moldova. Prețurile de

referință implică stabilirea unor prețuri fixe pentru grupurile de medicamente, unite pe principiul interschimbabilității. Astfel, prețul de referință este limita superioară a rambursării costului medicamentelor. Cele mai multe cercetări vizează evaluarea eficacității sistemului de stabilire a prețurilor de referință, care determină controversate opinii ale experților. Pe de o parte, se remarcă faptul că, printr-un astfel de model de reglementare a prețurilor, concurența asupra prețurilor pe piață este stimulată la scăderea prețurilor, iar pe de altă parte, mecanismul de separare a medicamentelor în conformitate cu principiul interschimbabilității este criticat. În plus, se crede că sistemul de stabilire a prețurilor de referință, dimpotrivă, suprimă concurența în materie de prețuri și, prin urmare, este ineficient în ceea ce privește reducerea prețurilor.

Pe lângă numeroasele studii privind metodologia si eficacitatea utilizării prețurilor de referință la fundamentarea politicii de preț la medicamente, cercetările efectuate ne-au permis să constatăm că prețurile de referință se aplică pe larg ca instrument de susținere a producătorilor agricoli [4, 5, 6]. În Republica Moldova preţul de referinţă este utilizat în domeniul agriculturii în dublă ipostază:

1) Ca bază pentru negocierea preţurilor de vânzare-cumpărare pe produse sau grupe de produse între vânzător şi cumpărător, fără efect de restricţionare a concurenţei, reprezentând un *preţ estimat* de Consiliul pe filiera produsului agricol [7].

2) Ca instrument pentru asigurarea respectării principiului rezonebilității prețurilor (art. 12 alin. (2) şi art. 14 alin. (2) litera g) din Legea nr. 276 [8] în procesul de evaluare a dosarelor depuse de producătorii agricoli pentru obținerea subvențiilor din Fondul national de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural întru „adjudecarea costurilor mașinilor, utilajelor și echipamentelor agricole înaintate la subvenţionare” la prețuri înalte. În acest scop, Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură (AIPA) propune spre consultare **registre ale prețurilor de referință pentru tractoare, combine, semănători și stropitori**, care pot fi achiziționate prin submăsurile de investiții 1.3 și 2.4 aferente Programului Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural [9]**.**

Astfel, prețul de referință este un mecanism de reglementare și intervenție pe piața agricolă și agroalimentară. Un alt exemplu de utilizare a prețului de referință este în scopul susținerii producătorilor agricoli prin măsuri de intervenție în cazul prețurilor scăzute la produsele agricole. Prețurile de referință sunt utilizate pentru stabilirea cuantumului plăților de intervenție necesare acoperirii pierderilor cauzate de scăderea prețurilor pe piață la anumite produse agricole [4].

Un alt exemplu de utilizare a prețurilor de referință la produsele agricole este cercetarea realizată de M. Sativa, Harianto și A. Suryana pe exemplul producției de ardei chilli, considerat un produs important în Indonezia, utilizat pe larg atât consumul casnic, în scopuri gastronomice, cât și ca materie primă pentru industrie, în medicină sau diete [5]. Autorii studiului au testat ipoteza că prețul la ardeiul chilli nu numai că fluctuează deseori, ci și influențează procesele inflaționiste în stat. Ca bază informațională au servit politicile guvernului indonezian privind aplicarea prețului de referință, ca pârghie de gestiune a importului și stabilizare a prețului la chilli. Studiul realizat a avut ca obiectiv evaluarea eficacității politicii prețurilor de referință în influențarea tranzacțiilor cu chilli. Aplicarea modelului analitic cu utilizarea metodei celor mai mici pătrate a permis autorilor să concluzioneze că aplicarea prețului de referință nu a fost eficientă, deoarece nu a reușit să gestioneze importul în mod corespunzător, iar prețurile la chilli au continuat să fluctueze.

Aplicarea prețurilor de referință pentru calcularea componentei de susținere a prețului în agricultură este abordată în lucrarea [6]. Autorii acestei lucrări abordează problema în cauză pentru țările în curs de dezvoltare, luând ca exemplu cazul Indiei și Chinei.

Un alt domeniu de aplicare a prețurilor de referință este cel al achizițiilor publice. Motivul introducerii prețurilor de referință constă în diminuarea componentei de corupție pe piața achizițiilor, atunci când prețul contractului este în mod artificial majorat, iar diferența dintre costurile reale suportate pentru achiziționarea de bunuri/lucrări sau servicii este achitată ilegal reprezentantului clientului.

În concluzie, vom menționa că prețurile de referință sunt utilizate ca instrument pentru realizarea politicilor sociale, precum și economice atât în țările cu economie dezvoltată, cât și în cele în curs

de dezvoltare. Cu toate acestea, nu totodeauna, obiectivele urmărite se realizează, ceea ce impune studii aprofundate ale impactului acestora asupra evoluției pieței și în plan social.

Referințe:

1. COMISIA EUROPEANĂ. *Document de reflecție privind dimensiunea socială a Europei*. Bruxelles, 26.4.2017 COM(2017) 206, 26.04.2017. https://ec.europa.eu/commission/sites/ beta-political/files/reflection-paper-social-dimension-europe_ro.pdf (accesat la 20.08.2020)
2. ULIAN, G., COJOCARU, M., CASTRAVEȚ, L. *Preţuri şi tarife*. *Note de curs.* Chișinău.: CEP USM., 2013. 335 p. ISBN: 978-9975-71-339-9.
3. VRIJENS, France, Van De VOORDE, Carine et al. *The reference price system and socioeconomic differences in the use of low cost drugs*. KCE reports vol 126C. Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg Centre fédéral d'expertise des soins de santé. Belgian Health Care Knowledge Centre, 2010.
4. COPPESS, J., SCHNITKEY, G. et al. *Comparing Price Policy Directions in the 2018 Farm Bill Debate*. farmdoc daily (8):90, Department of Agricultural and Consumer Economics, University of Illinois at Urbana-Champaign, May 17, 2018. http://farmdocdaily.illinois.edu/2018/05/comparing-price-policy-directions-2018-farm-bill.html (accesat la 22.07.2020)
5. SATIVA, M., HARIANTO, SURYANA, A. Impact of Red Chilli Reference Price Policy in Indonesia, In: *Int. J. Agr. Syst*. 5(2): 120-139
6. KATHLEEN, MULLEN, DONGSHENG, SUN ș.a. *Producer support estimates (PSEs) for agriculture in developing countries: measurement issues and illustrations from India and China*. International Food Policy Research Institute. October 2004. http://www. ifpri.org (accesat la 02.08.2020)
7. Legea nr. 257 din 27.07.2006 privind organizarea şi funcţionarea pieţelor produselor agricole şi agroalimentare. În: *Monitorul Oficial,* nr. 142-145 din 08.09.2006.
8. Legea nr. 276 din 16.12.2016 cu privire la principiile de subvenționare a producătorilor agricoli. În: *Monitorul Oficial,* nr. 67-71 din 03.03.2017.
9. Metodologia privind stabilirea prețurilor de referință la calcularea subvenției pentru tehnica, utilajul și echipamentul agricol. Ordinal MAIA al RM Nr.59 din 06.04.2017. În: *Monitorul Oficial*, nr. 128-132 din 21.04.2017.

CERCETAREA ABORDĂRILOR CONCEPTUALE ALE INCUBATORULUI DE AFACERI AMPLASATE ÎN MEDIUL UNIVERSITAR

Dragoș UNGUREAN
CZU: 001.895:334:378.4 *dragosh.ungurean@gmail.com*

Dacă vorbim de incubatoare de afaceri în mediul universitar din Republica Moldova, toate au statut de incubatoare de inovare, dacă ne conducem de datele oferite de Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare. În Republica Moldova activează 8 incubatoare de inovare, create la propunerile clusterelor ştiinţifico-tehnologice şi ştiinţifico-educaţionale, având diferite specializări, după cum urmează [1]:

Incubatorul de Inovare „Politehnica” creat în 2011 în cadrul Universității Tehnice a Moldovei. Pagina web:www.incubator.utm.md

Incubatorul de Inovare ”Innocenter” creat în 2012 în cadrul Universității de Stat din Comrat la propunerea clusterului educațional inovațional “InnOCluster” din regiunea de sud a țării.

Pagina web:http://www.inno-center.md/

Incubatorul de Inovare ”Inventica-USM” creat în 2012 în cadrul Universității de Stat a Moldovei. Pagina web:www.inventica.usm.md

Incubatorul de Inovare ”Antreprenorul Inovativ” creat în 2013 în cadrul Institutului de Cercetări pentru Culturile de Câmp "Selecția" la propunerea Clusterului de incubatoare de antreprenoriat inovațional “Antreprenorul Inovativ”.

Incubatorul de Inovare Moldo-Lituanian ”Media Garaj” creat în 2014 la propunerea Clusterului Moldo-Lituanian.

Incubatorul de Inovare ”IT4BA”, creat în 2015 în cadrul Academiei de Studii Economice a Moldovei la propunerea Clusterului ”Informațional Technologies for Business Applications (IT4BA)”. Pagina web:www.it4ba.ase.md/.

Caracterizarea fiecărui tip de incubator este propus prin lege, printre care avem următoarele stipulări din lege.

Incubatorul de inovare – este grupare de persoane juridice şi persoane fizice constituit în baza unui contract de asociere, încheiat

între administratorul incubatorului, pe de o parte, şi rezidenţii acestui incubator, pe de alta, care valorifică rezultatele ştiinţei şi inovaţiile din unul sau din mai multe domenii tehnologico-ştiinţifice prin activităţi de inovare şi transfer tehnologic şi efectuează cercetări menite să acorde suport ştiinţific activităţilor menţionate [2].

Incubator de afaceri – loc unde sunt concentrate, într-un spaţiu limitat, întreprinderi nou-înregistrate, al cărui obiectiv este de a spori şansa de creştere și durata de supravieţuire a acestor întreprinderi, furnizându-le spații modulare, şi unde se oferă în condiţii facilitare sprijin managerial şi servicii de asistenţă [3].

Incubatoarele din mediul universitar au rolul de la crearea premiselor necesare pentru implementarea în practică a inovațiilor și a transferului de tehnologic din care rezultă produse și servicii noi sau perfecționate, competitive pe piață.

Universitățile, având două misiuni de bază: generarea de noi cunoștințe, prin activitățile de cercetare și transmiterea acestor cunoștințe prin activitățile de educare, formare și publicații, universitățile sunt „chemate” și totodată determinate de nevoi financiare să adopte și să implementeze o a treia misiune de bază: transferul cunoștințelor spre mediul de afaceri, prin activitățile de valorizare economică. Valorizarea economică a producției științifice universitare poate lua mai multe forme, dintre care, una constă în crearea de întreprinderi inovative de către cadre didactice, cercetătorii, doctoranzii și studenții universității. Antreprenoriatul academic constituie una dintre modalitățile de transfer al rezultatelor cercetării universitare în activitatea întreprinderilor. Ideea, potrivit căreia universitățile constituie izvoare de cunoștințe insuficient exploatate pe plan economic, nu este recentă [4].

Incubatoarele universitare au ca scop de a efectua acțiuni pentru informarea și susținerea întreprinderilor din cercetările efectuate. Obiectivul lor este de a transforma rezultatele cercetării în activități nemijlocit importante pentru a obține rezultate economice. Crearea incubatoarelor universitare marchează dezvoltarea antreprenoriatului academic.

Incubatorul universitar trebuie să permită dezvoltarea a mai multor competențe, pentru a ajuta cei care lucrează cu proiectele, nemijlocit interacțiunea este necesară cu mijloace umane, materiale și financiare. De facto este ajutorul oferit de către incubator din punctul de vedere al managementului, finanțelor și a suportului tehnic pentru angajații şi studenții Universității, pentru aşi crea întreprinderi, utilizând toate formele de sprijin şi îndrumare.

Obiectivele generale ale înființării incubatoarelor inovative în Republica Moldova:

a) însuşirea în practică a unor noi tehnologii, produse şi servicii prin susţinerea financiară, informaţională şi consultativă a persoanelor fizice şi juridice rezidenţi ai incubatorului respectiv;

b) atragerea studenţilor, doctoranzilor şi postdoctoranzilor în activităţile de inovare a întreprinderilor mici şi mijlocii prin crearea condițiilor favorabile pentru aceste activităţi;

c) identificarea oportunităţilor de inovare şi mediatizarea acestora în scopul utilizării lor în economia naţională [3].

Dacă vorbim de spre incubatoare de inovații, putem defini inovația în felul următor. „Punerea în operă a unui produs (bun sau serviciu) sau a unui procedeu nou ori sensibil ameliorat (pentru întreprinderi), a unei noi metode de comercializare sau a unei noi metode organizaţională – în practicile întreprinderii, organizarea locului de muncă sau relaţiile cu mediul extern” [6].

Inovațiile au următoarele forme:

a) Inovarea de produse permite întreprinderilor să satisfacă nevoile schimbătoare ale clienților și de a-și menține poziția pe piață, dar totodată de a dezvolta noi piețe, în scop de expansiune. Un produs este inovator pentru întreprindere, dacă este nou sau sensibil ameliorat; ameliorările pot fi de intensitate variabilă, dar este necesar să determine schimbări superioare calitative, caracteristicilor produsului şi utilizării sale.

b) Inovarea în domeniul procedeelor sau echipamentelor este o formă a inovării, ce vizează reducerea duratei producţiei şi costurilor asociate, creşterea flexibilităţii şi capacităţii de producţie a întreprinderii în scopul menţinerii sau creşterii capacităţii acesteia.

Modificările realizate asupra procedeelor de fabricaţie, pot antrena perturbaţii în întreprindere, ceea ce va putea determina inovaţii organizaţionale, pentru a se asigura succesul.

c) Inovarea organizaţională trebuie să contribuie la menţinerea unui climat propice diferitelor forme de inovare, la creativitatea şi flexibilitatea întreprinderii. Această formă de inovare priveşte în particular practicile de afaceri de implantat privind gestiunea calităţii şi producţiei, cele care vizează flexibilitatea întreprinderii şi, în final, cele care se referă la participarea angajaţilor la decizii şi la dezvoltarea organizaţională.

d) Inovarea activităţilor de marketing sau comerciale este necesară întreprinderii care vrea să se distingă de concurenţă, să crească atractivitatea produselor/serviciilor sale şi să răspundă nevoilor clienţilor. O nouă metodă de vânzare, modificări aduse concepţiei unui produs sau ambalajului şi promovării sale sunt, la fel, inovaţii comerciale a căror scop este de a satisface mai bine nevoile clienţilor actuali, de a contribui la dezvoltarea de noi pieţe sau de a răspunde cererilor noilor clienţi. O activitate a unui proiect de inovare va putea antrena consecinţe în alte activităţi periferice ale proiectului, care solicită adesea ajustări minore şi punctuale. Este deci eronat, cel mai frecvent, să se izoleze proiectele de inovare de restul organizaţiei, pentru că inovarea reuşită este globală şi vizează mai multe dimensiuni ale organizaţiei. Această viziune holistică permite întreprinderilor de a se distinge, de a fi performante şi chiar de a supravieţui într-un mediu de afaceri ostil şi turbulent [4].

La un moment dat, toate companiile își dau seama că trebuie să crească mai repede pentru a îndeplini așteptările acționarilor și că afacerile lor de bază nu vor atinge aceste obiective. Deci, conducerea superioară începe să se gândească la noi modalități de a crea creștere în afara organizației de bază. Aceasta poate decide să înființeze un „incubator” [7].

Scopul incubatoarelor poate diferi în funcție de tip. Hausberg și Korreck definesc incubatoarele de afaceri ca „organizații care sprijină înființarea și creșterea de noi afaceri cu resurse tangibile (de ex., spațiu, echipamente partajate și servicii administrative) și intangibile

(de exemplu, cunoștințe, acces la rețea) pe o perioadă flexibilă și sunt finanțate de către un sponsor (de ex., guvern sau corporație) și/sau fonduri însuși luând chirie (sau mai puțin frecvent capitaluri proprii) de la incubați’’ [8].

În concluzie, incubatoarele de afaceri din mediul universitare au ca scop de a cerceta fenomenele și procesele care se petrec în domeniul în care a fost înființat acest incubator, dar și vin cu propuneri către agenți economici pentru valorificarea rezultatelor. Deocamdată, interacțiunea dintre mediul de afaceri cu incubatoarele inovative din mediul universitar nu sunt la o scară mare.

Referințe:

1. AGENȚIA NAȚIONALĂ PENTRU CERCETARE ȘI DEZVOLTARE https://ancd.gov.md/ro/content/parcuri-%C8%99i-incubatoare vizitat 26.08.2020
2. Legea nr. 179 din 21-07-2016 cu privire la întreprinderile mici şi mijlocii.
3. Legea cu privire la parcurile ştiinţifico-tehnologice şi incubatoarele de inovarenr. 226 din 01.11.2018
4. SOMEȘAN, C. Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad. Rolul incubatorului universitar, in dezvoltarea inovării, transferului de tehnologii şi antreprenoriatului academic. Cazul ITA Goldtech Arad”.
5. Rețeaua incubatoarelor de afaceri din Moldova https://riam.md/wp-content/uploads/2017/05/Raport-Activitatea-RIAM-2017.pdf vizitat 20.08.2020.
6. OECD, 2005. The Organisation for Economic Co-Operation and Development, Annual Raport, Paris.
7. WUNKER, S. https://www.forbes.com/2007/12/21/ibm-hp-incubator-leadership-clayton-in_sw_1221claytonchristensen_inl.html#7fe7c3f0164c vizitat 18.08.2020
8. HAUSBERG, J. P., KORRECK, S. 2018. Business Incubators and Accelerators: A Co-Citation Analysis-Based. In: *Systematic Literature Review. Journal of Technology Transfer.* https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10961-018-9651-y vizitat 14.08.2020

Articolul este parte componentă din cadrul Proiectului de cercetare 20.80009.0807.38.

TEORETIZĂRI PRIVIND CONCEPTUL ASIGURĂRILOR

Iulia CAPRIAN, Ionuț LOM
CZU: 368 + 369 kaprianusm@gmail.com

Societatea de asigurări, de rând cu alte instituții financiare, este considerată un element organic al sistemului financiar. Conceptul asigurărilor, în cele mai multe studii de specialitate, este abordat prin prisma dimensiunii financiare. Însă prin demersul analitic întreprins de autor au fost stabilite patru contexte de definirea acestuia (Fig. 1):

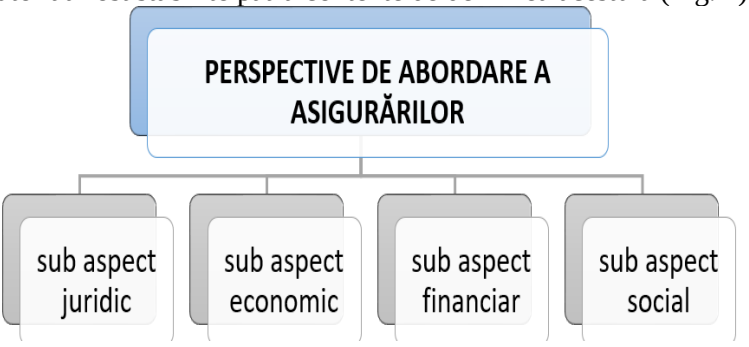

Fig.1. Abordări conceptuale ale asigurărilor
Sursă: Elaborat de autori.

Acest fapt a relevat diferite sensuri ale conceptului asigurărilor [1, p. 15]. *Abordarea juridică* are la bază contractul de asigurare și Legea cu privire la asigurări [2], care, în calitate de generatoare de drepturi și obligații, se completează reciproc. Contractul de asigurare este un act juridic care prevede obligația asiguratului de a plăti prima de asigurare, precum și obligația asigurătorului de a achita îndemnizația de asigurare la producerea riscului asigurat, fie asiguratului, fie beneficiarului asigurării, în limitele și în termenele convenite. Privind în *aspect economic*, conținutul asigurărilor se manifestă în posibilitatea recuperării pagubelor materiale și financiare din fondul de asigurare, garantând în așa mod continuitatea proceselor economice ale asiguraților. În procesul constituirii și utilizării fondului de

asigurare, se nasc relații economice între subiecții asigurării. Privite prin prisma *dimensiunii financiare*, asigurările se manifestă în calitate de: ramură prestatoare de servicii; intermediar financiar; activitate financiară. Având în vedere că nu toate polițele de asigurare au ca rezultat producerea riscurilor, acestea constituie o sursă de venituri pentru compania de asigurări. Un alt aspect este decalajul de timp între momentul încasării primei de asigurare și momentul plății despăgubirilor, în caz de producere a riscului. Pe durata acestei perioade, suma încasată poate fi plasată eficient în investiții generatoare de venituri.

Asigurătorii sunt considerați parteneri în realizarea *politicii sociale*, de aceea asigurările se manifestă ca instrument de politică socială. Prin acordarea de beneficii sociale semnificative, cum ar fi compensarea pentru vătămări la locul de muncă și reconstruirea proprietății după catastrofe, asigurarea contribuie la refacerea mijloacelor de trai ale oamenilor, precum și la economie în ansamblu.

Cele mai multe definiții abordează tratamentul traditional al asigurărilor [3, 4]. Alte laturi ale abordării asigurărilor sunt mai puțin cercetate. În cele ce urmează, ne vom axa pe abordarea asigurărilor ca domeniu al serviciilor financiare. Ca activitate, acestea sunt definite prin Legea cu privire la asigurări nr. 407 din 21.12.2006 ca fiind „activitate care constă, în principal, din: oferirea, negocierea şi încheierea de contracte de asigurare şi reasigurare, încasarea de prime, lichidarea de daune, efectuarea de acţiuni de regres şi de recuperare” [1]. R. Ionescu definește activitatea de asigurare ca fiind „… acea prestaţie, care desemnează, în principal oferirea, intermedierea, negocierea, încheierea de contracte de asigurare şi reasigurare, încasarea de prime, lichidarea de daune, activitatea de regres şi de recuperare, precum şi investirea sau fructificarea fondurilor proprii şi atrase prin activitatea desfăşurată” [5, p. 51].

Serviciile de asigurări și cele conexe acestora reprezintă servicii de natură financiară oferite de un prestator de servicii – asigurătorul. Acestea reprezintă o activitate în care unități instituționale sau grupuri de unități se protejează împotriva consecințelor financiare negative ale unor evenimente incerte specifice [6].

De fapt, aceste definiții accentuează importanța asigurărilor ca domeniu specific de activitate, de prestare a serviciilor financiare, care se manifestă ca domeniu de activitate cu rol important în economie (Fig. 2):

- prestatoare de servicii financiare/de asigurări
- creatoare de valoare
- creatoare de locuri de muncă
- participantă la oferta de capital de împrumut pe piața financiară

Fig. 2. Caracteristici ale asigurărilor, ca domeniu de activitate
Sursa: Elaborat de autori în baza sursei [7, p. 9].

Serviciile de asigurare, reasigurare, coasigurare și retrocedare sunt servicii prestate de societăți de asigurări, activități, care în Republica Moldova pot fi desfăşurate exclusiv de către asigurători (reasigurători) sub formă de societate pe acţiuni, inclusiv cu investiţii străine [1]. Serviciile conexe asigurărilor, precum cele de intermediere a asigurărilor, și serviciile auxiliare sunt prestate de alte tipuri de entități (brokeri de asigurări, bancă (bancassurance) etc.

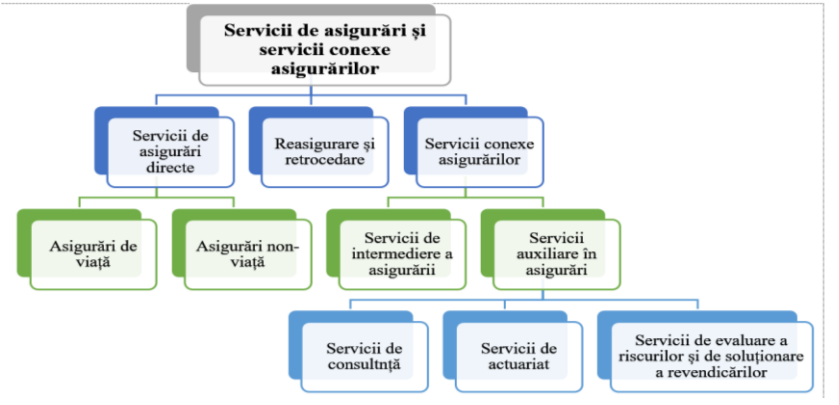

Fig. 3. Activități, considerate servicii de asigurări conform Acordului de Asociere dintre Republica Moldova şi Uniunea Europeană şi Comunitatea Europeană a Energiei Atomice
şi statele membre ale acestora, art. 241
Sursa: [8].

Astfel, societățile de asigurări, alături de alte instituții financiare (bănci, uniuni de credit, burse de valori, bănci de investiții, fonduri cu capital de risc etc.) sunt participanți activi pe piața financiară, de gestiune eficientă a cărora depinde dezvoltarea altor domenii de activitate economică, fiind considerate fundamentul vieții moderne.

Referințe:

1. NEGRU, Titel. *Asigurări*. București: Ed. Fundației România de Mâine, 2007.
2. Legea Republicii Moldova cu privire la asigurări nr.407-XVI din 21 decembrie 2006. În: *Monitorul Oficial,* nr.47-49/213 din 06.04.2007.
3. BISTRICEANU, Gh. D. *Sistemul asigurărilor în România*. Bucureşti: Ed. Economică, 2007. ISBN 973-590-738-0.
4. CIUMAŞ, C. *Economia asigurărilor*. Cluj-Napoca: Casa Cărţii de Ştiinţă, 2003.
5. IONESCU, R. NOVAC, L. *Asigurări comerciale moderne.* Bucureşti: C.H. B., 2007.
6. Propunerea de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind Sistemul european de conturi naționale și regionale din Uniunea Europeană. Bruxelles, 20.12.2010 COM(2010) 774 final Anexa A/Capitolul 16. http://ec.europa.eu/transparency/ regdoc/rep/1/2010/RO/-1-2010-774-RO-F1-16-ANNEX-20.Pdf)
7. KICSI, R., COZORICI, A. *Asigurări şi reasigurări. Curs pentru învăţământ la distanţă*, 2007. Disponibil online la https://www.academia.edu/26072353/ASIGUR%C4%82RI_%C5%9EI_REASIGUR%C4%82RI
8. Acordul de Asociere între Republica Moldova şi Uniunea Europeană şi Comunitatea Europeană a Energiei Atomice şi statele membre ale acestora, art. 241, aprobat prin Legea nr. 112 din 02.07.2014.

ABORDĂRI CONCEPTUALE ALE CONTROLULUI FINANCIAR INTERN

Liliana BUZILĂ, Marcela ENACHE

CZU: 657.63

Fiind un instrument important pentru exercitarea funcției de control al finanțelor, controlul financiar intern asigură posibilitatea de a gestiona elementele sistemului financiar prin extinderea strategiei financiare la nivel decizional tactic prin coordonarea acțiunilor și delegarea responsabilităților către subdiviziuni și centre de responsabilitate. Dacă în entitățile economice de dimensiuni mici controlul financiar intern este relativ mai ușor de realizat, atunci în companiile mari, cu subdiviziuni, filiale sau întreprinderi-fiice multiple, acest lucru este dificil de realizat. Acționarii sunt preocupați de faptul că investiția lor este bine gestionată. De aceea, implementarea și realizarea unui sistem intern de control financiar este una dintre funcțiile de bază ale managementului financiar corporativ. De eficacitatea acestuia depinde atât performanța financiară a entității, cât și rentabilitatea capitalului investit de către proprietar în această companie.

Scopul controlului financiar intern constă în asigurarea eficienței, costurilor optimale și a legalității deciziilor operaționale, de investiții și de finanțare ale unei entități. Orice decizie financiară luată are consecințe în aspect financiar. Astfel, pentru asigurarea eficienței procesului decisional în sfera finanțelor corporative, nu este îndeajuns doar implementarea unui sistem de control financiar intern, ci este necesar de creat un sistem de control al implementării deciziilor financiare pe durata realizării acestora, care se va aplica atât la nivel de subdiviziuni structural (centre de responsabilitate), cât și la nivel de persoane responsabile (decidenți și executanți).

Cercetările științifice actuale prezintă o gramă largă de caracteristici ale conceptului controlului financiar intern. Analizând studiile în domeniul dat din ultimele două decenii, constatăm că se conturează două abordări metodologice: informațional și functional-managerial. Privite prin prisma acestor abordări, controlul financiar

intern vizează nu numai verificarea veridicității și corectitudinii întocmirii situațiilor financiare și rapoartelor contabile, ci și evaluarea eficienței întreprinderii. Opinii similare pot fi desprinse și din cercetările profesorilor de la Universitatea Stanford, C.Horngren și J.Foster, potrivit cărora „controlul intern este un set de măsuri de control financiar și managerial care vizează asigurarea implementării deciziilor de management aprobate” [1, p.410]. În același timp, autorii lucrării *Contabilitatea financiară și managerială a lui Horngren, Capitolele financiare* menționează că „controlul intern reprezintă planul organizațional și toate măsurile aferente adoptate de o entitate pentru a proteja activele, a încuraja angajații să acționeze în conformitate cu politicile companiei, să promoveze eficiența operațională și să asigure evidențe contabile exacte și fiabile” [2, p. 328].

Trebuie să menționăm că legislația națională, atât Legea contabilității și raportării financiare nr. (art.23), cât și Legea privind societățile pe acțiuni (art.55 alin.(2), 65) impune entitățile publice să emită un raport de control intern, care este un raport al conducerii (consiliului societății). Acesta conține „o prezentare fidelă a poziției entității, a dezvoltării și a performanței activităților acesteia și prezintă o analiză corelată cu dimensiunea și complexitatea activităților desfășurate” [3, 4].

Controlul financiar intern se manifestă într-un șir de particularități:

– activitățile de control se axează pe realizarea indicatorilor financiari-țintă: încasări din vânzări, profit operațional și venituri operaționale;

– activitățile de control influențează adoptarea unor inițiative financiare noi;

– activitățile de control se desfășoară ciclic, din momentul întocmirii planului financiar al companiei și se încheie cu executarea acestuia.

Tracie Miller-Nobles și coautorii identifică cinci componente ale controlului intern: monitorizarea controalelor, sistemul informațional, procedurile de control, mediul și evaluarea riscurilor [2, p.384]. Monitorizarea controalelor este efectuată atât de auditori interni, cât și externi, pentru a determina dacă compania și angajații respectă politicile companiei și că operațiunile se desfășoară eficient. Controlul

sistemului de informații este necesar pentru a stabili existența autorizărilor, permisiunilor și aprobărilor corespunzătoare și furnizarea informațiilor corecte (adecvate). Procedurile de control sunt concepute pentru a se asigura că obiectivele companiei sunt atinse. Mediul este „tonul de sus" al afacerii. Membrii consiliului de directori (conducere) trebuie să aibă un comportament onorabil pentru a fi un exemplu bun pentru angajații companiei. Entitățile de interes public trebuie să publice și să aplice un cod de guvernanță corporativă. Raportul anual al conducerii entității de interes publice, ale cărei valori mobiliare sunt tranzacţionate pe piața financiară, în mod obligatoriu conține un capitol privind guvernanța corporativă, în care se descriu diferite aspecte, inclusiv „sistemele de control intern şi de gestiune a riscurilor entităţii, în raport cu procesul de raportare financiară" [3]. Riscul de afaceri al companiei, precum și riscul asupra conturilor individuale trebuie evaluate. Cu cât este mai mare riscul, cu atât trebuie să existe mai multe controale pentru a proteja activele companiei.

Controlul financiar intern se realizează de către autorii interni sau externi, care desfășoară activități de control pentru a asigura conducerea entității că angajații companiei respectă politicile companiei, se respectă prevederile legale în vigoare și că operațiunile se realizează eficient. Auditorii externi sunt complet independenți când efectuează auditul situațiilor financiare în scopul verificării conformității situațiilor financiare cu principiile și referințele contabile general-acceptate, sub toate aspectele sale semnificative.

Ca factor restrictiv al sistemului de control financiar intern este raportul cost–beneficiu. Cu cât controalele sunt mai bune, cu atât costurile pot fi mai mari. De aceea, una dintre sarcinile managementului companiei constă în determinarea unui echilibru între costurile și beneficiile controlului intern.

Generalizarea opiniilor prezentate ale cercetătorilor cu referire la abordarea conceptuală a controlului financiar intern ne permite să rezumăm că este destul de dificil să dezvăluim esența acestui concept în baza unei singure abordări. Cele mai multe opinii ale cercetătorilor converg în susținerea unei abordări complexe sau sistemice a

conceptului de control financiar intern, întrucât însuși controlul financiar este considerat un sistem de elemente care interacționează în procesul de implementare a activităților de control.

Referințe:

1. HORNGREN, C., DATAR, S., FOSTER, G. *Contabilitatea costurilor, o abordare managerială.* Ed. a XI-a. 2006. Chișinău: Arc, ISBN 978-9975-61-343-9.
2. MILLER-NOBLES, Tracie, MATTISON, Brenda, MATSUMURA, Ella Mae. *Horngren's Financial & Managerial Accounting, The Financial Chapters*. Global Edition, 6th Edition. 992 p. ISBN-13: 978-0134486833.
3. Legea contabilității și raportării financiare nr. 287 din 15.12.2017. În: *Monitorul Oficial*, nr. 1-6, din 01.01.2019, art.22.
4. Legea privind scoietățile pe acțiuni nr. 1134 din 02.04.1997. În: *Monitorul Oficial*, nr. 38-39 din 12.06.1997.

ASPECTE PRIVIND INTERNAȚIONALIZAREA IMM-urilor

Tatiana BULIMAGA
CZU: 334.7:339.727.2
tbulimaga@gmail.com

Internaţionalizarea întreprinderilor poate fi definită ca fiind un proces de implicare în operaţiuni internaţionale şi este rezultatul deciziilor pe care le adoptă managementul întreprinderii în dezvoltarea afacerilor, având scopul valorificării unor oportunităţi de piaţă sau a unor avantaje competitive [1].

Există o strânsă legătură între internaţionalizare şi creşterea performanţelor economice ale IMM-urilor. Activităţile internaţionale asigură creşterea competitivităţii şi dezvoltarea pe termen lung a întreprinderilor. Totuşi, IMM-urile europene deocamdată depind, în mare masură, de pieţele lor interne, în pofida oportunităţilor aduse de piaţa unică extinsă şi de globalizare, în general.

Un studiu realizat de către Comisia Europeană [2] relevă faptul că internaţionalizarea creează mai multe locuri de muncă: IMM-urile active pe piaţa externă raportează o creştere a ocupării forţei de muncă cu 7% faţă de doar 1% pentru IMM-urile fără activităţi internaţionale. IMM-urile internationalizate sunt mai inovatoare: 26% dintre IMM-urile active la nivel internaţional au introdus produse sau servicii noi pentru sectorul acestora în ţara de origine.

Există un șir de factorii-cheie pentru stimularea internaționalizării și diminuarea barierelor din calea acesteia. Dimensiunea, vechimea și experiența IMM-urilor influențează dorința și capacitatea de internaționalizare a acestora, astfel:

• Cu cât întreprinderea este mai mare, cu atât mai mult aceasta tinde spre internaționalizare.

• Exporturile și importurile au tendința de a crește cu cât întreprinderea devine mai matură.

• Foarte puține IMM-uri inactive pe plan internațional planifică efectiv să înceapă activități internaționale în viitorul apropiat.

Unele sectoare tind să fie mai potrivite pentru internaționalizare decât altele, printre care pot fi menționate comerțul, industria

prelucrătoare, transporturile și comunicațiile, precum și cercetarea sunt încadrate cel mai mult în procesul de internaționalizare. Totodată, întreprinderile implicate în comerțul electronic sunt mai active la nivel internațional decât întreprinderile tradiționale similare.

Principalele obstacole în calea internaționalizării raportate de IMM-uri sunt:

- insuficiența capitalului circulant pentru a finanța exporturile;
- dificultatea de a identifica oportunități de afaceri în străinătate;
- insuficiența informațiilor pentru a le sprijini să localizeze/analizeze piețele;
- incapacitatea de a contracta potențialii clienți de peste mări;
- dificultatea de a obține reprezentare externă de încredere;
- lipsa de timp managerial;
- insuficiența și/sau lipsa de instruire a personalului.

Sprijinul de succes acordat internaționalizării depinde, în primul rând, de dezvoltarea de capacități în interiorul IMM-urilor, sprijinul individual și accesul la servicii de instruire și de consultanță jucând un rol central. Aceasta necesită punctarea, selectarea și analiza întreprinderilor înainte de furnizarea oricărui suport și adaptarea mixului de programe de sprijin (de cele mai multe ori) standardizate pentru a crea un plan de sprijin specific întreprinderii. De asemenea, pentru a stimula competitivitatea și creșterea, programele trebuie să sprijine toate tipurile de internaționalizare, nu numai exporturile [3, p. 32]. Principalele programe de internaționalizare ar trebui să atragă cât mai multe IMM-uri posibil [4, p. 32].

Eforturile ar trebui să fie îndreptate spre extinderea capacității, atât pentru inovare, cât și pentru afaceri internaționale în același timp, deoarece ambele aspecte vizate au tendința de a merge mână în mână (a se vedea capitolele anterioare). Comerțul electronic este o altă componentă care merită să fie luată în calcul: internetul fiind disponibil ca un canal de distribuție pentru cele mai mici IMM-uri, comerțul electronic transfrontalier oferind un potențial de creștere enorm pentru astfel de întreprinderi [5, p. 71-75]. Tipurile de sprijin public de la care IMM-urile europene așteaptă cel mai ridicat efect se referă, în general, la:

– asistență în identificarea partenerilor de afaceri în țările respective;

– furnizarea de informații adecvate cu privire la oportunități de piață;

– furnizarea de informații adecvate cu privire la norme și reglementări.

Cu toate acestea, nu orice sprijin public este la fel de eficient. Mai întâi, sprijinul public trebuie să vizeze domenii în care există disfuncționalități ale pieței, evitând astfel orice concurență nejustificată cu furnizorii de servicii private. De asemenea, acesta trebuie să stabilească obiective și ținte cantitative clare, să introducă măsuri de monitorizare și să evalueze rezultatele. Astfel de măsuri ar trebui să fie luate pentru a garanta că sprijinul ajunge la destinatarii vizați, obține rezultatele scontate și nu risipește resursele publice [6, p.70].

Există o serie de centre de afaceri, servicii de asistență, site-uri web, baze de date şi alte servicii administrate sau susţinute de Comisia Europeană care sunt concepute pentru a susţine internaţionalizarea IMM-urilor. Acestea reprezintă, de asemenea, o sursă bogată de informații pentru organizațiile de sprijin al IMM-urilor.

De asemenea, există o gamă largă de activități de sprijinire a întreprinderilor în cadrul pieţelor din afara UE, iar pentru acestea este oferit de furnizori de servicii publici, semipublici și privați din statele membre (de exemplu, camere de comerț, asociații de afaceri, consultanți comerciali, agenții pentru IMM-uri și organizații de promovare a comerțului), toate având o experiență bogată în ceea ce privește sprijinirea IMM-urilor pentru a face afaceri la nivel international. Astfel de programe pot oferi *sprijin individual* sau *sprijin prin intermediul rețelelor și al grupurilor*.

Sprijinul individual – se bazează pe o analiză a IMM-ului și a domeniilor în care acesta are nevoie de sprijin; sprijinul este adaptat, în consecință, la resursele și capacitățile specifice. Astfel de programe încep, de regulă, prin evaluarea „disponibilității de internaționalizare” a IMM-urilor și continuă cu o consultanță pe termen lung pentru a sprijini întreprinderile să dezvolte capacitățile de gestionare necesare mediului de afaceri internațional. Programele sunt completate, în mod

obișnuit, de o serie de măsuri prevăzute pentru alte domenii de susținere necesare, în general: informații și asistență ocazională cu privire la finanțarea de afaceri internaționale, accesul la informații, rețele etc. Programele de sprijin individual sunt holistice în abordarea întreprinderii și elimină barierele specifice cu care se confruntă IMM-urile individuale în activitatea lor pe plan internațional.

Rețele și grupuri – extind capacitatea IMM-urilor individuale de a se internaționaliza și continuă să fie o componentă vitală a unui astfel de sprijin. Există două tipuri de rețele: *rețele de asistență* și *rețele de cooperare*. *Rețelele de asistență* tind să fie gestionate de către administrația publică (de exemplu, birouri comerciale în străinătate) sau mari asociații de afaceri. Acestea joacă un rol decisiv în sprijinirea oricărui tip de internaționalizare, întrucât oferă acces la informații, care poate fi utilizat direct de către IMM-uri. În asemenea rol, acestea acoperă unul dintre domeniile cu cea mai mare cerere și nevoie în ceea ce privește IMM-urile. *Rețelele de cooperare* se axează pe promovarea cooperării directe dintre întreprinderi. Studiile indică asupra faptului că în viitor va crește numărul de abordări de cooperare, alianțe și rețele în care sunt implicate IMM-uri.

În acest sens, în Republica Moldova a fost inițiat Programul de stat „Creștere și internaționalizare”, care vine ca răspuns la necesitatea antreprenorilor de a trece granițele propriu-zise ale țării, dar și de a depăși factorii care stau în calea prosperării business-ului. Programul a fost elaborat de Ministerul Economiei și Infrastructurii în colaborare cu ODIMM prin suportul asistenței tehnice a Proiectului Uniunii Europene „Infrastructura calității în contextul DCFTA”. Acest instrument urmăreşte scopul de a dezvolta un sistem complex de acordare a suportului pentru întreprinderile cu potențial de creștere și internaționalizare.

Programul menţionat oferă suport IMM-urilor pentru introducerea practicilor internaționale în vederea dezvoltării productivității și a competitivității, iar solicitanții Programului vor beneficia atât de suport consultativ și formare a competențelor antreprenoriale, prin schema de Business Voucher, cât și financiar, prin schema de „Grant”.

Totodată, în pofida avantajelor sale, internaţionalizarea continuă să reprezinte un pas dificil de realizat pentru majoritatea IMM-urilor. Acestora le lipsesc, pur şi simplu, resursele şi contactele cu privire la oportunităţile de afaceri potrivite, potenţialii parteneri şi deschiderea spre pieţele străine. Mai mult, investiţia financiară necesară pentru lansarea internaţională poate reprezenta o barieră semnificativă pentru multe IMM-uri. Internaţionalizarea a devenit în timp o condiţie pentru supravieţuirea IMM-urilor în mediul actual extrem de competitiv şi mai ales în condiţiile crizei economice globale.

Referințe:

1. BLIDEANU, D. *Managementul tranzacţiilor internaţionale*. Suport de curs. Bucureşti, 2002.
2. *Internationalization of European SMEs*. Final Report, European Union, 2010.
3. Sprijinirea internaţionalizării IMM-urilor, selectarea bunelor practici – Comisia Europeană Direcţia generală întreprinderi şi industrie, 2008.
4. Comisia Europeană (CE), 2013. Politica regională – Bază de date cu proiectele. http://ec.europa.eu/ regional_policy/projects/stories/index_-ro.cfm Comisia Europeană (CE), 2012.
5. Prezentare generală a principalelor oportunități de finanțare disponibile pentru IMM-urile europene. Noua ediție din ianuarie 2012, DG Întreprinderi și Industrie, Bruxelles. http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/-cf/itemdetail.cfm?item_id=5778 EIM Business & Policy Research 2011.
6. Oportunități pentru internaționalizarea IMM-urilor europene – Document de referință 2: Prezentare generală a 310 măsuri de sprijin strategic la nivelul statelor membre (finanțat de Comisia Europeană), Zoetermeer.

CUPRINS

ISTORIE ŞI FILOSOFIE

Ion BANARI
Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „N.Testemițanu”
Vulnerabilitatea donatorului în viață (Analiză bioetică)..... 5

Liviu CHISCOP
România
Repere ale reconstrucției identitarului românesc în Basarabia 9

Mariana ŢÎBULAC-CIOBANU
Institutul de Istorie
Repere privind parteneriatul educațional-academic dintre Republica Moldova și România în perioada anilor 1991-2005 16

Ruslan ŞEVCENCO
Ion Druță în documentele arhivei fostului CC al PCM 20

LITERE

Iraida CONDREA
Componenta funcțional-pragmatică a variantelor antroponimice 24

Victoria FONARI
Castor și Polux – o perspectivă interpretativă a dublului în lirica Leonidei Lari …… 29

Oxana CREANGA
Presentational modes in literary narratives …… 33

Ana VULPE
Structura semantică a cuvintelor: abordare din perspectivă lexicografică 38

Raluca Miruna SOISUN
Resurse de expresivitate literară ale genului gramatical: masculin *vs* feminin …….. 42

Vera CĂTANĂ
Ion Vatamanu – poetul limbii române 47

Emilia TARABURCA
Discursul umanist al operei lui Antoine de Saint-Exupéry 51

Eleonora MIHAILA
Repères sémiotiques pour l'étude du discours argumentatif ….. 56

Svetlana KOROLEVSKI
Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu Hasdeu"
Ştefan Ciobanu şi a sa *Istorie a literaturii române vechi* 60

Emilia GRIGORAȘ
România
Ecorșeuri maternale în operele *Și a fost noapte*...
și *Hronicul găinarilor* de Aureliu Busuioc …… 64

Владимир НОСОВ
Ю. Тынянов о Пушкине и поэтах пушкинской поры …….. 68

Всеволод ЧЕРНЕЛЕВ
Профессиональный кретинизм сквозь
призму русского фольклора ……. 73

Галина ЯРОВАЯ
«Фейсбучная литература» как феномен
современного литературного процесса ……. 77

Elena VARZARI
Expresii și antiexpresii latinești în comunicarea actuală 81

Ina VOLOȘCIUC
Framing neologisms in lexicography …… 85

Ștefania-Mona-Lisa CIOBANU
România
Impactul sistemului de valori fundamentale
asupra procesului educativ …… 90

Irina BREAHNĂ
Quel(s) type(s) d'encodage pour les connecteurs
pragmatiques? …… 95

Nadejda BÂLICI, Marcel BÂLICI
Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „N. Testemițanu”
Universitatea de Stat din Moldova
Valenţe fonetice ale paronimelor în exprimarea
orală ghidată de organizatorii textuali …… 99

JURNALISM ȘI ȘTIINȚE ALE COMUNICĂRII

Georgeta STEPANOV
Resursele umane în domeniul învățământului jurnalistic
din RSS Moldovenească: modalități de constituire …….. 103
Mariana HARJEVSCHI
Orașe inteligente, biblioteci inteligente
și bibliotecari inteligenţi ……... 108
Laura TUGAREV
Reportajul în mediul online …….. 112
Vitalie GUŢU
Transfigurarea redacţională în instituţiile media
vs criza pandemică de COVID-19 …… 116
Mariana TACU
Marketingul politic și rolul mass-mediei
în campaniile electorale …… 120
Ludmila RUSNAC
Imaginea media a persoanelor cu dizabilități – grup
cu risc de incluziune socială …….. 124
Mihai LESCU
Mass-media și geopolitica internă a Republicii Moldova …. 128
Boris PARFENTIEV
Impactul evenimentelor din Cehoslovacia (1968)
asupra mass-mediei …….. 133
Ecaterina DELEU
Migraţia în discursul mediatic în perioada
pandemiei COVID-19 …….. 137
Suzana PURICE
Educația online – misiune imposibilă
sau normalitatea secolului XXI? …….. 140
Olesea GARBUZ
The role of mass media in the construction of political
mentality and political behaviour during elections …….. 144

Lilia POVESTCA
Necesități de formare profesională continuă
(Cazul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova) ……... 148
Laura ANDROS
Universitatea „Al.I. Cuza" din Iași
Rolul persuasiunii în reclamele audio-video pentru copii ……. 152
Mihail CREȚU
Ne-am distanțat fizic, în online rămânem: diagnosticarea
relației dintre cetățeni și putere pe timp de pandemie 156
Silvia GROSSU
„Cazul Gurie": tehnici discursive de persuadare
și de manipulare în presa interbelică …… 162

RELAȚII INTERNAȚIONALE, ȘTIINȚE POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE

Tatiana CIOBANU
Aspecte conceptuale și organizaționale în efectuarea
controlului de stat asupra activității de întreprinzător 166
Mariana BORDIAN, Petru SOCOLAN
Impactul inadvertențelor asupra proporției de ½ sau de 50% .. 170
Vladimir STERPU
Amenințări hibride la securitatea națională 174
Cristina EJOVA
Activitatea organizației pentru cooperare de la Shanghai
în domeniul combaterii și prevenirii terorismului 178
Ирина КОЖУХАРЬ
Международный ответ на социокультурные
вызовы глобализации в сфере интеграции
этнических меньшинств 182
Angela ZUBCO
Implicarea administrației publice din Republica Moldova
în promovarea direcțiilor prioritare ale politicii
de mediu și dezvoltare durabilă 187
Iuliana STRATAN
Interdependența dintre calitatea regimurilor politice
și asistența oficială pentru dezvoltare …….. 191

Анатолий ТКАЧ
Молдо-российские отношения: внешние
и внутренние факторы, влияющие
на развитие стратегического партнёрства …… 195

ȘTIINȚE ECONOMICE

Maria COJOCARU, Elena RUSU
Achiziţiile circulare – soluţie pentru dezvoltarea durabilă….. 200
Mircea DIAVOR
Academia de Studii Economice a Moldovei
Analiza evoluţiei comerţului exterior
al Republicii Moldova ca pondere în PIB …….. 205
Viorica ATAMAN
Incubatoarele de afaceri virtuale – soluţii viabile pentru
dezvoltarea întreprinderilor mici şi mijlocii pe timp de criză 209
Dmitri TERZI
Use of sampling method, I ……. 214
Natalia LOBANOV
Academia de Studii Economice a Moldovei
Statul și reglementarea relațiilor economice externe 220
Maria BOGOI
Aspecte privind organizarea contabilităţii
în instituţiile medicale private ……. 225
Maria COJOCARU
Prețurile de referință: pârghie pentru
fundamentarea politicilor sociale și economice …….. 230
Dragoș UNGUREAN
Cercetarea abordărilor conceptuale ale incubatorului
de afaceri amplasate în mediul universitar 234
Iulia CAPRIAN, Ionuț LOM
Teoretizări privind conceptul asigurărilor ……... 239
Liliana BUZILĂ, Marcela ENACHE
Abordări conceptuale ale controlului financiar intern ……. 243
Tatiana BULIMAGA
Aspecte privind internaționalizarea IMM-urilor …… 247

Conferinţa ştiinţifică
naţională cu participare internaţionlă
„Integrare prin cercetare şi inovare”
10-11 noiembrie 2020

Rezumatele comunicărilor
Stiinţe umanistice
Ştiinţe sociale
Ştiinţe juridice şi economice

Redactori literari:
Antonina Dembiţchi
Valentina Mladina

Procesare computerizată: *Tatiana Bulimaga*
Marianna Savva
Violeta Macovei
Margareta Prohin

"Integrare prin cercetare şi inovare", conferinţă ştiinţifică naţională cu participare internaţională (2020; Chişinău). Conferința științifică națională cu participare internațională "Integrare prin cercetare și inovare": Rezumatele comunicărilor / comitetul științific: Gheorghe Ciocanu [et al.]. – Chişinău : CEP USM, 2020 – . – ISBN 978-9975-152-48-8.

Ştiinţe umanistice. Ştiinţe sociale. Ştiinţe juridice şi economice. – 2020. – 258 p.: fig. – Antetit.: Univ. de Stat din Moldova, Inst. de Cercet. și Inovare. – Texte: lb. rom., engl., fr., rusă. – Referinţe bibliogr. la sfârşitul art. – 30 ex. – ISBN 978-9975-152-51-8.

082:378=00

I-58

Semnat pentru tipar 22.10.2020
Formatul 60x84 $^{1}/_{16.}$
Coli de tipar 16,0. Coli editoriale 16,0.
Comanda 292. Tirajul 30 ex.
Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al.Mateevici, 60, Chişinău, MD 2009